

X. Országos Neveléstudományi Konferencia
Budapest, 2010. november 4–6.

**ÚJ TÖREKVÉSEK ÉS LEHETŐSÉGEK A 21.
SZÁZADI NEVELÉSTUDOMÁNYOKBAN**

PROGRAM ÉS ÖSSZEFOGLALÓK

Szerkesztette:

Csíkos Csaba
Kinyó László

Magyar Tudományos Akadémia
Pedagógiai Bizottság
2010

ISBN 978-963-08-0333-5

Kiadó:
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Neveléstudományi Intézet
www.edu.u-szeged.hu/nt/hu

Felelős kiadó:
Csíkos Csaba, az ONK 2010 elnöke

Készült:
Fárosz Nyomda Kft.
6728 Szeged, Alkotmány u. 68.
Tel.: (62) 479-754
farosz@farosz.t-online.hu
Felelős vezető: Mazán Csaba ügyvezető

KÖSZÖNTŐ

Jubileumi konferenciához érkeztünk. 2001-ben volt az első; 2010-ben pedig immár a X. Országos Neveléstudományi Konferencia kerül megrendezésre. A neveléstudomány mint érett diszciplína – ahogyan *Solla Price* mondaná: nagy tudomány – világszerte viszonylag fiatal. A „nagy tudomány” ismérvei közül a rendszeresen megtartott tudományos konferenciák kritériuma teljesült legkésőbb. 2001-től azonban évi rendszerességgel találkozunk, bemutatva új tudományos eredményeinket, élve a közvetlen interakciók és visszacsatolás lehetőségével.

A konferencia-sorozat elindításában elvülhetetlen érdemei vannak az alapító elnöknek, *Csapó Benő*nek. Azok az alapok, amelyekre a konferencia-sorozat épült (nyílt meghirdetés, szakértői bírálati rendszer, a nemzetközi konferenciákon már kikristályosodott műfajok) kiállták az idők próbáját. Sőt, a hazai neveléstudomány – a délkelet-ázsiai „kis tigrisek” gazdaságfejlesztési vonalához hasonlóan – mindjárt az induláskor átvehette a nemzetközi tudományos élet normáit.

Azt szokás mondani, hogy a tudományban tíz év: félgenerációnyi idő. Változik a társadalmi környezet, változnak a kutatási irányzatok, és a változnak a személyek. A néhai *Ballér Endre* a 2002-es ONK-n mondott beszédében vizionálta, hogy az akkor szárnyaikat bontogató ifjú kutatók hamarosan meghatározó szerephez jutnak a neveléstudományi kutatások művelésében. Ma, 2010-ben pedig olyan – még ifjabb – kollégák mutatják be eredményeiket, akik az érettségi vizsgájukra készültek az I. ONK idején.

Idén is, a szokásoknak megfelelően, meghívott előadóink a világ élvonalába tartozó kutatók: *Erno Lehtinen* (Finnország) az elmélet és gyakorlat kapcsolatát elemzi: Hogyan tudna erőteljesebben hatni a kutatás a tanítás-tanulás gyakorlatára? *Lieven Verschaffel* (Belgium) az emberi gondolkodás adaptivitását és ennek fejlesztési lehetőségeit elemzi. Bár a kutatások a matematikai gondolkodás területéről indultak, valamennyi műveltségi terület számára általánosítható következtetések tehetők. Záróünnepségünket megtisztelti jelenlétével és előadásával *Pálinkás József*, az MTA elnöke, aki miniszterként babáskodott az ONK megszületésekor.

A konferencia címe: Új törekvések és lehetőségek a 21. századi neveléstudományokban. Szándékoltan általános és ezáltal is befogadó a cím. A finom részletekben azonban észrevehetjük a tudomány működésének jellegzetességét az újra törekvésben, a *lehetőségek* kreatív kibontásában és megfigyelhetjük a tudomány szó többes számával kifejezett inter- és multidiszciplinaritást.

A 21. századot megidéző cím jegyében szeretettel köszöntöm a 10-es évek első Országos Neveléstudományi Konferenciájának résztvevőit!

Csíkos Csaba
a X. ONK elnöke

Tudományos Programbizottság: Bárdos Jenő
Csapó Benő
Csíkos Csaba (elnök)
Golnhofer Erzsébet
Kinyó László (titkár)
Kozma Tamás
Németh András
Pap-Szigeti Róbert

Programszervezés: SZTE BTK Neveléstudományi Intézet
6722 Szeged, Petőfi Sándor sgt. 30–34.

Szervezőbizottság: Csizmazia Ágnes
Dombi Boglárka
Hajmássy Katinka
Henn Zsófia Ilona
Kléner Judit
Lengyel Judit
Molnár Katalin
Patai Jolán
Szádvári László
Török Tímea
Túri Diána

A konferencia helyszíne: Hotel Benczúr
Cím: 1068 Budapest, Benczúr utca 35.

A konferencia honlapja: www.edu.u-szeged.hu/onk2010

A konferencia on-line felületének alkotója: Pap-Szigeti Róbert

PROGRAM

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök)

- 09.00 – 12.00 *Regisztráció*
- 12.00 – 12.45 **Megnyitó** (*Budapest terem*)
- 13.00 – 14.30 **Szimpózium**
- Az átalakuló felsőoktatás hallgatói szemmel egy határmenti (tanuló) régióban (*Benczúr II. terem*)
- Tematikus előadások**
- A tudományfejlődés és a módszertani innovációk hatása a pedagógiai gyakorlatra (*Margaréta terem*)
 - Természettudományi nevelés (*Mozaik terem*)
 - Neveléstörténeti és reformpedagógiai kutatások (*Benczúr I. terem*)
- 14.45 – 16.15 **Szimpóziumok**
- Természettudományi követelményrendszer kidolgozásának elméleti kerete (*Benczúr I. terem*)
 - A határmenti oktatás új lehetőségei (*Benczúr II. terem*)
- Tematikus előadások**
- Sajátos nevelési igényű tanulók (*Mozaik terem*)
 - 20. századi neveléstörténeti és iskolatörténeti kutatások (*Margaréta terem*)
- 16.15 – 16.45 *Kávészünet*
- 16.45 – 18.15 **Szimpóziumok**
- Az egyetemisták cselekvési orientációi (kultúra - életmód - szabadidő) (*Mozaik terem*)
 - A környezetpedagógia új törekvései és eredményei (*Benczúr I. terem*)
- Tematikus előadások**
- Pedagógiai szaksajtó és sajtóforrások (*Margaréta terem*)
 - Képességfejlődés és -fejlesztés (*Benczúr II. terem*)
- 18.30 – 19.30 **Plenáris előadás** (*Budapest terem*)
- Erno Lehtinen: How to improve the impact of research on learning and instruction*
- 19.30 – *Vacsora*

2010. NOVEMBER 5. (péntek)

- 09.00 – 10.30 **Szimpózium**
– Mérés és vizuális művészeti nevelés (*Budapest terem*)
Tematikus előadások
– Egészségnevelés, egészségfejlesztés, mentálhigiéné (*Margaréta terem*)
– Pedagógiai értékelés az oktatási rendszer különböző szintjein (*Benczúr I. terem*)
– Összehasonlító pedagógiai kutatások (*Mozaik terem*)
- 09.00 – 10.00 **Poszterbemutató** (*Előtér, Andrássy terem*)
- 10.45 – 12.15 **Szimpóziumok**
– Ideológiák (*Budapest terem*)
– Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók integrációjának problémavilága (*Benczúr I. terem*)
– Az affektív területek diagnosztikus mérése az iskola kezdő szakaszában (*Mozaik terem*)
Tematikus előadások
– Információs-kommunikációs technológiák (*Margaréta terem*)
- 12.15 – 13.00 *Ebéd*
- 13.00 – 14.30 **Szimpóziumok**
– Számítógép-alapú tesztelés a gyakorlatban (*Budapest terem*)
– Gyermekvédelem értékek és érdekek metszéspontjában (*Benczúr I. terem*)
Tematikus előadások
– A személyiségfejlődést befolyásoló tényezők (*Margaréta terem*)
– Szövegek és tanulás (*Mozaik terem*)
- 14.45 – 15.45 **Plenáris előadás** (*Budapest terem*)
Lieven Verschaffel: Analysing and stimulating flexibility in mathematics education
- 15.45 – 16.15 *Kávészünet*
- 16.15 – 17.45 **Szimpóziumok**
– A hazai pedagógiatörténeti kutatások újabb irányzatai és eredményei (*Budapest terem*)
– Az adaptív iskola koncepcionális keretei (*Benczúr I. terem*)
– A tanulási motiváció néhány aspektusa (*Mozaik terem*)
Tematikus előadások
– Pedagógusképzés és pedagóguskutatás (*Margaréta terem*)
- 18.00 – 19.30 **Az MTA Pedagógiai Bizottságának nyilvános ülése** (*Budapest terem*)

2010. NOVEMBER 6. (szombat)

- 09.00 – 10.30 **Szimpóziumok**
– Drámapedagógiai és színházi nevelési kutatások (*Benczúr I. terem*)
– Hallgatók eredményessége az átstrukturálódó felsőoktatásban
 (*Budapest terem*)
– A prozopográfiai módszer az oktatástörténet-írásban (*Mozaik terem*)
Tematikus előadások
– Pályaorientáció és pályaválasztás (*Margaréta terem*)
- 09.00 – 10.00 **Poszterbemutató** (*Előtér, Andrassy terem*)
- 10.45 – 12.15 **Szimpóziumok**
– A sajátos nevelési igényű tanulók mérés-értékelésének lehetőségei
 (*Benczúr I. terem*)
– Oktatásirányítás, az oktatáspolitikát formáló aktorok
 (*Budapest terem*)
Tematikus előadások
– Testnevelés-pedagógia (*Mozaik terem*)
– Felsőoktatás és felnőttoktatás (*Margaréta terem*)
- 12.15 – 12.45 *Kávészünet*
- 12.45 – 14.15 **Szimpóziumok**
– A tehetségtől a produktív kiválóságig (*Budapest terem*)
– Fiume a dualizmus kori magyar oktatástörténetben
 (*Benczúr I. terem*)
Tematikus előadások
– Empirikus nevelésméleti kutatások (*Mozaik terem*)
– Inkluzív nevelés (*Margaréta terem*)
- 14.30 – 15.30 **Záróünnepség** (*Budapest terem*)

RÉSZLETES PROGRAM

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök) 12.00–12.45

Megnyitó (*Budapest terem*)

A résztvevőket köszönti:

Pokorni Zoltán

az Országgyűlés oktatási bizottságának elnöke

Kozma Tamás

az MTA Pedagógiai Bizottságának elnöke

Csapó Benő

az ONK alapító elnöke

Csikos Csaba

az ONK 2010 elnöke

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök) 13.00–14.30

SZIMPÓZIUM

Az átalakuló felsőoktatás hallgatói szemmel egy határmenti (tanuló) régióban Elnök: <i>Kozma Tamás</i> Opponens: <i>Fényes Hajnalka</i>	BENCZÚR II. TEREM	Alap-és mesterképzésben tanuló hallgatók részvétele a felnőttképzésben (<i>Ábrahám Katalin, Tőzsér Zoltán</i>)
		Hallgatói szocializáció a szerveztváltó felsőoktatásban (<i>Pusztai Gabriella</i>)
		A jövő pedagógusai a jelen tükrében (<i>Ádám Erzsébet, Bordás Andrea</i>)
		Szakkollégiumban és tehetséggondozó programban résztvevő hallgatók összehasonlítása egy határmenti régióban (<i>Ceglédi Tímea</i>)

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök) 13.00–14.30

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

A tudományfejlődés és a módszertani innovációk hatása a pedagógiai gyakorlatra Elnök: <i>Nahalka István</i>	MARGARÉTA TEREM	A szak- és felnőttképzési intézmények közös minőségirányítási rendszerének kialakítása (<i>Dancsó Tünde</i>)
		Kooperatív tanulásszervezés - új paradigma? (<i>Arató Ferenc</i>)
		A konnektivista oktatásmódszertan sajátosságai a <i>Winkel</i>-féle kritikai-kommunikatív didaktika szemszögéből (<i>Ollé János</i>)
		A bürokrácia, a bürokratikus viselkedés, valamint az oktatók megítélése a Szegedi Tudományegyetemen (<i>Benedek Dániel</i>)
Természettudományi nevelés Elnök: <i>Csapó Benő</i>	MOZAIK TEREM	Természettudományi tudás realiztikus és autentikus szituációkban (<i>B. Németh Mária</i>)
		A feladattípus szerepe a természettudományi tudás értékelésében (<i>Korom Erzsébet, Nagy Lászlóné</i>)
		A fenntarthatóságra nevelés kérdéseinek megjelenése természettudományos tankönyvekben (<i>Varga Attila</i>)
Neveléstörténeti és reformpedagógiai kutatások Elnök: <i>Pukánszky Béla</i>	BENCZÚR I. TEREM	Autonómia vagy központosítás? Karl Anton von Martini a szakszerű tanügyigazgatás mikéntjéről a 18. század második felében (<i>Ugrai János</i>)
		Tartalmi kánonok neveléstörténeti tankönyveinkben (1867–1956) (<i>Nóvik Attila</i>)
		A herbarti koncepció reformpedagógiai jellemzői (<i>Bicsák Zsanett Ágnes</i>)
		Modernizációs és restaurációs elemek a „maratoni reform” kritikus időszakának innovációiban 1988 és 1992 között (<i>Trencsényi László</i>)

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök) 14.45–16.15

SZIMPÓZIUMOK

Természettudományi követelményrendszer kidolgozásának elméleti kerete Elnök: <i>Korom Erzsébet</i> Opponens: <i>Nahalka István</i>	BENCZÜR I. TEREM	A természettudományi követelményrendszer szerkezete, dimenziói (<i>Korom Erzsébet</i>)
		A természettudományi műveltség és a tudás értékelésének társadalmi dimenziója (<i>B. Németh Mária</i>)
		Az élettelen természettel kapcsolatos követelményrendszer kialakítása az 1–6. évfolyamokon (<i>Radnóti Katalin</i>)
		Az élő rendszerek tartalmi terület részletes standardjai az 1–6. évfolyamon (<i>Nagy Lászlóné, Revákné Markóczi Ibolya</i>)
		A Föld és a Világegyetem tartalmi terület követelményrendszerének bemutatása (<i>Makádi Mariann</i>)
A határmenti oktatás új lehetőségei Elnök: <i>Forray R. Katalin</i> Opponens: <i>Cserti Csapó Tibor</i>	BENCZÜR II. TEREM	A magyar-horvát és magyar-szlovén határ menti kistérségek oktatási együttműködései (<i>Andl Helga, Vadász Viola</i>)
		Oktatási intézmények határon átnyúló együttműködései a Nyugat-Dunántúl határmenti kistérségeiben (<i>Dominek Dalma Lilla, Molnár-Kovács Zsófia</i>)
		A magyar-román határmenti térség oktatási együttműködéseinek bemutatása (<i>Szűcs Norbert</i>)
		Kapcsolatok a keleti végeken (<i>Bordás Andrea, Jávorné Erdei Renáta, Szolár Éva</i>)

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök) 14.45–16.15

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Sajátos nevelési igényű tanulók Elnök: <i>Mesterházi Zsuzsa</i>	MOZAIK TEREM	Módszertani pluralizmus, speciális oktatási szükségletek és innovatív technológia: a HANDS mobil támogató rendszer és első prototípusának tesztelése <i>(Győri Miklós, Joseph Mintz, Stefanik Krisztina, Corinne Branch)</i>
		Autizmussal élők végrehajtó rendszerének vizsgálata <i>(Balogh Virág)</i>
		Interaktív összehangolódás autizmusban, avagy mennyire sikeresek dialógusos helyzetben az autizmussal élők? <i>(Balogh Virág)</i>
		Gyöngyszem az ékszerdobozban - pedagógushangok az együttnevelésről <i>(Jászi Éva)</i>
		Művészeti nevelés, művészettel nevelés, művészetterápia <i>(Kiss Virág)</i>
20. századi neveléstörténeti és iskolatörténeti kutatások Elnök: <i>Németh András</i>	MARGARÉTA TEREM	Mindennapok egy jezsuita középiskolában a XX. század elején - A pécsi Pius Gimnázium és Internátus az 1910-es években <i>(Somodi Imre)</i>
		Olay Ferenc és a hazai tankönyvrevíziós mozgalom <i>(Albert B. Gábor)</i>
		Informális tanulás Kispesten és Pestszentlőrincen a két világháború között <i>(Horváth H. Attila)</i>
		Fényes szellők – Az 50-es és a 60-as, 70-es évek kisiskoláskora iskolai fényképeken keresztül <i>(Kolosai Nedda)</i>

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök) 16.45–18.15

SZIMPÓZIUMOK

Az egyetemisták cselekvési orientációi (kultúra - életmód - szabadidő) Elnök: <i>Szabó Ildikó</i> Opponens: <i>Pusztai Gabriella</i>	MOZAIK TEREM	Prognózis a klasszikus szabadidő-orientáció lehetséges eltűnéséről (<i>Bocsi Veronika</i>)
		Nemek közötti különbség az egyetemisták életmódjában (<i>Fónai Mihály, Márton Sándor</i>)
		Az olvasó hallgató (<i>Németh Nóra Veronika</i>)
		Oktatónők az idő fogságában – munka és szabadidő összetett kapcsolata a felsőoktatásban dolgozók körében (<i>Tornyai Zsuzsa Zsófia</i>)
A környezetpedagógia új törekvései és eredményei Elnök: <i>Lükő István</i> Opponens: <i>Varga Attila</i>	BENCZÚR I. TEREM	Az ökoiskola-hálózat változásai (<i>Horváth Dániel</i>)
		Fenntarthatóság és a tanösvények. Nemzetközi összehasonlítás a tanösvények típusairól (<i>Kollarics Tímea</i>)
		Városi ökológiai lábnyom számítás magyar példája a Széchenyi Egyetemen elmélet és módszertan (<i>Szigeti Cecília, Róth Dániel, Bikali Julianna, Orsós Györgyi</i>)
		Városi ökológiai lábnyom számítás magyar példája a Széchenyi Egyetemen vizsgálatok és eredmények (<i>Szücs Zsuzsanna, Bodor Brigitta</i>)

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök) 16.45–18.15

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Pedagógiai szaksajtó és sajtóforrások Elnök: <i>Trencsényi László</i>	MARGARÉTA TEREM	A művészeti nevelés kérdése a XIX. század végi magyar tanügyi sajtóban <i>(Vincze Tamás)</i>
		Egy folyóirat a művelődésért: A Nő és a Társadalom indulása és működésének első évei (1907–1910) <i>(Kereszty Orsolya)</i>
		A pécsi Gandhi Gimnázium története hazai napilapok tükrében 1992–2009 <i>(Dezső Renáta Anna)</i>
		2000–2010 hazai pedagógiai szaksajtója az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum adatbázisának tükrében <i>(Dömsödy Andrea)</i>
Képességfejlődés és-fejlesztés Elnök: <i>Korom Erzsébet</i>	BENCZÚR II. TEREM	Az induktív gondolkodás fejlődése 6 és 17 éves kor között <i>(Molnár Gyöngyvér, Csapó Benő)</i>
		Egy matematikai kompetenciafejlesztő program indirekt hatása néhány gondolkodási képesség fejlődésére <i>(Vidákovich Tibor)</i>
		A szelekció, valamint a szövegértési, -alkotási és matematikai készségek fejlettségének hatása a szövegesfeladat- és problémamegoldásra 9. évfolyamon <i>(Zentai Gabriella, Pap-Szigeti Róbert)</i>
		Új mutatók a verbális fluencia tesztek értékelésében <i>(Tánczos Tímea)</i>

2010. NOVEMBER 4. (csütörtök) 18.30–19.30

Plenáris előadás (Budapest terem)

HOW TO IMPROVE THE IMPACT OF RESEARCH ON LEARNING AND INSTRUCTION

Erno Lehtinen

Centre for Learning Research, University of Turku

Levezető elnök: Csapó Benő

2010. NOVEMBER 5. (péntek) 9.00–10.30

SZIMPÓZIUM

Mérés és vizuális művészeti nevelés Elnök: <i>Illés Anikó</i> Opponens: <i>Gaul Emil</i>	BUDAPEST TEREM	Mérésre alkalmas feladatok megkülönböztetése a vizuális kultúra tantárgy példáin keresztül (<i>Pallag Andrea</i>)
		Kísérleti projekt mérési tervei a Mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy korszerűsítéséhez és korábbi bevezetéséhez (<i>Bényei Judit</i>)
		A mérés problémája a művészeti befogadás kutatásában (<i>Illés Anikó</i>)
		A gyermekrajztól a vizuális kommunikációig – egy képességrendszer iskolai fejlődésének vizsgálata 6–12 éves korban (<i>Kárpáti Andrea, Gaul Emil</i>)

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Egészségnevelés, egészségfejlesztés, mentálhigiéné Elnök: <i>Szabolcs Éva</i>	MARGARÉTA TEREM	Az alultápláltság hatásának rajzelemzésen keresztül végzett felmérése a gyermek kognitív fejlődésére. Korai tapasztalataink (<i>Deé Kitti, Lelovics Zsuzsanna</i>)
		Az egészség és a betegség szociális reprezentációja 10–12 éves gyermekeknél (<i>Lele Anita</i>)
		Iskolák egészségfelfogása és mentálhigiénés szemléletmódja interjúk tanulsága szerint (<i>Deutsch Krisztina</i>)
		Munkahelyi egészségfejlesztés (<i>Hidvégi Péter</i>)
Pedagógiai értékelés az oktatási rendszer különböző szintjein Elnök: <i>Vidákovich Tibor</i>	BENCZÚR I. TEREM	Az óvoda-iskola átmenet szelekciós mechanizmusa egy megyeszékhelyen (<i>Hricsovinyi Julianna, Józsa Krisztián</i>)
		Az osztálylétszám és a teljesítmények összefüggéseinek elemzése az iskolai longitudinális program adatbázisa alapján (<i>Csapó Benő, Tóth Edit</i>)
		Diagnosztikus értékelés az 1–6. évfolyam angol nyelvóráin (<i>Hild Gabriella, Nikolov Marianne</i>)
		A társadalomismereti oktatás hatékonyságának mérése szociális munkás hallgatók körében (<i>Benkő Brigitta</i>)
Összehasonlító pedagógiai kutatások Elnök: <i>Kozma Tamás</i>	MOZAIK TEREM	Államvizsga, iskola, memorizálás... A magyar tanulásmódel feltárása és összevetése az amerikai és kínai eredményekkel (<i>Sebestyén Nóra</i>)
		Az iskolaelhagyás jelensége Japánban (<i>Erős Petra, Gordon Győri János</i>)
		A finnországi oktatás világa a magyar szaksajtóban (<i>Gál Attila</i>)
		A dán tanárképzés problémái és paradigmái az ezredfordulótól napjainkig (<i>Hercz Mária</i>)

2010. NOVEMBER 5. (péntek) 9.00–10.00

POSZTERBEMUTATÓ

Felsőoktatás, pedagógusképzés és a pedagógusok Elnök: <i>B. Németh Mária</i>	ELŐTÉR	Pedagógusképzés - pedagógus személyiség (a kompetencia-alapú oktatás kérdései) (<i>Szebeni Rita</i>)
		Tanár szakos hallgatók személyiségfejlesztése csoportanalízis módszerével (<i>Tóth-Márhoffer Márta</i>)
		Tanár szakos egyetemisták episztemológiai meggyőződéseinek vizsgálata (<i>Barassevich Tamás</i>)
		Állandó oktatásfejlesztési kihívás: kompetens pedagógusképzés és továbbképzés megvalósítása (<i>Bodoni Ágnes</i>)
		Hálózatfejlesztés és innováció a szakmai pedagógusképzésben (<i>Benedek András, Berki Éva</i>)
		A művészeti alkotás és befogadás egységének a megteremtése az ELTE PPK múzeumpedagógiai szakirányú képzés keretében (<i>Foghtűy Krisztina, Sipos Endre</i>)
		Terek a campus-on (<i>Pataki Gyöngyvér</i>)
		Pedagógus 2010 kutatás (<i>Lannert Judit, Gáti Annamária</i>)
		Az áramlatélmény szerepe a pedagógusi pályaszocializációban (<i>Kádár Annamária, Bodoni Ágnes</i>)
		A flow-élmény gyakoriságának vizsgálata az óvodában és elemi oktatásban tevékenykedő pedagógusok körében (<i>Kádár Annamária, Somodi Hajnal</i>)
		Tanári burn-out és protektív faktorai (<i>Sági Andrea</i>)

2010. NOVEMBER 5. (péntek) 9.00-10.00

POSZTERBEMUTATÓ

Kutatás-módszertani és oktatás-módszertani innovációk, tantárgy- pedagógiai kutatások Elnök: <i>Józsa Krisztián</i>	ANDRÁSSY TEREM	Neveléstudományi műhelykutatás dimenziói (<i>Brezsnyánszky László, Bicsák Zsanett Ágnes</i>)
		A vallásos mozgalmak és pszicho-csoportok pedagógiai hatásának vizsgálata (<i>Mikonya György, Szarka Emese, Pirka Veronika</i>)
		Az oktatás posztmodern kihívásainak társadalomfilozófiai megalapozása (<i>Szabó Anita</i>)
		Alvási apnoe szindróma kezelésére alkalmazott légsín terápia hatása a tanulási, emlékezeti funkciókra és a szorongásra (<i>Csábi Eszter</i>)
		Infokommunikációs akadálymentesítés, avagy egyenlő esélyű hozzáférés a neten fellelhető információkhoz (<i>Vigh György</i>)
		Hagyományközvetítés tankönyvvel (?) (Hagyományörző ismereteket tartalmazó tankönyvek elemzése az általános iskola 5–8. évfolyamán) (<i>Gécziné Laskai Judit</i>)
		A környezettani ismeretek szerepe a természettudományos tantárgyak oktatásában. (<i>Kónya György, Revákné Markóczi Ibolya</i>)
		Metafogalmi ismeretek egy kémiatankönyvben (<i>Tóth Zoltán</i>)
		A testnevelés és sport műveltségterület megújulási lehetőségei, a jövőorientált-egészségtudatos életvezetés kompetencia bevezetésének szükségszerűsége (<i>Vass Zoltán</i>)
		Földrajzoktatásunk a szaktanárok szemszögéből – egy kérdőíves felmérés tanulságai (<i>Ütőné Visi Judit</i>)
		Új pedagógiai módszerek bevezetése a Széchenyi István Egyetemen (<i>Baróti Enikő, Mészáros Attila</i>)

2010. NOVEMBER 5. (péntek) 10.45–12.15

SZIMPÓZIUMOK

Ideológiák Elnök: <i>Sáska Géza</i> Opponens: <i>Nagy Péter Tibor</i>	BUDAPEST TEREM	A pszichológia mint a nevelés eszmei hivatkozási kerete (<i>Pléh Csaba</i>)
		A gyermek mint az ideológiák hordozója (<i>Pukánszky Béla</i>)
		Az oktatás és az oktatáspolitikai közgazdasági ideológiái (<i>Polónyi István</i>)
		Szakma-politikai ideológiák (<i>Sáska Géza</i>)
Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók integrációjának problémavilága Elnök: <i>Józsa Krisztián</i> Opponens: <i>Mesterházi Zsuzsa</i>	BENCZÚR I. TEREM	Integráció, inklúzió nemzetközi nézőpontból (<i>Papp Gabriella</i>)
		Integráltan és szegregáltan beiskolázott 1. osztályos, enyhén értelmi fogyatékos tanulók készségfejlettségének összehasonlítása többségi tanulókéval (<i>Józsa Krisztián, Fazekasné Fenyvesi Margit</i>)
		Enyhén értelmi fogyatékos, 4–6. osztályos gyermekek többségi osztályba történő beilleszkedésének vizsgálata szociometriával (<i>Szekeres Ágota</i>)
		Harmadikos, integrált és szegregált osztályba járó, enyhén értelmi fogyatékos tanulók készségfejlettségének összehasonlítása (<i>Józsa Krisztián, Szabó Ákosné</i>)
Az affektív területek diagnosztikus mérése az iskola kezdő szakaszában Elnök: <i>Zsolnai Anikó</i> Opponens: <i>Vidákovich Tibor</i>	MOZAIK TEREM	A tanulás tanulásának keretei (<i>Habók Anita</i>)
		Az egészségműveltség, egészségmagatartás diagnosztikus mérése az 1–6. évfolyamon (<i>Nagy Lászlóné</i>)
		A szociális készségek és képességek mérési lehetőségei (<i>Zsolnai Anikó, Kasik László</i>)
		Az állampolgári kompetencia mérésének és értékelésének elméleti keretei (<i>Kinyó László</i>)

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Információs-kommunikációs technológiák Elnök: <i>Kárpáti Andrea</i>	MARGARÉTA TEREM	Egyetemi és főiskolai hallgatók webes technológiahasználata a formális oktatáson kívül (<i>R. Tóth Krisztina, Molnár Pál Viktor, Kétyi András</i>)
		A virtuális tanulási környezet, az IKT kompetencia és a tanulási stílusok közti kapcsolat nyelvtanulók körében (<i>Kétyi András</i>)
		Egymásba-ágyazott tudásépítő diskurzusok az online közösségi térben (<i>Molnár Pál Viktor</i>)
		Együttműködő tudásalkotó tanulás blog alapú hálózatos környezetben (<i>Molnár Pál Viktor</i>)

2010. NOVEMBER 5. (péntek) 13.00–14.30

SZIMPÓZIUMOK

Számítógép-alapú tesztelés a gyakorlatban Elnök: <i>Molnár Gyöngyvér</i> Opponens: <i>Vidakovich Tibor</i>	BUDAPEST TEREM	Papír- és számítógép-alapú tesztelés összehasonlító vizsgálata kisiskolás diákok körében (<i>Molnár Gyöngyvér, R. Tóth Krisztina, Csapó Benő</i>)
		Médiahatás vizsgálata teljesítményen alapuló mintafelosztás segítségével (<i>R. Tóth Krisztina</i>)
		A tanulói teljesítménymérések hatása a tanítási folyamatra általános iskolában dolgozó pedagógusok nézetei alapján (<i>Tóth Edit, Csapó Benő</i>)
		A kétszintű nyelvi érettségi tanítási-tanulási folyamatra gyakorolt hatása a tanárok nézetei alapján: egy online kérdőíves vizsgálat eredményei (<i>Vígh Tibor</i>)
Gyermekvédelem értékek és érdekek metszéspontjában Elnök: <i>V. Gönczi Ibolya</i> Opponens: <i>Pornói Imre</i>	BENCZÚR I. TEREM	A gyermekvédelmi rendszer biztonsági és bizonytalansági faktorai – A lakásotthonokban élő gyermekek, fiatalok reintegrációs folyamatának elemzése (<i>Homoki Andrea</i>)
		Iskolai zaklatás és kortárs bántalmazás előfordulási gyakorisága települési körülmények között élő roma gyermekek körében (<i>Jávorné Erdei Renáta</i>)
		Gyermekotthonból börtönbe? (<i>Hegedűs Judit</i>)
		Gyermekotthonban és lakásotthonban élő gyerekek életkörülményekkel való elégedettsége (<i>Gortka-Rákó Erzsébet</i>)

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

A személyiségfejlődést befolyásoló tényezők Elnök: <i>Zsolnai Anikó</i>	MARGARÉTA TEREM	Összevont tanulócsoportok a 21. században (<i>Laki Tamásné</i>)
		A tanulók iskolai sikerének és kudarcának oki tényezői a tanárok gondolkodásában (<i>Mogyorósi Zsolt</i>)
		Párkapcsolati gondolkodásmód, viselkedés és deviancia serdülő- és fiatal felnőttkorban: A kumulatív kockázati modell tesztelése hazai mintán (<i>Szenczi Beáta</i>)
		A Mary Sue-jelenség a serdülők regényeiben (<i>Bálint Ágnes</i>)
Szövegek és tanulás Elnök: <i>Szabó László Tamás</i>	MOZAIK TEREM	A fotóinterjú a pedagógiai terek ábrázolásában (<i>Sántha Kálmán</i>)
		Szöveganticipációs stratégiák fejlesztése 9–10 éves tanulók körében (<i>Csikós Csaba, Steklács János</i>)
		Az olvasásra vonatkozó meggyőződések vizsgálata tizedik évfolyamos szakközépiskolás tanulók körében (<i>Molitorisz Anikó</i>)
		A fogalmazásképesség értékelésének lehetősége egy próbamérés eredményei alapján (<i>Nagy Zsuzsanna</i>)
		A tudás struktúrájának vizsgálata tanulók írott szövegében (<i>Pintér Henriett</i>)

2010. NOVEMBER 5. (péntek) 14.45–15.45

Plenáris előadás (*Budapest terem*)

**ANALYSING AND STIMULATING FLEXIBILITY IN MATHEMATICS
EDUCATION**

Lieven Verschaffel

*Center for Instructional Psychology and Technology,
Katholieke Universiteit Leuven*

Levezető elnök: Vidákovich Tibor

2010. NOVEMBER 5. (péntek) 16.15–17.45

**Meghívott szimpózium a 2011. évi Országos Neveléstudományi Konferencia
elnökének szervezésében** (*Budapest terem*)

**A HAZAI PEDAGÓGIATÖRTÉNETI KUTATÁSOK ÚJABB IRÁNYZATAI ÉS
EREDMÉNYEI**

Elnök: Németh András

Opponens: Mikonya György

Tudománytörténeti, professzió- és elitkutatások
(*Donáth Péter, Nagy Péter Tibor, Németh András, Biró Zsuzsanna Hanna*)

Pedagógiai narratológia – antropológiai nézőpont
(*Golnhofer Erzsébet, Szabolcs Éva, Mészáros György, Baska Gabriella*)

Reformpedagógia és életreform
(*Boreczky Ágnes, Németh András, Pukánszky Béla, Pethő Villő*)

Pedagógiai képkutatások
(*Kéri Katalin, Kopp Erika, Tészabó Júlia, Schwager Gizella*)

Gyermekkor- és nőkutatások
(*Pukánszky Béla, Szabolcs Éva, Kéri Katalin, Nóbik Attila*)

2010. NOVEMBER 5. (péntek) 16.15–17.45

SZIMPÓZIUMOK

Az adaptív iskola koncepcionális keretei Elnök: <i>Rapos Nóra</i> Opponens: <i>Golnhofer Erzsébet</i>	BENCZÚR I. TEREM	Az adaptív iskola koncepcionális keretei: A közösségi dimenzió az adaptív iskolában (<i>Mészáros György</i>)
		Az adaptív iskola koncepcionális keretei: Mít jelent számunkra az adaptivitás? (<i>Rapos Nóra</i>)
		Az adaptív iskola koncepcionális keretei: Mít jelent számunkra a tanulásközpontúság? (<i>Kálmán Orsolya</i>)
		Hogyan jelenik meg a tanulói sokféleség és a kategóriamentesség az adaptív iskolában? (<i>Gaskó Krisztina</i>)
A tanulási motiváció néhány aspektusa Elnök: <i>Józsa Krisztián</i> Opponens: <i>Réthy Endréné</i>	MOZAIK TEREM	Az értelmi elsajátítási motívum változása 10–14 éves kor között (<i>Józsa Krisztián</i>)
		Az olvasási motiváció mérése kisiskolás korban: egy pilot vizsgálat eredményei (<i>Szenczi Beáta</i>)
		A tanulással kapcsolatos célok szerepe az önszabályozott tanulásban (<i>D. Molnár Éva</i>)
		A mentorálás hatása a tanulási motivációra hátrányos helyzetű tanulók körében (<i>Fejes József Balázs</i>)

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Pedagógusképzés és pedagóguskutatás Elnök: <i>Falus Iván</i>	MARGARÉTA TEREM	A leendő kisgyermeknevelők társadalmi háttere és motivációja a képzésbe történő jelentkezéskor (<i>Fináncz Judit</i>)
		„A tanárok számítanak”, avagy honnan származik a pedagógiai tudás? Formális, non-formális és informális hatások (<i>Hercz Mária</i>)
		Tanítók szakmai kompetencia-fejlesztési igényei (<i>Barabási Tünde</i>)
		Pedagóguskompetenciák-én-hatékonyság (<i>Baracsi Ágnes</i>)

2010. NOVEMBER 6. (szombat) 9.00-10.30

SZIMPÓZIUMOK

Drámapedagógiai és színházi nevelési kutatások Elnök: <i>Novák Géza Máté</i> Opponens: <i>Trencsényi László</i>	BENCZÜR I. TEREM	DICE „Drama Improves Lisbon Key Competences in Education” – „A drámapedagógia hatása a lisszaboni kulcskompetenciákra” (<i>Cziboly Ádám</i>)
		A drámapedagógia hatása tizenévesek értékorientációjára. Egy színházi nevelési program működése az osztályteremben (<i>Novák Géza Máté</i>)
		A Kerekasztal színházi nevelési előadásainak hatása a marginalizálódó fiatalok demokratikus attitűdjére (<i>Fernezelyi Bori, Várad Luca</i>)
		Beavató Színház (<i>Honti György</i>)
Hallgatók eredményessége az átstrukturálódó felsőoktatásban Elnök: <i>Pusztai Gabriella</i> Opponens: <i>Nagy Krisztina</i>	BUDAPEST TEREM	Végzett hallgatók és a diplomás pályakövető rendszer (<i>Fónai Mihály</i>)
		Alapdiploma – a Bologna sikere? (<i>Marton Melinda</i>)
		Értékváltás és értékvtáltás a tanárképzős hallgatók világában (<i>Jancsák Csaba</i>)
		A hallgatók tanulmányi karrierterveinek összefüggése a családalapítási szándékkal (<i>Engler Ágnes</i>)
A prozopográfiai módszer az oktatástörténet-írásban Elnök: <i>Nagy Péter Tibor</i> Opponens: <i>Karády Viktor</i>	MOZAIK TEREM	A prozopográfiai módszer az oktatástörténet-írásban (<i>Nagy Péter Tibor</i>)
		Az idegen nyelvi orientáció társadalmi összefüggései – történet-szociológiai elemzés a bölcsésztanárok körében (1895–1945) (<i>Biró Zsuzsanna Hanna</i>)
		Tanulmányi időfaktorok és tanulmányi eredményesség összefüggései – a pécsi bölcsészkar példája (<i>Fekete Szabolcs</i>)
		A Kemény Zsigmond Gimnázium tanári karának prozopográfiai vizsgálata (1891–1951) (<i>Bara Zsuzsanna</i>)

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Pályaorientáció és pályaválasztás Elnök: <i>Csíkó Csaba</i>	MARGÁRÉTA TEREM	A hangszeres gyakorlás szerepe a zenei tehetségek sikerességében (<i>Rózsáné Szabó Dóra</i>)
		A tanulmányi versenyek tanári szemmel (<i>Bacsa Éva</i>)
		Egy pályaválasztási mérési kísérlet tapasztalatai és az eredmények regionális összevetése (<i>Bodnár Éva, Sass Judit</i>)
		Szolidaritás vagy önérvényesítés? (Paramedikális pályát választott fiatalok értékprioritásai) (<i>Tóth Tímea, Mészáros Judit</i>)

2010. NOVEMBER 6. (szombat) 9.00–10.00

POSZTERBEMUTATÓK

A szocializáció és személyiségfejlesztés különböző aspektusai, színterei Elnök: <i>D. Molnár Éva</i>	ANDRÁSSY TEREM	A korai fejlesztés közelmúltjának története a változó gyermekkép tükrében (<i>Magyar Adél</i>)
		A televíziózás hatásai a cigány gyermekekre (<i>Zsigmond István</i>)
		Új utak a fiataloknak szánt zenei ismeretterjesztésben – az elektronikus médiumok szerepe, a nevelő (műsorvezető) kommunikációja (<i>Morva Péter</i>)
		Állampolgári kompetenciát fejlesztő program megítélése és a megítélők szemlélete szakiskolai tanulók körében (<i>Farkas Olga</i>)
		Aktív állampolgárságra nevelés az iskolában (<i>Tóth Györgyi</i>)
		Serdülőkori én-történetek mintázatai és tanulásban betöltött szerepük (<i>Tókos Katalin</i>)
		Tanulási nehézségekkel küzdő fiatalok a pályaválasztás küszöbén (<i>Groniewsky Judit, Fehér Ágota</i>)
		Modellértékű szakképző intézmények a fiatalok munkaerőpiaci beilleszkedéséhez (<i>Jármai Erzsébet Mária</i>)
		Egyéni tanácsadás szerepe felsőoktatásban tanuló hallgatók életvezetésének segítésében a Szegedi Tudományegyetemen (<i>Katona Miklós, Szenes Márta</i>)
		A Debreceni Egyetem bölcsészhallgatóinak kulturális igényei (<i>Kiss Virág</i>)
		Közösségi és hálózati tanulás az egyetemen: a Tenegen-projekt felsőoktatási tapasztalatai (<i>Fodorné Tóth Krisztina, Hajdicsné Varga Katalin</i>)
Gyermek és iskola Elnök: <i>Kéri Katalin</i>	ELŐTÉR	Rítusok az Úttörővezető c. neveléstudományi folyóiratban 1953, 1963, 1973, 1983. (<i>Darvai Tibor</i>)
		A Tanító c. neveléstudományi folyóirat ikonográfiai vizsgálata 1963–1970. (<i>Darvai Tibor</i>)
		A gyermeki jogok fogalmának kikristályosodása (<i>Fodor László</i>)
		Mozaikok az OMFT (Országos Magyar Falusi Tehetségmentés) versenyvizsgáiból 1942–1944 (<i>Pornói Imre</i>)
		Egy birodalmi iskola: az arisztokratikus Kalksburg (<i>Rébay Magdolna</i>)
		Zaklatás az iskolában – gyerekszemmel (<i>Péntek Enikő</i>)
		A középiskolai rendszer és az átjárhatóság magyarországi és szársországi példák alapján (<i>Lennerné Patkó Ildikó</i>)
		Változások szükséglete (<i>Pető Ildikó</i>)

2010. NOVEMBER 6. (szombat) 10.45–12.15

SZIMPÓZIUMOK

A sajátos nevelési igényű tanulók mérés-értékelésének lehetőségei Elnök: <i>D. Molnár Éva</i> Opponens: <i>Papp Gabriella</i>	BENCZÚR I. TEREM	A sajátos nevelési igényű tanulók mérés-értékelésének akadálymentesítése (<i>D. Molnár Éva</i>)
		Halmazottan fogyatékos gyermekek nevelési igényei (<i>Paloss Eszter, Juhász Ágnes, Kálmán Zsófia</i>)
		SNI-gyermekek számítógépes segítésének múltja, jelene és jövője (<i>Zsiák Gergő Pál</i>)
		Segítő programcsomag SNI-gyermekek számára a számítógéphasználat elsajátításához (<i>Miksztai-Réthey Brigitta</i>)
Oktatásirányítás, az oktatáspolitikát formáló aktorok Elnök: <i>Fehérvári Anikó</i> Opponens: <i>Bajomi Iván</i>	BUDAPEST TEREM	Érdekegyeztetés az oktatásban (<i>Fehérvári Anikó, Kállai Gabriella</i>)
		Helyi és intézményi szintű oktatásirányítási folyamatok (<i>Imre Anna</i>)
		A tanulószám-csökkenésre reagáló helyi oktatáspolitikák (<i>Györgyi Zoltán</i>)
		Oktatásirányítás és rendszerintegráció (<i>Török Balázs</i>)

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Testnevelés-pedagógia Elnök: <i>Pap-Szigeti Róbert</i>	MOZAIK TEREM	Testnevelés tanítás a YouTube-bal – pedagógiai érték a társadalmi médiában (<i>Tímár Sára, Kokovay Ágnes, Kárpáti Andrea</i>)
		Az interakció sajátosságai testnevelés órán tanítójelöltek és tanulók között (<i>Kiss Zoltán</i>)
Felsőoktatás és felnőttoktatás Elnök: <i>Pusztai Gabriella</i>	MARGARÉTA TEREM	Magyar Bologna-implementációk (<i>Szolár Éva</i>)
		A felnőttképzési szakértők szerepe a felnőttképzési programok akkreditációs eljárásában (<i>Dancsó Tünde</i>)
		A Dél-Alföldi Régió felnőttképzési intézményeinek működési jellemzői (<i>Farkas Éva</i>)
		Az előzetes tudásszintfelmérés mint módszertani kihívás a magyar felnőttképző intézmények számára (<i>Benkei Kovács Balázs</i>)

2010. NOVEMBER 6. (szombat) 12.45–14.15

SZIMPÓZIUMOK

A tehetségtől a produktív kiválóságig Elnök: <i>Vass Vilmos</i> Opponens: <i>Báthory Zoltán</i>	BUDAPEST TEREM	A tehetséggondozás hazai és nemzetközi komparatiztikai kutatása (<i>Vass Vilmos</i>)
		A tehetség tudományos paradigmái (<i>Nahalka István</i>)
		A produktív kiválóság értelmezése a társadalmi-gazdasági magatartásban (<i>Dobó István, Perjés István</i>)
		A konnektivista oktatásmódszertan eszközei a tehetséges tanulók oktatásában (<i>Virányi Anita, Ollé János</i>)
Fiume a dualizmus kori magyar oktatástörténetben Elnök: <i>Kéri Katalin</i> Opponens: <i>Simonné Pallós Piroska</i>	BENCZÜR I. TEREM	Fiumei tanárok és diákok emlékiratai. – Személyes iratok felhasználása a neveléstörténeti kutatásokban (<i>Takács Zsuzsanna</i>)
		A fiumei közép- és felsőfokú kereskedelmi iskola tanulóinak társadalmi összetétele a dualizmus időszakában (<i>Nagy Adrienn</i>)
		Az egészségnevelés helyzete a fiumei középiskolákban a 20. század első felében (<i>Pusztafalvi Henriette</i>)
		Egy sajátos nevelési intézmény: A Fiumei Magyar Királyi és Állami Tengerészeti Akadémia (<i>Belovári Anita</i>)

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Empirikus nevelésméleti kutatások Elnök: <i>Golnhofner Erzsébet</i>	MOZAIK TEREM	A kábítószer-fogyasztás megelőzésének és csökkentésének iskolai módszerei (<i>Mátóné Szabó Csilla</i>)
		Az iskolai erőszakkal kapcsolatban előforduló magatartásminták (<i>Vassné Figula Erika</i>)
		Az osztályklíma és az iskolai zaklatás összefüggései egy kérdőíves vizsgálat tükrében (<i>Buda Mariann</i>)
		A nevelési stílus, az agresszív magatartás és az érzéketlen-érzelemmentes vonások kapcsolata gyermek- és serdülőkorban (<i>Pataky Nóra</i>)
Inkluzív nevelés Elnök: <i>Forray R. Katalin</i>	MARGARÉTA TEREM	Multikulturalizmus és pedagógia (<i>Jenei Teréz</i>)
		Státusszal rendelkező menekült gyermekek oktatási-nevelési valósága 2010-ben Magyarországon (<i>Bukus Beatrix, Sikó Dóra</i>)
		Tanoda-típusú intézmények működésének, tevékenységének elemzése (<i>Németh Szilvia, Lannert Judit</i>)
		Eredmények és problémák a roma gyerekek iskolai integrációjának folyamatában Nyíregyházán (<i>Kerülő Judit</i>)

2010. NOVEMBER 6. (szombat) 14.30–15.30

Záróünnepség (Budapest terem)

Csapó Benő: Az ONK szerepe a magyarországi neveléstudományi kutatások fejlesztésében - az első tíz konferencia értékelése

Pálinkás József: A társadalomtudományok felelőssége a 21. századi problémák megoldásában

Csíkos Csaba és Németh András: Az ONK 2010 zárása és az ONK 2011 meghirdetése

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 13:00-14:30 *Benczúr II.*

AZ ÁTALAKULÓ FELSŐOKTATÁS HALLGATÓI SZEMMEL EGY HATÁRMENTI (TANULÓ) RÉGIÓBAN

Elnök: Kozma Tamás
*Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi
Doktori Program*

Opponens: Fényes Hajnalka
Debreceni Egyetem, BTK, Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

Alap-és mesterképzésben tanuló hallgatók részvétele a felnőttképzésben

Ábrahám Katalin, Tózsér Zoltán
*Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Neveléstudományi Doktori
Program*

Hallgatói szocializáció a szerveztváltó felsőoktatásban

Pusztai Gabriella
*Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Neveléstudományi Doktori
Program*

A jövő pedagógusai a jelen tükrében

Ádám Erzsébet, Bordás Andrea
*Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Neveléstudományi Doktori
Program*

Szakkollégiumban és tehetséggondozó programban résztvevő hallgatók összehasonlítása egy határmenti régióban

Ceglédi Tímea
*Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Neveléstudományi Doktori
Program*

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Szimpóziumunk egy hároméves átfogó kutatás hallgatói vizsgálataiból kínál minőségi szemlét. A kutatás célja az volt, hogy feltárja és elemezze a felsőoktatás és felnőttképzés szerepét egy olyan történelmi régió átalakulásában, amelyen ma három (Magyarország, Ukrajna, Románia) osztozik. A regionális átalakulásnak a felsőoktatás minden szereplője részese, de a legfontosabb szerep talán még mindig a hallgatóké, akik a régió tudásbázisát, munkaerejét, lokális közösségét alkotják. Szimpóziumunk az ő oldalukról mutatja be a regionális átalakulás és a harmadfokú képzés összefonódó kapcsolatát.

Két hullámban kerestük fel a térség magyar tannyelvű szakkal is rendelkező felsőoktatási intézményeit. 2008-ban a kilépő BA/BSc hallgatók, 2010-ben pedig a belépő magiszteri hallgatók osztották meg velünk véleményüket kérdőíves formában. Bár a régióban kitapintható az oktatás egyfajta egysége, a határok által elválasztott oktatási intézmények összehasonlítása során azok sajátos jellemvonásai is kirajzolódtak. Az adatfelvétel első hullámában, 2008 őszén-telén 1361 magyar nyelvű (az alapsokaság egyharmada), és további 361 román, valamint ukrán nyelvű kérdőívet kérdeztünk le, így összehasonlításaink nem csak „határ-közies”, hanem „nemzet-közies” is lehetnek (az összminta 1722 hallgatót ölel fel). A 2010-es második hullám az időbeli összehasonlításhoz teremtett alapot. Ekkor 602 hallgató töltötte ki kérdőívünket, a térség alakulóban lévő magiszteri szakjaira elsőként-másodikként beiratkozó populáció kétharmada.

A hallgatói vizsgálatok fő tapasztalta, hogy a térség felsőoktatási intézményei sajátosan hátrányos helyzetű hallgatótársadalommal rendelkeznek, akik nemcsak családjuk társadalmi státusa, szüleik munkaerő-piaci pozíciója, kulturális fogyasztása miatt küszködnek nehézségekkel, hanem az előbb említettekhez még egy sor települési és regionális hátrány is adódik.

Előadásaink a térség Bologna-rendszerének első generációját mutatják be, különböző megközelítésekben. Első előadásunk a hallgatók felnőttképzésben való részvételt és munkaerőpiaci tapasztalatait, illetve az ahhoz kapcsolódó perspektíváit veti össze. Kutatócsoportunk egy másik tagja a hallgatók felsőoktatási intézményük társas kontextusába való beágyazottságát vizsgálja, amely beágyazottság a fent említett sajátosan hátrányos helyzetre adott egyik válaszként értelmezhető. A régió leendő tanárainak professzió-képét is megismerhetjük kutatócsoportunk két további tagjának tolmácsolásában. Végül abba nyerhetünk betekintést, hogy a térségben milyen tehetséggondozási formák állnak a hallgatók rendelkezésére, és hogy ezek a programok/szervezetek kiket gyűjtenek maguk köré, és mennyire képesek ellensúlyozni a régióban fellelhető szociokulturális és szocio-ökonomiai hátrányokat.

ALAP-ÉS MESTERKÉPZÉSBEN TANULÓ HALLGATÓK RÉSZVÉTELE A FELNŐTTKÉPZÉSBEN

Ábrahám Katalin, Tózsér Zoltán

*Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola,
Neveléstudományi Doktori Program*

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A kelet-közép-európai rendszerváltozások politikai, gazdasági és társadalmi átalakulásokat indukáltak, amelyek egyúttal a felsőoktatás rendszerét is befolyásolták. Az átmenet éveit követően a felsőoktatási intézmények iránti hirtelen és nagymértékű igénynövekedés (expanzió és tömegesedés) a felsőoktatási intézmények egyik legfontosabb aktorait, a hallgatókat is érintette. Mindezért a munkaerő-piacra belépő egyetemi és főiskolai végzettségű hallgatók nehéz helyzetben vannak, hiszen a felsőoktatási intézményben megszerzett diploma már nem garancia a sikeres elhelyezkedéshez. A hallgatóknak ezért szert kell tenniük olyan ismeretekre, kompetenciákra és képzettségekre, illetve szakmai tapasztalatokra is, amelyeket a felsőoktatási intézmények nem, vagy nem kellő mértékben biztosítanak, ugyanakkor a munkaerő-piaci szereplők elvárják. Ezek a további képzettségek és kompetenciák részben a tapasztalati tanulás, részben a felnőttképzés kereteiben sajátíthatók el a sikeresebb munkaerő-piaci pozíció megszerzése érdekében.

Kutatásunk első fázisában (2008) BA/BSc hallgatók, a második szakaszában (2010) MA/MSc hallgatók körében végeztük kérdőíves felmérést Magyarország, Románia és Ukrajna magyar tannyelvű felsőfokú intézményeiben. A mintában Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye felsőoktatási intézményei (Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Főiskola, Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola), valamint néhány határon túli intézmény (a nagyváradi székhelyű Partium Keresztény Egyetem, a Nagyváradi Állami Egyetem, a *Babes-Bolyai* Tudományegyetem Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozata és a beregszászi *II. Rákóczi Ferenc* Kárpátaljai Magyar Főiskola) hallgatói szerepeltek.

A BA/BSc hallgatók körében a minta karonként reprezentatív, az összes karról létszamarányosan kerültek lekérdezésre a hallgatók. A minta elemszáma N=1361. Az MA/MSc hallgatók körében teljes körű lekérdezés történt 2/3-os kitöltési aránnyal, így a minta elemszáma N=602.

A kutatás aktualitását és európai dimenzióját az a tény adja, hogy a kutatás terepének országai néhány évvel ezelőtt csatlakoztak a Bologna-folyamatként is ismert európai felsőoktatási reformfolyamathoz. Ez a kihívás a felsőoktatás strukturális átalakulását jelentette, s ebben fontos szerep illeti meg az alap- és mesterképzésben tanuló hallgatókat is.

A vizsgálat során feltártuk az alap- és mesterképzésben résztvevő hallgatók munkaerőpiachoz való viszonyát, így azt, hogy milyen típusú – a munka világára felkészítő – felnőttképzésben vesznek részt, és (akár) ezzel összefüggésben rendelkeznek-e munkatapasztalattal, diplomájuk munkaerő-piaci értékéről hogyan vélekednek, illetve hogyan ítélik meg elhelyezkedési esélyeiket.

Úgy véljük, kutatásunk alkalmas lehet az oktatáspolitikai és a felsőoktatási intézmények irányítóinak tájékoztatására azáltal, hogy képet ad a felsőfokú tanulmányaikkal melletti felnőttképzésben is részt vevő hallgatók munkaerő-piachoz való viszonyáról.

A kutatást az OTKA támogatta.

HALLGATÓI SZOCIALIZÁCIÓ A SZERVEZETVÁLTÓ FELSŐOKTATÁSBAN

Pusztai Gabriella

*Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola,
Neveléstudományi Doktori Program*

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A hallgatók felsőoktatási részvételének növekedése és a felsőoktatás átstrukturálódásával párhuzamosan a kutatók hallgatókról alkotott képe elnagyoltta vált, miközben pedig nagyon is aktívan formálják a felsőoktatás arculatát, sokkal aktívabban, mint a szervezeti vezetők vagy az oktatáspolitikusok gondolnák. Végül is a körükben dől el, milyen egy egyetem vagy egy főiskola, hiszen a hallgatói kapcsolatok hálójában létrejön a hallgatói vélekedés és magatartás egy-egy kontextusa, amely valószínűleg erősebben formálja az újoncokat és magukat a felsőbb éveseket is, mint bármilyen merész felsőoktatási tanterv vagy pedagógiai módszer. A hallgatók intézmények közötti elrendeződésének vizsgálata emellett azért is vált aktuálissá, mert az eddig nagyjából-egészében homogén társadalmi háttérű hallgatói kultúra sokszínűvé válásával összeomlott az eddig egységesnek tűnő hallgatói kultúra. Nézetünk szerint ennek helyét az intézményekben a sokféle értelmező közösség valóságkonstrukcióinak néha egymással ellentétes irányú diffúziója veszi át. A felsőoktatás hallgatója mindenképpől társaitól tanul, s elsősorban azt tanulja meg, mik a releváns kérdések, mi a számít ezekre érvényes válasznak, s a *mertoni* de jure szabályok mellett elsajátítja a de facto szabályokat.

Jelen előadásban a felsőoktatási szocializációelméletek és az intézményi hatás modellek következtetéseit továbbgondolva, *Coleman* a társadalmi tőke elméletének megfontolásai alapján értelmezzük a hallgatók intézményi beágyazottságának kérdését.

Elemzésünkben egy felsőoktatási régió alap- és mesterképzésbe járó hallgatóit hasonlítjuk össze a felsőoktatási intézmény társas kontextusába való beágyazottság szempontjából. Feltételezésünk szerint a hallgatók felsőoktatási tanulmányokkal kapcsolatos célértelmezése, tanulmányi orientációja, normákról és a többletmunkáról vallott felfogása, biztonságérzete és eredményessége sokkal inkább függ azokról a kapcsolatokról, diskurzusokról, amelybe az egyén beágyazódik, mint az egyéni társadalmi háttértől. A beágyazottság koncepciójából kiindulva az intézményen belüli és kívüli inter- és intragenerációs kapcsolatok és tevékenységrendszer mutatóinak figyelembe vételével megragadhatóvá váltak a hallgatók relációs beágyazottság szerinti típusai. Ezt követően összevetettük a különböző demográfiai és társadalmi státusmutatókkal jellemezhető hallgatói csoportok strukturális és kulturális beágyazottságát az alap- és mesterképzési szintjein.

A hallgatók és intézményi környezetük kapcsolatainak letapogatásával nyújtott, kimunkált tabló jelentősen gazdagítja a hallgatótársadalomról elterjedt, egydimenziós képet. Eredményeink alapján az alap- és mesterképzésben tanulók között markáns eltérésre derült fény nemcsak egyéni kapcsolati biográfiájukat, hanem beágyazottságukat tekintve is, s mindebből arra következtethetünk, hogy a kapcsolati erőforrások a hallgatóévek alatt sem maradnak hatástalanok a tanulmányi pályafutásra.

A JÖVŐ PEDAGÓGUSAI A JELEN TÜKRÉBEN

Ádám Erzsébet, Bordás Andrea

*Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola,
Neveléstudományi Doktori Program*

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; pedagógusképzés, pedagóguspálya

Mindannyiunkban él egyfajta klasszikus pedagóguskép. Egykori ideálunk az elhivatott pedagógus volt, aki kenyérkereső munkáját végezve napi 24 órán át ún. „kirakatéletet” élt. Ez az elképzelés a pedagógust mint „lámpást” állítja elénk. Gyorsan változó világunkban sokáig viszonylag állandónak látszott a pedagógus szerepe, hiszen a kultúra gyakorlatban bevált elemeinek az átadása jelentette számukra a fő feladatot. Napjainkra ez a felfogás már túlhaladott, a klasszikus atya, mester, hivatalnok pedagógusszerepek sokféle szerepelemmel egészülnek ki. Mindez a társadalomban végbemenő változásokkal, a pedagógusokkal szembeni elvárások sokrétűségével magyarázható. Felvetődik a kérdés, hogy mit jelent ma a pedagóguspálya, maga a pedagógus lét azoknak, akik ezt a pályát választják.

Magyarországi, erdélyi és kárpátaljai felsőoktatási intézményekben tanulmányaikat folytató pedagógusjelöltek összehasonlító elemzése során kerestünk választ kérdéseinkre. Feltételezésünk szerint a pályaalkalmasság legfontosabb kritériuma, hogy a jelölt milyen szinten azonosul a pedagógus hagyományos és modern szerepeivel, valamint az ezekhez kapcsolható tevékenységekkel. Kutatásunk célja a pedagógusjelöltek gondolkodásának mélyebb megismerése, a leendő magyar pedagógustársadalom pályaképére fókuszálva. Vizsgálatunk során választ szeretnénk adni arra, hogy a pedagógusjelöltek hogyan viszonyulnak szakmájukhoz, választott pályájukhoz, illetve milyen mértékű az azzal való azonosulásuk szintje.

A minta regionális, a partiumi térségre (Magyarország egy határ menti régiójára) vonatkozik. Az általunk elemzett mesterszakosok lekérdezése három ország (Magyarország, Románia és Ukrajna) magyar tannyelvű felsőfokú intézményeiben folyt 2010 tavaszán. A lekérdezés teljes körű volt. A tanári mesterszakosok számára a kérdőívbe külön betélapot szerkesztettünk, amely a tanári pályához való hozzáállásukat, látásmódjukat volt hivatott feltérképezni. Elemzésünkben főként ezekre a kérdésekre koncentráltunk.

Kutatásaink során azt találtuk, hogy a pedagógiai tanulmányaik elején járó hallgatók a pályát sokkal inkább szakmának tekintik, mint hivatásnak, vagyis a hivatásszemléletű pedagógusparadigma elindult a szakmaiság irányában. Ugyanakkor inkább a hagyományos tanárszerepeket részesítik előnyben, a tanítás technikai részletei (pl. fegyelmezés) elvonják figyelmüket az iskola társadalmi funkcióiról.

A kutatást az OTKA támogatta.

SZAKKOLLÉGIUMBAN ÉS TEHETSÉGGONDOZÓ PROGRAMBAN RÉSZTVEVŐ HALLGATÓK ÖSSZEHASONLÍTÁSA EGY HATÁRMENTI RÉGIÓBAN

Ceglédi Tímea

*Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola
Neveléstudományi Doktori Program*

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; tehetséggondozás, speciális fejlesztés

A szerkezetváltó felsőoktatásban a tehetséges hallgatók támogatását célzó programok, szervezetek, kezdeményezések is átalakulnak, s újabbakal egészülnek ki. Előadásunkban két eltérő jellemvonásokkal rendelkező tehetséggondozási formát vizsgálunk meg: az egyetemi/főiskolai tehetséggondozó programokat és a szakkollégiumokat. A szakkollégiumok esetében nem mindig a tehetséggondozó funkció kerül előtérbe az önmeghatározás során. Gyakran diákszervezetként, demokratikus közösségként, hallgatói mozgalomként, szellemi közösségként értelmezik saját magukat. Ez azonban nem zárja ki a tehetséggondozó szerepüket, amelyet széles körben elismernek. Vizsgálatunkban tehetséggondozó szervezetként tekintünk a szakkollégiumokra, ugyanakkor szem előtt tartjuk azt is, hogy kisebb-nagyobb mértékben különböznek a kifejezetten e célra létrejött programoktól, szervezetektől. A szakkollégiumi rendszer a régmúltban gyökerezik, jellemzően a közösségi tevékenységeken, szoros kapcsolatokon alapul, alulról szerveződik, s a saját arculat kialakításának nagyobb lehetőségét hordozza magában. A tehetséggondozó programok – a sok közös vonás mellett – eltérő jegyekkel bírnak: fiatalabbak, átfogó központi stratégia alapján jöttek létre, szélesebb közönséget hivatottak megszólítani, és a közösségi jelleggel szemben inkább a szakmaiság dominál tevékenységükben.

Kutatásunkat az ösztönözte, hogy az egymás mellett élő tehetséggondozási formákat a hallgatók oldaláról mutassuk be. Kíváncsiak voltunk, hogy kik vesznek részt e két tehetséggondozási forma valamelyikében. Mennyire van átjárás a két szervezet között? Visszatükröződnek-e a két szervezeti forma különbözőségei a bennük résztvevő hallgatók csoportjaiban is? Melyik tehetséggondozási forma mit nyújt? Milyen rejtett mintázatok olvashatók ki a két különböző szervezet tagjai körében?

Vizsgálatunk alapjául egy longitudinális hallgatói survey szolgált. 2008 őszi félévében a BA/BSc képzés kilépőinek reprezentatív csoportját kerestük meg egy határmenti régió felsőoktatási intézményeiben, három különböző nyelven (N=1722). 2010 tavaszán megismételtük a vizsgálatot ugyanezekben az intézményekben, amikor ugyanaz az évfolyam töltötte ki kérdőívünket, de már megváltozott összetétellel, MA/MSc minőségben (N=602).

Elemzésünk során kiderült, hogy a két tehetséggondozási forma hallgatói bázisa távolabb áll egymástól, mint gondoltuk. A 2008-as lekérdezés alkalmával például mindössze 8 olyan hallgatót találtunk, aki szakkollégiumban és tehetséggondozó programban is részt vesz. Kérdőívünkben a részvételi hajlandóságot is mértük. Az egyik szervezetben résztvevők körében csak egy szerény kisebbség mondta azt, hogy szeretne részt venni a másik szervezetben is. A személyi átjárás tehát ritka. Továbbá az is kimutatható, hogy a két különböző hallgatói csoport más-más arcvonásokkal rendelkezik szociokulturális háttér, eredményesség és kapcsolati tőke szempontjából.

A kutatást az OTKA támogatta.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 13:00-14:30 *Margaréta*

A TUDOMÁNYFEJLŐDÉS ÉS A MÓDSZERTANI INNOVÁCIÓK HATÁSA A PEDAGÓGIAI GYAKORLATRA

Elnök: Nahalka István
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

A szak- és felnőttképzési intézmények közös minőségirányítási rendszerének kialakítása
Dancsó Tünde
Kodolányi János Főiskola

Kooperatív tanulásszervezés - új paradigma?
Arató Ferenc
*Pécsi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet, Nevelés- és Oktatásméleti
Tanszék*

A konnektivista oktatásmódszertan sajátosságai a Winkel-féle kritikai-kommunikatív didaktika szemszögéből
Ollé János
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

A bürokrácia, a bürokratikus viselkedés, valamint az oktatók megítélése a Szegedi Tudományegyetemen
Benedek Dániel
PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A SZAK- ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZMÉNYEK KÖZÖS MINŐSÉGIRÁNYÍTÁSI RENDSZERÉNEK KIALAKÍTÁSA

Dancsó Tünde

Kodolányi János Főiskola

Témakörök: pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; szakképzés; felsőoktatás, felnőttoktatás

A szak- és felnőttképzési intézmények különböző minőségirányítási rendszereket alkalmaznak, a rendszerekre vonatkozó jogszabályok közötti eltérések nehezítik az összehasonlíthatóságot és az átláthatóságot. A hatékonyság tervezése, az eredményesség kimutatása és az egységes indikátorok képzése érdekében egységes minőségirányítási keretrendszerre van szükség, amely szintetizálja a hazai fejlesztések eddigi eredményeit.

A különböző minőségirányítási rendszerek és modellek (EFQM, ISO 9001:2008, Comenius 2000 Közoktatási Minőségfejlesztési Program, Közoktatás Minőségéért Díj önértékelési modellje, Szakiskolai Önértékelési Modell, felnőttképzési akkreditáció, stb.) meghatározzák azokat az elemeket, melyeket egy közös rendszer építése folyamán egységesíteni szükséges. A rendszer legmagasabb szintjét a stratégiai jelentőségű minőségpolitika és jövőkép, alacsonyabb szintjeit az egyes folyamatleírások alkotják. A rendszer legmeghatározóbb elemei a partneri igény- és elégedettségmérés, valamint az önértékelési rendszer megalkotása.

A képzés minőségének és tartalmának fejlesztése című projekt keretében (TÁMOP 2.2.1.) olyan egységes minőségirányítási keretrendszer kidolgozására kerül sor, amely alkalmazkodik az uniós elvárásokhoz. A projektben 60 főből álló, országos lefedettségű mentori hálózat vesz részt. Minden mentor az általa választott 20 intézmény folyamatait támogatja, csoportos és egyéni képzéseket tart az intézményi megbízottak részére. Az intézményi megbízottak a projekt kezdetekor a projektre vonatkozó ütemtervet készítettek, az adott szempontok szerint felmérték az intézmény minőségügyi helyzetét, a helyzetfelmérés alapján az intézményi felkészültség szintjétől függően rögzítették az ESZMK (Egységes Szakképzési Minőségirányítási Keretrendszer) bevezetéséből adódó feladatokat. Az egységes alapokon nyugvó helyzetfelmérések tükröt tartanak az intézmények elé, az intézmények eddigi minőségirányítási tevékenysége alapján megállapítható, hogy az egységes rendszer fejlesztése érdekében különböző mértékű külső szakértői segítségre és belső továbbképzésre van szükség.

A projekt legfontosabb része egy olyan online adatbázis fejlesztése, amely más rendszerekből integrálja a kötelező indikátorokat, és további benchmarking indikátorokkal egészíthető ki. Az adatok elemzésével az intézmény tudatosabban tervezheti, értékelheti szakképzési tevékenységét. Az adatbázis a jövőben jól használható a pályakövetési rendszer részeként is.

A projekt jól tükrözi a hazai sajátosságokat, a jogszabályok eltérő értelmezéseit. Az egységes rendszer kialakításának sikere érdekében nélkülözhetetlen a résztvevők pozitív attitűdje, a folyamatok teljes körű, dokumentált szabályozása, a dokumentumok közötti koherencia, a szakértők közötti innovatív információáramlás, a mentor és az intézmény közötti aktív munkakapcsolat, az intézményi megbízottak informáltsága. A megvalósítás során szerzett tapasztalatok összegzése hozzájárulhat az egységes minőségirányítási szabályozás kialakításához.

KOOPERATÍV TANULÁSSZERVEZÉS - ÚJ PARADIGMA?

Arató Ferenc

*Pécsi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet
, Nevelés- és Oktatásméleti Tanszék*

Témakör: alternatív pedagógiák

Ebben az előadásban a kooperatív tanulásszervezés általános modelljét, a strukturalista/posztstrukturalista megközelítésből levezetett, kooperatív alapelvekre és struktúrára épülő rendszerét - amelyet az előadó az amerikai és hazai szakirodalmat felölelő elméleti kutatása során tárt fel - abból a szempontból vizsgáljuk meg, hogy vajon az megfeleltethető-e *Thomas S. Kuhn* paradigma fogalmának, illetve annak későbbi, *Kuhn* által történt kifejtésének. Lépésről lépésre haladva vizsgáljuk majd, hogy a kuhni paradigma leírások koherenciája érvényes-e a kooperatív alapelvekre épülő tanulásszervezés rendszerére. A koherencián túl azt is elemezzük, hogy a kooperatív tanulásszervezés jellegzetességeiben, hatásaiban, példáiban felfedezhetőek-e azok a motívumok, amelyek *Kuhn* szerint egy paradigmát meghatároznak. Röviden azt vizsgáljuk majd, hogy a kooperatív tanulásszervezés kapcsán jogosan beszélünk-e kooperatív paradigmáról, ezzel az érveléssel is bizonyítva azt, hogy *Kuhn* paradigma fogalma relevánsan alkalmazható nemcsak a természettudományi, hanem a társadalomtudományi paradigmákra is.

Mindez azért érdekes, mert a kooperatív tanulásszervezés hazai adaptációja jelenleg az osztálytermi szintű alkalmazás kezdeti lépéseinél jár, függetlenül attól, hogy voltak kísérletek az egész iskolai programot meghatározó adaptációra, kidolgozásra. Az előadó részt vett abban a fejlesztési törekvésben, amely megpróbálta a kooperatív paradigmát kiterjeszteni közoktatás-fejlesztési szintre, s ennek érvényességét négy régióra vonatkozó két kutatással – függetlenül a megvalósult fejlesztés következetlenségeitől – valamelyest bizonyítani is tudta. Az első kutatás egy dokumentumelemzésre épülő kutatás volt (kutatótárs *Varga Aranka*), ahol az interiorizációs szinteket vizsgáltuk szövegelemzési módszerekkel. A második kutatás során (kutatótársak *Pintér Csaba*, *Varga Aranka*) fókuszcsoportos kutatás, önkitöltős kérdőív, résztvevői megfigyelések segítségével vizsgáltuk azt, hogy ahol kezdetben érvényesült a kooperatív paradigma érvényesítése a fejlesztés során, ott a későbbiekben is láthatóak-e annak nyomai, illetve a fejlesztési eredményekben is tükröződik-e az eredeti, kooperatív paradigmára épülő elképzelés sikeressége.

Az előadás során alapvetően a kooperatív tanulásszervezés paradigmatisztikus jellegének bizonyítása történik, amellyel lehetőséget adunk arra, hogy a kooperatív tanulásszervezés kitorjjon az alternatív módszerek, tanulási-tanítási technikák értelmezési keretéből, s segítsen a neveléstudomány művelőinek, illetve a pedagógiai gyakorlat kialakítóinak egy új értelmezési horizont felállításában. Ebben a horizontban a neveléstudományi kérdések egy új, posztstrukturalista megközelítést kapnak, s nemcsak „rejtvények” újfogalmazása válik lehetővé, hanem újabb válaszok, megoldások megfogalmazása is a kooperatív paradigma segítségével.

A KONNEKTIVISTA OKTATÁSMÓDSZERTAN SAJÁTOSSÁGAI A WINKEL-FÉLE KRITIKAI-KOMMUNIKATÍV DIDAKTIKA SZEMSZÖGÉBŐL

Ollé János

ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; nevelési, oktatási módszerek

Az IKT által támogatott oktatási folyamatokról való gondolkodás aktuális kérdésévé vált, hogy a *Siemens-Downes*-féle konnektivizmus oktatásmódszertana alapján definiálható önálló tanulásemélet vagy sem, illetve az oktatási folyamat ilyesféle értelmezése új didaktikai modell kialakítását indokolja, vagy magyarázható már meglévő didaktikai modellekkel. Az egyre inkább népszerű oktatásmódszertan gyakorlati alkalmazásaink megfigyelése és elemzése nem ad megbízható választ a felmerülő kérdésekre.

A konnektivizmus oktatásmódszertana, elsősorban az oktatási folyamat szervezésében, illetve a folyamat résztvevői között megvalósuló aktív és reflektív kommunikáció sajátosságaiban különbözik más módszertani megoldásoktól (*Siemens, G.* 2005 és *Downes, S.* 2007). A konnektivista oktatási folyamat jellemzői leginkább a hálózatelméletek oktatási alkalmazásával közelíthetők meg, ahol a csomópontok az oktatási folyamat résztvevői, a hálózati kapcsolatok pedig kommunikációs, információszerezési momentumok. Ideális esetben az oktatási folyamat résztvevői skálafüggetlen hálózatként működve, a tanári szerep facilitátorrá való alakításával, csoportban tanulnak (*Barabási, 2008, Kulcsár, 2009*).

Rainer Winkel kritikai-kommunikatív didaktikai modellje (*Winkel, R.* 1988 és *Gudjons, H-Winkel, R.* 2002) részben a *Watzlawick*-féle kommunikációelméleti axiómára épül. A struktúraértelmező csoportba sorolható didaktikai modell központi fogalma az oktatási folyamat szereplői közötti interaktív kommunikáció. A modell szerint az oktatás potenciális lehetősége a társadalmi környezet változtatásra, konstruktív átalakítására.

Az elméleti kutatás során két kérdést fogalmaztunk meg. (1) A kritikai-kommunikatív didaktika szerint értelmezett oktatási folyamatban a tanulási célok változásával kapcsolatos elmélet mennyiben figyelhető meg a konnektivista folyamat csoportos tanulás jelenségénél? (2) A *Winkel*-féle didaktika tanítástervezési algoritmusa és a konnektivista oktatásmódszertan folyamatleírása között milyen különbségek figyelhetők meg?

Az elméleti kutatás során az összehasonlító elemzés módszertanát alkalmaztuk, a *Winkel*-féle modell 10 alapkérdése közül 2 szempont, illetve az oktatástervezési útmutató segítségével próbáltunk meg modellezni a konnektivista oktatási folyamatot.

A kutatás legfontosabb eredménye szerint a *Winkel*-féle modell és a konnektivizmus tanulászervezésről való gondolkodása egymáshoz illeszthető. A tanulási cél folyamatos változásával kapcsolatban a didaktikai modellben nem értelmezhető a közösségi tanulási cél, a tanulás hálózati alapon való működése. A tényleges oktatástervezésben a konnektivizmus gyakorlata a *Winkel*-féle modell korszerű eszközökkel történő megvalósítása. Összességében elmondhatjuk, hogy a kritikai-kommunikatív didaktika a konnektivista oktatásmódszertant jól közelíti, de több jellemző sajátosságaira nem képest értelmezést adni. Az elméleti kutatás eredményei egy konnektivista didaktikai modell felépítéséhez adhatnak kiindulási alapot.

A BÜROKRÁCIA, A BÜROKRATIKUS VISELKEDÉS, VALAMINT AZ OKTATÓK MEGÍTÉLÉSE A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN

Benedek Dániel

PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

Kutatásunkban az oktató-hallgató viszonyra fókuszáltunk, valamint a hallgatók és az egyetemi bürokrácia, különböző hivatalok kapcsolatára, illetve az egyetemi ifjúság körében a globalizáció okozta problémákra, nehézségekre. Számtalan kutatás, tanulmány foglalkozik a felsőoktatással, annak kialakulásával, változásaival, erényeivel, hibáival, azonban kevés figyelmet fordítanak az oktatók és a hallgatók viszonyára és az őket kiszolgáló bürokratikus szervezetekkel való kapcsolatra. A vizsgálat végére egyértelművé vált, hogy a szociológiai kutatásoknak nagyobb figyelmet kell fordítani az egyes intézményi sajátságok feltárására is, az ún. intézményi kutatásokra. A vizsgálat elméleti keretét tágabb értelemben a globalizáció szociológiája szolgált (*Beck* 2005), illetve a globalizáció és az ifjúságszociológia szoros kapcsolatát tárgyaló szerzők munkássága: *Zinnecker* (2006), *Mead* (2006), *Gábor* (2002). Az elméletek között fontos helyen szerepelt *Bourdieu* (1978) iskolaszociológiája is, magyar vonatkozásban a dolgozat elméleti hátterét gazdagította *Barakonyi* (2004), *Kozma* (2004) és *Hrubos* (1999) munkássága.

Felmérésünk helyszíne a Szegedi Tudományegyetem volt, ahol kvalitatív empirikus kutatást végeztünk. Az adatfelvétel félig strukturált interjúk módszerrel valósult meg. Az interjúalanyok kiválasztása hólabda módszerrel történt. Az interjúvázlat témái között megtalálhatóak a Tanulmányi Osztályokhoz (TO), Hallgatói Szolgáltató Irodához (HSZI), ETR-hez, Hallgatói Önkormányzatokhoz (HÖK), való viszony, illetve az oktatók hallgatói véleményezése. Kérdeztük továbbá a hallgatók véleményét a képzési szisztémáról, a tanítási formával való elégedettségről, egyáltalában az egyetemhez való viszonyokról.

Hipotézisünk szerint a hallgatók többsége bürokratikusnak tartja az egyetemi hivatalokat a szó pejoratív értelmében, illetve az oktató-hallgató viszonyt felületesnek ítélik. Előfeltevéseink csak részben igazolódtak.

A TO-król és a HÖK-ökről negatív véleménnyel voltak a hallgatók, míg a HSZI-ről és az ETR-ről inkább a pozitív vélekedés volt a jellemző. A TO-kat pedig inkább tartották ún. bürokratikus intézménynek, mint a HSZI-t. A hallgatóknak egy jelentős része nem él az oktatók véleményezésének ETR-es lehetőségével. Sokuk ugyanis vagy nem tud erről az opcióról, vagy pedig egyszerűen nem tartják szükségesnek. A hallgatók többsége pozitív véleménnyel van oktatói gárdájáról, ám szinte minden esetben akadtak kivételek. A legérdekesebb eredmény, hogy mind a hallgatók, mind az oktatók szorosabb kapcsolatot képzelnek el egymással, ám ennek érdekében gyakorlatilag nem tesznek semmit.

További kutatási feladatként interjúk felvételét tervezzük az oktatókkal és a hivatalokban dolgozókkal is, illetve a hallgatói lapok tartalomelemzését.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 13:00-14:30 *Mozaik*

TERMÉSZETTUDOMÁNYI NEVELÉS

Elnök: Csapó Benő
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Természettudományi tudás realizztikus és autentikus szituációkban

B. Németh Mária
MTA-SZTE Képességkutató Csoport

A feladattípus szerepe a természettudományi tudás értékelésében

Korom Erzsébet*, Nagy Lászlóné**
* *SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport, SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport*
** *SZTE TTIK Biológiai Szakmódszertani Csoport, MTA-SZTE Képességkutató Csoport, SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport*

A fenntarthatóságra nevelés kérdéseinek megjelenése természettudományos tankönyvekben

Varga Attila
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

TERMÉSZETTUDOMÁNYI TUDÁS REALISZTIKUS ÉS AUTENTIKUS SZITUÁCIÓKBAN

B. Németh Mária

MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Témakör: természettudományi oktatás

Nemzetközi felmérésekből ismert, hogy a magyar tanulók többsége nem rendelkezik a hét-köznapokban hasznos természettudományi műveltséggel, alapszintű tudományos, műszaki tájékozottsággal (Martin és mtsai, 2004; OECD, 2007a, 2007b). Korábbi hazai vizsgálatok (B. Németh, 2002; 2003) szintén azt mutatták, hogy az iskolában szerzett természettudományi tudás a tanórán kívül is relevanciája gyenge. Az SZTE Oktatásméleti Kutatócsoportjának követő kutatási programjában helyet kapott a 7 tanulóknak mindennapi helyzetekben működő tudásának vizsgálata. A felmérésben használt 59 ítemes teszt, a TIMSS-ben használtakhoz hasonló, a hagyományos tantárgytestekre emlékeztet, de feladatai de azoktól eltérően autentikus (az adott korcsoport számára ténylegesen átélt) és realiztikus (valós tapasztalatot nem jelentő, de a valós életben jelenlevő, az iskolai tanulmányok értelmezhető) szituációkat jelenítenek meg. A teszt mindkét évfolyamon megbízhatóan mér (Cronbach- α : 0,82; 0,84).

A 2006-os vizsgálatban 278 tanulócsoporthoz tartozó 3426 hetedik és 2357 tizenegyedik évfolyamos tanulója vett részt. A minta a regionális eloszlás és a szülők iskolázottsága szerint reprezentatív.

Mivel a tesztfejlesztés nem legitimált követelmények alapján történt, vagyis nem áll rendelkezésre külső természetes viszonyítási pont a hetedikesek 47,4 (12,8 %pont), a tizenegyedikesek 50 %pontos (13,4%pont) teljesítményeiről annyi állapítható meg, hogy azok a 100 %pontos maximumhoz viszonyítva nem túl magasak. A teljesítmények gyakorisága 0 és 88 %pont közötti közel normál eloszlást mutat. A két korcsoport 9,5, valamint az iskolatípusok közötti 5,4 és 7,1 %pontos nem túl nagy, bár szignifikáns teljesítménykülönbségek arra utalnak, hogy a természettudományok iskolai tanulása kevésbé járul hozzá a mért tudás gyarapodásához. A tanulmányi és a tesztátlag korrelációs együtthatói (7. évf.: 0,45; 11. évf.: 0,37) szintén arra utalnak, hogy jó iskolai teljesítményű a tanulók többségnek is nehézséget okoz a valós helyzetek értelmezése. Az összefüggés-elemzés ezúttal is az induktív gondolkodás fejlettségének hatását mutatja (korrelációs együttható: 7. évf.: 0,47; 11. évf.: 0,43). Az adatok alapján megállapítható, hogy a valós tapasztalatokhoz kötődő feladatok megoldása eredményesebb.

A vizsgálat eredményei, a válaszok elemzése alapján a szakirodalmi elemzésekkel (Rennie és Johnston, 2004; Roth és Désautels, 2004) egybehangzó következtetés fogalmazható meg. Nevezetesen a természettudományok hagyományos iskolai oktatása, a „tisza természettudomány” (pure science) tantervek kanonikus tartalmi kevés tanulónak nyújtanak a hétköznapokban használható tudást, a többség azt természettudományokhoz köthető nem tanórai szituációkban, személyes tapasztalatokon keresztül sajátítja el (Aikenhead, 2006; Rennie, 2006). Az így szerzett tudás praktikus, de inkább naiv elképzelések, mint tudományos szemlélet jellemezi (Anderson és Smith, 1987; Clement, 1982; Korom, 2005; Takács, 2000; Vosniadou, 1994).

A kutatást az MTA-SZTE Képességkutató Csoport és az SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport támogatta.

A FELADATTÍPUS SZEREPE A TERMÉSZETTUDOMÁNYI TUDÁS ÉRTÉKELÉSÉBEN

Korom Erzsébet *, Nagy Lászlóné **

**SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport*

***SZTE TTIK Biológiai Szakmódszertani Csoport, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport*

Témakörök: természettudományi oktatás; pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; tanulás, tudás

A feladat struktúrájának domináns szerepét a teljesítmények abszolút értékének meghatározásában többen is kimutatták (pl. *Csapó*, 1985; *Molnár*, 2006; *Nagy Lászlóné*, 2004). Az eredmények azt jelzik, hogy a feladatok megjelenésében mutatkozó apró különbségek még azonos szerkezetű (izomorf) feladatok esetében is a teljesítmények jelentős változásához vezetnek.

Az előadás keretében bemutatásra kerülő elemzés egy, a természettudományi tudást vizsgáló tudásszintmérő és egy, a fogalmi fejlettség feltárására irányuló teszt párhuzamos feladatait veti össze azzal a céllal, hogy megvizsgálja, ugyanazt a tudáselemet kétféle feladattípus esetében milyen eredményességgel használják a tanulók. Feltételeztük, hogy a tanulók számára ismert megjelenésű, a tananyag elemeinek felidézését kérő feladatok esetében jobb lesz a teljesítmény, mint a megszokottól eltérő szerkezetű és az ismereteket értelmezés szintjén vizsgáló feladatokban.

Az elemzésben használt mérőeszközökkel 2007 tavaszán mértük a 4. évfolyamos tanulók (N=4428) természettudományi alapfogalmakkal kapcsolatos tudását. A Természetismereti alapok című teszt tudásszintmérő teszt, amely természettudományos alapfogalmak ismeretét méri ráismerés szintjén zárt, illetve felidézés szintjén rövid választ igénylő, nyitott típusú feladatokkal. A Természettudományos fogalmak fejlődése című teszt kiegészíti a tudásszintmérő tesztet, az abban szereplő fogalmak értelmezését vizsgálja többségében nyitott, hosszabb választ igénylő kérdésekkel.

A feladattípus hatásának vizsgálatára azokat a feladatokat választottuk ki a két tesztből, amelyek ugyanarra az ismeretre kérdeznek rá. Az előadás három ismeret (élnek-e a növények; a tárgyakat azért látjuk, mert a fényt visszaverik; a légnemű anyagok kitöltik a teret) példáján mutatja be az eredményeket. A tanulók több mint 70%-a helyesen sorolt be egy konkrét növényt az élők közé, hasonló arányban (77%) válaszolt a másik teszt eldöntendő kérdésére, élnek-e a növények. Kiderült azonban, hogy a helyesen döntők 14%-a nem adott magyarázatot, és csak 1,4%-uk tudta a tudományosan helyes választ. A fényvisszaverődés esetében a tanulók 0,8%-a tudta reprodukálni a tananyagot (a tárgyak visszaverik a fényt). Egy konkrét tárgy (Hold) esetében ugyanezt a tudáselemet 43%-uk tudta felidézni, ugyanakkor csak 4,1%-uk adott tudományosan helytálló indoklást. A légnemű anyagok tulajdonságát ráismerés szintjén a tanulók 50%-a tudta, ugyanilyen arányban tartották igaznak a légnemű anyagokra vonatkozó állítást, az állítás indoklásával azonban csak 36%-uk próbálkozott.

Az eredmények elemzése megerősítette, hogy a tanulói teljesítmény függ a feladat típusától, az abban elvárt alkalmazási szinttől és megjelenő tartalomtól (konkrét vagy általános, tipikus vagy nem tipikus). Ahhoz, hogy a tanulók fogalmi fejlettségének szintjét diagnosztizálhassuk egy adott életkorban, ugyanazt a tudáselemet többször, többféle típusú feladattal és többféle kontextusban is meg kell vizsgálnunk.

A vizsgálatot a T 048883 számú OTKA pályázat, az SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta.

A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS KÉRDÉSEINEK MEGJELÉSE TERMÉSZETTUDOMÁNYOS TANKÖNYVEKBEN

Varga Attila

Oktatókutatási és Fejlesztési Intézet

Témakörök: természettudományi oktatás; környezetpedagógia

A fenntarthatóságra nevelés legfontosabb kérdésköreit mind hazai mind nemzetközi tudományos munkák és oktatáspolitikai anyagok sokasága összegzi. Elegendő hazai vonatkozásban a Nemzeti Alaptanterv környezettudatosságra nevelés kiemelt fejlesztési feladatára, melynek meghatározása kitér a fenntarthatóságra nevelés céljaira -, illetve nemzetközi szinten az ENSZ által a 2005–2015 közötti időszakra meghirdetett „Fenntarthatóságra Nevelés Évtizedére” utalni.

Az előadás arra keres választ, hogy a közoktatásban használt természettudományos tankönyvekben miként jelennek meg a fenntarthatóságra nevelés bizonyos kérdései, szempontjai. A kutatás módszertani háttérét egy nemzetközi kutatási projekt keretében 13 európai, 5 afrikai és 1 ázsiai ország oktatáskutatói által közösen kidolgozott tankönyvelemzési szempontrendszer adta. A szempontrendszer alapján 20 magyar tankönyv 40, a fenntarthatóságra nevelés szempontjából releváns témakört feldolgozó fejezete volt a kutatás tárgya. Az elemzés során a tankönyvi szövegek vizsgálata mellett nagy hangsúlyt kapott az ábrák, fényképek vizsgálata, hiszen a vizuális megjelenítési formáknak nagy szerepük van a fenntarthatóságra nevelés számára fontos attitűdök alakításában.

Az elvégzett tankönyvelemzések főbb nemzetközi és hazai eredményeinek bemutatása lehetősége kínál annak áttekintésére, hogy a fenntarthatóságra nevelés szempontjából milyen tankönyvi fejlesztések lennének kívánatosak elsősorban a biodiverzitás, az erőforrások használata, az ökológiai rendszerek és ciklusok, valamint a szennyezések témájának tankönyvi megjelenésével kapcsolatban.

Az elemzések a több olyan tankönyvkészítői tendenciára rávilágítottak, melyek nehezítik a fenntarthatóságra nevelés céljainak megvalósulását a közoktatásban. A legfontosabb ilyen tendenciák:

- statikus a tudományt lezárt ismerethalmazként bemutató tudománykép;
- leegyszerűsítő, lineáris modellek használata a cirkuláris modellek helyett;
- az embernek csak mint a természetrombolás, környezetszennyezés elszennvedőjének és környezetvédőként való megjelenítése;
- a környezetkárosító jelenségek okainak és lehetséges kezelési módjai bemutatásában a társadalmi, gazdasági folyamatokra való utalás hiánya.

A feltárt tendenciák valószínűleg nem tudatos tankönyvszerzői koncepció eredményei, hanem annak következményei, hogy a fenntarthatóságra nevelés szempontrendszere nem épült be a tankönyvalkotási folyamatba.

A kutatást az Európai Unió 6. Kutatási, Technológiafejlesztési és Demonstrációs Keretprogramja támogatta.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 13:00-14:30 *Benczúr I.*

NEVELÉSTÖRTÉNETI ÉS REFORMPEDAGÓGIAI KUTATÁSOK

Elnök: Pukánszky Béla
Szegedi Tudományegyetem

Autonómia vagy központosítás? Karl Anton von Martini a szakszerű tanügyigazgatás mikéntjéről a 18. század második felében

Ugrai János
Miskolci Egyetem BTK

Tartalmi kánonok neveléstörténeti tankönyveinkben (1867–1956)

Nóbik Attila
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

A herbarti koncepció reformpedagógiai jellemzői

Bicsák Zsanett Ágnes
Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Modernizációs és restaurációs elemek a „maratoni reform” kritikus időszakának innovációiban 1988 és 1992 között

Trencsényi László
ELTE PPK, Magyar Pedagógiai Társaság

**AUTONÓMIA VAGY KÖZPONTOSÍTÁS? KARL ANTON VON MARTINIA
SZAKSZERŰ TANÜGYIGAZGATÁS MIKÉNTJÉRŐL A 18. SZÁZAD MÁSODIK
FELÉBEN**

Ugrai János
Miskolci Egyetem BTK

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

Karl Anton von Martini (1726–1800) természetjog-professzor a 18. század második felében Bécsben kibontakozó állami (uralkodói) oktatáspolitikai törekvések meghatározó alakja volt. *Mária Terézia* (1740–1780), majd pedig különösen *II. Lipót* (1790–1792) uralmának idején nagy befolyást gyakorolt a tanügyi reformfolyamatokra – *II. Lipót* csaknem szabad kezet engedett neki a jozefinista oktatási tendenciák visszafordítására.

Martini több más fontos szakkérdés mellett leginkább a tanügyigazgatás koncentrációjának ügyében hangoztatott markáns álláspontot. Miközben szinte minden kortársa az állami (uralkodói) központosítás jegyében hangsúlyozta az iskolázás szakszerű felügyeletének és irányításának szükségességét, *Martini* a korporatív autonómia, a tanárok és az egyetemi professzorok testületi alapú önirányításának a hívévé vált. *II. Lipót* révén alkalma nyílt nézeteinek a gyakorlatba való átültetésére is, ám a tanári gyűlések és tanulmányi konferenciák által megtestesített kétszintű öngazgatás nem bizonyult hosszú életűnek.

Az előadás során – részben a *Martini* által írott művek rövid elemzésével, részben az osztrák kutatási eredmények összefoglalásával – e kísérlet jellemzőit mutatjuk be, s a tanulságokat vonjuk le. Külön kitérünk arra az érdekes kérdésre, miszerint *Martini*, a felvilágosult abszolutizmus osztrák változatának egyik legfőbb teoretikusa miként juthatott el a francia forradalom árnyékában egy egészen liberális koncepció megvalósításáig.

A kutatást az OTKA Posztdoktori Ösztöndíja (PD 75 335) támogatta.

TARTALMI KÁNONOK NEVELÉSTÖRTÉNETI TANKÖNYVEINKBEN (1867–1956)

Nóvik Attila

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

Hazánkban az utóbbi években kezdődtek el a magyar neveléstörténet-írás történetére vonatkozó szisztematikus kutatások. Ezek fontos eredményekkel szolgáltak a magyar neveléstörténet-írás kialakulásának nemzetközi háttéréről, a pedagógiai historiográfia első virágkoráról, valamint a dualizmus-kor vagy a II. világháború utáni időszak tekintetében számos részkérdést vizsgáltak.

A jelenlegi kutatás ezeket az eredményeket is felhasználva az 1867 és 1956 között megjelent tanítóképzős és egyetemi tankönyvek tartalmi kánonjainak vizsgálatát tűzte ki célul. Összesen tizenöt szerző húsz kötetét vizsgáltam meg.

Megvizsgáltam, hogy az egyes tankönyvekben az anyagrészek az összesített oldalszámhoz képest milyen arányban vannak jelen. A tankönyvek anyagára az újkori neveléstörténet erős jelenléte jellemző. Csupán két szerzőnél *Lubrich Ágostnál* és *Fináczy Ernőnél* kevesebb 50%-nál az újkori anyag. A többi tankönyvben jellemzően 70 és 80% között mozog az újkori témák aránya az összes témán belül. A reneszánsz az egyetemi tankönyvekben van jelen nagyobb súllyal, a *Fináczyt* megelőző tanítóképzős tankönyvekben egyáltalán nem található meg. A középkor és az ókor jelenléte is hullámzó.

Következő lépésben megvizsgáltam, hogy az elemzett tankönyvek milyen témákat tárgyalnak. Érdeemi bemutatásnak azt tekintettem, ha legalább 1 bekezdésnyi szöveg az adott témával, szerzővel foglalkozott. A táblázatba foglalt adatokon klaszteranalízist hajtottam végre, a legközelebbi szomszéd módszere szerinti strukturálással.

A megjelenített témák statisztikai vizsgálta nem igazolta az egyetemi és a tanítóképzős kánonot alkotó szerzőkkel kapcsolatos várakozásokat. *Kóródy Miklós*, *Erdődi János*, *Kiss Áron* és *Dölle Ödön* a dualizmus-kori neveléstörténet-írás tanítóképzős hagyományainak képviselői. Az I. világháború utáni tanítóképzős szerzők (*Molnár Oszkár* és *Németh Imre*) nem a korábbi, dualizmus-kori hagyományokhoz állnak közelebb, hanem a II. világháború után kibontakozó marxista neveléstörténeti kánonhoz. Ez utóbbi csoportban szerepel *Tettamanti Béla* is. Az egyetemi kánonban pedig csupán két szerző, *Fináczy Ernő* és *Prohászka Lajos* található.

Megvizsgáltam továbbá az egyetemi és a tanítóképzős, valamint a marxista tankönyvek témáit. Az összes téma közül mindössze 63, tehát az összes téma mindössze 11%-a az, amely legalább a feldolgozott tankönyvek felében megtalálható. Ezért nem beszélhetünk egységes neveléstörténeti kánonról. A témákat tekintve a szigorúan vett egyetemi kánonban a 20. század első felében már egyértelműen megindult az egységesezés. A tanítóképzős könyvek kevésbé egységesek, mint az egyetemié, ezért az előzetes várakozásunk a jól körülhatárolható tanítóképzős kánonról nem bizonyult igaznak. A marxista szerzők által bemutatott témák közel egyharmada korábban nem vagy csak marginálisan szerepelt a kánonban, vagyis ezek a tankönyvek a tananyag jelentős átrendeződését hozták magukkal.

A HERBARTI KONCEPCIÓ REFORMPEDAGÓGIAI JELLEMZŐI

Bicsák Zsanett Ágnes

Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

Jelen kutatás *Johann Friedrich Herbart* Magyarországon kevésbé ismert írásait teszi elemzése tárgyául. *Herbartot* a szakma *Comenius* után a klasszikus/ konzervatív pedagógia vonalába sorolja, s kevésbé számol pedagógiájának reform jegyeivel. A szövegek vizsgálata során azonban egyértelműen kimutatható, hogy *Herbart* pedagógiájában nemcsak azok a jegyek jelennek meg, melyek alapján munkássága a klasszikus/ konzervatív ideológiához kapcsolható, hanem azok is, melyek alapján *Herbart* reformpedagógusként ismerhető el.

Az előadás célja nem az, hogy *Herbartot* reformpedagógusként tüntesse fel, hanem az, hogy lássuk, a *herbarti* életműnek létezik forrásokkal alátámasztható reformpedagógiai olvasata is.

A kutatás alapkonceptiója szerint minden pedagógus – s így *Herbart* is – bizonyos tekintetben konzervatív, elődei pedagógiai tevékenységének folytatója, ugyanakkor reformer, aki a tradicionális vonalat megtöri, új szellemiséget, úttörő pedagógiai alapállást képvisel. Az előbbi értelmében megmutatkozik, a *herbarti* törekvés milyen más felvilágosodás kori elképzelésekkel mutat hasonlóságot, esetleg bizonyos pontos azonosságot.

Az előadás mégis ez utóbbira fókuszál, rámutat azokra a fogalmakra, konceptuális kérdésekre, melyek alapján a *herbarti* munkásság a pedagógia problémátörténet fontos hivatkozási pontjává emelkedett, s melyek szerint a *herbarti* pedagógia nem a reformpedagógia ellenpontja, hanem egy lehetséges kiindulópontja.

Az előadás továbbá felveti a következő kérdést: szükség van-e az effajta besorolásra, mennyiben segíti a megismerést, ha egy-egy pedagógus megértésekor a klasszikus és a reform pedagógia kategóriákba történő besorolás prekoncepcióját követjük? *Herbart* példáján ugyanis jól látható, az egyértelmű besorolás kétségekkel terhes.

MODERNIZÁCIÓS ÉS RESTAURÁCIÓS ELEMEK A „MARATONI REFORM” KRITIKUS IDŐSZAKÁNAK INNOVÁCIÓIBAN 1988 ÉS 1992 KÖZÖTT

Trencsényi László

ELTE PPK, Magyar Pedagógiai Társaság

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

A 80-as évek változásokért kiáltó gondolkodásmódjában az iskola átalakításához fűződő viszony főképp „szocialistaiskola-kritika” volt. Később vált világossá, hogy e körben egyesek gondolkodásában az „iskolakritika” az erősebb (az ’iskolátlanítás’ teóriáitól, újbaloldaliságtól is érintve alapjában véve a reformpedagógiai iskolaképe hangsúlyos), míg másoknál a „szocializmuskritika” a kulcs: a „szocialista tartalom” elvonása állítja helyre az iskola hagyományos (és jónak tartott) funkcióit.

Az immár leírható folyamat ezen „naiv egység” és ennek hasadása (bonyolult eklektikája) képezi a kutatás tárgyát részeként egy átfogó kutatásnak, melyet „A maratoni sereg” néven végzek. (A metaforát *Báthory* könyve, a „Maratoni reform” nyomán használom: a kutatás középpontjában az áll, hogy melyek azok az életutak, melyek a hosszú reformidőszakot meghatározták).

A modernizáció vs. restauráció kérdéskörének elemzésében az alábbi összetevők vizsgálatát kísérelem meg:

- autonómia, autonómiák egyezsége
- társadalmasítás, civilek az iskolában
- értékekhez fűződő viszony
- nemzeti jelleg – globalizáció
- nevelésközpontúság-
- szeretet-elv
- kollektivitás
- tananyag túlméretezettsége, homogenizáltsága
- művészet (érzelmiintelligencia)-hangsúlyos nevelés
- a kisgyermekkori (korai) fejlesztések fontossága
- esélyegyenlőség - szelektivitás, integráció
- eszközrendszer, infrastruktúra szerepe

A „gondolattérképen” nyomon követhető, hogy a vizsgált időszakban mely körök alkottak „koalíciót” az adott álláspont körül, mikor következett be szakadás.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 14:45-16:15 *Benczúr I.*

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖVETELMÉNYRENDSZER KIDOLGOZÁSÁNAK ELMÉLETI KERETE

Elnök: Korom Erzsébet
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport

Opponens: Nahalka István
Eötvös Loránd Tudományegyetem

A természettudományi követelményrendszer szerkezete, dimenziói

Korom Erzsébet
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport

A természettudományi műveltség és a tudás értékelésének társadalmi dimenziója

B. Németh Mária
MTA-SZTE Képességkutató Csoport, SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport

Az élettelen természettel kapcsolatos követelményrendszer kialakítása az 1–6. évfolyamokon

Radnóti Katalin
ELTE TTK Anyagfizikai Tanszék

Az élő rendszerek tartalmi terület részletes standardjai az 1–6. évfolyamon

Nagy Lászlóné*, Revákné Markóczy Ibolya**
**SZTE TTK Biológiai Szakmódszertani Csoport, MTA-SZTE Képességkutató Csoport*
SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport
***Debreceni Egyetem TTK Biológia Szakmódszertani Részleg*

A Föld és a Világegyetem tartalmi terület követelményrendszerének bemutatása

Makádi Mariann
ELTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Természetföldrajzi Tanszék

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Míg a nemzetközi vizsgálatokban (IEA, OECD) a matematikai műveltség és a szövegértés mellett a természettudományi tudás felmérésére rendszeresen sor kerül, az országos hazai vizsgálatokban a természettudomány nem szerepel. Ennek oka elsősorban a kimeneti szabályozás hiányosságaiban rejlik. Nem áll rendelkezésre olyan, tudományosan megalapozott követelményrendszer, amely alapján mérhetők lennének a természettudományi műveltség elemei, diagnosztizálható lenne a tanulók tudása a különböző életkori szakaszokban. A szimpóziium egy projekt keretében kidolgozás alatt álló természettudományi követelményrendszer munkálatait és azok elméleti háttérét mutatja be. A követelmények az 1-6. évfolyamra, azon belül három életkori szakaszra (1–2., 3–4., 5–6. évfolyam) készülnek három értékelési dimenzió (diszciplináris, gondolkodási, társadalmi) alapján.

A szimpóziium előadásai a részletes követelményrendszer kidolgozásának koncepcióját, elméleti (tanterveméleti, szaktudományi, tantárgypedagógiai, fejlődéslélektani) háttérét és munkálatait mutatják be. Az első előadás áttekinti az értékelési dimenziókat és azok megjelenését a részletes követelményekben. A második előadás a három értékelési dimenzió közül a társadalmi dimenzióra tér ki részletesen, bemutatva a természettudományos műveltség értelmezését a szakirodalomban és a munkacsoport által kidolgozott követelményrendszerben. A további három előadás a természettudományi műveltség három tartalmi területén (Élettelen rendszerek, Élő rendszerek, A Föld és a világegyetem) tárgyalja a követelményrendszer kidolgozásának módszertani kérdéseit. Bemutatja a követelményrendszerben megjelenő alapvető tudáselemek körét és azok kiválasztásának szempontjait, a tanulói tudás értékelésének szintjeit, valamint az értékelési dimenziók figyelembevételét. A követelményrendszer alkalmazását példákön, mintafeladatokon keresztül szemlélteti.

A természettudományi követelményrendszer kidolgozása elősegíti a bemeneti és kimeneti szabályozás hazai dokumentumainak fejlesztését, a természettudományos nevelés céljainak, feladatainak és követelményeinek átgondolását. Hozzájárul a hazai tantervfejlesztési, értékelési kultúra fejlődéséhez, és alapját képezheti a természettudományi tudás rendszeres, országos szintű felmérésének.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖVETELMÉNYRENDSZER SZERKEZETE, DIMENZIÓI

Korom Erzsébet

*SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport,
SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport*

Témakörök: természettudományi oktatás; pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; kognitív fejlődés és fejlesztés

Az oktatási rendszer szabályozásában kiemelt szerepe van a visszacsatolásnak, a tanítási-tanulási folyamat kimenetére, eredményeire irányuló rendszeres, országos felmérésnek és az eredmények felhasználásának az oktatás fejlesztésében. Mindez akkor valósulhat meg, ha a kimeneti szabályozás dokumentumai részletesen kidolgozott, lebontott és mérhető követelményeket adnak meg a tanulmányok különböző szakaszaira. A természettudományok tanítását szabályozó kimeneti dokumentum az érettségi vizgakovetelmény, amely a tanulási folyamat végén teljesítendő követelményeket tartalmazza, a természettudományok tanulásának egyes szakaszaira vonatkozó, egységes, részletes követelmények hazánkban még nem állnak rendelkezésre.

Egy jelenleg zajló projekt részeként sor kerül a természettudományi tudás diagnosztikus értékelését lehetővé tevő természettudományi standardok kidolgozására. A követelményrendszer három életkori szakaszban (1–2., 3–4., 5–6. évfolyam) adja meg az elvárt tudás elemeit és azok fejlettségi szintjét, alapul véve a tanulási célok három nagy területét, a tanulás tartalmi-diszciplináris, belső (pszichikus vagy gondolkodási) és társadalmi-kulturális dimenzióját (Csapó, 2008). A diszciplináris dimenzió az alapvető természettudományos fogalmak, tények, adatok, szabályok, módszerek, eszközök, eljárások, ismeretét, megértését és a megszokott iskolai feladatokban való alkalmazását, a szakértői tudás megszerzését emeli ki. A pszichikus vagy gondolkodási dimenzió a gondolkodási képességek fejlesztésének lehetőségeire hívja fel a figyelmet a természettudományok tanítása révén. A társadalmi dimenzió a tudás transzferálhatóságára, társadalmi hasznosságára helyezi a hangsúlyt. Az értékelési dimenziók elméleti háttérének kidolgozásában nemzetközi és hazai kutatók vettek részt, felhasználva az oktatáselmélet, tanuláspszichológia, fejlődéslélektan, kognitív pszichológia, pszichometria, tantárgy-pedagógia eredményeit.

A részletes követelmények a természettudományi tudás deklaratív és procedurális elemeit megadva, az elvárt tudást az ismeret, megértés és alkalmazás szinteken határozzák meg, figyelembe véve az értékelés dimenzióit is. A részletes standardokban a tartalom kétféle módon jelenik meg: a természettudományos diszciplinákat alapul véve (Élettelen rendszerek, Élő rendszerek, A Föld és a világegyetem), illetve az integratív szemléletet tükrözve, a természettudományos tantárgyakban kialakítandó és fejlesztendő alapfogalmak és összefüggések szerint rendezve. A gondolkodási dimenzió a természettudományos megismerés és tudományos vizsgálódás készségeinek, képességeinek megadása révén jelenik meg. A követelményrendszer a társadalmi dimenziót figyelembe véve nagy figyelmet fordít a megszerzett tudás különböző kontextusokban (pl. más tantárgyakban vagy a hétköznapi helyzetekben) való alkalmazhatóságára.

A kidolgozott természettudományos követelményrendszer nagymértékben hozzájárulhat a természettudományok eredményes tanításához.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI MŰVELTSÉG ÉS A TUDÁS ÉRTÉKELÉSÉNEK TÁRSADALMI DIMENZIÓJA

B. Németh Mária

MTA-SZTE Képességkutató Csoport, SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport

Témakörök: természettudományi oktatás; pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; kognitív fejlődés és fejlesztés

A természettudományos nevelés rendszeresen visszatérő kérdése (*Bybee, 1997*), hogy mit kell tudnia a természettudományi műveltséggel rendelkező egyénnek a természettudományokból, a természettudományokról. A napjainkban született átfogó szakirodalmi elemzések (*Aikenhead, 2007; Laugksch, 2000; Roberts, 2007*) szerint a válaszok igen változók, tág értelmezési keretet fognak át, a diszciplína alapú megközelítéstől a természet- és társadalomtudományokat integráló megközelítésekig. Az előadás rövid áttekintést ad a természettudományi műveltséget értelmező, a világ számos országában – az angolszász területeken a kilencvenes években, Európában az ezredfordulót követően – kidolgozott és folyamatosan fejlesztett alapelvekről, a tantervi követelményekben és a nemzetközi vizsgálatok elméleti keretrendszereiben megjelenő, esetenként igen különböző és egyedi elvárásokat fogalmazó műveltségfelfogásokról. Kiemeli azokat a közös elemeket, amelyekre a nemzeti természettudományi standardok általában építkeznek, és amelyek a hazai koncepció kialakításában is szerepet játszottak.

A természettudományi tudás értékelésére kidolgozott keretrendszerek közös vonása, hogy az elvárt tudásra vonatkozó általános meghatározások és a részletes követelmények egy-egy elméleti, legtöbbször többdimenziós műveltségmodellre épülnek, és a neveléstudományi kutatások eredményeit, a modern társadalom elvárásait közvetítő közös elemekből építkeznek. Az iskola által közvetített természettudományi tudással szembeni általános elvárás például az alapvető ismeretek mellett a természettudomány történetének, társadalmi szerepének, a tudományos megismerés eszközeinek, módszereinek megismertetése, a pozitív természettudományos attitűd kialakítása. Széles körben megfogalmazott igény a megértés és a természettudományi tudás használhatósága. A közvetített és az elvárt tudás leírásai a tanulás és a tudás tárgyát (tartalmát), kognitív mechanizmusait és esetenként a transzfert, ill. a kontextust integrálják modellekbe (*OECD, 2006*).

A részletes követelményrendszer kidolgozásakor általunk használt értékelési keret a nemzetközi tapasztalatokat felhasználva a természettudományi műveltséget, mint az alapvető természettudományi tények, fogalmak, törvények, összefüggések ismeretét, megértését, hétköznapiakban való alkalmazását; a természettudományok jellemzőinek, a tudományos megismerés módszereinek ismeretét és használatát körvonalazza, valamint az ehhez szükséges képességek fejlesztését jelöli meg. Az értékelési dimenziókban a hagyományos diszciplináris és gondolkodási dimenzió mellett, azokhoz hasonló súllyal jelenik meg a tudás társadalmi és személyes relevanciáját középpontba állító társadalmi dimenzió. Kétféle kontextusban, az adott korcsoport számára autentikus, valós tapasztalatot jelentő személyes, valamint a közösség, a társadalom számára releváns társadalmi kontextusban adja meg a természettudományi tudás alkalmazását, a mindennapi szituációk, problémák értelmezését.

AZ ÉLETTELEN TERMÉSZETTEL KAPCSOLATOS KÖVETELMÉNYRENDSZER KIALAKÍTÁSA AZ 1–6. ÉVFOLYAMOKON

Radnóti Katalin

ELTE TTK Anyagfizikai Tanszék

Témakörök: természettudományi oktatás; pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; kognitív fejlődés és fejlesztés

Az élettelen természettel kapcsolatos ismeretelemek az 1–6. évfolyamokon csak mintegy 10% körüli arányban szerepelnek a környezetismeret, természetismeret tantárgyon belül a jelenlegi hazai gyakorlatban a tankönyvek és a munkafüzetek elemzése alapján. Azt gondoljuk, hogy ez kevés, ezért a követelményrendszerben, összhangban a NAT-tal, ennél nagyobb aránnyal vettük figyelembe a fizikai és a kémiai ismereteket alapozó témaköröket, mintegy 25–30%-ban.

Gyermekeinket már ebben a fiatal életkorban érdekli az őket körülvevő természeti és társadalmi környezet, kíváncsiak arra, hogyan működnek azok a technikai eszközök, amelyekkel nap, mint nap találkoznak. Az iskola szerepe az, hogy segítsen a gyermekeknek megszerezni a sok helyről megszerzett ismereteket. Ha ezt nem teszi, a gyermekek által kitalált laikus magyarázatok tévképzetek kialakulásához és azok rögzüléséhez vezethetnek. A fizika és a kémia tantárgyak későbbi tanulásakor komoly problémák forrása az, ha a tanulók elképzelései nem a tudományosnak megfelelő módon alakulnak. Az ismeretek tanulására vonatkozó kutatási eredmények alapján elmondható, hogy a tévképzetek rendkívül stabilak és a későbbi életkorban már nagyon nehéz azokat korrigálni.

A természettudományos oktatásnak a fizikai és kémiai alapfogalmak kialakítása, bővítése mellett az is fontos fejlesztési feladata, hogy a diákokban kialakítsa és megerősítse azt a szemléletet, hogy a tudomány és a technika hasznos az emberek számára, hiszen kényelmesebbé és biztonságosabbá teszi az életünket. Fontos tudatosítani a gyerekekben, hogy csakis a természettudományos és a műszaki eredmények felhasználásával lehet megoldani a környezeti problémákat, és kielégíteni a Föld egyre növekvő népességének energia- és nyersanyag-éhségét. Ezeknek a feladatoknak a megoldása nagyrészt a ma gyermekeire vár, hiszen ők lesznek a jövő mérnökei, kutatói és döntéshozói. Jelenleg nem csak magyar, hanem világjelenség, hogy kevesebb diák választja a természettudományos és műszaki pályát, mint ahány jó kutatóra és mérnökre szüksége lenne a társadalomnak. A kisiskolás korban elkezdett, a társadalmi igényekhez illeszkedő természettudományos oktatás ezen a problémán is enyhíthet.

Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a fizikai és a kémiai ismeretek elsajátítása során végzett változatos tevékenységek a gyermekeknek olyan képességeit fejlesztik, amelyek a tanulás során a többi tantárgy elsajátításához és később, az életben való boldoguláshoz is szükségesek.

Az előadásban példákon keresztül megindokoljuk, hogy miért fontos és érdekes az élettelen természetről tanulni, és miért kell ezt elkezdni már kisiskolás korban. Bemutatjuk, hogy melyek azok a témakörök (anyag, energia, kölcsönhatás, változás, mozgás), melyeknek feltétlenül szerepet kell kapniuk az értékelési követelmények között. A mozgások témakör kapcsán részletesen bemutatjuk, hogy miként kell bővülniük a tudáselemeknek az egyes életkori szakaszokban, és mintafeladatokkal mutatunk példát a tudás értékelésére a három értékelési dimenziót figyelembe véve.

AZ ÉLŐ RENDSZEREK TARTALMI TERÜLET RÉSZLETES STANDARDJAI AZ 1–6. ÉVFOLYAMON

Nagy Lászlóné *, Revákné Markóczi Ibolya **

** SZTE TTIK Biológiai Szakmódszertani Csoport,*

MTA-SZTE Képességkutató Csoport SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport

*** Debreceni Egyetem TTK Biológia Szakmódszertani Részleg*

Témakörök: természettudományi oktatás; pedagógusképzés, pedagóguspálya; kognitív fejlődés és fejlesztés

Az Élő rendszerek tartalmi területre kidolgozott részletes standardok – a fizikai, kémiai és természetföldrajzi ismeretekre alapozva – az élőlényekkel kapcsolatos elvárt tudást és annak alkalmazását lehetővé tevő képességeket írják le. Ebből következően, a 2., 4. és 6. évfolyam végére megállapított követelmények kidolgozásánál figyelembe vettük a biológiai tudomány tantárggyá szervezett információanyagának kiválasztásával, elrendezésével kapcsolatos elemzések mellett a fejlődéslélektan és a kognitív pszichológia eredményeit, továbbá a kognitív képességek tartalomba ágyazott fejlesztésével és a biológiai fogalmak fejlődésével kapcsolatos kutatásokat is.

Az előadás bemutatja a követelményrendszerben megjelenő biológiai tudáselemek körét és azok kiválasztásának, elrendezésének szempontjait, valamint az értékelési dimenziók figyelembevételét a követelmények (ismeret, megértés; gondolkodás, természettudományos megismerés; alkalmazás különböző kontextusokban) megfogalmazásakor.

A tananyag kiválasztásánál – a Nemzeti alaptanterv által közvetített tanítási elvekkel összhangban – a biológiai tudomány alapfogalmaira, összefüggéseire (pl. struktúra-funkció, testfelépítés-környezet-életmód, ok-okozat, rész-egész) helyeztük a hangsúlyt, de figyelembe vettük a korcsoportok sajátosságait és azt, hogy a tananyagnak alkalmasnak kell lennie a tanulók kognitív képességeinek fejlesztésére, motivációjának növelésére, tantárgyi attitűdjének pozitív irányba való elmozdítására is. A követelmények, a tananyag elrendezésénél (élet, egysejtű élőlények, növények, állatok, gombák, ember és egészsége, életközösségek, környezet- és természetvédelem) a biológia érettségi követelmények rendszerét vettük alapul, hogy egy olyan árfogó, egységes követelményrendszert hozunk létre, amely azáltal képes segíteni a tanítók munkáját, hogy lehetővé teszi az általuk tanított tudáselemek rendszerbeli helyének, a többi tudáselemhez való kapcsolatának és fontosságának felismerését. Lényeges szempont volt továbbá, hogy a követelményekkel a biológiai tudomány módszereinek (pl. megfigyelés, kísérlet) közvetítésére ösztönözzünk, és szorgalmazzuk a biológiai tudomány, a technika és a társadalom szoros kapcsolatának felismertetését. A tananyag integrált szemléletű feldolgozását a tartalmi területeken átívelő alapfogalmak és összefüggések (pl. anyag, energia, mennyiségek, struktúra és funkció, rendszerek és kölcsönhatások, állandóság és változás, tudományos megismerés, fenntarthatóság) valamennyi témakörben, különböző aspektusból való megjelenése biztosítja.

Az előadás a növények témakör példáján mutatja be, hogyan teszik lehetővé a standardok a biológiai fogalmak fejlődésének (tartalmi gazdagodásának, strukturálódásának) nyomon követését, valamint a tudás alkalmazásához szükséges képességek fejlődésének vizsgálatát a szakaszhatárokon. Mintafeladatokat mutat be a tanulók tudásának diagnosztikus értékelésére mindhárom értékelési dimenzióban.

A FÖLD ÉS A VILÁGEGYETEM TARTALMI TERÜLET KÖVETELMÉNYRENDSZERÉNEK BEMUTATÁSA

Makádi Mariann

ELTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Természetföldrajzi Tanszék

Témakörök: természettudományi oktatás; pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; kognitív fejlődés és fejlesztés

A természettudományi követelményrendszerben kissé speciális szerepet tölt be a Föld és a világegyetem tartalmi terület, hiszen olyan tudáselemeket is diagnosztizál, amelyek más tudományterületekkel (pl. matematika) szoros kapcsolatban állnak, és a társadalom-földrajzi vonatkozások által hidat képeznek a társadalomtudományok felé.

A követelmények kidolgozása a földrajzi-környezeti tartalmak főbb logikai dimenziói alapján történt. A földrajz mint tér- és időtudomány jellegéből következően alapvető terület a tájékozódás térben és időben, a földi szférák (a földfelszín, a vízburok és a légkör) felépítése és jelenségei, illetve a regionális tér különböző nagyságrendű (a lakóhely és Magyarország, a Föld és a világegyetem) ismerete és problémacentrikus megközelítése (a természeti környezet és a társadalom kapcsolata, környezetállapot). A követelményrendszer a földrajz mint környezettudomány közoktatási tartalmait és azok elsajátításához és alkalmazásához szükséges kompetenciák alapjait foglalja össze. Összeállításának alapját a külföldi (pl. kanadai és angol) standardok mellett elsősorban a hazai tantervelméleti kutatások eredményei és az aktuális dokumentumok (Nemzeti alaptanterv, érettségi követelményrendszer), illetve a földrajz tantárgy-pedagógia új irányzatai képezték. A követelményrendszer megkülönböztetett figyelmet szentel az ismeretekhez kapcsolódó készségek, tevékenységek egymásra épülő fejlődésére az egyes életkori szakaszokban. Az előadás mindezeket a szempontokat mutatja be a térbeli tájékozódás példáján, a három dimenzió közötti különbségek érzékeltetésével.

A térbeli intelligencia iskolai fejlesztésének követelményei kezdetben a közvetlen megfigyeléseken alapulnak, és a téri képzetek egyszerű leképezését (pl. megfogalmazás, kérdésfeltevés, tájképvázlat-készítés) kívánják a tanulóktól (1–2. évf.), amelyben a térbeli viszonyok verbális kifejezéséhez szükséges szókincs alkalmazása is fontos szerephez jut (pl. jobb-bal, lent-fönt). Majd objektív viszonyításokra, összetettebb megismerési tevékenységekre épülnek, mint például vizsgálódás, égtájak megállapítása (3–4. évf.), végül a térképi tér értelmezésére, a térképolvasásra és a térképhasználatra irányulnak (5–6. évf.). Az előadás feladatpéldákkal mutatja be, hogy miként kell a tanulóknak ismerniük és alkalmazniuk a tér megismerésének módszereit, a megszerzett információk rögzítésének és rendszerezésének eljárásait, és használniuk a térbeli információszerzéshez szükséges eszközöket. Értelmezi, hogyan lehetséges átvinni a konkrét térről való ismereteket, képzeteket más terekre (elvonatkoztatás, általánosítás), és transzferálni azokat más tantárgyi és iskolán kívüli kontextusba (alkalmazás).

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 14:45-16:15 *Benczúr II.*

A HATÁRMENTI OKTATÁS ÚJ LEHETŐSÉGEI

Elnök: Forray R. Katalin
PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

Opponens: Cserti Csapó Tibor
PTE BTK Romológia Tanszék

A magyar-horvát és magyar-szlovén határ menti kistérségek oktatási együttműködései
Andl Helga, Vadász Viola
PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

Oktatási intézmények határon átnyúló együttműködései a Nyugat-Dunántúl határmenti kistérségeiben
Dominek Dalma Lilla*, Molnár-Kovács Zsófia**
* *PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola*
** *TE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola*

A magyar-román határmenti térség oktatási együttműködéseinek bemutatása
Szűcs Norbert
SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Felnőttképzési Intézet

Kapcsolatok a keleti végeken
Bordás Andrea, Jávorné Erdei Renáta, Szolár Éva
Debreceni Egyetem

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Az Európai Unió reményünk szerint új lehetőségeket nyit meg a szomszédos országokkal való oktatási, különösen felsőoktatási együttműködésekben is. Ez annál inkább tűnik új utaknak, mivel nagy egyetemi központjaink történeti okok miatt az államhatárok közelében helyezkednek el, és mivel a határok túloldalán jelentős magyar kisebbségek élnek. Kutatásunkban arra kerestünk választ, hogyan alakulnak ezek a kapcsolatok napjainkban. Áttekintettük az érintett térségek felsőoktatási központjainak programjait a bennük résztvevő határon túli, elsősorban magyar résztvevők szempontjából, megpróbáltunk választ keresni arra a kérdésre, milyen változásokat hozott, és hozott-e egyáltalán változásokat ezekben a kapcsolatokban az új európai berendezkedés. Ahol erre mód volt – ahol megfigyelhetők voltak ezek a változások – kitértünk a közoktatásra, a gimnáziumok és a szakképző középiskolák vonzására is.

Általánosságban azt tapasztaltuk, hogy kelet felől nyugat felé haladva nő az iskolák - az országok - vonzereje. Az osztrák határ mentén élő magyar diákok elsősorban Ausztria felé törekednek, amikor tanulási helyüket megválasztják, arra nem találtunk példát, hogy fordított irányú mozgás is lenne. A szlovák határ mentén - még a nyugati országrészben is - van jele a magyar oktatás vonzásának. Horvátország és Szlovénia oldaláról mutatkozik vonzás, ám nem az új lehetőségek, hanem a régi kapcsolatok és egyes elkötelezett személyek generálják. A Romániával közös határok mentén viszont kettős hatást is tapasztaltunk: egyrészt az átköltözések, átjelentkezések hatására is növekszik az érintett tanulók száma, másfelől a Romániában nyújtott ösztöndíjakkal a tanulók, hallgatók élni törekednek. Az ukrán határ mentén – Ukrajna nem tagja az EU-nak – változatlanul tapasztalható érdeklődés a magyarországi köz- és felsőoktatás iránt.

Tapasztalataink felhívják a figyelmet arra, hogy a magyar köz- és felsőoktatás irányítása egyelőre nem fordít figyelmet a megnyíló új lehetőségekre. Ausztria ezen a területen követendő példa lehetne.

A MAGYAR-HORVÁT ÉS MAGYAR-SZLOVÉN HATÁR MENTI KISTÉRSÉGEK OKTATÁSI EGYÜTTMŰKÖDÉSEI

Andl Helga, Vadász Viola

PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

Témakörök: oktatáspolitikai; inter- és multikulturális nevelés

A határmenti térségek helyzetét számos kutatás elemzi, s a kérdéskör az utóbbi időben a hazai fejlesztéspolitikának is részévé vált. Ennek dinamizmusát, lehetséges modelljeit, alakulástörténetét kíséreltük meg kutatásunkban megmutatni az oktatás területén. Ugyanakkor kísérletet tettünk arra is, hogy e kapcsolati rendszer tudománytörténetét – ha csak nagy vonalakban is – nyomon kövessük a rendszerváltozást követő időszakban.

A téma kutatása hazánkban a politikai rendszerváltást követően került előtérbe: a *Forray R. Katalin* és *Andreas Pribersky* által 1992-ben szerkesztett kötetben számos írás taglalja a határmenti régiók és az oktatás kapcsolatát; *Imre Anna* 90-es évek közepén végzett kutatása a rendszerváltás után végbement történéseket térképezi fel. A néhány nagyszerű elemző munka mellett hiánypótló összefoglalásnak szánjuk a magyar-horvát és magyar-szlovén határvidékről szóló összefoglalónkat.

Kutatásunk célja, hogy feltárjuk a vizsgált térségben a közoktatási és felsőoktatási intézmények határon átnyúló kapcsolatait, az ezzel kapcsolatos intézményi stratégiákat, az együttműködés eredményeit, nehézségeit, lehetőségeit, kudarcait. Célunk volt felfedni a magyar-horvát és a magyar-szlovén határmenti együttműködések hasonlóságait és különbségeit, a határokon és nemzeti kultúrákon átnyúló sokszínű kapcsolatrendszer, illetve az ezek mögött rejlő okokat. A kutatás indokoltsága azonban nem csupán tudományosan érvelhető. Reméljük, közvetlen társadalmi hasznossága is megmutatkozik a határokon átnyúló sokszínű kapcsolatrendszer lehetőségeinek bemutatásával.

A határmenti oktatás keretében megvalósuló együttműködések feltérképezése során alapvetően Baranya, Somogy, Zala és részben Vas megye határmenti kistérségeinek – elsősorban középfokú – intézményeit vizsgáltuk, illetve a felsőoktatás valamint a kétnyelvű gimnáziumi képzés révén Pécs és Szombathelyt is bevontuk a vizsgálati körbe. A közoktatási intézményekkel előzetes telefonos interjúkat készítettünk. Ezek egyrészt segítettek a helyszíni interjúk alanyainak kiválasztásában, másrészt teljesebbé tették a nyerhető információk körét. Ily módon interjúk, valamint dokumentumok adták kutatásunk primer anyagát.

Kutatásunk néhol elmozgott hipotéziseinktől, az előzetes vélekedésektől: így többek között azt találtuk, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás ill. a tagállami státusz bár némileg erősítette, de látványosan nem változtatta meg a határokon átnyúló kapcsolatrendszereket. Sokkal inkább rajzolódott ki a számunkra egy, a tradíciókon, nemzetiségi, etnikai hovatartozáson, nyelvi, kulturális azonosságon, anyaországi támogatottságon, gazdasági kapcsolatokon vagy személyes interakciókon alapuló viszonyrendszer, melynek feldúsulása vagy minőségi erősödése a helyi társadalmakon fordul meg.

OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEI A NYUGAT-DUNÁNTÚL HATÁRMENTI KISTÉRSÉGEIBEN

Dominek Dalma Lilla *, Molnár-Kovács Zsófia **

* PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

** TE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

Témakörök: oktatáspolitikai; inter- és multikulturális nevelés

Előadásunk a nyugat-magyarországi határmenti kistérségek határon átnyúló, elsősorban Ausztria és Délnyugat-Szlovákia felé irányuló oktatási kapcsolatait veszi górcső alá. Kutatási előzményként mindenekelőtt két művet emelhetünk ki: *Forray R. Katalin* és *Andreas Pribersky* 1992-ben publikált kötetét és *Imre Anna* 1996-ban megjelent kutatási beszámolóját, melyhez vizsgálatunk elméleti megalapozásához számos további szakirodalom (*Kupa-Gyurok*, 2004; *Lang-vanKempen*, 2005; *Kaiser*, 2006) és internetes forrás (területfejlesztési koncepciók, kistérségi helyzetképek) társulnak. Célunk egy olyan kutatás lefolytatása volt, mely a kistérségek közoktatási intézményeinek határmenti oktatási kapcsolataira fókuszál, s rámutat az együttműködések háttérben meghúzódó motivációkra, az Európai Unió csatlakozás okozta esetleges változásokra, lehetőségekre és nehézségekre egyaránt. Emellett a kistérségekben található felsőoktatási intézmények határmenti kapcsolatrendszerének áttekintésére is vállalkoztunk. A kutatási módszerek közt a (helyszíni és telefonos) interjú élvezett prioritást, melybe minden határmenti kistérséget bevontunk. A vizsgált kistérségek, illetve intézmények Zala, Vas és Győr-Moson-Sopron megye területén fekszenek. Az interjúk elemzése során a kiépült kapcsolatok tradícióira, eredményességére, speciális igényeire, valamint jövőbeli tendenciáira fektettük a hangsúlyt. A kapott eredmények arra engednek következtetni, hogy az EU-s tagság a fennálló kapcsolatok tartalmát kevésbé befolyásolja, s a kapcsolatfelvétel során elsősorban a magyar fél kezdeményezőkézsége a jellemzőbb. A nemzetiségi kisebbségeket tekintve osztrák-magyar vonatkozásban nem mutatható ki az anyaország támogató magatartása az együttműködések folyamatos fenntartását illetően, ám a szlovák-magyar kapcsolatokat tekintetében találunk erre vonatkozó (identitás erősítő) utalásokat.

A MAGYAR-ROMÁN HATÁRMENTI TÉRSÉG OKTATÁSI EGYÜTTMŰKÖDÉSEINEK BEMUTATÁSA

Szűcs Norbert

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Felnőttképzési Intézet

Témakörök: inter- és multikulturális nevelés; oktatáspolitikai

A „Határmenti oktatás elemzése” című, 2010-ben megvalósított kutatási projekt célkitűzése az volt, hogy Magyarország 5 határmenti térségének vizsgálata során feltárja ezen területek oktatásügyi stakeholdereinek meglévő együttműködéseit, feltárja a kiválasztott határszakaszok mentén fekvő kistérségek oktatási versenypozícióját.

A projekt részfeladataként a DARTKE Egyesület kutatócsoportja a magyar-román határmenti térségben tapasztalható oktatási együttműködési tevékenységeket vizsgálta meg. A kutatási előzmények áttekintését, illetve a releváns dokumentumok és sajtóközlések elemzését követően 10 egyéni interjú elkészítésére került sor. Az interjúk korlátozott száma miatt kiemelten fontos volt a releváns ismeretekkel rendelkező adatközlők kiválasztása, ezért a témakörben jártas, a célterületen személyes kapcsolatrendszerrel rendelkező kutatótársak segítségével ún. célzott mintavételt valósítottunk meg. Az interjú során megszólaltattunk általános iskolai pedagógust, középiskolai tanárt, egyetemi oktatót – így próbálván áttekinteni az oktatási rendszer minden releváns szintjét. Olyan interjúalanyt is kerestünk, aki maga is a román nemzetiségi oktatás részese volt, s mindkét ország oktatási rendszeréről személyes tapasztalatokat szerzett.

Az interjúk elkészítése során félig strukturált mélyinterjúkat alkalmaztak a kutatók, a *Seidman*-féle fenomenológiai megközelítésű mélyinterjú metódusával dolgozva. A beszélgetések során a vizsgált intézmények határon átnyúló kapcsolataira, azok tendenciáira, az együttműködés formáira, a szülők és diákok igényeinek feltárására fókuszáltunk.

A kutatási eredmények közül a leginkább relevánsnak a közoktatási szint esetében azon tendencia leírását tekintjük, mely a térségben tapasztalható migrációs folyamatokkal függ össze. Több határmenti településen megjelent ugyanis egy újfajta migrációs tendencia: román és magyar nemzetiségű román állampolgárok költöznek át Magyarország területére. A hátrányos helyzetű, gazdasági dekonjunktúrát átélő magyar területeken az ingatlanok árai alacsonyak, az életminőség viszont megfelelő színvonalú. Ezen áttelepülési folyamat a lokális oktatási rendszerre is hatással van: a román nemzetiségi oktatást is megvalósító intézmények új funkciót kaphatnak, az áttelepülők egy része magyarországi iskolába írhatja be gyermekeit.

A felsőoktatási szférában megvalósuló intézményi együttműködések túl a személyes kapcsolatokon keresztül generálódó együttműködések számának növekedését tapasztaltuk. A Magyarországon román nemzetiségi oktatásban részt vevő fiatalok körében tipikus karrierútnak számít a román állam ösztöndíjának a kihasználása is. Mind finanszírozási, mind network-építési szempontból hasznosnak ítélték meg interjúalanyaink ezt a stratégiát, melyet többben maguk is alkalmaztak. Megállapítható továbbá, hogy a romániai források, együttműködési lehetőségek tekintetében „kínálati” többlet van.

KAPCSOLATOK A KELETI VÉGEKEN

Bordás Andrea, Jávorné Erdei Renáta, Szolár Éva
Debreceni Egyetem

Témakör: összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A határmenti régió olyan terület egység, mely a rajta keresztülfutó határvonal ellenére egyfajta belső kohézióval, társadalmi-gazdasági-kulturális homogenitással, regionális identitástudattal rendelkezik, és sokkal jobban elkülönül saját országa szomszédos régióitól, mint a szomszéd ország, országok határok által elválasztott régióitól. Az általunk vizsgált területtel foglalkozó kutatók, alapvetően két szempont alapján csoportosítják a térségeket: a centrum-periféria dichotómiája és a nyugat-kelet lejtő alapján. Az, hogy ebben a két dimenzió által kreált térben hol helyezkednek el a térségek, alapvetően meghatározza nemcsak gazdasági, de társadalmi, kulturális fejlődési lehetőségeiket és eredményeiket is. Az előzetes kutatások során Magyarország keleti-északkeleti határa mentén válságterületként, innovációhiányos területként identifikált kistérségek legtöbbször a határon túli nagyvárosok vonzáskörzetébe tartoznak. A saját kezdeményezésre induló horizontális önkormányzati együttműködések mellett a különböző szinteken megvalósuló eurorégiós projektek adhatnak reális alapot a többszörösen periférikus helyzetben lévő kistérségeknek hagyományos kapcsolataik újraépítésében. Az oktatási intézmények szerepe ezeknek a kapcsolatoknak a felfedezésében, életben tartásában, új kapcsolatok generálásában döntő fontosságú.

Kutatásunkban egyrészt arra kerestünk választ, hogy milyen jellegű kapcsolatok alakultak ki a határ két oldalán található oktatási intézmények között, hogyan befolyásolták ezeket a kapcsolatokat az országok politikai, oktatáspolitikai döntései, változásai, illetve milyen hatással vannak a határon átnyúló kapcsolatok a közösségek életére. Másrészt arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen mértékben befolyásolja a határ menti helyzet az oktatást a vizsgált kistérségekben. Felvállalják-e ezek az intézmények az oktatás szintjén a híd szerepét, vagy bezárkóznak.

Kutatásunkat Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti határ menti kistérségeiben végeztük, a felsőoktatási kitekintés miatt a debreceni kistérséget is bevontuk vizsgálatainkba. A kutatás során tájékozódásképpen először telefonos interjúkat készítettünk, majd azokat az intézményeket kerestük meg, amelyek élő határon túli kapcsolattal rendelkeztek.

Az interjúk elemzése során azt találtuk, hogy mind a közoktatásban, mind a felsőoktatásban hajtóerőt jelentenek a különböző uniós projektek. A 90-es évek elejétől létező határ menti oktatási kapcsolatok fokozatosan átalakultak: az egykor istápoló szerepet vállaló magyarországi intézmények és istápolójuk egyenrangú partnerekké váltak, s habár a kapcsolatok generálója legtöbbször a magyar fél, a szomszédos országokból is érkeznek együttműködési kezdeményezések. A politikai csatározások egyáltalán, az oktatáspolitikai döntések is csak kevésbé befolyásolják az együttműködések jellegét, alakulását. A kapcsolatok létrejötte és fennmaradása szempontjából mindenhol az intézmények emberi erőforrása volt a legmeghatározóbb elem.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 14:45-16:15 *Mozaik*

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK

Elnök: Mesterházi Zsuzsa
ELTE BGGYK

Módszertani pluralizmus, speciális oktatási szükségletek és innovatív technológia: a HANDS mobil támogató rendszer és első prototípusának tesztelése

Győri Miklós*, Joseph Mintz**, Stefanik Krisztina***, Corinne Branch****

**ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet, Budapest*

***Department of Education, London South Bank University, London, Egyesült Királyság*

****Autizmus Alapítvány, Budapest; és ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, Budapest*

*****Department of Education, London South Bank University, London, Egyesült Királyság*

Autizmussal élők végrehajtó rendszerének vizsgálata

Balogh Virág

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Interaktív összehangolódás autizmusban, avagy mennyire sikeresek dialógusos helyzetben az autizmussal élők?

Balogh Virág

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Gyöngyszem az ékszerdobozban - pedagógushangok az együttnevelésről

Jászi Éva

Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Tanszék

Művészeti nevelés, művészettel nevelés, művészetterápia

Kiss Virág

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete

MÓDSZERTANI PLURALIZMUS, SPECIÁLIS OKTATÁSI SZÜKSÉGLETEK ÉS INNOVATÍV TECHNOLÓGIA: A HANDS MOBIL TÁMOGATÓ RENDSZER ÉS ELSŐ PROTOTÍPUSÁNAK TESZTELÉSE

Győri Miklós *, Joseph Mintz **, Stefanik Krisztina *, Corinne Branch ******

** ELTE BGGYK Gyógynevelési Pszichológiai Intézet, Budapest*

*** Department of Education, London South Bank University, London, Egyesült Királyság*

**** Autizmus Alapítvány, Budapest; és ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és*

Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, Budapest

***** Department of Education, London South Bank University, London, Egyesült Királyság*

Témakörök: gyógynevelés, sajátos nevelési igények; IKT, e-learning, távoktatás; kognitív fejlődés és fejlesztés

A HANDS projekt nemzetközi kutatási-fejlesztési kooperáció; célja olyan új szoftver-rendszer kifejlesztése, amely mobil digitális eszközökön (például okostelefonokon) futva segíti autizmus spektrum zavarral élő, magasan funkcionáló serdülők szociális, önállósági és egyéb készségeinek fejlődését és fejlesztését, s egyben a szakember (gyógynevelési, pedagógus) oldaláról is támogatja az egyénre szabott nevelési munkát. Jelen előadás célja a rendszer alapvető funkcióinak bemutatása és az első prototípus teszteléséből származó főbb eredmények ismertetése, különös hangsúllyal az alkalmazott plurális módszertani megközelítésen és az abból eredő következtetéseken.

A tesztelés fókuszában több összetett kérdés állt, így az eszköz kvantitatívan demonstrálható hatékonysága, valamint a diák és szakember felhasználók egyéni és szubjektív igényeinek és tapasztalatainak feltérképezése.

A tesztelés nemzetközi kontextusban, 4 helyszínen történt (Dánia, Egyesült Királyság, Magyarország, Svédország), országonként 1–1 autizmus-specifikus alapszintű oktatást nyújtó intézményben. Összesen 54, autizmus spektrum zavarral diagnosztizált, ép intellektuális képességekkel rendelkező 10 és 16 év közötti gyermek vett részt a tesztelésben; 27 fő a teszt-, 27 fő a kontrollcsoportban. Párhuzamosan kerültek alkalmazásra kvantitatív és kvalitatív módszerek, részben a klinikai pszichológia és a kísérleti kognitív pszichológia területéről (pl. kérdőíves technikák és tekintet-követéses technológia), az etnográfiai szemléletű neveléstudományi kutatás területéről (interjúk, kérdőívek), és az ember-számítógép kölcsönhatás kutatásából.

A HANDS-rendszer első prototípusának vizsgálata számos eredménnyel szolgált; az előadásban azokra helyezük a hangsúlyt, amelyek az alkalmazott plurális módszertani megközelítéssel függenek össze. Míg a közvetlenül a hatékonyságot vizsgáló kvantitatív eljárások nem hoztak markáns eredményt, a tekintet-követéses technika fontos tanulságokkal szolgált a mobil felhasználói felület kialakításának részleteiről, a kvalitatív technikák pedig az autizmus spektrum zavarokban különösen fontos egyéni különbségek, individuális tapasztalatok és igények feltárásában. Különösen fontosnak tűnnek azok a tanulságok, amelyek a különféle módszertanok eredményeinek integrálásából származnak.

Eredményeink az jelzik, hogy az információs technológiának, s ezen belül a mobil technológiáknak a jövőben fontos szerep juthat a speciális nevelési igényű tanulók egyénre szabott oktatásában-fejlesztésében-támogatásában, s hogy e technológiák kialakítása és tesztelése során hangsúlyosan plurális módszertani megközelítés látszik célravezetőnek.

A HANDS projektet az Európai Bizottság támogatja a 7. keretprogramban (Accessible and inclusive ICT; ICT-2007.7.2), a 224216. számú támogatási szerződés keretében. Ezúton is köszönjük a gyermekek és családjaik közreműködését.

AUTIZMUSSEL ÉLŐK VÉGREHAJTÓ RENDSZERÉNEK VIZSGÁLATA

Balogh Virág

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: kognitív fejlődés és fejlesztés; gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; tanulás, tudás

Kutatásunk céljával autizmussal élők végrehajtó rendszerének vizsgálatát tűztük ki. Az autizmus tünetanát leíró *Wing*-féle triász (WHO, 1990; APA, 1994) sérülést mutat olyan területeken (reciprok társas interakció; reciprok kommunikáció; képzelet, rugalmas viselkedéstervezés és érdeklődés), melyek érintettsége a fejlődésben, a tanulás-tanítás folyamatában problémákhoz vezethet. Az autizmus magyarázó elméletei közül elfogadott nézet a végrehajtó működési zavar hipotézis (Győri és mtsai, 2002). A végrehajtó működések a frontális lebenyhez köthetők, funkciói közé tartozik a tervezés, impulzuskontroll, a valóság monitorozása, az irreleváns válaszok gátlása, a gondolkodás és cselekvés rugalmasságának fenntartása, ide sorolhatjuk a munkamemória működését is. Az autizmussal élők korábbi mérések szerint rosszabbul teljesítenek a végrehajtóműködés-teszteken (Damasio, Maurer, 1978; Rumsey, 1985). Az elmélet képes magyarázni a repetitív viselkedéseket, a szociális- és kommunikatív területeken jelentkező egyes tüneteket, ugyanakkor problémát jelent, hogy kevés adat utal a végrehajtó működés korai megjelenésére az autisztikus fejlődésmintázatokban (Győri és mtsai, 2002).

Jelen dolgozatban két kutatás eredményeit mutatjuk be. Első vizsgálatunkban 11 autizmussal élő gyermek, és két kontrollcsoport (nem, életkor; illetve nem, mentális kor alapján illetve) vett részt. Három feladaton vizsgáltuk teljesítményüket: számterjedelem, számlálási terjedelem, hallási mondatterjedelem teszteken. A kísérleti csoport teljesítménye nem maradt el szignifikáns mértékben az azonos IQ-val rendelkező mentális kontrollétől (két mintás t-próbák alapján), míg az életkorban illesztett csoporttól igen.

Második vizsgálatunkban 15 autista gyermek, és 15 -15 egészséges társuk vett részt, a kontrollcsoportok illesztése a fentebb leírtak szerint történt. A csoportokkal a következő teszteket végeztük el: a szám- és fordított számterjedelem, szóterjedelem, *Corsi*-, álszó-teszt, hallási mondatterjedelem feladatot. Az autista és a mentális kontrollcsoport munkamemória feladatokon mutatott teljesítménye a felvett tesztek többségén nem volt szignifikánsan eltérő (két mintás t-próbákat végezve). Az életkorban illesztett gyermekek teljesítménye azonban jobbnak bizonyult az autizmussal élőkénél.

Főbb eredményeink: sikerült elvégeznünk a hallási mondatterjedelem és a számlálási mondatterjedelem feladatok első hazai mérését autizmussal élőkkel. Vizsgálatainkban az autisták az azonos intelligenciájú kontroll szintjének megfelelő teljesítményt mutattak a feladatok többségén, míg az életkorban illesztett csoporthoz viszonyítva lemaradást mutattak. Ez a rövid távú memóriát mérő feladatokon kevésbé kifejezett, mint a komplex munkamemóriát vizsgáló teszteken. Eredményeink kérdéseket vetnek fel, további vizsgálatokat tesznek szükségessé az autisták munkamemória teljesítményének vonatkozásában, hiszen korábbi mérések eredményeitől eltérő képet mutatnak.

INTERAKTÍV ÖSSZEHANGOLÓDÁS AUTIZMUSBAN, AVAGY MENNYIRE SIKERESEK DIALÓGUSOS HELYZETBEN AZ AUTIZMUSSEL ÉLŐK?

Balogh Virág

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: kognitív fejlődés és fejlesztés; gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; tanulás, tudás

A tanítás-tanulás folyamatában számtalan dialógus helyzetben kell sikerrel szerepelnie a diákoknak ahhoz, hogy tanulmányaikban előre tudjanak haladni. A jelen kutatásaink az autista gyermekek dialógusos helyzetben való részvételét vizsgálták az interaktív összehangolódás és a naiv tudatelmélet vonatkozásában. Az interaktív összehangolódás elmélet (*Pickering és Garrod, 2004*) szerint a dialógus során a beszédpartnerek reprezentációikat különböző nyelvi szinteken azonos időben képesek összehangolni. Ez teszi lehetővé, hogy spontán, rugalmas kommunikáció jöjjön létre köztük, mivel e folyamat által képesek átvenni és használni egymás kifejezéseit, nyelvtani formáit, hanglejtését.

Első vizsgálatunkban 15 autizmussal élő gyermek, és két kontrollcsoport (életkor -, illetve mentális kor szerint illesztve) vett részt. A dialógus vizsgálata során mind a szintaktikai (mondattan-, szerkezet), mind a szemantikai (nyelvi formák, szavak) interaktív összehangolódást vizsgáltuk 3 általunk kidolgozott feladat segítségével: „tesz-vesz város”-feladat, „jelzős szerkezet/vonatkozó mellékmondat” feladat és „lexikális” feladat. Kíváncsiak voltunk, vajon az autizmusban megfigyelhető interaktív összehangolódási szint összefüggésben áll-e a naiv tudatelmélet sérülésével (*Baron-Cohen és mtsai., 1985*), ezért vizsgálati személyeinkkel két hamis vélekedés tesztet is elvégeztünk. Az autisták a dialógusfeladatok többségén szignifikánsan rosszabbul teljesítettek, mint a kontroll. Feltételezzük, hogy az interaktív összehangolódás alacsonyabb fokának hátterében a naiv tudatelmélet sérülése állhat.

A második kísérletünkben két csoport: 12 autista és 12 tipikusan fejlődő társuk három feladat elvégzésében vett részt. A szintaktikai előfeszítés hatását dialógusos formában történő képleírás és képtörténet segítségével vizsgáltuk. Ingeranyagként három nyelvtani szerkezetet használtunk: névszói állítmányt, minőségjelzős szerkezetet, igeidőt. Az interaktív összehangolódást minden résztvevőnél megfigyelhettük, a dialógus során mindkét csoportban nőtt a vizsgált szerkezetek megjelenésének száma, mely bizonyítja a szintaktikai előfeszítés létezését, melynek hatásfoka azonban csoportonként eltérő volt. Az autisták nem tudtak minden feladaton az egészséges kontroll szintjén teljesíteni.

Kutatásunk fő eredménye: az interaktív összehangolódás elmélet első hazai empirikus igazolását sikeresen elvégeztük. A szintaktikai priming hatása megfigyelhető volt a dialógus során, egészséges kísérleti személyeink átvették a kísérletvezető által előfeszített nyelvtani szerkezeteket. Úgy véljük, az autizmussal élők esetében az interaktív összehangolódás zavarának hátterében a naiv tudatelmélet sérülése állhat. Eredményeink hozzájárulnak az autizmusban jellemző kommunikációs tünetek, valamint a tanítás-tanulás folyamatában megmutatózó kudarcainak okainak jobb megértéséhez, hosszabb távon ezek figyelembevételével a célzottabb fejlesztéshez.

GYÖNGYSZEM AZ ÉKSZERDOBOZBAN – PEDAGÓGUSHANGOK AZ EGYÜTTNEVELÉSRŐL

Jászi Éva

Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Tanszék

Témakör: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A századforduló óta Magyarországon is nyitott az oktatási intézmények többsége a befogadás felé, különböző formában ugyan, de vállalkoznak sajátos nevelési igényű gyermekek oktatására, nevelésére.

Félig strukturált interjúkat készítettünk a közoktatás minden területén dolgozó 430 többségi pedagógussal, melyben az együttneveléshez kapcsolódó attitűdjüket is vizsgáltuk. Kutatásunkban arra kerestük a választ, mennyire fogadják el a többségi pedagógusok a fogyatékos tanulók iskolai jelenlétét, az együttnevelés elfogadásának, vagy elutasításának háttérében milyen magyarázatokkal szolgálnak. Felmértük azt is, van-e különbség a különböző iskolatípusokban oktató pedagógusok attitűdje között, milyen nehézségekkel szembesülnek az egyes területeken az együttnevelés megvalósításakor.

Az interjúk legfontosabb tanulsága az, hogy a többségi pedagógusok képzetlenségükre hivatkozva még mindig távolságtartóan viselkednek az együttnevelés irányában. Amennyiben összehasonlításokat teszünk korábbi vizsgálataink eredményeivel (*Jászi-Keller 2006, Jászi 2002*) megállapíthatjuk, hogy hozzáállásuk azonban kedvező irányban jelentősen változott.

Kiemelten azokat az interjúkat elemezzük, amelyekben a többségi pedagógusok az együttneveléshez kapcsolódó szemléletmódjuk megváltozásáról vallanak, vívódásokkal terhes sikereikről beszélnek. Jelen előadásban az együttneveléshez kapcsolódó negatív tapasztalatok elemzése helyett azokat emeljük ki, ahol a többségi pedagógusok szakmai gazdagodásként élték meg az ép és fogyatékos gyermekek együttes oktatását. Az előadás címe is az egyik interjúalanytól ered, aki integráltan oktatott fogyatékos tanítványát említette ilyen módon.

A kutatás további tapasztalatai megfontolásra érdemesek a pedagógusképzés számára a tanárjelöltek együttnevelésre való felkészítésének területén.

MŰVÉSZETI NEVELÉS, MŰVÉSZETTEL NEVELÉS, MŰVÉSZETTERÁPIA

Kiss Virág

*ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, Mozgássérültek Pető András
Nevelőképző és Nevelőintézete*

Témakörök: művészeti nevelés; személyiségfejlődés és -fejlesztés; gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Kutatásomban a művészeti nevelés és a művészetterápia összehasonlítását végzem abból a célból, hogy megfelelő fogalmi keretet teremtsék. Ez a fogalmi keret segít a két terület spontán felbukkanó összefolyó tendenciáit tudatosítani, és a kompetenciahatárokat meghatározni. Bevezetem és meghatározom a „művészettel nevelés” fogalmát is, amit a közoktatásbeli művészeti nevelés területén egyre gyakrabban hallani. Ez a fogalom *Herbert Read*től ered (*Herbert Read: Education through art, 1943*), azonban mai viszonyokra adaptált jelentéstartalommal kapcsolódik össze. Kvalitatív jellegű kutatásomban szakértői interjúk (15), résztvevő megfigyelések, illetve szakirodalom segítségével a főbb modellek összegyűjtését és összehasonlítását végeztem el elméleti és módszertani szempontból. Ennek megfelelően a vizuális művészetekkel végezett terápiás munkát, a művészeti és művészetrel nevelést, ezek határterületeit egy saját elméleti keretrendszerbe rendeztem. E keret szerint fő tendenciájában a „művészetre nevelés” az ideálokat, az esztétikumot, a kulturális értékeket helyezi középpontba, a "művészettel nevelés" az én-hatékonyságot erősíti, a művészetterápia pedig a tudattalan tartalmakat előhívásával és tudatosításával elsősorban önismereti jellegű.

A tényleges paletta természetesen ennél színesebb, hiszen a konkrét formák ezeknek a sajátos keverékeit tartalmazzák. Számos olyan jó gyakorlatot találtam kutatásom során, amelyek a művészetterápia és a művészeti nevelés határterületei. Ilyenek a fejlesztőpedagógiai területek, a sajátos nevelési igényű, hátrányos helyzetű, problémás gyerekekkel foglalkozó területek, de az alternatív illetve a hagyományos pedagógiai gyakorlatban is akadnak példák rá.

A modellek és konkrét gyakorlatok elméleti és módszertani vizsgálata során mind a kapcsolatiság, mind az értékelés-reflexió, mind a feladattípusok és tevékenységformák tekintetében különbségeket, illetve átmeneti formákat is találtam, ezek pedig spektrum-szerű rendszerbe rendezhetőek. A vizsgálatból kiderült, hogy a művészeti nevelés, a művészetrel nevelés és a művészetterápia egy összefüggő terület, hangsúlyeltolódásokkal. Művelői számára hasznos a rálátás az egész spektrumra, hiszen a módszerek tudatosabb, adekvátabb és célzottabb alkalmazását teszi lehetővé, segít annak eldöntésében, hogy adott helyzetben a pedagógus vagy a terapeuta milyen kompetenciakörrel rendelkezik. A vizsgált területek így kölcsönösen gazdagodhatnak egymás módszertani gyakorlatának értő adaptációiból is.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 14:45-16:15 *Margaréta*

20. SZÁZADI NEVELÉSTÖRTÉNETI ÉS ISKOLATÖRTÉNETI KUTATÁSOK

Elnök: Németh András
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

Mindennapok egy jezsuita középiskolában a XX. század elején - A pécsi Pius Gimnázium és Internátus az 1910-es években

Somodi Imre
PTE BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Olay Ferenc és a hazai tankönyvrevíziós mozgalom

Albert B. Gábor
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar Neveléstudományi Tanszék

Informális tanulás Kispesten és Pestszentlőrincen a két világháború között

Horváth H. Attila
Pannon Egyetem, Veszprém

Fényes szellők – Az 50-es és a 60-as, 70-es évek kisiskoláskora iskolai fényképeken keresztül

Kolosai Nedda
ELTE TÓK, ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

MINDENNAPOK EGY JEZSUITA KÖZÉPISKOLÁBAN A XX. SZÁZAD ELEJÉN - A PÉCSI PIUS GIMNÁZIUM ÉS INTERNÁTUS AZ 1910-ES ÉVEKBEN

Somodi Imre

PTE BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: egyházi nevelés; neveléstörténet, reformpedagógia

A jezsuita nevelésről – akárcsak magáról a Jézus Társaságról – alkotott vélemények igencsak szélsőségesek (vö. *Jablonkay*, 1915; ill. *Toldy*, 1873). Ezért szerencsés eset, ha elsődleges források alapján van lehetőségünk betekintést nyerni egy jezsuita oktatási intézmény életébe.

Az előadás az egykor országszerte híres pécsi jezsuita Pius Gimnázium történetének 1912 és 1920 közötti rövid, de nem önkényesen kiragadott szeletét mutatja be: hisz az 1912-ben alapított gimnázium 1920-ban teljesebben ki, ekkorra vált nyolcosztályossá, ekkor tartották az első érettségi vizsgát. Egy iskola történetében talán ez a legizgalmasabb időszak: az alapítás, a szerveződés évei, amit jelen esetben az I. világháború és Pécs szerb megszállása is nehezített. A kutatás elsődleges kérdése az volt, hogy a vizsgált időszakban milyen jellegű oktató- és nevelőmunka folyt a gimnáziumban és a mellette működő internátusban, hogyan nyilvánult meg ebben a jezsuita jelleg; egyáltalán: hogyan élték mindennapjaikat egy jezsuita középiskola diákjai és tanárai a múlt század elején?

Mіндеzt elsősorban primer források segítségével igyekszem bemutatni: iskolai évkönyvek, értesítők, iskolaújságok és levéltári dokumentumok (Baranya Megyei Levéltár, Pécsi Püspöki Levéltár) felhasználásával. Már csupán azért is, mert bár a Pius Gimnázium korának egyik legkiválóbb középiskolája volt, a nevelés- és oktatástörténeti kutatások mindeddig nem szenteltek neki kellő figyelmet, s ezért kevés szakirodalom áll rendelkezésre.

Az előadás tehát ismeretlen területre igyekszik kalauzolni a Hallgatót, betekintést nyújtva egyebek mellett a jezsuita nevelés elveibe és gyakorlatába, a paptanárok pedagógiai és tudományos felkészültségébe, a bentlakó diákok napirendjébe, az intézmény tárgyi felszereltségének magas és korát megelőző színvonalába stb. A Pius Gimnázium konkrét példájával való megismerkedés ezért reményeim szerint hozzájárulhat a jezsuita oktatásról és nevelésről alkotott képünk kiegyensúlyozottabbá válásához.

OLAY FERENC ÉS A HAZAI TANKÖNYVREVÍZIÓS MOZGALOM

Albert B. Gábor

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar Neveléstudományi Tanszék

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

A hazai tankönyvkutatások egyik legismertebb hazai képviselője révén a nemzetközi tankönyvrevíziós mozgalom két világháború közötti eseményeinek számos mozzanata is ismert (*Dárdai, 2002; F. Dárdai, 2006*). A tankönyvrevíziós mozgalom hazai vonatkozásainak szisztematikus-történeti feldolgozása ugyanakkor nem készült még el, csak kisebb résztanulmányok láttak napvilágot (*Albert B. 2008; 2010*). A húszas években a hazai tankönyvrevízió elsősorban a Comité International des Sciences Historiques rendezvényein került reflektorfénybe, a harmincas évek elején e mozgalomban a vezető szerepet a Nemzetek Szövetsége égisze alatt még 1919-ben létrehozott Commission Internationale de Coopération Intellectuelle (továbbiakban C.I.C.I.) nemzeti albizottságai játszották. (MTAK Kézirattár, K. 599. C.I.C.I. Magyar Nemzeti Bizottság Külföldi Tankönyvügyi Albizottság iratanyagok). A harmincas években a tankönyvrevízió kérdésköre intézményesült, sajátos munkamegosztás is kialakult. A C.I.C.I. Magyar Nemzeti Bizottság Külföldi Tankönyvügyi Albizottsága a tárgyalásokat, a konkrét módosító javaslatok megfogalmazását vállalta fel, a Vallás-és Közoktatásügyi Minisztérium IV. ügyosztálya pedig az anyaggyűjtést, a külföldi tankönyvek beszerzését, a magyar külügyi képviselők, vagy magyar tudományos intézetek bevonásával pedig a tankönyvek feldolgozását. (MOL VKM IV. ügyosztály, K 636 Egyetemek, főiskolák és tudományos intézetek 1932-1936 évkör 65-14. tétele. Külföldi tankönyvek revíziója). A szálak persze a két szervezet között összefutottak, lévén *Olay Ferenc* lett a C.I.C.I. Magyar Nemzeti Bizottság Külföldi Tankönyvügyi Albizottságának előadója, éppúgy, ahogyan ő látta el a VKM IV. ügyosztály vezetését is. *Olay*, – aki a húszas években számos külföldi, főként osztrák és francia tankönyvek magyarsággképét vizsgálta, – 1936-ban bekövetkezett haláláig mindvégig élvezte a kultusztárca bizalmát. A *Klebsberg* által 1925-ben életre keltett Tankönyvügyi Bizottság ügyvezető alelnöki tisztét is ő látta el. A referátum célja, külföldi könyvészeti, valamint hazai levéltári és kéziratári források segítségével a hazai tankönyvrevíziós mozgalom egyik legismertebb képviselőjének, *Olay Ferenc* miniszter osztálytanácsosnak a bemutatása, szereplenyomatainak ismertetése, munkásságának bemutatásán keresztül kísérlet a harmincas évek hazai tankönyvrevíziós mozgalmának rekonstruálására. A referátum *Olay Ferenc*nek a korabeli sajtóban megjelent számos tankönyvbírálati írását, valamint előadását is górcső alá veszi. (*Olay, 1929; 1931; 1933*) A kutatás új adatfeltárásaival hozzájárul a hazai tankönyvrevíziós mozgalom témájának szisztematikus-történeti feldolgozásához, ezáltal a hazai neveléstörténeti kutatások újabb irányának kijelöléséhez.

INFORMÁLIS TANULÁS KISPESTEN ÉS PESTSZENTLŐRINCEN A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Horváth H. Attila

Pannon Egyetem, Veszprém

Témakör: iskolán kívüli nevelés, informális tanulás

Az oktatási rendszer világválságára (Coombs, 1969, Husén, 1979), felgyorsult világunk kihívásaira az élethosszig tartó tanulás paradigmává válása (Óhidy, 2006, Németh, 2007) átfogó válaszlehetőséget kínál. (Halász, 2008) A formális, a nem formális és az informális tanulás fogalmi megkülönböztetésével (Tót, 2008), az oktató munkában való tudatos integrálásával (Csapó, 2008) az oktatás reflektál az iskolán kívüli tudásszerzés fontosságára (Csapó, 2002) és elismerésére. (Tót, 2006)

Field (2006) a kontinuitásra hívja fel a figyelmet, hogy az LLL a permanens nevelés és oktatás (lifelong education) fogalmának az utódeként, újraértelmezéseként is tekinthető. Az informális tanulásról készült hazai felmérés is azt támasztja alá, hogy a tanulásról való közgondolkodásba még nem épültek be az informális tanulás alkalmi. (Tót, 2006)

A kutatás általánosabb célja az iskolán kívüli nevelés, az informális tanulás történeti vizsgálatával bizonyítani azok szerepét életpályák sikerességében. A kutatás konkrét célja az informális tanulás „történeti” formáinak a feltárása két szomszédos település, Kispest és Pestszentlőrinc fejlődésében. Milyen közösségi szinterekhez kapcsolódtak az iskolán kívüli nevelés, az informális tanulás alkalmi? Mennyire tudatosodott a résztvevőkben az informális tanulás, mennyire volt hatással a későbbi életükre? Mennyiben határozta meg az adott környezethez tartozás az informális tanulás gyakoriságát/intenzitását?

A jelzett időszakra és településekre vonatkozó társadalomtörténeti, szociológiai, neveléstörténeti és helytörténeti szakirodalom áttekintésével, illetve két ikonikus személyiség, *Puskás* és *Deák* életpályájának elemzésével az informális tanulás fő helyszíneinek a kijelölése. A helyi újságok kapcsolódó híreinek az analízise. Képanyagok gyűjtése és ikonográfiai elemzése. Interjúkészítés a ma még élő egykori klubtársakkal, családtagokkal, rokonokkal, ismerősökkel.

A szoros kapcsolatban fejlődő két település jó példája: a nagyközségi és városi működésnek egyaránt. Mindkettő jellemzően telepekre tagolódott, amelyeken belül erős volt a kohézió. Ezt mutatja, hogy a telepek önálló sportegyesületeket hoztak létre, 1936-ban már egy tucat működött. A két labdarúgó életpályájának kezdete nagyon sok hasonlóságot mutat. Mindketten kispolgári családból származnak, az iskolai évek kevésbé hagynak rajtuk nyomot, annál meghatározóbb a kortársakkal a grundon focival eltöltött idő. Személyükön keresztül a sportegyesülethez és a vendéglőhöz kötődő informális tanulás, iskolán kívüli nevelés kerül előtérbe. A vendéglők a közösségi élet markáns helyszínei: bálók, egyesületi események, jótékonyági rendezvények, kulturális programok és más szabadidős tevékenységek kapcsolódnak hozzájuk. A két életút bizonyítja, hogy mindkét helyszín fontos szerepet játszott mind gyerek-, mind pedig felnőttkorukban.

FÉNYES SZELLŐK – AZ 50-ES ÉS A 60-AS, 70-ES ÉVEK KISISKOLÁSKORA ISKOLAI FÉNYKÉPEKEN KERESZTÜL

Kolosai Nedda

ELTE TÓK, ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: kutatás-módszertani törekvések; neveléstörténet, reformpedagógia

Vajon alkalmas-e az ikonográfia tudománya arra, hogy segítségével pedagógiailag releváns kérdéseket kutassunk? Az emberi élet valamennyi színterén előtérbe került a képek és a metaforák használata, ezért is fontos, hogy a tudományos gondolkodás határozottabban forduljon az ikonográfia/ikonológia módszeréhez, ezzel növelve az ismeretelméletünket meghatározó képesség tudományos tekintélyét (Géczi, 2008). A kép értelmezési tartománya egy nonverbális, vizuális logikát követ, a mutató logikáját, ebben különbözik a narratívák, szövegek tartalmi elemzésétől. Szegő György (1998) szerint a fényképek üzenetek, s bennük a fotókon keresztül a kultúra, az emberi közösség kulturális hagyományainak mintázata jelenítődik meg. A fényképek történelmi- tárgyak, terek, intézmények megjelenési formáit közvetítik, egyidejűleg rögzítik az emberi testet is bizonyos interperszonális és szociális konstellációkban: a mimikában, a tartásban és a gesztusokban megjelenő habitualizált és spontán kifejezéseket valamint megrendezett jeleneteket mutatnak. Egyidejűleg tartalmaznak politikai, szociális, és morális jellegű diszkurzív leírásokat is. A fotográfiai képek témái és tartalmi mellett különösen a kép atmoszférája, a stílusok azok, amelyek társadalmi csoportok mentalitására utalnak.

A prezentációban bemutatott ikonográfiai kutatás egy szélesebb körű kutatás része, mely narratívák tartomelemzésével próbálja meg az 50-es és a 60-as, 70-es évek kisiskoláskorának szubjektív reprezentációját, mégis kollektív élményét feltárni, bemutatni, értelmezni. Jelen kutatás célja az 50-es és a 60-as, 70-es évek iskolai világáról készült képsorozatok mélyebben fekvő, akár szimbolikus jelentéstartalmainak feltárása a képeken található formai elemek, motívumok és tartalmak figyelembevételével, mely tartalmak kapcsolódnak a képen szereplő személyekhez: tanítókhoz, általános iskolai tanulókhöz, a kép tárgyaihoz, a kép témájához és a kontextushoz.

A fotográfia általános üzenetének megfogalmazása azért nehéz, mert az egyén óhatatlanul beleviszi a fotográfia értelmezésébe saját projekcióit, képzelőerejét, vágyait (Mikonya, 2008). Ugyanakkor a valósághoz való közvetlen (analóg) viszony miatt a fénykép továbbra is tökéletes forrás a valóságot kutató vizsgálatokhoz. Gyermek és professzionális nevelőfunkcióval rendelkező felnőttek performatív aktusai valamint rituális cselekedetei a fényképeken az utóbbi évszázadban tömegesen kerültek megőrkítésre. A prezentáció kísérletet tesz annak bemutatására, hogy a fényképek alkalmas források lehetnek arra a célra, hogy pedagógiailag releváns csoportok nevelésének, intra- és intergenerációs érintkezéseit kutatni lehessen általuk (Pilarczyk, 2009).

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 16:45-18:15 *Mozaik*

AZ EGYETEMISTÁK CSELEKVÉSI ORIENTÁCIÓI (KULTÚRA – ÉLETMÓD – SZABADIDŐ)

Elnök: Szabó Ildikó
Debreceni Egyetem BTK Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

Opponens: Pusztai Gabriella
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományi Intézet

Prognózis a klasszikus szabadidő-orientáció lehetséges eltűnéséről

Bocsi Veronika
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar, Társadalomtudományi Tanszék

Nemek közötti különbség az egyetemisták életmódjában

Fónai Mihály*, Márton Sándor**
* *Debreceni Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Jogbölcseleti és Jogszociológiai Tanszék*
** *Debreceni Egyetem BTK Szociológia és Szociálpolitika Tanszék*

Az olvasó hallgató

Németh Nóra Veronika
Debreceni Egyetem BTK Humán Tudományok Doktori Iskola Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

Oktatónók az idő fogságában – munka és szabadidő összetett kapcsolata a felsőoktatásban dolgozók körében

Tornyai Zsuzsa Zsófia
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar, Társadalomtudományi Tanszék

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A szimpóziumot a felsőoktatás – felnőttoktatás témakörhöz kapcsolódva szervezzük. Az

egyetemi világ, ezen belül is elsősorban az egyetemista életmód különböző dimenzióinak bemutatására vállalkozunk a közelmúltban végzett empirikus kutatások tükrében. A szimpózium az egyetemista kultúra változó fogalmának megértéséhez az életmód és a szabadidő sajátosságai felől közelít.

A szimpózium központi gondolata az, hogy az elmúlt években nemcsak a felsőoktatás szerkezete alakult át, a felsőoktatás tömegessé válásával nemcsak a hallgatók társadalmi összetétele és a társadalomban elfoglalt súlyuk változott meg, hanem a hallgatói életforma mintázatai, a hallgatók tevékenységi struktúrája és a szabadidővel kapcsolatos felfogások is.

A szimpózium négy előadásból áll. Az első előadás egy majdnem ezerfős, regionális hallgatói mintán végzett kérdőíves kutatás alapján arra a kérdésre keresi a választ, hogy mi jellemzi a hallgatók szabadidő-struktúráját, a szabadidő-tevékenységeket milyen típusú kulturális értékorientációk vezetik, valamint, hogy milyen tevékenységi csoportok különíthetők el a hallgatók körében. A második előadás egy tehetséggondozó program hallgatói körében végzett adatfelvétel alapján azt vizsgálja, hogy az egyetemisták életmódjában, szabadidő-tevékenységeik struktúrájában milyen különbségek vannak a férfiak és a nők között, különös tekintettel a tehetséges hallgatók és a többi hallgató közötti különbségekre. A harmadik előadás egy határ menti régió egyetemi hallgatói körében végzett

kérdőíves vizsgálat alapján egy klasszikus – és az egyetemi hallgatók főtevékenységéhez

szorosan kapcsolódó – szabadidő-tevékenység: az olvasás gyakoriságát befolyásoló

szociológiai tényezők feltárására vállalkozik. A negyedik előadás tárgya az egyetemi élet egy másik dimenziója: az egyetemi oktatóknak sajátos csoportja. Az előadás egy kutatóegyetem női oktatóinak szerepkonfliktusait, a szabadidővel kapcsolatos értékeit mutatja be.

A szimpózium előadásaiból az egyetemi élet szereplőinek jellegzetes csoportjai rajzolódnak ki, és feltáruznak a legfontosabb csoportképző tényezők. Ugyanakkor az is érzékelhető a kutatási eredményekből, hogy a felsőoktatásra jellemző kulturális mintákat, tevékenységi orientációkat és hallgatói / oktatói szerepeket elsősorban dinamikus kategóriákként: a változás, átrendeződés, átstrukturálódás folyamatában értelmezhetjük.

PROGNÓZIS A KLASSZIKUS SZABADIDŐ-ORIENTÁCIÓ LEHETSÉGES ELTŰNÉSÉRŐL

Bocsi Veronika

*Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar,
Társadalomtudományi Tanszék*

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

A szabadidős tevékenységek vizsgálatakor az utóbbi évtizedben fontos támpontot adhat számunkra a klasszikus, valamint a modern orientáció elkülönítése – noha a skála két „végpontja” között nem található kibékíthetetlen ellentétet. *Hunyadi Zsuzsa* ezen kategóriák használatakor éppen amellet érvel, hogy sokkal inkább értéksemlegesek, mint a „magaskultúra” vagy a „tömegkultúra” kifejezések. Ezen kívül jelen megkülönböztetés az esetleges művelődési tartalmak befogadási módjára vagy a szabadidő eltöltésének technikai beágyazottságára is utal. Tovább árnyalja a képet a klasszikus orientáció megítélésekor az a tendencia, hogy a klasszikus magaskulturális csatornákon befogadott művelődési tartalmak az utóbbi években Magyarországon egyre inkább a „könnyű” műfajok felé tolódnak el (vö.: *Antalóczy Tímea, Füstös László, Hankiss Elemér* vagy *Gereben Ferenc* munkáival). Ha vizsgálódásunkat a hallgatói populációra hegyezzük ki, az előttünk kirajzolódó kép valamelyest módosulni fog. Az informatikai eszközök használata a fiatalabb korosztályokat fokozottabban jellemzi – a felsőoktatásba jelenleg bekerülő fiatalok már tulajdonképpen „belenőttek” az internet világába. A digitális szakadék természetesen a fiatalságot is kettészeli, azonban a hallgatók nagy valószínűséggel a szakadék kedvezőbb peremén helyezkednek el.

Ezért jelen elemzésünkben arra vállalkoztunk, hogy egy majdnem ezerfős, regionális hallgatói minta felhasználásával feltérképezzük a diákok szabadidő-struktúráját, a végzett tevékenységek alapján egy klaszteranalízis segítségével csoportokat különítsünk el, megvizsgáljuk az egyes tevékenységek között a gyakoriságukban leginkább együttjáró párokat egy korrelációs modellben, valamint a szabadidős tevékenységek gyakoriságának elemzésébe beemeljük bizonyos szocio-kulturális változókat is (pl. nem, tökefajttal való ellátottság).

Elemzésünkben rámutatunk, hogy a hallgatói életmódban a modern orientáció térnyerése szembeötlő, a klasszikus tevékenységek visszahúzódása pedig tisztán megragadható folyamat. A klaszteranalízis segítségével kirajzolódó tömbök (modern, eljáró, praktikus és tévésző) között kizárólagos klasszikus orientációval jellemezhető csoportot nem sikerült identifikálnunk. Pusztán ezekből az elemekből felépülő életmód tehát az ezredforduló utáni felsőoktatásban már nem „életképes” – megtörténik tehát a modern elemek irányába történő nyitás, amely azonban már egy kevert, és bár ezt a kifejezést elemzésünkben szándékosan nem használtuk, de kevésbé magaskulturális attitűdöt formál ki. A kérdés csupán az, hogy a meglévő klasszikus ismeretek és szabadidős szokások mely részei, milyen mélységben és hogyan fognak majd átkerülni a jelenleg még csak kiforrólódó új életmódbeli keretekbe és az elkövetkező generációk tudáskincsébe.

NEMEK KÖZÖTTI KÜLÖNBBSÉG AZ EGYETEMISTÁK ÉLETMÓDJÁBAN

Fónai Mihály *, Márton Sándor **

** Debreceni Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Jogbölcseleti és Jogszociológiai Tanszék*

*** Debreceni Egyetem BTK Szociológia és Szociálpolitika Tanszék*

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

Előadásunkban egy egyetemi program hallgatóinak életmódját elemezzük, a nemek szerinti eltérésekre koncentrálva. Adataink 3183 hallgatóra vonatkoznak, akiknek a 67,4 százaléka nő, 32,6 százaléka férfi.

Az életmód több területét is vizsgáltuk, absztraktunkban néhány főbb eredményt emelünk ki. Szignifikáns különbség van a nemek között a sportolást tekintve, hisz a férfiak 31,5, míg a nők 26,1 százaléka sportol. Lényegesen eltérő az is, hogy a két nem milyen sportokat űz: a férfiak körében a foci, az úszás, a futás, és a testépítés a legnépszerűbb, míg a nők a futást, az aerobicot, a fitneszt és az úszást emelték ki. Az életmód jellemzésére igen alkalmas annak a vizsgálata, hogy milyen csoportok tagjai a fiatalok. A művészeti, sport, szakmai, vagy egyéb csoporttagság alig fordul elő az egyetemisták körében, mindössze öt százalékuk jelezte ezt, és a férfiak az aktívabbak – a szervezeti tagság elsősorban szakmai és egyházi szervezeti tagságot jelent.

Az életmód számos területét vizsgálva a zenehallgatás és a tanulás kivételével szignifikáns eltérések vannak a nemek között. A vizsgált egyetemisták életmódját az egyes tevékenységekre fordított idő alapján a baráti kapcsolatok ápolása, a tanulás, a zenehallgatás, az utazás (a lakóhelyre), a televíziózás, és az olvasás jellemzi. Az IKT-val összefüggő tevékenységekre viszonylag kevés időt fordítanak, valószínű, hogy annak egy része a zenehallgatást és a tanulást is jelenti. A nemek közötti eltérések alapján a nők sokkal több időt fordítanak a baráti kapcsolatokra, a tanulásra és az olvasásra, míg a férfiak a zenehallgatásra és a számítógépes játékokra. Ezek az eredmények megfelelnek a hazai életmódkutatások eredményeinek, újszerűségüket elsősorban a vizsgált populáció egyéb sajátosságaival való összevetése jelenti, így például a tehetséges hallgatók és a többi hallgató között. Ez utóbbiról előadásunkban számolunk be.

AZ OLVASÓ HALLGATÓ

Németh Nóra Veronika

*Debreceni Egyetem BTK Humán Tudományok Doktori Iskola Nevelés- és
Művelődéstudományi Doktori Program*

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

2008-ban BA-s, 2010-ben MA-s hallgatókkal végeztünk kutatásokat egy határ menti régióban, melyek kvantitatív survey jellegű kérdőíves felmérésen alapultak. A kérdőívek statisztikai elemzése kiváló lehetőség annak bemutatására, hogy a hallgatók milyen kulturális fogyasztási szokásokkal rendelkeznek, illetve, hogy milyen olvasási és könyvtárhasználati attitűdök jellemzik őket. Ezeket az adatokat összevetve más változókkal (nem, lakóhely, szülők iskolai végzettsége, vallásosság stb.) jellemző képet kaphatunk a háromciklusú bolognai képzés hallgatóiról.

A nemi különbségek az olvasás terén egyértelműen kimutathatóak voltak mind az alap, mint a mesterképzésben részt vevő hallgatók között. Míg a BA/BSc-s lányoknak csupán 1,9%-a vallotta, hogy nem olvas rendszeresen könyveket, addig a fiúk 8,3%-a nem fordul a papír alapú olvasmányok felé. A lányok közel ötven százaléka (48,9%), a fiúknak pedig közel negyven százaléka (39,6%) vallotta, hogy gyakran olvas. Ez az arány a mesterszakos képzésben részt vevő hallgatók esetén is hasonlóan alakult. Természetesen ezt a képet árnyalni kell, s meg kell említenünk, hogy az internethasználatban és az elektronikus alapú olvasásban a fiúk előnye mutatható ki például a napilapok esetén. (Napilapot elektronikusan a lányok 32,9, míg a fiúk 53,7 százaléka olvas napi rendszerességgel). A nemi eltérések mellett a család kulturális tőkéjére vonatkozó összefüggéseket is megvizsgáltuk. Mindkét oktatási szinten a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők gyermekei mutattak előnyt az olvasással kapcsolatban. A felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekei mind mennyiségi, mind gyakorisági szempontból előnyben vannak alacsonyabb végzettségű szülői háttérrel rendelkező társaikhoz képest. A vallásosság meghatározó és befolyásoló erejét prognosztizáltuk, de szignifikáns különbségek elsősorban a határon túli magyar és a Magyarországon élő hallgatók között voltak kimutathatók.

A kérdőíves felmérés egyik legfőbb tapasztalata, hogy az olvasásszociológiai vizsgálatoknak is követniük kell a társadalmi és technikai változások következtében új tartalommal felruházott olvasást. Az olvasás funkcióinak és tartalmának változása miatt nem használhatjuk kizárólag azokat az olvasásszociológiai vizsgálatokat, melyekkel az olvasást 2000-ig mérték. A technikai fejlettség, az internet, a mobiltelefon és más digitális eszközök (hangos könyv) elterjedése miatt sokkal szélesebb spektrumon kell vizsgáldni, hiszen a hagyományos értelemben vett könyv és sajtótermékek önmagukban nem tükrözik vissza az olvasási szokásokhoz kapcsolódó tendenciákat az IKT korában.

OKTATÓNŐK AZ IDŐ FOGSÁGÁBAN – MUNKA ÉS SZABADIDŐ ÖSSZETETT KAPCSOLATA A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓK KÖRÉBEN

Tornyai Zsuzsa Zsófia

*Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar,
Társadalomtudományi Tanszék*

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

A női fizetett munka megjelenése – többek között – magával vonta a munkaidő és szabadidő kétpólusú elkülönítésének lehetőségét is. A nők munkaerő-piaci helye és szerepe idővel a munkakörök nemek általi meghatározottságát és egyes munkahelyek, munkakörök feminizálódását hozta maga után. Napjainkban a nők a karrier, a család és az önmegvalósítás egyensúlyának terhével teszik a dolgukat: házastársak és munkatársak egyszerre. Azonban új szerepre is készülhetnek: hamarosan vetélytársá válhatnak. A szabadidő léte, értelmezése és eltöltésének lehetőségei társadalmi megközelítésben megoszlik nemi szempontból és társadalmi rétegek szerint is. E kettő speciális metszetében helyezkednek el a felsőoktatási katedrán álló nők, akik munkaerő-piaci elhelyezkedésünk és speciális időbeosztásuk kapcsán, valamint a társadalmi elvárásokhoz kapcsolódóan sokszor a második műszak terhével vesznek részt a munka világában.

Vizsgálatunkban egy kutatóegyetem női oktatóit vizsgáltuk kvalitatív (N=136) és kvantitatív (N=30) módszerrel. A női oktatók időbeosztása speciális életpálya-modellhez köthető, hiszen a felsőoktatási, egyetemi ranglétrán való lépkedés fokozathoz, címhez köthető, tehát részben kívülről szabályozott és meghatározott. Emellett időbeosztásuk tudományterületi, életkori, életciklus és a ranglétrán elfoglalt státusz alapján is különbségeket mutat. A családon belüli munkamegosztás, a női oktatók által osztályozott támogató és akadályozó tényezők, a nemi szerepükhöz való viszonyuk (a család és munka viszonya), valamint a szabadidő relatív és objektív értelmezése (mire fordít túl sok, kevés és/vagy elég időt a válaszadó) meghatározó.

A magyarországi elvárás- és lehetőségrendszerben a felsőoktatásban dolgozó nők speciális helyzetben vannak. Helyzetükkel foglalkozni kiemelt jelentőségű, hiszen helyzetüket megismerni és megismertetni nem csupán női, hanem összetársadalmi kérdés is. A nők felsőoktatásban és tudományban való megjelenése s jelenléte társadalmi, munkaerő-piaci és nemi szerepekkel kapcsolatos változásokat is eredményezett és további változásokat fog eredményezni. Hiszen nemzetközi vizsgálatok azt bizonyítják, hogy azokban az országokban magasabb a női munkavállalás és egyúttal a termékenység is, ahol a nemi munkamegosztás egyenlőbb. Szükség lenne tehát arra, hogy szélesebb körben elfogadottá váljon a nemi szerepek megváltozásának, megváltoztatásának lehetősége és a demokratikus családon belüli munkamegosztás.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 16:45-18:15 *Benczúr I.*

A KÖRNYEZETPEDAGÓGIA ÚJ TÖREKVÉSEI ÉS EREDMÉNYEI

Elnök: Lükő István
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

Opponens: Varga Attila
Országos Közoktatási és Fejlesztési Intézet

Az ökoiskola-hálózat változásai

Horváth Dániel
Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar

Fenntarthatóság és a tanösvények. Nemzetközi összehasonlítás a tanösvények típusairól

Kollarics Tímea
NYME Doktori Iskola

Városi ökológiai lábnyom számítás magyar példája a Széchenyi Egyetemen elmélet és módszertan

Szigeti Cecília, Róth Dániel, Bikali Julianna, Orsós Györgyi
Széchenyi István Egyetem

Városi ökológiai lábnyom számítás magyar példája a Széchenyi Egyetemen vizsgálatok és eredmények

Szücs Zsuzsanna, Bodor Brigitta
Széchenyi István Egyetem

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A környezetpedagógiai kutatások két markáns műhelyéből választottuk ki a szimpózium előadásait.

Egyik környezettudományi doktori iskolából az egyik előadás az ökoiskolai hálózat fejlődését és változásait mutatja be. Az empirikus kutatás főbb eredményeinek felvillantását követően bemutatjuk a megújított kritériumrendszert, összehasonlítva a régivel, rávilágítva a megújulás legfontosabb pontjaira, majd rövid statisztikai áttekintést nyújtunk az ökoiskola-hálózat főbb statisztikai jellemzőiről.

Az eredmények értékelése során hangsúlyozzuk, hogy a kritériumrendszer átalakítása jól vizsgázott a gyakorlatban, amihez nagymértékben hozzájárult, hogy előzetesen az iskolák (a bemutatott kérdőíves vizsgálatban) kifejthették véleményüket a változtatással kapcsolatban.

A tanösvények tervezése egyre erősödő szerepet tölt be a környezeti tudat formálásában. Második előadásunk a fenntarthatóság elveinek is alávetve mutatja be a tanösvények komplex(környezettudományi, műszaki és pedagógiai) tervezésének vizsgálati eredményeit nemzetközi kitekintésben. Elsősorban az ausztráliai és a német nyelvterületen gyűjtött tapasztalatokat és eredményeket ismertetjük.

A harmadik és a negyedik előadás az ökológiai lábnyomatról szól. Az elmúlt években dinamikus terjedt el ez a fogalom és indikátor, amely a fenntarthatóság, illetve a fenntarthatatlanság szemléletét és gyakorlatát is befolyásolja. Az elvi-elméleti összefüggések mellett a gyakorlatban alkalmazott számítási módszerek is nagyon fontosak, amelyek eddig legtöbbször csak az egyéni vagy kontinensek lábnyomatának számítására terjedtek ki. A kutató team arra vállalkozott, hogy egy nagyváros ökológiai lábnyomatát számítják ki. Ennek eredményeiről és számítási módszereikről láthatunk és hallhatunk prezentációt.

AZ ÖKOISKOLA-HÁLÓZAT VÁLTOZÁSAI

Horváth Dániel

Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar

Témakör: környezetpedagógia

A magyarországi ökoiskolák 2005 óta pályázhatnak az oktatást és a környezetvédelmet felügyelő minisztériumok által adományozott Ökoiskola Cím elnyerésére. Ennek a pályázati rendszernek a felülvizsgálatára került sor 2009-ben, így 2010-ben már a megújított kritériumrendszer alapján pályázhattak a közoktatási intézmények a címre. A kritériumrendszer átalakítását megelőzte egy kérdőíves vizsgálat, melynek során 240 ökoiskola értékelte az addig használt kritériumrendszert, illetve tett javaslatot arra, hogy mely területeken kellene azt átalakítani, melyeket azután a kritériumrendszer átfogalmazása során figyelembe vettünk.

A téma szakirodalmi hátterét az Ökoiskola Hálózat munkájáról született művek, illetve az említett felmérés alapján elkészült (nem publikus) beszámoló adja, valamint az ökoiskola honlapon (<http://www.ofi.hu/okoiskola>) található szakmai anyagok.

Az ökoiskola hálózat változásait bemutató kutatás célja az volt, hogy felmérje, az ökoiskolák a régi kritériumrendszert miként értékelik: mely kritériumcsoportokat tartják a leginkább hasznosnak, illetve megvalósíthatónak, és melyeket a legkevésbé szükségesnek, vagy nehezen megvalósíthatónak. Mindezek mellett a kutatás foglalkozott az ökoiskolák közötti differenciálás kérdésével is.

A kutatás módszerei: az Ökoiskola Hálózat tagjai számára standardizált kérdőívet juttattunk el, melyet internetes felületen lehetett kitölteni. A 240 kitöltött kérdőív alapján átfogó képet kaptunk a kritériumrendszer megítéléséről, a szükséges változtatásokról, illetve az ökoiskolák közti differenciálás kérdéséről.

Fontosabb eredmények:

- A 2005-től érvényben lévő kritériumrendszer a megkérdezettek többsége szerint kisebb-nagyobb módosításra szorul.
- A kritériumcsoportok megítélésben igen jelentős eltéréseket sikerült kimutatnunk aszerint, hogy azokat a megkérdezettek mennyire tartják alkalmasnak az ökoiskolai munka értékelésére.
- A megkérdezettek kiválasztották a számukra leginkább hasznos, illetve leginkább felesleges kritériumokat, s ezek összegzett eredményeit szintén felhasználtuk az új kritériumrendszer kialakításához.
- Az ökoiskolák közti differenciálás kérdésében az iskolák igen megosztottak.

Az empirikus kutatás főbb eredményeinek felvillantását követően bemutatjuk a megújított kritériumrendszert, összehasonlítva a régivel, rávilágítva a megújulás legfontosabb pontjaira, majd rövid statisztikai áttekintést nyújtunk az ökoiskola-hálózat főbb statisztikai jellemzőiről. Az eredmények értékelése során hangsúlyoznunk kell, hogy a kritériumrendszer átalakítása jól vizsgázott a gyakorlatban, amihez nagymértékben hozzájárult, hogy előzetesen az iskolák (a bemutatott kérdőíves vizsgálatban) kifejhették véleményüket a változtatással kapcsolatban.

A kutatás relevanciáját adja többek között, hogy az ökoiskolák közti differenciálás a mai napig megoldásra váró kérdés.

FENNTARTHATÓSÁG ÉS A TANÖSVÉNYEK. NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁS A TANÖSVÉNYEK TÍPUSAIRÓL

Kollarics Tímea
NYME Doktori Iskola

Témakör: környezetpedagógia

Kutatási témám a tanösvények szerepe és tervezése a környezeti nevelésben. A tanösvények tervezéséről a hazai és a külföldi szakirodalomban rendelkezésre álló források száma kevés, szükséges a tervező szervezetek, személyek saját tapasztalatainak, belső dokumentumainak felkutatása, vizsgálata, a megvalósult példaértékű projektek alaposabb elemzése.

A kutatás célja:

- Nemzetközi kitekintéssel kiegészítve bemutatni a tanösvények helyét, szerepét, fajtáit, módszertani vonatkozásait a környezeti nevelésben
- Feltárni a tanösvények tervezésének összefüggéseit, a szakmai és pedagógiai-módszertani szempontok integrálásának általános szempontjait
- Szemléltetni a fenntartható fejlődés dimenzióinak fontosságát, a komplex, holisztikus szemléletmód érvényre juttatását a tanösvények tervezésénél és a gyakorlati alkalmazásuk során (ökológiai, ökonómiai, kulturális és szociális dimenzió).

A hazai és nemzetközi szakirodalmi háttér tanulmányozása, áttekintése során a tanösvény-tervezés elméleti módszereinek megismerése, majd megjelenésének vizsgálata a gyakorlatban. Terepi bejárások, kiadványok, fényképes dokumentációk segítségével a tanösvények hazai fajtáinak és jellemzőinek feltérképezése. Módszereimhez tartozik továbbá a külföldi szakirodalom és saját nemzetközi tapasztalatok alapján a fenntarthatósági szempontok elméleti háttérének megismerése és gyakorlati megjelenésének vizsgálata konkrét példák alapján, helyszíni felmérésekkel.

A kutatás eddigi tapasztalatai alapján különbség mutatkozik a hazai és a külföldi tanösvény-tervezési folyamatoknál. A tanösvények alapvető funkciói hasonlóak, de a módszerek sok esetben eltérőek. A komplexitás, a teljességre törekvés és a sokoldalúság jellemző az ausztrál módszerekre, amelyeket személyesen vizsgáltam mintaprojektek és személyes konzultáció alkalmával.

A külföldi tapasztalatok adaptálásával lehetőség lenne a hazai tanösvények tervezésének tudatosabbá tételére, törekedve a komplexitásra és a fenntarthatósági dimenziók érvényre juttatására.

VÁROSI ÖKOLÓGIAI LÁBNYOM SZÁMÍTÁS MAGYAR PÉLDÁJA A SZÉCHENYI EGYETEMEN ELMÉLET ÉS MÓDSZERTAN

Szigeti Cecília, Róth Dániel, Bikali Julianna, Orsós Györgyi
Széchenyi István Egyetem

Témakör: környezetpedagógia

A GDP mára a társadalmi fejlődés és általában véve a haladás mérőszámává vált. Koncepciójánál és rendeltetésénél fogva azonban a GDP nem alkalmas arra, hogy minden kérdésben érveket szolgáltatson a politikai vitákhoz. A GDP alapvetően nem képes a fenntarthatóság mérésére ezért az Európai Bizottság több javaslatában és egy közleményében átfogó környezetvédelmi index bevezetését szorgalmazza, amelynek alapját az ökológiai lábnyom jelenti. Az ökológiai lábnyom alap gondolata az, hogy a fogyasztást ki lehet fejezni a megtermeléséhez szükséges felszín méretével. Ez lehetővé teszi, hogy összehasonlítsuk különféle népességi csoportok (országok, városok) környezetre gyakorolt hatását. Lakosonként világviszonylatban 1,8 hektár termőtalaj áll rendelkezésre az egyéni fogyasztási igények kielégítéséhez. Jelenleg világviszonylatban személyenként 2,2 hektár van használatban, az emberiség tehát gyors tempóban éli fel bolygónk tartalékait.

A módszer kialakult, a Global Footprint Network hálózat 16 egyetem közreműködésével kidolgozott egy konkrét számítási módot, aminek alapján meghatározható egy város ökológiai lábnyoma. Magyarországon város ökológiai lábnyomát még senki sem számolta ki. A számításhoz semmilyen pénzügyi információra sincs szükség csak városi szinten jelentkező (így az intézményeknél is) megjelenő fogyasztásra. Nemzeti átlagból számítva Győr város ökológiai lábnyoma közelítőleg a megye nagyságával egyezik meg, ami a város területének huszónháromszorosa. Kutatásunkban részletes adatok alapján a fentivel pontosabb becslést kívántunk adni. Az ökológiai lábnyomot a kutatás során klasszikus módon fogyasztási oldalról közelítettük meg. A rendelkezésre álló szekunder adatbázisokon (KSH, közüzemi szolgáltatók, önkormányzat, egyházak és intézmények nyilvántartásai) kívül primer kutatást is végeztünk az utazási szokásokról. Részletes adatgyűjtésünk kiterjedt a közlekedésre, ételmiszer és energiafogyasztásra, épületekre stb.

VÁROSI ÖKOLÓGIAI LÁBNYOM SZÁMÍTÁS MAGYAR PÉLDÁJA A SZÉCHENYI EGYETEMEN VIZSGÁLATOK ÉS EREDMÉNYEK

Szücs Zsuzsanna, Bodor Brigitta
Széchenyi István Egyetem

Témakör: környezetpedagógia

A módszer kialakult, a Global Footprint Network hálózat 16 egyetem közreműködésével kidolgozott egy konkrét számítási módot, aminek alapján meghatározható egy város ökológiai lábnyoma. Magyarországon város ökológiai lábnyomát még senki sem számolta ki. A számításhoz semmilyen pénzügyi információra sincs szükség csak városi szinten jelentkező (így az intézményeknél is) megjelenő fogyasztásra. Nemzeti átlagból számítva Győr város ökológiai lábnyoma közelítőleg a megye nagyságával egyezik meg, ami a város területének huszónháromszorosa. Kutatásunkban részletes adatok alapján a fenténél pontosabb becslést kívántunk adni. Az ökológiai lábnyomot a kutatás során klasszikus módon fogyasztási oldalról közelítettük meg. A rendelkezésre álló szekunder adatbázisokon (KSH, közüzemi szolgáltatók, önkormányzat, egyházak és intézmények nyilvántartásai) kívül primer kutatást is végeztünk az utazási szokásokról. Részletes adatgyűjtésünk kiterjedt a közlekedésre, élelmiszer és energiafogyasztásra, épületekre stb.

Számításunkhoz mintaként a 2003 évi londoni ökológiai lábnyom-számítást használtuk fel (City Limits London), amelynek alap feltételezésétől – London lábnyoma a londoniaké – annyiban tértünk el, hogy külön vizsgáltuk a győri Széchenyi Egyetem környezetre gyakorolt hatását. Ennek az az oka, hogy a város fejlődésében meghatározó az egyetem szerepe és nélküle a számítás nem tükrözné pontosan a város ökológiai lábnyomát. Az egyetem 11000 hallgatója 1490 különböző település állandó lakója, ha minden hallgató évente csupán egyszer látogatja meg a szüleit állandó lakóhelyén, az 400 ezer kilométer utazással és az ehhez adódó környezetterheléssel jár együtt, amely csak azért következik be, mert egyetemre jár.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 16:45-18:15 *Margaréta*

PEDAGÓGIAI SZAKSAJTÓ ÉS SAJTÓFORRÁSOK

Elnök: Trencsényi László
ELTE PPK, Magyar Pedagógiai Társaság

A művészeti nevelés kérdése a XIX. század végi magyar tanügyi sajtóban
Vincze Tamás
Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kar

Egy folyóirat a művelődésért: A Nő és a Társadalom indulása és működésének első évei (1907–1910)
Kereszty Orsolya
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet Andragógia Tanszék

A pécsi Gandhi Gimnázium története hazai napilapok tükrében 1992–2009
Dezső Renáta Anna
PTE BTK NTI Oktatás- és Neveléstudományi Tanszék

2000–2010 hazai pedagógiai szaksajtója az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum adatbázisának tükrében
Dömsödy Andrea
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A MŰVÉSZETI NEVELÉS KÉRDÉSE A XIX. SZÁZAD VÉGI MAGYAR TANÜGYI SAJTÓBAN

Vincze Tamás

Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kar

Témakörök: neveléstörténet, reformpedagógia; művészeti nevelés; oktatáspolitikai

A XIX. század utolsó éveire olyannyira fellendült a magyar képzőművészet, hogy „túltermelés” állt be festményekben, szobrokban és más műtárgyakban, ezeknek azonban nem volt vásárlóközönsége. A gazdasági probléma megoldására pedagógiai gyógyírt kerestek: arra jutottak, hogy az iskolának ki kell fejleszteni az ifjakban a művészi érzéket, s így lehet műértő és „művészetfogyasztó” polgárságot, középosztályt nevelni. *Wlassics Gyula* miniszter 1898. nov. 1-jén kiadott 64.174. sz. rendeletével hívta fel a középiskolai tanárok figyelmét a művészeti nevelés intenzívebbé tételére és a tárlatok látogatására, és a közoktatási tanáchoz is leíratot intézett ugyanebben a tárgyban. A rendeletnek nagy visszhangja volt a pedagógiai lapokban, s a középiskolai tanáregyesület 1898-as választmányi ülésén is foglalkoztak vele. Az 1898/99-es tanévben nem kevesebb, mint 28 olyan írás látott napvilágot, amely a művészeti oktatás lehetőségeit boncolgatta, szerzőik között az akkori neves pedagógusok (*Alexander Bernát, De Gerando Antonia*) mellett ekkor még ismeretlen, ám később majd magas pozícióba jutó tanárok (*Láng Nándor, Mitrovics Gyula, Székely György*) is megtalálhatók. Kemény viták is kialakultak, ráadásul nemcsak a középiskolai tanárság táborán belül, hanem a tanárok és művészek között is, s ez utóbbiban a tanárok képviselték a konzervatív álláspontot.

Izgalmas kérdések kerültek terítékre a miniszteri szándék fölött kibontakozó polémiák kapcsán. Feladata-e egyáltalán az iskolának a művészeti nevelés? Elméleti vagy gyakorlati jellegű legyen? Mit és mennyit kell/ szabad/ lehet bemutatni az ifjaknak a képzőművészetből? Hogyan illeszthető be a tantervbe? Legyen-e külön tantárgy vagy a többi tárgy tartalmait kell kibővíteni ilyen elemekkel? Kik foglalkozzanak a tanárok közül a művészeti oktatással?

A vitában megszólalók közül *Alexander* véleménye jelentette az egyik végletet, aki azt vallotta, hogy az „esztétikai érzés” kifomálódása hosszú egyéni fejlődés eredménye, e folyamatban az iskola inkompetens. A másik végpontot a rendelet lelkes üdvözlői képviselték, köztük *Mitrovics*, aki központi jelentőségűnek tartotta az iskolai ízlésformálást, a művészetek iránti érzékenység fejlesztését.

Kutatásunkban, amelyet a tartalomelemzés módszereivel végeztünk, leginkább arra fókuszáltunk, milyen pszichológiai, didaktikai, tanterv-politikai érvek feszültek egymásnak az egyes irányzatok küzdelmében, s milyen módon retorizálódtak a szembenálló táborok érdekei.

A pedagógiai sajtóban dokumentált vita elsősorban oktatáspolitikai tanulságokat hordoz. Azonban megmutatja azt is, mennyire volt képes azonosulni a korabeli tanári társadalom egy miniszteri rendelet szellemével, ill. mennyire volt érzékeny az akkori iskola a kor divatos áramlataira (hiszen a rendelet éppen egybevágott a középiskola anyagának korszerűsítését, az intellektuális képzés egyoldalúságának felszámolását célzó törekvésekkel).

EGY FOLYÓIRAT A MŰVELŐDÉSÉRT: A NŐ ÉS A TÁRSADALOM INDULÁSA ÉS MŰKÖDÉSÉNEK ELSŐ ÉVEI (1907–1910)

Kereszty Orsolya

ELTE PPK Neveléstudományi Intézet Andragógia Tanszék

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

A felnőtt nők nem intézményes formában megvalósuló művelődésének térnyerése szempontjából a dualizmus időszaka kiemelkedő jelentőségű a magyarországi andragógiatörténet-írásban. A 19. század második fele volt az az időszak, melynek során – köszönhetően a globális, nemzetközi szinten is működő nőmozgalmaknak –, egyre több olyan szervezet alakult, mely a felnőtt nők művelődését, szabadidős tevékenységét segítette, vagy egyszerűen csak alkalmat adott a közös gondolkodásra (Zimmermann, 2000, Kéri, 2008). Előadásom egy tágabb kutatás része, mely arra keresi a választ, hogy hogyan és milyen módon szervezték meg a felnőtt nők művelődési lehetőségeiket a korabeli Magyarországon, ezzel párhuzamosan milyen „felülről irányított” kezdeményezések voltak, illetve ezek hogyan illeszkedtek a nemzetközi folyamatokba. A korabeli nőmozgalmi törekvések bázisaként működő Feministák Egyesülete 1904-ben alakult meg, kiválva a Nőtisztviselők Országos Egyletéből, *Schwimmer Róza* és *Glücklich Vilma* vezetésével. Általános és legfontosabb célként a nők választójogának kivívását fogalmazták meg, de hangsúlyos szerepet kapott a nők gimnáziumi és egyetemi képzésének engedélyezéséért majd kiterjesztéséért folyó küzdelem, az anya- és csecsemővédelem, a nővédelem, a női munka elősegítése is.

Az egyesület vezetői hamar felismerték, hogy konkrét céljaik eléréséhez, valamint általánosabb és alapvetőbb tevékenységükhöz, a nők mozgósításához szükség van egy periódikára. A *Nő és a Társadalom* a Feministák Egyesülete hivatalos havi lapjaként indult 1907-ben. Elsősorban külföldön található, elsődleges források alapján mutatom be a folyóirat indulásának első éveit, hazai és nemzetközi támogatását és fogadtatását, majd az előadás második felében a tartalomelemzés kvalitatív módszerével elemzem az első évek publikált írásait. Szintén elsődleges források alapján tárgyalom a folyóiratot övező szakmai vitákat, más korabeli művelődési kezdeményezésekhez fűződő kapcsolatát. Az induló lap kapcsán egyértelműen arra helyezték a hangsúlyt, hogy – az akadályok ellenére - a „nép” olvasson, vagyis a publikált eszmék mintegy „öntudatra ébresztést” végezzenek a felnőtt lakosság körében. A *Nő és a Társadalom* magas szintű és differenciált témákat felvonultató írásai elemzése kapcsán jól nyomon követhető a folyóirat célkitűzésének való folyamatos megfelelni kívánás, vagyis az összes társadalmi osztályba tartozó, a nők jogaiért tenni kívánó nők és férfiak művelődésének elősegítése.

A kutatás az MTA *Bolyai János* Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

A PÉCSI GANDHI GIMNÁZIUM TÖRTÉNETE HAZAI NAPILAPOK TÜKRÉBEN 1992–2009

Dezső Renáta Anna

PTE BTK NTI Oktatás- és Neveléstudományi Tanszék

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

Előadásomban Európa első cigány nemzetiségi gimnáziumának történetét, működésének első tizenöt évében elért eredményeit, kihívásait tekintem át. Vizsgálatom fő módszere a forráselemzés, sajtótermékek analízisét és szintézisét végzem. A gimnázium megalakulását követő évektől kezdve napjainkig kísérem végig az intézmény létével, az ott folyó munkával kapcsolatos sajtóközleményeket. A feldolgozott írások a helyi, regionális illetve országos terjesztésű napilapok publikációinak köréből tevődnek össze.

Az intézmény történetének feltárására egyrészt azért ezt a módszert használom, mert hitelesebbnek és objektívabbnak vélem a mindenkori szinkron források feldolgozását a szemtanúk által retrospektív rekonstruált történetek összevetésénél, bár azok kétség kívül tartalmazhatnak mélyebb összefüggések megértését segítő információkat. Módszerválasztásom másik oka, hogy míg interjúkészítésre a gimnázium alakításában aktív szerepet vállaló pedagógusokkal és politikusokkal az intézmény fennállásának 10. évfordulója alkalmából forgatott film és egy monográfia már vállalkozott, továbbá 2008-ban a Soros Alapítvány honlapján is elérhetővé vált két interjú addig – tudomásom szerint – a korabeli sajtótermékek ilyen jellegű elemzése novum értékű.

Ezért tartom fontosnak, hogy az elemzés közzétételét megelőzően elsőként ismertessem azon lapok fő sajátosságait, melyek írásai a *Gandhi* Gimnázium történetének gerincét adják. Részletesebben szólok egyik adatbázisom, a *Csorba Győző* Baranya Megyei Könyvtár Kisebbségi Tájékoztatójának létrejöttéről is.

Vizsgálatom a klasszikus értelemben vett tartalomelemzés és az értelmező szövegfeldolgozás kombinációjára épül: a cikkekben érintett, a kutatás szempontjából releváns témák és állítások gyakoriságából, másfelől a szövegek által közvetített explicit és implicit üzenetek alapján kísérem meg a sajtó által közvetített „*Gandhi* történetet” összegezni.

2000–2010 HAZAI PEDAGÓGIAI SZAKSAJTÓJA AZ ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI KÖNYVTÁR ÉS MÚZEUM ADATBÁZISÁNAK TÜKRÉBEN

Dömsödy Andrea

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

Az ONK tíz éves évfordulója alkalmából érdemes a pedagógia szakirodalmának elmúlt tíz éves jellemzőit, a tudomány fejlődésének e vonatkozását elemezni. Mindeztidáig a pedagógia területén bibliometriai elemzés csak részlegesen folyt.

Az elemzést az OFI-OPKM bibliográfiai adatbázisa segítségével végeztük el. Az OPKM országos szakkönyvtárként a teljesség igényével dolgozza fel PAD adatbázisában a hazai pedagógiai szakirodalmat, mely a tudományos közlemények mellett tartalmazza az egyéb szakmai nyomtatásban publikált forrásokat.

Az elmúlt tíz évben 16 799 szerzőtől 40 916 mű került a PAD-ba. Ezek 16%-a könyv és 75%-a periodikákban megjelent írás. A cikkek 12%-a a négy magfolyóiratban, és közel ennyi más tudományterület folyóiratában jelent meg. 57%-a nem haladja meg az 5 oldal terjedelmet. A 265 folyóiratról csak 69% közül 5 oldal feletti írásokat is, 4-et tekintünk magfolyóiratnak és további 129-et szakmainak.

Tíz év alatt a pedagógiai írásokat is publikáló folyóiratok éves száma 31%-kal csökkent. A folyóiratokban megjelent írások éves száma 20%-kal esett vissza. A magfolyóiratok tekintetében a csökkenés 28,5%. A könyvek éves száma 28%-kal lett kevesebb. A bibliometria egyik kiindulópontja szerint a cikkek számának növekedési ütemét a tudomány színvonala határozza meg, mivel az új elméletek újabb tudományos munkákat, igazolásokat igényelnek. A fenti adatok viszont a tudományos és az egyéb szakmai területen is csökkenőek, vagyis nem mutatnak fejlődést.

A művek csupán 8%-a többszerzős. Az összes írás egyharmadát a szerzők 0,03%-a írta, és az összes szerző közül 64% egyetlen művel van jelen. Ezek az értékek az együttműködés hiányára utalnak, ami pedig a bibliometriai eredmények szerint döntő hatással van a kutatók produktivitására. Az összes szerző 12%-a publikál magfolyóiratban is. A legtöbbször publikáló 30 szerző közül 9 nő.

A szakirodalom tematikai megoszlását az OPKM szakcsoportos osztályozása alapján vizsgálva jól látszik, hogy az oktatással kapcsolatos írások a leggyakoribbak. A magfolyóiratokban a többi szegmenshez képest sokkal erőteljesebb az oktatási hangsúly, továbbá magas a pedagógiai irányzatokkal és a kutatásokkal kapcsolatos írások aránya és kevésbé van jelen a gyógypedagógia és a szakmai szervezetek, intézmények témaköre. Az egyéb szakmai lapokra jobban jellemzőek a tantárgyi vonatkozású publikációk. A neveléstörténeti írások 38%-ban más tudományok lapjaiban jelennek meg. A könyvként megjelenő publikációk leggyakoribb témaköre pedig valamely tantárgy.

A tárgyszavak a szakcsoporttól konkrétan, specifikusabban adják meg a publikáció témáját. A teljes minta leggyakoribb tárgyszava az általános iskola (11%), majd ezt követik: Budapest, pedagógus, felsőoktatás, tanácskozás. A magfolyóiratok esetében a sorrend: vizsgálat (10,7%), oktatásfejlesztés, oktatás tartalma, oktatáspolitikai, felsőoktatás, általános iskola.

Ezeknek az eredmények további tudományterületi elemzésesei várhatók, melyek kimutathatják a szakma fejlődő és stagnáló területeit.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 16:45-18:15 *Benczúr II.*

KÉPESSÉGFEJLŐDÉS ÉS- FEJLESZTÉS

Elnök: Korom Erzsébet
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Az induktív gondolkodás fejlődése 6 és 17 éves kor között
Molnár Gyöngyvér, Csapó Benő
SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Egy matematikai kompetenciafejlesztő program indirekt hatása néhány gondolkodási képesség fejlődésére
Vidákovich Tibor
SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

A szelekció, valamint a szövegértési, -alkotási és matematikai készségek fejlettségének hatása a szövegesfeladat- és problémamegoldásra 9. évfolyamon
Zentai Gabriella*, Pap-Szigeti Róbert**
* *Békés Megyei Tudásház és Könyvtár*
** *Kecskeméti Főiskola GAMF Kar*

Új mutatók a verbális fluencia tesztek értékelésében
Tánczos Tímea
SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

AZ INDUKTÍV GONDOLKODÁS FEJLŐDÉSE 6 ÉS 17 ÉVES KOR KÖZÖTT

Molnár Gyöngyvér, Csapó Benő

SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Témakör: kognitív fejlődés és fejlesztés

Az inductív gondolkodás – az új tudás képződésének eszköze (Csapó, 1998) – szerepének fontosságát jelzi, hogy a megismerés legfontosabb jelenségeivel, mint például általános intelligencia (Klauer és Phye, 2008; Sternberg, 1977), problémamegoldás (Pólya, 1988), tanulási képesség (Resing, 1993) már párhuzamba vonták. Fontossága ellenére sem született még hazai publikáció, ami pontosan jellemezte volna e képesség fejlődését az iskolába lépéstől a kötelező iskoláztatás végéig.

A jelen kutatás célja (1) 1–11. évfolyamos diákok inductív gondolkodása fejlettségi szintjének feltérképezése, közös képességskálán történő kifejezése, (2) a fejlettségbeli különbségek azonosítása, (3) tíz év távlatában az azonos korosztály képességszintjében történő változás, vagy állandóság azonosítása.

Az elemzésekbe 1999 és 2008 között, különböző életkorokban (1–11. évfolyam), reprezentatív mintán felvett adatbázisokat vontunk be (N=25948). Az inductív gondolkodás fejlettségét különböző, de horgony itemekkel összekötött tesztekkel mértük, amely itemek lehetővé tették a teszteken mutatott teljesítmények összehasonlítását és közös képességskálán történő kifejezését. A Rasch-modellt alkalmaztuk az adatok skálázásánál.

Az alkalmazott tesztek reliabilitás-mutatói (Cronbach- α) 0,86 és 0,94 között vannak. A kidolgozott 109 item nehézségi indexe [-2,31, 3,73], valamint a diákok átlagos személyparamétere évfolyamonkénti bontásban -1,16 (sd=1,19) és 1,37 (sd=1,17) között mozog, azaz a kidolgozott itembank alkalmas a kiválasztott célpopuláció vizsgálatára. Minden egyes évfolyamon nő a diákok inductív gondolkodásának átlagos fejlettségi szintje, ugyanakkor a fejlődés üteme relatív lassú, évenként átlagosan a szórás negyede. A leglassabb fejlődés 9. és 10., a leggyorsabb 6. és 7. osztály között történik, utóbbi több mint kétszer annyi, mint az éves átlagos fejlődés. Az átlagos teljesítmények közötti eltérés mértéke nem változik idővel, azaz mind az alacsonyabban, mind a magasabban teljesítő osztályok azonos ütemben fejlődnek a vizsgált periódusban. Az azonos kohorszhoz tartozó évfolyamok közötti eltérés mértéke minden esetben nagyobb, mint az 1–11. évfolyam tekintetében tapasztalt átlagos fejlődés nagysága. Van olyan kisiskolás diák, aki a magasabb szinten teljesítő 11. évfolyamos diákok képességszintjén teljesít, míg van olyan 11. évfolyamos diák, akinek inductív gondolkodása közel óvodás szinten van. Az általános iskolából kilépve a diákok közel 10%-ának inductív gondolkodása nem éri el az átlagos első osztályos szintet, ugyanakkor már hetedik évfolyamon is több mint 13%-uk képességszintje magasabb, mint egy átlagos 11. évfolyamos diáké. Az átlagos képességszintek állandóságára fókuszáló elemzéseink rávilágítottak arra, hogy 10 év távlatában változnak a képességszintek. 1999 és 2008 között az 5. évfolyamos diákok inductív gondolkodása átlagosan egyharmad év fejlődésével csökkent, ami, miután egy kulcsfontosságú képességterületről van szó, hangsúlyozza a fejlesztés fontosságának szerepét.

A tanulmány megírását a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program, az Oktatásméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta. A tanulmány írása idején Molnár Gyöngyvér Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesült.

EGY MATEMATIKAI KOMPETENCIAFEJLESZTŐ PROGRAM INDIREKT HATÁSA NÉHÁNY GONDOLKODÁSI KÉPESSÉG FEJLŐDÉSÉRE

Vidákovich Tibor

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Témakörök: kognitív fejlődés és fejlesztés; matematikai nevelés

A kutatás egy matematikai kompetenciafejlesztő program keretei között zajlott, célja néhány, a programban közvetlenül nem fejlesztett gondolkodási képesség vizsgálata volt. Hipotézisünk szerint a kompetenciafejlesztés indirekt hatást gyakorol a gondolkodási képességek fejlődésére is. A vizsgálat két fő kérdése: (1) Hogyan fejlődnek a vizsgált gondolkodási képességek? (2) Mely képességek játszanak meghatározó szerepet a rendszer fejlődésében?

A kompetenciafejlesztő program a matematikai kompetencia faktoranalitikus alapú modelljére (Carroll, 1996) épült, a programban fejlesztett változók közé a legfontosabb matematika-specifikus készségek és képességek (Royer, 2003) kerültek, mint például a szövegesfeladat- és problémamegoldás. A gondolkodási képességek vizsgálatára négy tesztet alkalmaztunk: deduktív és induktív gondolkodás, rendszerező és kombinatív képesség. A tesztek a képességek szummatív és diagnosztikus értékelésére is alkalmasak voltak (Vidákovich, 2002).

A tesztekkel a programban több évfolyamon is mértünk, az előadásban csak az 5. és a 9. évfolyam eredményeit mutatjuk be. A kísérletben kezdetben 90 intézmény mintegy 2100 ötödik és 2500 kilencedik évfolyamos tanulója vett részt, később a létszámok kissé csökkentek. Mindkét részmintát kb. kétharmada a kísérleti program szerint, egyharmada az iskola szokásos programja szerint tanulta a matematikát. Az 5. évfolyamon a kísérleti és a kontroll minta ekvivalens volt, a 9. évfolyamon a kontroll minta jobb átlagteljesítményekkel indult.

A tesztek mindkét évfolyamon jó reliabilitással működtek. Az 5. évfolyamos kísérleti mintában a deduktív gondolkodás és a rendszerező képesség fejlődése volt szignifikánsan gyorsabb, az induktív gondolkodás és a kombinatív képesség fejlődésében nem tudtunk szignifikáns különbséget kimutatni. A 9. évfolyamos kísérleti mintában a rendszerező és a kombinatív képesség fejlődése tűnt gyorsabbnak, de itt a különbségek szignifikanciáját nem vizsgálhattuk. A teljesítmények szórása a kísérleti mintában nem csökkent jobban, sőt, az 5. évfolyamon minden képességnél szórásnövekedést tapasztaltunk. A kísérleti hatás (a Cohen-féle f mutató alapján) a deduktív gondolkodás és a rendszerező képesség esetében bizonyult szignifikánsnak, de mindkét esetben kis mértékű ($f = 0,1$) volt.

Az összefüggés-vizsgálatok a négy teszt szignifikáns összefüggéseit tárták fel. A regresszióanalízis szerint az 5. évfolyamon a rendszerező és a kombinatív képesség megmagyarázott varianciája volt jelentős, a 9. évfolyamon ezek mellett az induktív gondolkodásé is. A kísérleti periódus végére a megmagyarázott varianciák arányai csak kis mértékben változtak.

A matematikai kompetenciát fejlesztő program szempontjából fontos jelzés, hogy a kompetenciafejlesztés a vizsgált gondolkodási képességek fejlődését nem gyorsította számottevően, tehát a program indirekt hatása nem jelentős. A vizsgálat tapasztalatai alapján a kompetenciafejlesztés mellett nem szorulhat háttérbe a gondolkodási képességek fejlesztése sem.

**A SZELEKCIÓ, VALAMINT A SZÖVEGÉRTÉSI, -ALKOTÁSI ÉS
MATEMATIKAI KÉSZSÉGEK FEJLETTSÉGÉNEK HATÁSA A
SZÖVEGESFELADAT- ÉS PROBLÉMAMEGOLDÁSRA 9. ÉVFOLYAMON**

Zentai Gabriella *, Pap-Szigeti Róbert **

* *Békés Megyei Tudásház és Könyvtár*

** *Kecskeméti Főiskola GAMF Kar*

Témakör: pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A középfok jelentős szelekciót valósít meg a beiskolázás során. Ez szervezési oldalról hasznos lehet, hiszen hasonló adottságú tanulók kerülnek egy-egy iskolába, ami a felzárkóztatás, tehetséggondozás szervezeti kereteinek kialakítását könnyebbé teheti. Ugyanakkor egyre több vizsgálat jelzi, hogy heterogén osztályokban motiválóbbr lehet a tanulási helyzet, és könnyebb a tanulók számára a természetesen jelenlévő kihívóerőt folyamatosan fenntartani. A nemzetközi összehasonlító vizsgálatok azt is megmutatják, hogy míg a szelektív iskolarendszerű országok között egyaránt vannak sikeres és kevésbé sikeres oktatást megvalósítók, addig az alacsony szelekciót alkalmazó országok minden esetben a sikeresek között találhatók.

Kutatási kérdéseink egyrészt a szelekcióban szerepet játszó tényezők felderítésére vonatkoztak; másrészt arra, milyen szerepet játszanak az alapvető szövegértési, szövegalkotási és matematikai készségek a szöveges feladatok és a hétköznapi problémák megoldásában; harmadrészt össze kívántuk hasonlítani a felsorolt készségek hatását és a szelekciós hatásokat.

Az értékelés egy nagyváros összes 9. évfolyamos tanulója terjedt ki, 12 iskolából 50 tanulócsoporthoz, több mint 1400 tanuló vett részt a vizsgálatban. Mérésünkben a SuliNova által fejlesztett mérőeszközöket alkalmaztunk a kognitív területek értékelésére (szókészlet, szövegértés, fogalmazás, törtek és százalékszámítás, szöveges feladatok, problémamegoldás). A tanulási motívumok és a háttér adatok mérésére tanulói kérdőívet alkalmaztunk.

A kognitív területek fejlettsége sok tekintetben összefügg egymással. Az egyes összetevők között $r=0,50$ és $r=0,73$ közötti korrelációs együtthatók mutatkoznak a tanulóknál. A közvetített hatások kiszűrésére végzett regresszió-analízisek azonban megerősítették, hogy a szövegesfeladat- és problémamegoldás fejlettségében meglévő különbségek a motívumok és háttértényezők különbségeiből is adódnak.

A szelekció mértékét az iskolák (osztályok) közötti és azokon belüli varianciák hányadosával szokás kifejezni. Ezek az F-értékek az iskolák esetén minden vizsgált képességterületen nagyon magasnak (81,9–128,5) adódtak.

A szelekciós hatások közül erősnek bizonyult az anya iskolai végzettségében meglévő különbség (az anyák átlagos iskolai végzettsége és az egyes kognitív területek osztályátlagai között erős, $r=0,71$ és $r=0,86$ közötti korrelációkat kaptunk). Ez kiemeli az általános iskolai oktatás fejlesztésének fontosságát. Ebben az életkorban kellene elsősorban lépéseket tenni a szülői háttér hátrányos hatásainak csökkentésére, az alapképességek megfelelő kialakítására, az esélyegyenlőség javítására. Az eredmények azonban jelzik, hogy a középiskolába lépéskor jelentős a családi körülmények hatása. Emellett feltételezhetően az egyes szülői rétegek érdekérvényesítő erejében meglévő különbségek is tükröződnek, amely természetes tényezőként fogható fel, ugyanakkor a különbségek további növekedéséhez, hosszútávon az ország teljesítőképességének csökkenéséhez vezethet.

ÚJ MUTATÓK A VERBÁLIS FLUENCIA TESZTEK ÉRTÉKELÉSÉBEN

Tánczos Tímea

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: kognitív fejlődés és fejlesztés

Elméleti háttér: A verbális fluencia (szógenerálási) tesztek a végrehajtó funkciók mérőeljárásai, amelyek széles körben használtak a kognitív pszichológiában, a fejlődépszichológiában és a neuropszichológiai diagnosztikában is. Hasznos információval szolgálnak tehát a szóelőhívási stratégiákról, a végrehajtó funkciókról és a lexikai-szemantikai hálózatok fejlődéséről (szemantikus memória) mind gyerekkorban, mind pedig felnőttkorban. A betű (vagy fonológiai) fluencia teszt az egyik leggyakrabban használt verbális fluencia teszt. Egy megadott hanggal (pl. „k” vagy „t”) kell egy percen belül minél több szót mondani a vizsgálati személynek, adott időkorláton belül. A kategória (vagy szemantikus) fluencia tesztben adott idő alatt kell különböző kategóriákból mintapéldányokat előhívniuk a vizsgálati személyeknek (pl.: állat vagy gyümölcs). Ezek a tesztek lehetőséget nyújtanak a szemantikai rendszer változásainak diagnosztizálására és a kontrollfunkciók mérésére is. A csoportosító stratégiák mérése pedig a verbális fluencia feladatokon lehetőséget ad a végrehajtó funkciók károsodásának felbecslésére gyerekeknél, szerzett vagy fejlődési neurológiai károsodások és figyelmi deficitiek esetében is.

A betű fluencia feladatban a klaszterek létrejöttéhez a következő feltételeknek kell teljesülniük: sikeresen generált szavak, amelyeknek az első két betűjük megegyezik, pl. kéz-kér; csak egy magánhangzóban különböznek, pl. kér – kar; rímelnek, pl. firka – birka; homonímák pl. só – show. A szemantikus fluencia esetében pedig a sikeresen generált szavak egy szemantikus alkategóriához tartoznak pl. háziállatok, kedvencek – kisállatok, vízi állatok, rovarok

Elkezdődött a tesztek magyar nyelvű sztenderdjének létrehozása a teljes életkori spektrumban (5–85 év), valamint egy felnőtt és egy gyerek életkori övezetet összehasonlítva az életkori eltérésekre mutatnék rá.

A betű -és a szemantikus fluencia feladatok klaszterezése során kapott eredmények markáns életkori hatásokat mutatnak.

A magyar nyelvű sztenderdek alapfeltételei a pontosabb diagnosztikának és a további fejlesztésnek. Az előadás bemutatja a klaszterezés két korcsoportban kapott eredményeit. Részletesen tárgyalja a fluencia tesztek és a klaszterezés használhatóságát az iskolai szűrésben és a gyakorlati fejlesztésben.

PLENÁRIS ELŐADÁS

NOVEMBER 4. (CSÜTÖRTÖK) 18:30-19:30 *Budapest*

HOW TO IMPROVE THE IMPACT OF RESEARCH ON LEARNING AND INSTRUCTION

Erno Lehtinen

Centre for Learning Research, University of Turku

Learning is a complex phenomenon. The concept of learning refers to many kinds of processes which differ from each other in terms of time, situation, content and agency. It is possible to analyse these processes by using different methods and units of analysis: e.g. brain processes, modification of behaviour, information processing, construction of concepts, and participation in socio-cultural activities. Different theories of learning are based on different epistemological and ontological approaches. However, in the history of learning theories there are no strong paradigmatic changes. New "more correct" theories have not replaced old "wrong" theories but new questions have been asked and new theories and new units of analysis have proved to be more relevant in answering these questions. A consequence of this is that there is no "best" comprehensive theory of learning. If we try to understand learning in real contexts, such as schools or work places, we need to be aware of these multiple perspectives and to be able to understand the relationships between different levels and units of analysis. In the presentation I will elaborate this topic further and present some research examples about the coordinated use of different perspectives.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 9:00-10:30 *Budapest*

MÉRÉS ÉS VIZUÁLIS MŰVÉSZETI NEVELÉS

Elnök: Illés Anikó
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Opponens: Gaul Emil
Nyíregyházi Főiskola

Mérésre alkalmas feladatok megkülönböztetése a vizuális kultúra tantárgy példáin keresztül

Pallag Andrea
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Kísérleti projekt mérési tervei a Mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy korszerűsítéséhez és korábbi bevezetéséhez

Bényei Judit
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

A mérés problémája a művészeti befogadás kutatásában

Illés Anikó
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

A gyermekrajztól a vizuális kommunikációig – egy képességrendszer iskolai fejlődésének vizsgálata 6–12 éves korban

Kárpáti Andrea*, Gaul Emil**
* *ELTE TTK, Multimédiapedagógiai Központ*
** *Nyíregyházi Főiskola*

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A szimpózium egy olyan kutatói és oktatói közösség előadásait tömöríti, amely tagjai a vizuális nevelés elméleti és módszertani területein végeznek kutatásokat (a vizuális és környezetkultúra, a mozgókép és médiaismeret tantárgyak, a rajzelemzés, a rajzi fejlődés, a művészeti nevelés, a művészettel nevelés és a művészet pszichológiáján át). Jelen szimpóziumban a közös terület egy sajátos problémáját, jelesül a mérés módszertani kihívásait helyezzük a fókuszba.

A szimpózium egyes előadásai ezen kutatási kérdés különböző szempontú vizsgálatait jelenítik meg.

A mérés a vizuális nevelésben témakör köré szerveződő előadások részben jelenleg is zajló kutatások eredményeit mutatják be, részben frissen végzett tantárgyi mérést exponálnak, továbbá művészetbefogadási vizsgálatokról számolnak be. A nyitó előadás a vizuális kultúra tantárgy vonatkozásában a mérésre kidolgozott feladatok és a fejlesztő feladatok különbségeit és hasonlóságait mutatja be empirikus adatokra támaszkodva. A második előadás a vizuális képességek életkori sajátosságaihoz igazodó komplex mérési módszert mutat be, s a nyert adatok értelmezése során úgy tekint a vizuális kultúrához kapcsolódó tantárgyi fejlesztési lehetőségekre, mint minden nélkülözhetetlen képességrendszer közvetítő alaptantárgyra. A harmadik előadás a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat célzó friss kutatás adatait részletezi, s a diskusszió során a tantárgy céljainak és lehetőségeinek átgondolását veti fel. A negyedik előadás a művészeti kutatások során használatos adatgyűjtési módszerek egymással való összehasonlítása során a validitás kritériumára reflektál a vizuális művészeti befogadás vonatkozásában.

MÉRÉSRE ALKALMAS FELADATOK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE A VIZUÁLIS KULTÚRA TANTÁRGY PÉLDÁIN KERESZTÜL

Pallag Andrea

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Témakörök: művészeti nevelés; esztétikai nevelés

A tanulási folyamat során a feladat szerepe mindig is jelentős volt, de fontossága különösen felértékelődött, a vizsgarendszer megújulásával, illetve a tantárgyi értékelés módszertanának fejlődésével. A tudásszintet mérő feladatsorok felbukkanása ma már nem csak az osztálytermek intimitásában elképzelhető, hanem a rendszerszintű értékelés szolgálatában, központi diagnosztizáló célzatú mérések formájában is jelen vannak az iskolában. A feladatírás így egyrészt a fejlesztéseket végző szakemberek, másrészt a gyakorló pedagógusok tevékenysége egyaránt. A szakszerű alapokra épülő feladatírás különösen fontos egy olyan hagyományosan nagy szabadságot élvező, és széles kereteket magába foglaló tantárgy esetében, mint a vizuális kultúra. A helyzetből következően a szakértelemre egyre erősebb az igény, azonban a fogalmi tisztázatlanságok nehezítik a tanulás eredményességét is támogató feladatfejlesztést. Szükséges tehát, a feladatok felhasználási tartományának, szerepének pontos definiálása, illetve adott tartalmi keretek és feladattípusok adekvát meghatározása. Érdeemes megvizsgálni a feladatok néhány fontos jellemzőjét, a jellemzők megkülönböztetése alapján pedig a felhasználás lehetőségeit tudatosan mérlegelni. A feladatok megkülönböztetésének alapelve legyen a mérő vagy fejlesztő funkció. A mérés célját szolgáló feladatok csakis egy adott tanulási folyamat eredményét ellenőrzik, míg a fejlesztő funkció a tanulási folyamat létrejöttét segíti. A jó feladat tehát csak abban az esetben érheti el a célját, ha a megfelelő funkcióban a megfelelő tulajdonságokkal rendelkezik.

A feladat minden esetben, – legyen az mérő, vagy fejlesztő helyzet – valamiféle tanulói aktivitást feltételez. A feladat minden esetben egy problémahelyzetből indul ki, majd a céltól függően megadja a feladatmegoldás módját vagy eszközeit, ily módon szabályozza a tevékenység eredményét, azaz a tanulói tevékenységet. Alapvető különbséget kell azonban feltételezni a mérő vagy fejlesztő szándékú feladatmegoldás módjában és a feladatmegoldás során létrejövő eredmények kezelhetőségében. Ez a különbség olyan fontos, hogy vitatható hatékonysággal, de a mérőfeladatok alkalmasak lehetnek a fejlesztésre is, a fejlesztő feladatok azonban nem lehetnek alkalmasak a mérésre. Ha ezek a funkciók keverednek, könnyen hibás mérési eredményeket kaphatunk, vagy eredménytelen fejlesztést végezhetünk.

KÍSÉRLETI PROJEKT MÉRÉSI TERVEI A MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET TANTÁRGY KORSZERŰSÍTÉSÉHEZ ÉS KORÁBBI BEVEZETÉSÉHEZ

Bényei Judit

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Témakörök: művészeti nevelés; esztétikai nevelés

A médiáról szóló ismeretek oktatása kb. 10 éve van jelen a közoktatás szintjén a NAT részeként. Abban az időben, az ezredfordulón, az elsődlegesen használt médium a televízió volt, mely a kereskedelmi televíziók aranykorába ért. A tantárgy célkitűzése így a neotévé uralta médiauniverzum kritikus értelmezése volt. Az egyik fő csapásirány, a tömegkultúra jellegéből adódóan, a társadalomtudományi megközelítés lett. Ennek megfelelően, a tantárgy először a 8. osztályban került bevezetésre. Az eltelt 10 esztendő alatt a média világa jelentősen átalakult. Ma már az internet alapú és a mobil kommunikációs eszközök határozzák meg médiahasználati szokásainkat. Ezek interaktivitási szintje új megközelítést igényel az oktatásban is. Az értelmezés mellett egyre nagyobb hangsúly kerül az aktív használatra, a felhasználók produktív szerepére. A média tanterv megújításra szorul. Ki kell bővítenünk a digitális média sajátosságaiból adódó ismeretekkel és az ezek kritikus és tudatos használatához szükséges készségek, képességek és attitűdök fejlesztésével. Mindemellett azt is megfigyelhetjük, hogy az aktív média használatba egyre fiatalabb korosztályok kapcsolódnak be. A médianevelés így nem csupán tartalmi megújulásra szorul, hanem arra is szükség van, hogy a 14 év alattiak számára is elérhető legyen.

A projekt keretein belül egy tanéven keresztül együtt dolgozunk 3 hatodikos osztállyal a digitális médiumok használatára fókuszáló médiaismereti foglalkozásokon. A tízszer 90 perces sorozat elegendő lehetőséget nyújt a fejlődési folyamat kialakulására és, feltételezésünk szerint, mérhető változásokat hoz majd a diákok és a tanárok ismereteiben, készségeiben és attitűdjeiben is. (Fontosnak tartjuk, hogy mindkét „csoport” változásait rögzítsük, hisz az újmédia kor, sok szakértő szerint, a generációk szélsőséges szétszakadásával fenyegethet.)

Kísérleti projektünkben változatos pedagógia módszerekkel (projekt módszer, kooperatív nevelés, a vizuális nevelés és a drámapedagógia eszköztára stb.) igyekszünk fogódzkodat nyújtani mind a tanárok, mind a diákok számára az integrálni kívánt új célok megvalósításához. A programtervezéskor azonosított célok alapján alakítjuk ki kritérium orientált mérési eszközeinket. A folyamat kezdetén kérdőíves módszerrel diagnosztizáljuk a programban résztvevők média írástudásának bemeneti szintjét. Majd a program végén értékeljük a média írni és olvasni tudás terén bekövetkezett változásokat. Ennek eszköze a teszt és kérdőív mellett az addigra elkészülő produktumok értékelése is lesz. Az értékelési szempontokat a NAT mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy kulcskérdései és az újmédia írástudás alapkészségeit azonosító nemzetközi dokumentumok alapján választjuk ki.

Reményeink szerint méréseink igazolják majd a médiaismeret tantárgy megújulásának szükségességét.

A kutatást a TÁMOP támogatta.

A MÉRÉS PROBLÉMÁJA A MŰVÉSZETI BEFOGADÁS KUTATÁSÁBAN

Illés Anikó

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Témakörök: esztétikai nevelés; művészeti nevelés

A vizuális nevelés alapvető célja az alkotói készségek kiteljesítése mellett a befogadói készségek fejlesztése is. Így a műbefogadás empirikus vizsgálatai alapvető tanulságokkal szolgálnak a vizuális kultúra nevelési programja számára. Azonban a befogadói folyamat mérése számos módszertani kérdést vet fel.

A műalkotásokkal való találkozás operacionalizálása során számolni kell a percepciók folyamatok sajátosságaival, a megismerés egészének komplexitásával, az élményjelleggel, az értékelés mechanizmusának egyéni és társas tényezővel stb. Az empirikus esztétikai szakirodalom gazdag tárházát kínálja a különböző mérési eljárásoknak, amikből többnyire csak egy-egy típust alkalmaznak a megvalósuló kutatásokban. A hagyományos technikáknak és egy modern számítógépes eszköznek az együttes alkalmazása során azonban értékes adatokat nyerhetünk ezen adatgyűjtési módok egymáshoz való viszonyáról. Mindennek érdekében a művészet illetve a műbefogadás mérésének elméleti kérdéseit (Illés, 2001) és gyakorlati kutatás-módszertani kihívásait (László, 1998) célozza a bemutatandó komplex vizsgálat.

A vizuális művészet befogadását több módszer együttes alkalmazásával közelítettem meg. A befogadás folyamatának online vizsgálatát tette lehetővé a szemmozgások rögzítése. Ezt követte két offline módszer alkalmazása: 7 fokú *Likert*-skálák (tetszés, szépség, komplexitás, újszerűség, eredetiség, ismerősség, kiegyensúlyozottság, dinamizmus, jelentéstelenség), valamint interjúk felvétele. Kísérleti személyek három csoportját alkalmaztam. A kétféle szakértői csoportot műértők (12 fő, ebből 6 férfi, 6 nő) és művészek (15 fő, ebből 8 nő, 7 férfi) alkották, a laikus csoportot kor és végzettség szerint illesztettem az előzőekhez (14 fő, ebből 9 nő, 5 férfi). A 18 bemutatott kép ismerősség, figurativitás és keletkezési idő szerint különbözött egymástól. Az alkalmazott szemmozgást regisztráló eszköz neve Remote eyetracker, Eyegaze Analysis System (L. C. Technologies). Az eszköz két, a monitor aljához rögzítette infrakamera segítségével működik. A rendszer arról szolgáltat információt, hogy a képernyőn hová irányul a tekintet, 120 Hz-es idői bontásban.

A szemmozgás regisztrátumok kvantitatív és kvalitatív elemzésének azon részét mutatom be, melynek során a szakkádok és fixációs idők mért értékeit a skálaértékekkel és az interjúban megjelölt viszonyulásokkal vettem össze.

Az előadást az eredmények részletes bemutatása zárja. Az eredmények értelmezése során a hipotézishez illesztett megfelelő mérési módszer kiválasztásának kérdésére is visszatérek a vizuális nevelés programja tükrében.

A GYERMEKRAJZTÓL A VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓIG – EGY KÉPESSÉGRENDSZER ISKOLAI FEJLŐDÉSÉNEK VIZSGÁLATA 6–12 ÉVES KORBAN

Kárpáti Andrea *, Gaul Emil **

*ELTE TTK, Multimédiapedagógiai Központ

** Nyíregyházi Főiskola

Témakörök: esztétikai nevelés; művészeti nevelés

A vizuális képességek értékelésének két, egymástól módszereiben, céljában és gyakran eredményeiben is elkülönülő ága van: a képi kifejezés lélektani jelenségek és mentális, illetve fizikai fejlődési sajátosságok nyomait kutató vizsgálatok (pl. Gerő, 1973, Feuer, 2001, Vass, 2007) és az alkotói-befogadói képességrendszer egésze fejlődését nyomon követő, pedagógiai célú értékelés (pl. Nagy, 1906, Paál, 1947, Székácsné, 1973, Kárpáti, 2001). Kutatásunk a második vonulathoz tartozik. Kutatásunk előzménye a portfólió és projekt alapú értékelést meghonosító holland-magyar rajzi érettségi kutatás 1994-95-ben, (szerk. Kárpáti, 1998), egy-egy rész-képességet mérő országos vizsgálatok (S. Nagy, 1984–88, Kárpáti, 1984, Séra, Kárpáti és Gulyás, 2001, Gaul, 2004, 2010) és a rajzi alpműveltségi vizsga és érettségi feladatait kipróbáló kutatások (Bodóczy, 2004, 2006, 2007, Pallag, 2007, Kárpáti, 1992, 1995, OKI, 2006). Módszereit tekintve a rendszeres, országos képességvizsgálatok közül munkánk az angol GCSE vizsgarendszerrel (Streers, 2003), a holland projekt rendszerű érettségivel (Schönau és Haanstra, 2002) és a Nemzetközi érettségi program (International Baccalaureate) portfólió értékelési módszerével (Boughton, 1984, 1992, 2004) rokonítható.

Egy országos kompetenciavizsgálat keretében célunk egy vizuális képességszaktikai feladat adatbázis létrehozása, amelynek előkészítésére 2010-ben 11 művészetpedagógus szakértő megalkotta a vizuális képességvizsgálatok alapját képező, mérhető és fejleszthető alkotói és befogadói képességelemek struktúráját, a Vizuális Képesség Framework-öt. Ennek alapján 87 feladatot készítettünk, melyeket három megyében és Budapesten, 27 iskola 40 pedagógusa 3600, 6–12 éves tanulóval próbált ki. A rövid, tesztyszerű, nyitott-kreatív és projekt jellegű (problémafelvetést, elemzést, tervezést és modellezést tartalmazó) feladatok értékelése jelenleg folyik.

Első eredményeink: a munka világában nélkülözhetetlen téri képességek fejlesztése szinte megoldhatatlan, nehezen megy a modalitás váltás (még 10–12 évesen is nehezen olvasnak, félreértik a feladat szövegét, ezért nem tudják képpé alakítani), viszont absztrakciós képességük, kreativitásuk kiváló. A mediatisált környezetben felnövekvők könnyedén alkalmazzák a vizuális kommunikáció műfajait, gazdag motívumkészlettel és kompozíciós repertoárral bírnak.

A 21. század „új képkorszakában” (Paternák, 2004) a képi közlések alkotása és értelmezése nélkülözhetetlen, a művészi érzékenységtől, „rajzkészségtől” lényegében független alapképesség. A vizuális kommunikációra az élet minden területén, a tanulás folyamatában is szükség van. A Vizuális kultúra tantárgy ennek fejlesztésével foglalkozik – az iskolai diszciplínák közül sajnálatos módon egyetlenként.

A kutatás a TÁMOP 3.1.9.-08/01-2009-0001 pályázat támogatásával valósul meg.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 9:00-10:30 *Margaréta*

EGÉSZSÉGNEVELÉS, EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS, MENTÁLHIGIÉNÉ

Elnök: Szabolcs Éva
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

Az alultápláltság hatásának rajzelemzésen keresztül végzett felmérése a gyermek kognitív fejlődésére. Korai tapasztalataink

Deé Kitti*, Lelovics Zsuzsanna**

* Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar

** Nemzetközi Táplálkozástudományi Intézet, Pécs

Az egészség és a betegség szociális reprezentációja 10–12 éves gyermekeknél

Lele Anita

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Iskolák egészségfelfogása és mentálhigiénés szemléletmódja interjúk tanulsága szerint

Deutsch Krisztina

PTE ETK Neveléstudományi Doktori Iskola

Munkahelyi egészségfejlesztés

Hidvégi Péter

Eszterházy Károly Főiskola Testnevelés és Sporttudományi Intézet, Eger

**AZ ALULTÁPLÁLTSÁG HATÁSÁNAK RAJZELEMZÉSEN KERESZTÜL
VÉGZETT FELMÉRÉSE A GYERMEK KOGNITÍV FEJLŐDÉSÉRE. KORAI
TAPASZTALATAINK**

Deé Kitti *, Lelovics Zsuzsanna **

* Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar

** Nemzetközi Táplálkozástudományi Intézet, Pécs

Témakör: kognitív fejlődés és fejlesztés

A gyermekkori hosszú távú éhezés tartós, nem ritkán visszafordíthatatlan változásokat eredményez a fejlődésben. Aki éhesen ül be az iskolapadba, nem tud maximális teljesítményt nyújtani. Hazánkban az éhező gyermekek számát 20 és 50 ezer közé teszik, de a fehérje-energia alultápláltság (PEM) előfordulási gyakoriságára vonatkozó egzakt adat nem áll rendelkezésünkre.

Kutatásunk célja alsó tagozatos általános iskolás gyermekek körében az éhezés, mint jelenség feltérképezése gyermekrajz-elemzésen keresztül. Vizsgálatunkat 200 gyermek (átlagos életkor $8,2 \pm 1,7$ év) részvételével végeztük, akikkel két színesceruza-rajzot készítettünk táplálkozással kapcsolatos élményeikről. A rajzok elemzése alapján választottuk ki a gyermekek 10%-át (N=20), akiknek ezután elemeztük a – részben szülő, részben pedagógus által vezetett – táplálkozási naplóját (TN). Az értékelt TN adatelemzése egy- és kétmintás t-próbával, valamint a 95%-os konfidencia-intervallumok összehasonlítással történt.

A megkérdezett tanulók (N=20) rendszeresen nem reggeliznek. 19 tanuló TN-ja alapján fehérje-energia alultápláltságban szenved. Hat gyermeknél a fogyási index esetében súlyos alultápláltságról beszélünk. A rajzelemzések alapján a vizsgált TN mindegyike szignifikáns eltérést mutat az energia, a makro- és a vizsgált mikrotápanyagok (C-, A-, D-, E-vitamin, Ca, Mg, Fe) táplálkozási ajánlásokban megfogalmazott mértéke között ($p < 0,05$).

A projektívrajz-elemzés a pszichológia elfogadott vizsgáló eszköze. Eredményeink szerint a már alultáplált gyermekek rajzai alkalmasak arra, hogy a pedagógus a szabadidős rajzolás során felfigyeljen olyan jelekre, melyek alapján ezeknél a tanulóknál indokolt lehet célzottan tápláltsági állapot-vizsgálat végzése.

AZ EGÉSZSÉG ÉS A BETEGSÉG SZOCIÁLIS REPREZENTÁCIÓJA 10–12 ÉVES GYERMEKEKNÉL

Lele Anita

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: egészségnevelés, sportpedagógia

A gyermekek egészségről és betegségről kialakult hétköznapi tudását ismernünk kell ahhoz, hogy fejleszteni tudjuk az oktatás során. Jelen előadás célja a közeljövőben tervezett, az egészség és a betegség szociális reprezentációjának kutatására irányuló vizsgálatunk elméleti háttérének megalapozása. A téma nemzetközi és hazai szakirodalmának áttekintésekor a feltárás és szintetizálás módszerét alkalmaztuk. Valamint megnéztük, milyen vizsgálatokat végeztek az egészség és betegség szociális reprezentációja terén, mind hazai, mind nemzetközi tekintetben.

A *Moscovici* (1981) nevéhez fűződő szociális reprezentáció elmélete interdiszciplináris elmélet, mely a szociális, naiv gondolkodás vezérlő elveit tárja fel. A szociális reprezentációk eltérhetnek egymástól aszerint, hogy mennyire különböző közösségekben jönnek létre. A reprezentáció mindig egy adott szociális tárgyra vonatkozik, pl. *Moscovici* esetében a pszichoanalízisre. Külföldön vizsgálták már többek között a telekommunikáció (*Fortunati és Manganeli*, 2008), az iskolai diszciplínák (*Audigier*, 1999) és az agresszió (*Muncer, Campbell, Jervis és Lewis*, 2001) szociális reprezentációját. Magyarországon is több fogalom szociális reprezentációját tárták már fel, pl.: siker (*Tóth*, 2006), versengés (*Orosz*, 2008).

Az egészség és a betegség szociális reprezentációjával a nemzetközi szakirodalomban többek között *Murray, Pullman és Rodgers* (2003) és *Flick* (2000) foglalkozott. A hazai szakirodalom feltárásakor úgy találtuk, hogy az egészség fogalmának szociális reprezentációját csak *László János* vizsgálta a budapesti középiskolások körében, 1998-ban. Feltevéseink alapján fontos lenne a preventív jelleg, hiszen statisztikai adatok alapján 10–12 éves korban kezdődik el az az életszakasz, amely az élet legegészségesebb időszakának nevezhető (halálózási arány stb. alapján). Ugyanakkor ebben az életszakaszban a leghajlamosabbak a fiatalok a társadalmi szabályok elleni lázadásra, ami akár dohányzás, alkoholfogyasztás és droghasználat formájában is megjelenhet.

Az egészség és a betegség fogalmakban végbement változásból következethetünk arra a szemléletmódbeli változásra, amit az egészségtan tantárgy oktatásának elkezdésével a Nemzeti alaptanterv kitűzött célul a 6. évfolyamos tanulók körében: az egészség még mindig a betegség hiányát jelenti a gyerekeknek, vagy megtörtént a szemléletváltás az egészségfejlesztés felé.

Feltárásunk szerint Magyarországon a 10–12 évesek körében még nem történt meg az egészség és betegség szociális reprezentációjának vizsgálata, pedig fontos lenne a kognitív fejlődés szempontjából is kritikus időszakban, a kiindulási helyzet feltárása és a fejlesztési irányok kijelölése céljából.

ISKOLÁK EGÉSZSÉGFELFOGÁSA ÉS MENTÁLHIGIÉNÉS SZEMLÉLETMÓDJA INTERJÚK TANULSÁGA SZERINT

Deutsch Krisztina

PTE ETK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: egészségnevelés, sportpedagógia

A hazai közoktatásban az egészségnevelés, mint deklarált cél és tevékenységrendszer a törvényi szabályozást megelőzően is jelen van. A szabályozást követően az iskolák a pedagógia programjuk részeként elkészítik az egészségnevelési programot, de azt a mindennapi, interdiszciplináris tevékenység helyett inkább „egészséges akcióprogramok” sorozatának tekintik (Nagy, 2005). Meleg több írásában rámutat, hogy az iskolákban megjelenő széttöredezett, és egyes dimenziókra reflektáló egészségfelfogás és gyakorlat nem képes a tanulók életmódját tartósan és komplex módon befolyásolni. Pedagógiai koncepciójában az egészséges életmód elemei között az összekötőkapocs a lelki egészség. Az ezen alapuló szervezetfejlesztési modellben a tanárok és a diákok lelki egészségének fejlesztése a cél, feltételezve, hogy a tanárok és gyerekek interperszonális kapcsolatainak, konfliktus- és problémamegoldásának, a saját értékrendszer kritikájának szemüvegén keresztül az egészségmagatartás egyéb területein is maradandó változás indukálható. (Meleg, 2001). E felfogás szükségességét támasztják alá a HBSC nemzetközi kutatás magyarországi adatai, amelyben a 11–17 éves korosztályban az életkor előrehaladtával a tanulók egyre nagyobb hányada minősíti az egészségét rossznak, s ítéli meg egyre kedvezőtlenebbül mind tanárait, mind osztálytársait. Az iskola iránti attitűd tekintetében a tanulók legnagyobb arányban „egy kicsit” szeretik iskolájukat. Egy hazai, reprezentatív kutatás szerint az iskolai egészségnevelési programok több mint 70%-ában megtaláljuk a lelki egészségvédelmet, mint célt, de ezek a tanulók véleménye szerint az egészségnevelési gyakorlatban nem jelennek meg (Simon és mtsai, 2007).

Problémafelvetés: Keveset tudunk az iskolai egészségnevelés szempontjából meghatározó személyek saját egészségfelfogásáról, mentálhigiénés szemléletéről, s az elképzelt mintaadó szerepről.

Kutatási cél: Az iskola vezetőjének, valamint az iskolai egészségnevelésben kulcsszerepet játszó pedagógusok egészségfelfogásának, egészségnevelő tevékenységének, mentálhigiénés szemléletmódjának a megismerése.

Kutatási módszerek: Kvalitatív vizsgálat keretében félig strukturált interjú az adatgyűjtés módszere. Minta: Pécs három általános iskolája, kontroll iskola az „Egész-ség” szervezetfejlesztési modellt megvalósító Pécsi Köztársaság téri Iskola. Az interjúk tartalomelemzése által alkotott kategóriák a vizsgálat eredményei. Az elemzés előre meghatározott kategóriái az egészség-dimenziók voltak: mozgás, táplálkozás, mentális, szociális és lelki dimenziók. Ezek bővültek a vizsgálat során kibontakozó kategóriákkal: pedagógusok konfliktus-, teljesítmény-, szabály-felfogása, segítő szakemberek értékelése, iskolai „jól-lét”, iskolai klíma értelmezése.

Az interjúk tartalomelemzésének eredményei a vizsgált iskolák társadalmi, tárgyi környezetének, és egészségnevelési programjának az egymásra vetítésével értelmezhetővé teszik a változás irányait és gátjait.

MUNKAHELYI EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS

Hidvégi Péter

Eszterházy Károly Főiskola Testnevelés és Sporttudományi Intézet, Eger

Témakör: egészségnevelés, sportpedagógia

A munkahelyi egészségfejlesztés egy olyan eljárás, melynek célja a dolgozók egészségének, életminőségének fejlesztése, de a hagyományos orvoslástól eltérően ezt az egészség feletti kontrollnak és felelősségnek az egyének kezébe helyezésével éri el.

Kutatásom célja országos viszonylatban feltárni a vám-és pénzügyőrök és a rendészeti szakközépiskolák oktatóinak stressz szintjét, munkahelyi motivációját, munkahelyi légkört, szervezettel való elkötelezettségüket és az előrejutás lehetőségét. A vám-és pénzügyőrök esetében, a kapott eredmények tükrében egy egészségfejlesztési tervet dolgoztam ki a már meglévő, egészségfejlesztési irányvonalakat figyelembe véve.

2009 tavaszán kérdőíves kutatást végeztem. A 900 kiküldött kérdőívből 763 érkezett vissza, de csak 715 kérdőívet találtam értékelhetőnek. A vizsgálatban részt vett 715 fő megoszlása:

1. 481 fő vám-és pénzügyőr, akik már több mint egy éve szolgálatot teljesítenek;
2. 122 fő vám-és pénzügyőr, akik kevesebb, mint egy éve vannak a Vám-és Pénzügyőrség állományában;
3. és 112 fő oktató.

A felmérés kérdőíves módszerrel történt, zárt kérdéseket alkalmaztam válaszkategóriákkal. Négy olyan részkérdőívem van, amelyek itemei összegezhetők, és így reliabilitás-mutató számolható. Ezek reliabilitása a vám-és pénzügyőrök esetében 0,64-0,86 közötti Cronbach- α értékeket, míg a Rendészeti Szakközépiskolák és a Vám-és Pénzügyőri Iskola oktatói esetében 0,78–0,84 közötti Cronbach- α értéket mutatott. Empirikus kutatásom második részét interjú képezi (N=75).

A felmérés eredményei alapján elmondható, hogy a legégetőbb szükség a munkahelyi stressz javításán van, főleg az egy évnél hosszabb ideje szolgálatot teljesítőknél, melyen stressz kezelő technikák bevezetésével, előadássorozatokkal, és az egészséges életmód népszerűsítésével próbálok oldani.

A megfelelő munkahelyi elkötelezettség, elégedettség, motiváció és légkör kialakításának egyik kulcsfontosságú feltétele a belső kommunikáció, melyre a jövőben a meglévőnél is nagyobb hangsúlyt fogok fektetni. A másik, a vezetők és a beosztottak kapcsolatának finomítása, rendszeressé tétele, az információk megosztása, illetve a teljesítmény rendszeres és következetes, valódi tartalommal bíró értékelése, valamint a megfelelő jutalmazási rendszer kidolgozása és a munkahelyi stabilitás biztosítása.

Ahhoz, hogy az egészségfejlesztési terv elnyerje kellő hatását biztosítani kell a felsővezetői réteg támogatását és a program melletti elkötelezettségét, ki kell alakítani a munkavállalói részvételt és elkötelezettséget, amelyre biztosítani kell a szükséges technikai kapacitást a program bevezetése előtt.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 9:00-10:30 *Benczúr I.*

**PEDAGÓGIAI ÉRTÉKELÉS AZ OKTATÁSI RENDSZER
KÜLÖNBÖZŐ SZINTJEIN**

Elnök: Vidákovich Tibor
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Az óvoda-iskola átmenet szelekciós mechanizmusa egy megyeszékhelyen

Hricsovinyi Julianna*, Józsa Krisztián**
**Békés Megyei Tudásház és Könyvtár*
** *SZTE BTK Neveléstudományi Intézet*

Az osztálylétszám és a teljesítmények összefüggéseinek elemzése az iskolai longitudinális program adatházisa alapján

Csapó Benő*, Tóth Edit*
* *SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport*
** *MTA-SZTE Képességkutató Csoport*

Diagnosztikus értékelés az 1–6. évfolyam angol nyelvóráin

Hild Gabriella*, Nikolov Marianne**
**PTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program*
***PTE BTK Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék*

A társadalomismereti oktatás hatékonyságának mérése szociális munkás hallgatók körében

Benkő Brigitta
PTE ETK Szombathelyi Képzési Központ

AZ ÓVODA-ISKOLA ÁTMENET SZELEKCIÓS MECHANIZMUSA EGY MEGYESZÉKHELYEN

Hricsovinyi Julianna *, Józsa Krisztián **

* Békés Megyei Tudásház és Könyvtár

** SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Témakörök: oktatáspolitikai; hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A társadalom polarizációja erősítheti az oktatási rendszer polarizációját. Másrészt az oktatási rendszer is befolyással van a társadalmi egyenlőtlenségekre. A 90-es évektől kezdve nőttek Magyarországon a társadalmi különbségek, és – mint ahogyan azt több nemzetközi és hazai kutatás megerősítette – az iskolák közötti különbségek is.

Az elmúlt években számos hazai intézkedés történt az iskolai szelekció csökkentése érdekében. Alig állnak rendelkezésre ugyanakkor empirikus adatok arra vonatkozóan, hogy mi volt ezek hatása. Jórészt csak feltételezések vannak arról, hogy milyen mértékben van jelen a szelekció a most iskolát kezdő gyermekek esetében.

Kutatási célunk az első osztályos beiskolázás szelekciós mechanizmusának a vizsgálata egy nagyváros összes iskolájának a bevonásával. A felmérésben 13 iskola 449 elsős tanulója vett részt, az adatfelvételre 2009 őszén került sor. Vizsgálatunk fókuszába a körzeti és a nem körzeti iskolába beíratott gyermekek közötti különbségek feltárását helyezzük. Elemeztük az iskolák és iskolakörzetek közötti különbségeket. Vizsgáltuk, hogy mennyire érvényesülnek a közoktatási törvényben foglalt szabályozások.

A gyermekek elemi alapkészségeinek a felméréséhez a DIFER tesztrendszert (reliabilitás 0,96), a motiváció vizsgálatára az elsajátítási motiváció kérdőív tanári változatát (reliabilitás 0,95), a családi háttértényezők feltárására pedig egy saját fejlesztésű tanítói és szülői kérdőívet használtunk.

Eredményeink szerint a tanulók fele (49%) nem a körzeti iskolájába jár. A körzetükből elvándorló gyermekek fejlettebb elemi alapkészségekkel, erőteljesebb elsajátítási motivációval, és jobb családi háttérrel rendelkeznek. Minden vizsgált területen szignifikáns különbségeket találtunk a két részmintá között. Az iskolák között minden változónál szignifikáns különbségeket találtunk, az ANOVA F értékei alapján az iskolák közötti különbségek mértéke 4–5-szöröse az iskolákon belüli különbségeknek. Megállapítható ugyanakkor, hogy a legnagyobb eltérések a családi háttértényezőkben mutatkoznak.

Disszimilaritási index alapján elemeztük a hátrányos helyzetű tanulók eloszlását. Az iskolákra vonatkozó érték (37%) jóval meghaladja az iskolakörzetekre vonatkozó értéket (22%), ami erős szelekciós mechanizmusra utal. Az adatok egyértelműen megmutatják, hogy vannak hátrányos helyzetű tanulókat „importáló” és „exportáló” iskolák.

Vizsgálatunk adatai empirikus bizonyítékkal szolgálnak arra, hogy a beiskolázási rendszerben erős szelekció működik. Jelentős különbségek vannak az egyes iskolákban első osztályt kezdő gyermekek családi háttérváltozóiban, készségfejlettségében és motivációjában. E különbségek egy részét a szabad szülői iskolaválasztás okozza.

Minden település más viszonyokkal, lehetőségekkel rendelkezik, így más-más módon érvényesülnek a szelekciós mechanizmusok. Egy-egy településen végzett vizsgálatból csak korlátozott mértékben lehet általánosítani. Ezért indokoltnak véljük más települések vonatkozásában hasonló elemzések elvégzését.

AZ OSZTÁLYLÉTSZÁM ÉS A TELJESÍTMÉNYEK ÖSSZEFÜGGÉSEINEK ELEMZÉSE AZ ISKOLAI LONGITUDINÁLIS PROGRAM ADATBÁZISA ALAPJÁN

Csapó Benő *, Tóth Edit **

* *Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport*

** *MTA-SZTE Képességkutató Csoport*

Témakörök: pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; természettudományi oktatás; kisgyermekkorai nevelés, korai fejlesztés

Az iskolai osztályok létszáma és a teljesítmények közötti összefüggés a legtöbbet vizsgált és vitatott kérdések közé tartozik. Az összefüggések másként nyilvánulhatnak az oktatási rendszer különböző szintjein. A hétköznapi tapasztalat azt sugallja, hogy a kisebb létszámú osztályokban több tanári figyelem jut egy tanulóra, így azokban jobbak a teljesítmények. A kisebb osztályokhoz azonban több tanteremre és tanárra van szükség, így további ráfordítások nélkül romlik az iskolák felszereltsége és a csökken a tanárok fizetése. A nemzetközi vizsgálatok adatbázisai alapján elvégzett elemzések nem erősítik meg azt az egyszerű feltevést, hogy a kisebb osztálylétszámok közvetlenül jobb teljesítményekkel járnak.

Saját longitudinális programunk keretében három, országos reprezentatív mintára épülő adatbázist építettünk fel. Az követéses adatfelvételt 2003-ban indult három életkorban, az akkori első, ötödik és kilencedik évfolyamos tanulókkal. Az adatfelvételre általában a tanévek végén került sor. A mérések főként az olvasás-szövegértésre és a matematikatudásra koncentráltak, de emellett szerepeltek a mérőeszközök között természettudományos, informatikai és idegen nyelvi tesztek is. A legfiatalabb korosztály követése jelenleg is folyamatban van, míg a két idősebb kohorsz vizsgálata négy év után lezárult. Az így keletkezett adatbázisok az első hat évfolyamot, a felső tagozatot és a középiskola négy évét fogják át. Az adatok alapján nem csak az osztálylétszámok és a teljesítmények statikus kapcsolatát elemezhetjük, hanem az időbeli változásokat is követhetjük.

A közvetlen összefüggéseket elsőként a korrelációk kiszámításával tanulmányozhatjuk. Szignifikáns kapcsolatokat a két fiatalabb korosztály esetében találtunk. Az osztályok teljesítményének átlaga és az osztálylétszám közötti kapcsolat mindkét életkorban és mindegyik mérőeszköz esetében pozitív volt, bár a korreláció nagysága nem mindig érte el a szignifikáns szintet. Viszonylag szoros, $r=0,205$ nagyságú összefüggést találtunk például a második évfolyamon a szövegértés teszttel ($n=241$, $p<0,001$) és az ötödik évfolyamon az induktív gondolkodás teszttel ($r=0,266$, $n=207$, $p<0,0001$). A középső korosztálynál az ötödik évfolyamos szövegértés ($r=0,223$, $n=169$, $p<0,005$) és a hatodikos induktív gondolkodás ($r=0,248$, $n=172$, $p<0,001$) esetében volt a legszorosabb a kapcsolat. A középiskolás korosztálynál nem találtunk egy szignifikáns korrelációt sem.

Az eredmények arra utalnak, hogy az alsó évfolyamokon a nagyobb osztályokban általában kissé jobbak a teljesítmények, mint a kisebbekben. Ennek hátterében számos, az oktatás minőségén kívüli álló tényező állhat. Például a népszerűbb iskolák válogathatnak a tanulók között, míg a kevésbé népszerűek esetleg nem tudják feltölteni az osztályokat. Az okok pontos feltárásához részletesebb elemzésekre van szükség, melyekhez a longitudinális adatbázisok további lehetőségeket kínálnak.

Az elemzést a TÁMOP 3.1.9/08/01 kutatási program támogatta, a longitudinális vizsgálatokat az MTA-SZTE Képességkutató Csoport keretében végeztük.

DIAGNOSZTIKUS ÉRTÉKELÉS AZ 1–6. ÉVFOLYAM ANGOL NYELVÓRÁIN

Hild Gabriella *, Nikolov Marianne **

* PTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program

** PTE BTK Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

Témakör: nyelvpedagógia

Világszerte elterjedt tendencia, hogy a gyerekek egyre fiatalabb életkorban kezdenek el egy idegen nyelvet tanulni, ami többnyire az angol (*Nikolov és Mihaljevic Djigunovic, 2006*). Ez az igény természetesen Magyarországon is jelen van. Az általános iskolák már a kötelező negyedik osztály előtt nyelvi foglalkozásokat indítanak, elsősorban angolból (*Nikolov, 2008*). Mivel az alsó tagozatos tanulók lassan haladnak az új nyelv elsajátításával, a motiváció felébresztése és fenntartása meghatározó. Ennek egyik módja, hogy a tanulók és szülei folyamatosan visszajelzést kapjanak arról, hol tartanak az angol nyelvi fejlődésben, miben jók, miben kell fejlődniük, hogy a következő szintre eljussanak. Ezt segíti a diagnosztikus értékelés (*Nikolov és Szabó, megjelenés alatt*), amely szervesen kiegészíti a szummatív tesztelést. A diagnosztikus értékelés feltárja és folyamatosan visszajelzi a tanuló és a nyelvtanár számára az elért nyelvtudás erősségeit és gyengéit. Az elért szinthez igazodva folyamatosan fejleszthető a diák nyelvtanulása, hogy a saját szintjét meghaladó szintre el tudjon jutni.

Vizsgálatunk a TÁMOP 3.1.9. projekt keretében valósult meg. Ennek célja egy olyan angol feladatbank összeállítása, amely 6 és 12 éves tanulók diagnosztikus értékelésére alkalmas kipróbált és validált eszközöket tartalmaz. A projekt első fázisában 12 általános iskolai angol nyelvtanárt kértünk meg arra, hogy a kiküldött kritériumoknak megfelelően jellemezzék tíz angol feladatot, amelyek az első hat évfolyamon gyakorlatukban sikerrel használnak diákjaik nyelvtudásának mérésére. Az eredmények elemzése nyomán (*Hild és Nikolov, 2010*) összeállítottunk egy 18 feladtból álló feladatsort, amelyek között olvasott szöveg értését, íráskészséget mérő és integrált feladatok voltak.

A második fordulóban, 2010 májusában, arra kértünk meg 18 nyelvtanárt, hogy diákjaik nyelvtudás- és képességszintjéhez igazodva válasszanak ki nyolc feladatot, azokat próbálják ki, és a megadott kritériumok szerint értékeljék őket. Az alábbi kérdésekre kerestünk választ: Hogyan működnek a feladatok? Hogyan oldják meg, és mit gondolnak róluk a gyerekek és a tapasztalt kollégák? Az eredmények azt mutatják, hogy 1–4-es skálán a feladatok a tanároknak (átlag 3,13) és diákjaiknak (átlag 3,24) egyaránt ismerősek voltak. A nyelvtanárok többnyire alkalmasnak találták a feladatokat a nyelvtudás mérésére (átlag 3,3), és elkülönítették a jól és kevésbé jól tudó diákokat (átlag 3,1). A diákok véleménye és teljesítményei összhangban vannak a feladatok nehézségét illetően. A könnyebbeket magasabbra értékelték, mint a nehezebbeket.

A TÁRSADALOMISMERETI OKTATÁS HATÉKONYSÁGÁNAK MÉRÉSE SZOCIÁLIS MUNKÁS HALLGATÓK KÖRÉBEN

Benkő Brigitta

PTE ETK Szombathelyi Képzési Központ

Témakör: tanulás, tudás

A társadalomtudományi felsőoktatásban még nem terjedtek el a különböző műveltségi területek mérésének standard tudásmérő tesztjei, amelyek lehetővé tennék az objektívebb tudásmérést és különböző összehasonlítások alapjául szolgálhatnának. Jelen vizsgálatban arra vállalkoztam, hogy saját készítésű tudástesztet monitorozzam a hallgatók társadalomismereti tudását. Elméleti kiindulópontként *Csapó Benő* és munkatársai által a közoktatásban már kipróbált és bevált kutatási eljárásokat és kérdésfeltevéseket alkalmaztam.

A hallgatók tudásának feltérképezése írásbeli feladatsor segítségével történt, amely felelet-kiválasztást, fogalom-felismerést, fogalom-meghatározást, igaz-hamis állításokat, feleletkizárást tartalmazott. A feladatsor a curriculumban megfogalmazott legfontosabb követelményekre épült. A tudástesztben nyújtott teljesítményt több háttérváltozóval hoztam összefüggésbe, (egyéb tudásterületek osztályzatai, felvételi pontszám, gondolkodási teszt eredményei, önértékelés, szülők iskolai végzettsége, stb.), amelyek lehetővé tették azt is, hogy egyúttal a Master fokozatot szerezni szándékozók jellemzői is kirajzolódjanak.

A vizsgálatban a PTE ETK Szombathelyi Képzési Központjának utolsó éves nem bolognai (2009) és első bolognai képzési formában végző (2010) szociális munkás szakos nappali és levelező tagozatos hallgatói vettek részt (N=137 fő).

Legfontosabb eredmények: A levelező tagozatosok osztályzatai minden vizsgált tudásterületeken valamivel jobbak, mint a nappalisoké, de az eltérés nem szignifikáns. A tudástesztben viszont nemtől függetlenül szignifikánsan jobb teljesítményt nyújtottak, mint a nappali tagozatosok ($p=0,000$). Az elért teljesítmények mögött azonban nem a tagozat típusa, hanem az életkor hatása húzódik meg. A 30 évnél idősebbek teljesítménye a t-próba alapján szignifikánsan magasabb, mint a 30 évnél fiatalabbaknál. ($p=0,000$) Ebből arra következtethetünk, hogy bőségebb élettapasztalatok birtokában hatékonyabb a társadalomismereti ismeretsajátítás, mint fiatalabb korban. Az egyes altesztek eredményei jelentős eltéréseket mutatnak. Mindezek a pedagógiai, didaktikai módszerek átgondolásának kérdését is felvetik. Ugyancsak jelentős eltérés van a nem bolognai és a bolognaisok tudása között a nem bolognaisok javára ($p=0,001$). Az előbbieknél szigorlaltal zárult a társadalomismereti tárgyak számonkérése. Az ismétlés, összefoglalás eredménye tehát számszerűleg is megmutatkozik.

A tesztrel mért tudás és jegyek objektivitása között pozitív kapcsolat állapítható meg.

A bolognai képzésben az oktatás hatékonyságának egy mutatója lehet a mesterképzésre való ösztönző szerep. A jelentkezési szándékot a bevont magyarázó változók közül nem a jegyekkel szimbolizált eredményesség vagy a tudástesztben nyújtott teljesítmény, hanem legerősebben az apa iskolai végzettsége valamint az önértékelés határozza meg.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 9:00-10:30 *Mozaik*

ÖSSZEHASONLÍTÓ PEDAGÓGIAI KUTATÁSOK

Elnök: Kozma Tamás
*Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi
Doktori Program*

**Államvizsga, iskola, memorizálás... A magyar tanulásmódel feltárása és összevetése az
amerikai és kínai eredményekkel**

Sebestyén Nóra
MTA Pszichológiai Kutatóintézet

Az iskolaelhagyás jelensége Japánban

Erős Petra*, Gordon Győri János**
* *ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola*
** *ELTE PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ*

A finnországi oktatás világa a magyar szaksajtóban

Gál Attila
*Debreceni Egyetem Humán tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Doktori
Program*

A dán tanárképzés problémái és paradigmái az ezredfordulótól napjainkig

Hercz Mária
Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

ÁLLAMVIZSGA, ISKOLA, MEMORIZÁLÁS... A MAGYAR TANULÁSMODELL FELTÁRÁSA ÉS ÖSSZEVETÉSE AZ AMERIKAI ÉS KÍNAI EREDMÉNYEKEL

Sebestyén Nóra

MTA Pszichológiai Kutatóintézet

Témakörök: inter- és multikulturális nevelés; összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; tanulás, tudás

Az előadás fókuszában a tanulás-koncepciók kulturális meghatározottságának vizsgálata, magyar, kínai és amerikai diákok tanulásmodelljének összevetése áll. Magyarországon számos vizsgálat irányult a tanulás egyes aspektusainak feltárására (pl. tantárgy attitűd-*Csapó*, 2000, tanulási motiváció, teljesítmény attribúció: *Réthy*, 2003, versengés: *Fülöp, Ross* és *mtsai.*, 2007), azonban hiányterületnek számítanak azok a kutatások, amelyek a tanulásfogalom konceptuális terét vizsgálják és egy átfogó magyar tanulásmodell megalkotására vállalkoznak.

Jelen vizsgálat a korábban a kínai és amerikai modell megalkotásában (*Li*, 2005) alkalmazott prototípus módszert (*Shaver* és *mtsai*, 1987) használja fel magyar egyetemisták (N=183) tanulás reprezentációjának felállításában, a tanulásfogalom tartalmi rétegződésének és hierarchikus struktúrájának vizsgálatában.

A prototípus-elmélet segítségével olyan interkulturális vizsgálatok végezhetők, amelyek során az adott szociokulturális környezetet is figyelembe véve lehetőség nyílik a különböző kultúrákban vizsgált jelentszerek tartalmi, és strukturális összehasonlítására is. A módszer két fő lépésből áll: a tanulás-hoz kapcsolódó fogalmak listájának megalkotása, valamint e fogalmak hasonlóság mentén történő osztályozása.

A tanulás-hoz kapcsolódó fogalmak listájának megalkotása négy alfolyamatot tartalmaz: hívó szó kiválasztása, kezdeti lista létrehozása, a lista kiterjesztése, a lista validálása. Első lépés a szabad asszociáció hívószavának kiválasztása, amely a szógyakorosság segítségével történik (magyar: tanulni). A hívószó kiválasztása után a tanulás kifejezéssel kapcsolatban álló kezdeti lista megalkotása következik, mely során 3 felsőfokú végzettséggel rendelkező személy ad szabad asszociációkat a kiválasztott szóra. Ezek után további 20 személy nézi át és bővíti ki a listát. A végső lista megalkotása érdekében, további 60 személy ítéli meg egy 4 fokú skálán a kibővített lista tételeit a tanulóval való kapcsolatuk mentén.

A hasonlóság mentén történő kategorizáció során további 100 vizsgálati személy egy web alapú program segítségével osztályozza a végső lista tételeit, végül klaszteranalízis révén rajzolódik ki a tanulás-hoz kapcsolódó fogalmak hierarchikus struktúrája.

Az eredmények rámutatnak a modellek közötti hasonlóságokra: kínai (*Li*, 2005) és a magyar modell: tanulási erények megemlézése, pl. kitartás, szorgalom; amerikai (*Li*, 2005) és magyar modell: oktatási intézmények, tantárgyak mentén történő osztályozás. A magyar tanulás modell azonban az amerikai és kínai modelltől eltérően jellemzően a formális oktatás keretein belül értelmeződik, megjelenik benne az immoralitás (pl. csalás, puskázás), a memorizációs stratégiák kiemelt szerepe és az erős célorientáció (pl. diploma, államvizsga, abszolválni).

Az eredmények ismerete hozzájárulhat az oktatás hatékonyabb megszervezéséhez, valamint kultúra-érzékeny pedagógia megvalósításához.

AZ ISKOLAEELHAGYÁS JELENSÉGE JAPÁNBAN

Erős Petra *, Gordon Győri János **

* *ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola*

** *ELTE PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ*

Témakörök: szociális képességek, szociális tanulás; összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Habár a japán oktatási rendszer méltán vívta ki a világ oktatási szakértőinek elismerését, mert a japán diákok kiválóan szerepelnek a nemzetközi tanulmányi versenyeken, az úgynevezett iskolaelhagyók (futókó-dzsi) száma 2008-ban általános iskolában 22 ezer gyermek, alsó-középisikolában 107 ezer gyermek volt (*Aszahi Sinbun*, 2009). Vagyis átlagosan minden japán osztályra jut 1 ilyen tanuló. Míg a japán oktatásügy sikereit mind a japán, mind a nemzetközi szakirodalom alaposan kielemezte a legutóbbi években (*Gordon Győri*, 2006), az iskolaelhagyás jelenségével legalábbis a nyugati kutatók szinte egyáltalán nem foglalkoztak. Jelen előadásunkban először arra világítunk rá, hogy ez a súlyos, de jellegzetesen japán ifjúsági deviancia milyen jellemzőiben különbözik attól, amit például a magyar pedagógiai szakirodalomban csavargásnak vagy iskolakerülésnek szoktak nevezni. Ezt követően az iskolaelhagyás makro és mikro okrendszerét kívánjuk bemutatni. Végül ismertetjük, hogy milyen elméleti alapokból kiindulva s milyen gyakorlati célokat és lehetőségeket követve alakították ki a japán oktatásügyi szakemberek az iskolaelhagyás kezelésének stratégiáit.

Az első szerzőnek az iskolaelhagyás jelenségére vonatkozó, Japánban folytatott terepkutatásai alapján a makro folyamatok szintjén egyrészt azt értelmezzük, hogy a japán gazdaság utóbbi évtizedekbeli változásai milyen mechanizmusokon keresztül hatottak az iskolaelhagyásra. Bemutatjuk, hogy az élesedő munkaerő-piaci helyzet az iskolai eredményességért folytatott küzdelem terén is miként tükröződik, s ez milyen bővítő hatással volt az iskolán kívüli magánoktatás-ipar szolgáltatásainak igénybe vételére, ami viszont egyre kevesebb terepet hagyott a tanulók individuális kibontakozásának. Az iskolaelhagyáshoz vezető mikroszintű folyamatok elemzése során elsősorban a tanulók megküzdő mechanizmusainak Japánban tapasztalható problémáira térünk ki. Végül az iskolaelhagyás kezelésének módszerei közül ismertetjük a csoportos, egyéni és a szülői tanácsadás rendszerét, illetve azt, hogy önkéntes egyetemisták, valamint szülők és más önkéntesek is milyen közösségi módszerekkel (pl. a Free space módszerrel) igyekeznek elérni, hogy az iskolaelhagyó tanulók visszatérjenek az oktatási intézményükbe.

A FINNORSZÁGI OKTATÁS VILÁGA A MAGYAR SZAKSAJTÓBAN

Gál Attila

*Debreceni Egyetem Humán tudományok Doktori Iskola
Neveléstudományi Doktori Program*

Témakör: összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A XIX. század végétől kezdve sokan fordultak – akár propagandacéllal vagy kíváncsiságból – Finnország felé, és tapasztalataikat útleírásokban jelentették meg (pl. *Kodolányi: Suomi, Móricz Virág: Finnországban jártam*). Az útleírások többnyire hasonló témák mentén mutatják be Finnországot és a finneket, és intertextuálisan igazolható egy Finnországhoz kapcsolódó csodálat- és mintakeresés-recepció kialakulása/kialakítása. Az 1980-as évektől kezdve a Finnország iránti érdeklődés az oktatás világában is megjelent. Célunk annak feltérképezése, hogy a magyarországi nevelési folyóiratokban megjelent publikációk alapján milyen kép alakul ki a finn oktatásról, annak sajátos problémáiról, hogyan jelenik meg az oktatás világa. Lényeges pontnak érezzük azt megvizsgálni, hogy a Finnországról való tudás milyen forrásokból származik. Ennek tisztázását a publikációk megbízhatósági vizsgálatának tartjuk.

Vizsgálatunkat szövegek elemzésével végezzük, a szakajtó tanulmányozásával az 1970-es évek közepétől napjainkig. A több mint 100 publikáción elvégzett vizsgálattal lehetőség nyílik évtizedeken keresztül ismétlődő tartalmi és érzelmi motívumok meghatározására, a hivatkozott (szak)irodalom jellemzése módot ad a megbízhatóság ellenőrzésére.

1. Műfaji szempontból folytatódni látjuk azt a hagyományt, amit az útleírásokban tapasztalhatunk: jelentős az élményirodalom mennyisége. Magas azoknak a szövegeknek a száma is, amelyek oktatáspolitikai vonatkozásúak (a Finn Oktatási Minisztérium által szervezett vagy az OECD PISA-konferenciákról való beszámolók). Elenyésző a finn oktatási rendszer fejlődését vagy sajátos problémáit bemutató neveléstudományi szövegek száma.

2. A szövegek tartalmi szempontból átpolitizáltak. Különösen igaz ez az 1980-as – 1990-es évek fordulóján megjelent írásokra, amelyekben a finn tanárok megbecsült társadalmi helyzete és a napi oktatási gyakorlat kérdései jelennek meg, és a PISA-vizsgálatok kapcsán született magyar publikációkra.

3. A hivatkozott irodalom vizsgálatát azért tartjuk fontosnak, mert elengedhetetlennek tartjuk a finn szakirodalom ismeretét. Az első észrevételünk, hogy a finn irodalomra való hivatkozás igen szegényes. A szövegek egy részében nincs feltüntetett szakirodalom, másik részében angol nyelvű szövegek az információk forrásai. A másik észrevételünk, hogy a magyar nyelvű publikálók politikai szövegeket használnak, és ezeket tüntetik fel tudományos igényűnek. Jelentős a felhasznált Finn Oktatási Minisztériumi szövegek száma, és az OECD-jelentések és dokumentumok aránya.

Az elmondottakat összegezve úgy tűnik, Finnország leginkább olyan tükör a magyarországi publikálók számára, amelyben a magyar oktatási rendszer valós vagy valószínű látszó gyengeségei tematizálódnak.

A DÁN TANÁRKÉPZÉS PROBLÉMÁI ÉS PARADIGMÁI AZ EZREDFORDULÓTÓL NAPJAINKIG

Hercz Mária

Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

Témakörök: összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; oktatáspolitikai

Dánia. A szó hallatán mindenkinek más jut eszébe, többnyire 'iskolai tudásunk' mozaikjai. Innen, Európa szívéből nézve e kis skandináv ország távoli, nincsenek különleges látványosságai, nem befolyásolja a világpolitikát, ezért nem sokat tudunk mindennapjairól.

A tanárképzéssel foglalkozó kutatóként akkor figyeltem fel rá, amikor egy uniós tanulmányút-pályázat Dánia hátrányos helyzetű területeire invitálta a tanárképzésben oktatókat Európa országaiból. Meglepő és érdekes: hasonló gondokkal küzdenek talán, mint mi? Fél évvel később a tanulmányút résztvevőivel eszmét cserélhettünk a közösen megvitatandó problémáról, hogyan lehet a pedagógus pályára vonzani, eredményesen oktatni és megtartani a fiatalokat az országok kevésbé fejlett részein; hogyan lehet a gyerekeket az iskolákban eredményesen tanítani ezeken a vidékeken.

A dán tanárképzés problémáit és a megoldási alternatívák közül néhányat egyrészt a tanulmányúton kapott és elért publikációk, másrészt saját tapasztalataim alapján elemeztem. Előadásomban három kérdéskört kívánok felvázolni: a) a tanárképzés céljait (oktatási paradigmáit); b) az elmélet és gyakorlat, valamint tantárgyak és didaktika közti kapcsolatot; és c) a tanárképzés intézményes kihívásait.

A dán tanárképzés megpróbáltatások sorával kerül szembe, kezdve új kihívásokkal, a hallgatói felvételi problémákkal, a csökkenő befejezési arányokkal, az állami támogatás csökkentésével, az új politikai irányítási módokkal, a tanárképzés szakmai paradigmáinak nagyfokú megkérdőjelezésével, folytatva egy nem megfelelő oktatási reformmal, illetve egy parttalan vitával a jövőbeni tanárképzés megfelelő intézményi háttéréről. Ezek a nehézségek szorosán összekapcsolódnak.

A skandináv országok tanárképzéseinek közelmúltbeli összehasonlítása számos aktuális kérdést vet fel, az egyik a nemzetközivé válás. Bár Dánia elfogadta a bolognai folyamatot, a tanárképzés BA képzésként van jelen, de a tanárképzés négy éves és nem kutatás alapú. Ez azt is jelenti, hogy mester szinten nincs tanárképzés. Végül pedig, a dán tanárképzési struktúra a nemzetközi együttműködést és mobilitást is megbonyolítja.

A jövő kérdése marad, hogy a tanárképzés intézményi változtatásai képesek-e teljesíteni a várt eredményeket és pótolni a hiányokat. Jelenleg a politikai óvatosság és mozdulatlanság a tanárképzési politika legkiemelkedőbb jellemzői. Kérdéses, hogy a tanárképző főiskolák megfelelő tudományos és kutatási kompetenciai szintet tudnak-e biztosítani; az is kérdéses, hogy az egyetemet egyáltalán fel vannak-e készülve a didaktikai kompetenciák bevezetésére, arra hogy a hagyományos egyetemi képzésbe a tanítás tanítását és módszertanát is bevonják.

A nehézségek ellenére számos jó kezdeményezés születik a helyi tanítóképzéstől a blended-learning, az alkotó és nyitott iskolák rendszerén át, reméljük, sikerrel. „A tanárok többé nem lehetnek 'értelmes parasztok a parasztok között' magasan kvalifikált, szociálisan érzékeny kozmopolitáknak kell lenniük a kozmopoliták között.”

POSZTER PREZENTÁCIÓK
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 9:00-10:00 *Előtér*

FELSŐOKTATÁS, PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS A PEDAGÓGUSOK

Elnök: B. Németh Mária
MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Pedagógusképzés - pedagógus személyiség (a kompetencia-alapú oktatás kérdései)

Szebeni Rita
Eszterházy Károly Főiskola

Tanár szakos hallgatók személyiségfejlesztése csoportanalízis módszerével

Tóth-Márhoffer Márta
Pannon Egyetem

Tanár szakos egyetemisták episztemológiai meggyőződéseinek vizsgálata

Barassevich Tamás
SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Állandó oktatásfejlesztési kihívás: kompetens pedagógusképzés és továbbképzés megvalósítása

Bodoni Ágnes
*Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Társadalomtudományok Kar,
Óvoda és elemi oktatás pedagógiája, Marosvásárhely*

Hálózatfejlesztés és innováció a szakmai pedagógusképzésben

Benedek András, Berki Éva
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

A művészeti alkotás és befogadás egységének a megteremtése az ELTE PPK múzeumpedagógiai szakirányú képzés keretében

Foghtúy Krisztina*, Sipos Endre**
**ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
**Fővárosi Fazekas Mihály Gimnázium*

Terek a campuson

Pataki Gyöngyvér
DE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Pedagógus 2010 kutatás

Lannert Judit, Gáti Annamária

Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutató Központ Zrt.

Az áramlatélmény szerepe a pedagógusi pályaszocializációban

Kádár Annamária, Bodoni Ágnes

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár

**A flow-élmény gyakoriságának vizsgálata az óvodában és elemi oktatásban
tevékenykedő pedagógusok körében**

Kádár Annamária, Somodi Hajnal

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár

Tanári burn-out és protektív faktorai

Sági Andrea

ELTE PPK

PEDAGÓGUSKÉPZÉS – PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉG (A KOMPETENCIA-ALAPÚ OKTATÁS KÉRDÉSEI)

Szebeni Rita

Eszterházy Károly Főiskola

Témakörök: pedagógusképzés, pedagóguspálya; felsőoktatás, felnőttoktatás

Magyarországon a kilencvenes évek elején jelentős változások indultak meg, a gazdaság gyökeresen átalakult. Az elmúlt évtizedek a közoktatásban is, és a felsőoktatásban is hoztak változást. Reformfolyamatok indultak el, melyek az oktatás valamennyi résztvevőjére hatottak.

A magyar közoktatás átalakulásának filozófiája napjainkban, a kompetencia-alapú oktatás, amely meghatározott tanári személyiségtulajdonságok jelenléte mellett valósítható meg. A kompetencia, tudást, attitűdöket, és képességeket foglalja magába, a kompetencia-alapú oktatás pedig a képességek készségek fejlesztését az alkalmazásképes tudást helyezi a fókuszba. A különböző kompetenciaterületek kidolgozottak, ám szervezett kutatást kíván annak a vizsgálat, hogy milyen modell-program mellett lehet a leghatékonyabban beépíteni a pályaszocializációs folyamat képzési idejébe ezeknek az elsajátíttatását.

Kutatásom célja, hogy a jelenleg pályán dolgozó pedagógusok személyiség állapotát feltárjam Big Five személyiségvizsgáló eljárással, valamint a kapott eredményeket összehasonlítsam a törvényben deklarált személyiségjegyekkel. Céлом továbbá annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a kutatásban feltárt személyiségprofil mennyire stabil mentálhigiénés szempontból. Fontos gyakorlati kérdés, hogy a tanárképző intézmények milyen oktatási módszerekkel tudnak eleget tenni a kompetencia-alapú oktatás által elvárt, jóval nagyobb személyes bevonódást igénylő elvárás rendszerének.

Kutatásom N=560 (128 férfi és 432 nő), jelenleg a pályán dolgozó pedagógus személyiségét vizsgálja a fent említett eljárással. A vizsgálatba bevontak köre az *Eszterházy Károly* Főiskola által szervezett pedagógus szakvizsga programban, illetve mesterszintű képzésben részt vevők. Így tehát az ország minden részéről kerültek be a mintába pedagógusok.

Az adatok elemzése során két nagy fejlesztendő területet emelnék ki. Az egyik interperszonális fókuszú, mivel a személyiségvizsgálatok során az erre a faktorra vonatkozó pontszámok igen alacsonynak bizonyultak, vagyis a társas kapcsolatok, a kommunikáció, az empátia, és a nyitottság területén van dolguk a képzőintézményeknek. Másik terület a pedagógusok nagyfokú külső kontrollós attitűdje, a szociális kíváncsnak való nagymértékű megfelelési vágy, amivel számolni kell a képzés során.

Az eredmények bizonyították, hogy szükség van személyiségfejlesztésre a tanárképzésben, de ennek a hatékony munkamódja még kidolgozásra vár. Prezentációm során bemutatom a témához kapcsolódó legfrissebb kutatási eredményeket, átfogó elméleti keretrendszerbe helyezve.

TANÁR SZAKOS HALLGATÓK SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉSE CSOPORTANALÍZIS MÓDSZERÉVEL

Tóth-Márhoffer Márta
Pannon Egyetem

Témakörök: pedagógusképzés, pedagóguspálya; személyiségfejlődés és -fejlesztés

Magyarországon a 80-as évek közepétől nyert fokozatosan jogot a pedagógusképzésben a személyiségfejlesztő lélektani munka bevezetése. Kiscsoportos keretek közt lehetőséget biztosítunk a hallgatóknak, hogy saját élményeken keresztül tudatosuljanak sémáik, elemezzék saját reakcióikat, elmozdulva a nyitottság, a szociális érzékenység, a gondolatok és érzések kifejezése, a másság tisztelete és elfogadása felé. Hallgatóink önismereti és fejlődési igénye nagyfokú, ám a lélektani csoportmunka hatását befolyásolja, hogy a kötelező kurzusjelleg speciális feltételeket teremt. Ezek sokszor ellentmondásban vannak a csoportvezetés szakmai szempontjaival. A speciális keretek között leggyakrabban strukturált gyakorlatok segítségével, játékokkal zajlik a személyiségfejlesztő munka valamint a személyes pedagógiai nézetek átdolgozása. Keveset tudunk arról, hogy a képzés mennyiben segíti a személyiségeszközök birtokba vételét, a saját erők, lehetőségek felfedezését, a tudatos használat felé lépést.

Prezentációmban egy olyan csoport munkáját elemzem, mely eltérő munkamóddal, szabad interakcióra épülő, csoportanalitikus technikával dolgozott. Bemutatom a 15 ülés folyamatának főbb történéseit, a megvitatásra került, életkori sajátosságokból eredő problémákat, az indulatáttétel megjelenését, a *Yalom* által felsorolt, csoportokban ható „gyógyító tényezők” megjelenését a csoportban. A csoport történéseit *Whitaker* és *Lieberman* fokális konfliktus modellje segítségével vizsgálom. Céloom, hogy rámutassak, milyen fejlődési lehetőségeket kínál ez a fajta munkamód a hallgatóknak, hogyan lehetséges az analitikus technika alkalmazása a limitált időkeretek és a speciális feltételek között. Bemutatom, mennyire fontos a csoporttörténések értelmezése, tudatosítása a vezető részéről, hiszen ez adja a tanulás maradandóságát. A tudatosítás oldja a belső ellentmondásokat, s teszi lehetővé az attitűdök valódi áthangolását a magatartás korrektív változását. A csoport folyamata rámutat arra, hogy a pedagóguspályához való viszony átdolgozásának hogyan válik integráns részévé a saját életút átgondolása, értelmezése, az ifjúkor életfeladatainak kezelése a fiatal részéről.

TANÁR SZAKOS EGYETEMISTÁK EPISZTEMOLÓGIAI MEGGYŐZŐDÉSEINEK VIZSGÁLATA

Barassevich Tamás

SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: kognitív fejlődés és fejlesztés; felsőoktatás, felnőttoktatás

Az episztemológiai meggyőzések sokfélék lehetnek, a tudás természetére, forrására, érvényességére vonatkozhatnak általában (*Schommer, 1990, 1994*) vagy konkrét tudásterületre vonatkozóan (*Andrews, Diego-Mantecon, Vankus, Op't Eynde és Conway, 2008*). Kutatásuk ugyan még gyerekcipőben jár, alkotóelemeik és fejlődésük leírására azonban már számos modell született (*Schommer, 1990; King és Kitchener, 1994; Kuhn, 1999; Magolda, 1992, idézi: Hofer és Pintrich, 2002*). A modellek empirikus vizsgálatának köszönhetően tudjuk, hogy az említett meggyőzések különböző módon és ütemben fejlődnek a különböző tudásterületeken (*Kuhn, 1999*).

Kutatásunkban a tanár szakos egyetemisták meggyőzéseinek és a hozzájuk kapcsolódó fogalmainak fejlettségét vizsgáltuk. Az adatfelvétel a 2009/2010 tanév első félévének elején zajlott egy amerikai kérdőív (*Kuhn, Cheney és Weinstock, 2000*) magyar nyelvű adaptációjának alkalmazásával, amelyet egy háttérkérdőívvel is kiegészítettünk, melyen többek között a tudás, tanulás és tanítás fogalmának meghatározását kértük.

Résztevői (N=62) a Szegedi Tudományegyetem véletlenszerűen kiválasztott 1–4. évfolyamos tanári előkészítő modul és tanári mesterszakok hallgatói voltak.

A leendő tanárok meggyőzéseinek vizsgálata egyszerre adhat képet a jelen oktatási rendszer hatékonyságáról a fogalmi fejlődés meghatározó tényezőinek fejlesztése szempontjából, valamint előrevetítheti a résztvevők későbbi tanítási gyakorlatának episztemológiai alapjait.

Hipotéziseinket alapvetően a felhasznált kérdőív eredeti amerikai mérési eredményeire alapoztuk. Ennek megfelelően azt vártuk, hogy a hallgatók körében a relativista meggyőzések fognak dominálni, s meggyőzéseik nem mutatnak következetességet a különböző területeken.

Eredményeink nagymértékben megerősítették hipotéziseinket. A relativista nézetek alapvetően dominánsak voltak (60%) az abszolutista (18%) és az értékelő (22%) szintű meggyőzésekkel szemben. Megoszlásuk ugyanakkor erős heterogenitást mutat. A legfejlettebb meggyőzéseket a társadalmi jelenségek területén találtuk, leginkább abszolutisztikusakat pedig az értékítéletek területén. A keresztábra-elemzések nem mutattak lényeges eltérést sem nemek, sem szocio-ökonomiai státusz alapján. A fogalom-definíciók tartalomelemzése azt mutatta, hogy a hallgatók fogalmi ugyan következetesen egymáshoz kapcsolódóak, ugyanakkor nagyrészt egydimenziósak, teljesen figyelmen kívül hagyva a tanítás-tanulás komplexitását és a tudás konszenzuális jellegét, valamint csak kis mértékben függték össze a feltárt meggyőzéseikkel.

ÁLLANDÓ OKTATÁSFEJLESZTÉSI KIHÍVÁS: KOMPETENS PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS TOVÁBBKÉPZÉS MEGVALÓSÍTÁSA

Bodoni Ágnes

*Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Társadalomtudományok Kar,
Óvoda és elemi oktatás pedagógiája, Marosvásárhely*

Témakör: pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az oktatási-nevelési reformok nemcsak hazánkban, hanem világszerte magas kihívások elé állítják a pedagógusokat, valamint a nevelésszociológiával, oktatáspolitikával, oktatásfejlesztéssel foglalkozó szakembereket. A közoktatás-fejlesztés és ezen belül a pedagógusok továbbképzése, alapvető társadalompolitikai érdek és feladat (*Gyöngyösi, 2000*).

A nevelési-oktatási rendszernek az újítása, reformálása elengedhetetlen, viszont valódi megújulást csakis a pedagógusok tudják eszközölni. Szemléletük és gyakorlatuk megújulása nélkül a társadalmi szintű változás nem jöhet létre, hisz a pedagógusok a tanulási folyamatok legfontosabb szervezői, irányítói. A változásban jelentős szerepet kap a szelekció, majd a pedagógusképzés, de még fontosabb szerep hárul a tanítók, tanárok folyamatos szakmai megújulását biztosító pedagógus-továbbképzésnek (*Cseh, 2006*).

Véleményünk szerint a pedagógusok felzárkóztatása három szinten kell, hogy megtörténjen:

A pedagógusképzésbe bekerülők szűrése. Ennek a lépésnek a fontosságát ismerték fel Finnországban és Szingapúrban, ahol a kiválasztási eljárásokat úgy alakították ki, hogy a tanári pályán szükséges képességeket és tulajdonságokat vizsgálják, és ennek alapján válogatják ki a jelentkezők közül a felvetteket. Mindkét ország szelekciós eljárása nagy hangsúlyt fektet a jelentkezők tanulmányi sikereire, kommunikációs képességeire és tanítás iránti motivációjára. Ezekben az országokban a jelentkezők 10–18%-át veszik fel a képzésbe (*Kárpáti, 2002*). Romániában jelen pillanatban a pedagógusképzésbe való bekerülés egyetlen feltétele a sikeres érettségi.

A képzés minőségének a javítása. Itt elsősorban a képzésben résztvevők szemléletének, hozzáállásának a változtatását szükséges eszközölni, a képzés elméleti oldalát közelíteni a gyakorlathoz. Fontos, hogy a pedagógusjelölteket olyan tanárok tanítsák, akik maguk is felzárkóztak az újfajta kihívásokhoz (*Sølvberg és mtsa., 2009; Rowe, 2003*).

A gyakorló pedagógusok egész életen át tartó képzése, továbbképzése (*Tschannen-Moran és Woolfolk Hoy, 2006; Schleicher, 2009*).

Poszterünkben felvázoljuk a romániai magyar tanítók képzésének, továbbképzésének rendszerét, rámutatva a rendszer gyenge pontjaira. Elbírálási szempontunk alapjául, az általunk elfogadott (*Birta, 2006, Mihály, 2005*) tanári hatékonyság három dimenziója: alapvető személyiségvonások, pedagógiai képességek és pedagógiai tudás dimenziókat vizsgáljuk.

HÁLÓZATFEJLESZTÉS ÉS INNOVÁCIÓ A SZAKMAI PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN

Benedek András, Berki Éva

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Témakörök: pedagógusképzés, pedagóguspálya; felsőoktatás, felnőttoktatás; élethosszig tartó tanulás

Az egyetemi keretekben, a szakmai tanárképzésben évtizedek óta meghatározó szerepet vállaló felsőoktatási intézmény középtávú hálózatfejlesztési projekt eredményeiről ad összefoglalót az előadás. A fejlesztés lényege a szakmai pedagógusképzés innovációs potenciáljának erősítése. Előzményei közül kiemelendő, hogy a bolognai rendszerű tanári mesterképzés meghonosításával a korábbiakhoz képest átalakult és bővült a képzési kínálat – a hagyományos mérnöktanárképzés mellett megindult a közgazdász tanár MA képzés – továbbá a szakképzési és felnőttképzési rendszer új igényei alapján jelentős szakirányú továbbképzési portfólió is kialakításra került.

A pedagógiai innovációs potenciál erősítését befolyásolja, hogy tanárképző intézmények, illetve az oktatóik és kutatóik közötti kapcsolat esetleges, változó intenzitású. A bolognai rendszerre történő áttérés folyamata, az új felsőoktatási rendszer kialakítása fórumokat teremtett a véleménycserére, az együttműködésre. Kialakult az új struktúra és az akkreditációs rendszer, de még számos megoldatlan szakmai és fejlesztési feladat hatékonyabb kooperációt igényel. A prezentáció keretében azokat a fejlesztési eredményeket szeretnénk bemutatni, amelyek innovatív kezdeményezések a szakmai pedagógusképzésben, és amelyeket a TÁMOP 4.1.2. pályázat keretében valósítunk meg a szakmai és a közoktatási tanárképzésben érdekelt felsőoktatási, szakképző és közoktatási intézmények bevonásával.

A hálózatfejlesztési projekt eredményeinek ismertetése során rendszerezésre kerülnek azok a pedagógiai innovációt támogató szolgáltatások, amelyek a szakképzés pedagógusai számára információkat nyújtanak az új kutatási, technikai és módszertani eredményekről. A fejlesztések célja az információáramlás, a kommunikáció más, gyorsabb, intenzívebb, rendszeresebb, folyamatosabb, hatékonyabb módjának megteremtése, a magyar szakmai pedagógusképzésben novumnak számító hálózati együttműködés, korszerű IKT-eszközökkel és megoldásokkal történő kialakítása, ami egyfelől a tudományos kutatást inspirálja, másfelől pedig a szakmai pedagógusképzés gyakorlati feladatainak szervezésében nyújtott támogató szerepet erősíti.

A kutatást a TÁMOP-4.1.2-08/2/B/KMR-2009-0002 támogatta.

A MŰVÉSZETI ALKOTÁS ÉS BEFOGADÁS EGYSÉGÉNEK A MEGTEREMTÉSE AZ ELTE PPK MÚZEUMPEDAGÓGIAI SZAKIRÁNYÚ KÉPZÉS KERETÉBEN

Foghtúy Krisztina *, Sipos Endre **

* *ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar*

** *Fővárosi Fazekas Mihály Gimnázium*

Témakör: művészeti nevelés

A kutatás helyszíne: az ELTE PPK, a hazai művészeti múzeumok, a Fővárosi Vizuális Művészeti Központ, a GYIK Műhely, a múzeumpedagógiai művészeti alkotótábor. A kutatás hátterét jellemezi, hogy az ELTE PPK-n az 1999/2000-es tanévtől folyamatosan és eredményesen működik a múzeumpedagógia másoddiplomás szakirányú képzés. Így a hazai múzeumpedagógusok jelentős számban rendelkeznek már múzeumpedagógiai diplomával.

Az elmúlt tíz évben számos tudományos rendezvény és publikáció fűződik az ELTE PPK múzeumpedagógiai munkacsoportjának nevéhez.

Kutatási probléma: a múzeumpedagógia egyik legfontosabb feladata a különböző korosztályú gyermekek múzeumlátogató, a művészeteket értő és befogadó felnőttekké nevelése. A művésztanárok által végzett kutatási programok a képzőművészet eszköztárán kívül a zene, a mozgás, a szerepjáték, a film lehetőségeit, azaz a társművészetek együttesét igyekeznek felhasználni. A jelen kutatás alapvető célja és feladata a hazai művészeti múzeumokban folyó széleskörű pedagógiai lehetőségek feltárása, továbbiakban a múzeumpedagógiai módszerek kimunkálása.

A kutatás fő területe a nyári művészeti alkotótáborban folyó munkára épül. Poszterbemutatókon a 2010 nyarán a hallgatók által készült kompozíciók kerülnek bemutatásra, elemzésre.

Mindvégig az alábbi releváns problémakörökre kerestük a választ illetve ezekre helyeztük a hangsúlyt:

- A képzés során szerzett műalkotás-elemző, művészetpedagógiai ismeretek miképpen kamatoztathatók az egyéni festői alkotómunkában és a tanítványok személyiségformálásában.
- A vizuális problémarendszeren belül elsősorban a képi kiemelés és a kompozíciós egyensúlyteremtés kérdésköreit vizsgáltuk. A hallgatóknak nyújtott szakmai korrekció lehetővé tette, a hallgatók egyéni képi világának, kifejezőmódjának a kibontakoztatását. A műelemzést és az önelemzést mindvégig párhuzamosan végeztük.
- Az alkotó munka folyamán sikerült feltárni azokat az elemi emocionális történéseket, melyek közvetlenül vizuális jelrendszerré formálhatók.
- Elsősorban a színviszonyokban rejlő kifejezési lehetőségekre koncentráltunk.

Kutatási eredményeink, premisszáink és konklúzióink a hallgatók által készített kompozíciókon és a hozzá készült szöveges elemzéseken tanulmányozhatók. Eredményeink egyrészt a konkrét alkotómunkában testesülnek meg, másrészt a képépítés problémájának a tudatosításában valamint a gyermekek vizuális alkotótevékenységében.

Konklúzióink közvetlenül hasznosíthatók a múzeumpedagógiai munkában, az oktatási és közművelődési intézményekben folyó művészeti nevelésben és a hazai felsőoktatási intézmények oktatói körében.

A poszterbemutató az eddig megtett lépéseket dokumentálja.

A kutatást az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar támogatta.

TEREK A CAMPUSON

Pataki Gyöngyvér

DE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

Az előadás célja annak az elemzési szempontrendszernek a bemutatása, amely az OTKA (81858 „Campus-lét”) ifjúságszociológiai kutatás részeként a hallgatók tér konstrukcióinak a kutatását megalapozza. A campus tereinek kisajátítása, kialakítása az intézményes térstruktúrák működése, átalakulása és habitushoz kötöttsége kutathatóvá válik az általunk kidolgozott modellel. Az elemekhez való hozzáférés meghatározó szempont az emberek és tárgyak egy adott helyen történő elrendezésekor. A hozzáférés esélyei ugyanakkor nem egyenlően vannak elosztva. Így a térkialakítás, térátalakítás esélye szintén egyenlőtlen annak függvényében, hogy a vagyon, tudás, rang és az összeköttetések, miként befolyásolják a térkonstrukciót. Ebben a modellben lehetővé válik az esélyegyenlőtlenségek anyagi és szimbolikus dimenzióinak elkülönülten és együttesen való vizsgálata.

Az 1970-es évektől az infokommunikációs szokások megváltozásával, a globalizáció folyamatával párhuzamosan egyre inkább átélhetővé válik egyidejűleg kétféle, egymás mellett lévő térképzet. A teret egyrészt egy egységes, perspektivikus térként, az euklideszi geometria alapelveinek megfelelő, véges, homogén és mindenki számára ugyanolyan térként képzeljük el, másrészt megjelenik és átélhetővé válik egy heterogén, nem egységes, mozgó, végtelen és nem folytonos tér. Az iskolai szocializáció euklideszi térfogalma, valamint az európai kultúrából áthagyományozott antik és keresztény térelképzelések megerősítik az egységes tér elképzelését, annak az illúzióját, hogy létezik az egységes tér, amiben élünk. Az alternatív térelmények irritálják ezt a hagyományos térfelfogást, és egyre gyakrabban válik érzékelhetővé a nem folytonos tér. A szigetszerű térszocializáció, az infokommunikációs technológiák, különösképpen a virtuális terek, valamint a globalizáció empirikus kutatásai feltárják azt a folyamatot, ahogyan a térbeli szerveződés megváltozik, megjelennek a térről alkotott alternatív elképzelések, tér-érzetek. Ezzel a folyamattal párhuzamosan egyre több diszciplínában jelennek meg és élnek együtt abszolutisztikus és relativisztikus térfogalmak.

Bármely társadalmi jelenség térbeli megragadása magában hordozza azt a kettősséget, amely egy strukturális rend és a folyamatában megvalósuló cselekvés térbeli megragadása között feszül. Elemek, tárgyak, épületek elhelyezkedése, a térhasználat, térkisajátítás, adott elemek egymás mellé helyezése, egymással összefüggésbe hozása egy skálát alkot, ahol a tér, mint struktúra helyezkedik el az egyik végponton, és a teret kialakító hétköznapi gyakorlat a másikon. Ezen skála mentén szeretném bemutatni a térelméleti fogalmakat, amelyek egymást meghaladva, egymásra épülve az empirikus kutatásokkal párhuzamosan elemzési szempontokat adhatnak a „Campuslét” ifjúságszociológiai kutatásnak.

A kutatást *Szabó Ildikó* támogatta.

PEDAGÓGUS 2010 KUTATÁS

Lannert Judit, Gáti Annamária

Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutató Központ Zrt.

Témakörök: pedagógusképzés, pedagóguspálya; oktatáspolitikai

A Pedagógus 2010 kutatást az Oktatási és Kulturális Minisztérium, valamint a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete megbízásából, a TÁRKI-TUDOK ZRT. végezte. A kutatás célja a közoktatásban dolgozó pedagógusok munkaidejének, feladatainak és szakmájukkal összefüggő terhelésének részletes, tényszerű kimutatása volt. Az adatgyűjtés 2010 márciusában történt. Összesen 3380 pedagógus vett részt az adatgyűjtésben.

A felmérés során az intézmény, és a pedagógusok egyéni jellegzetességeit feltáró kérdőíves adatfelvételt követően a vizsgálatban részt vevő intézmények pedagógusai két héti napi rendszerességgel, online módszerrel időmérleg-naplót vezettek. A kutatás jelentőségét különösen aláhúzza, hogy ilyen jellegű időmérleg vizsgálat Magyarországon még a pedagógusok körében nem folyt. A pedagógusok időmérleg-naplója és kérdőíve mellett az intézményvezetők körében is készült egy kb. 15–20 perc kérdezési idejű kérdőíves adatfelvétel.

A kvantitatív kutatás kiegészült egy, az intézmények 10%-os almintáján végzett kvalitatív kutatással. A kvalitatív adatokat három esettanulmányban dolgoztuk fel, ahol az egyik esettanulmány a vezetői stratégiákat tárja fel, a másik kettő pedig egy-egy speciális iskolacsoportban – egyik a fejlesztésekben részt vevő iskolák csoportja, a másik a több telephellyel rendelkező szervezeti integráción átesett intézménycsoport – vizsgálja a pedagógus munkaterhelés alakulását.

A kutatás eredményei alapján úgy tűnik, hogy a nemzetközi trendeknek megfelelően, a magyar pedagógusok is kb. a teljes munkaidejük harmadát töltik osztálytermi tanítással, viszont igen sok nem pedagógiai jellegű adminisztrációt is végeznek. Az adatok igencsak szórnak, ami jól mutatja, hogy a magyar pedagógusok leterheltsége nagyon egyenetlen. A kutatási eredmények rámutattak arra is, hogy a pályakezdők munkakörülményei kedvezőtlenek.

Érdekes, hogy a konkrét tevékenységeit illetően mennyire eltérnek a pedagógus saját percepciói és az időmérlegben rögzített tények. A többváltozós elemzés módszerével pedig markánsan kitapinthatóak bizonyos pedagóguscsoportok, amelyek más és más problémákkal küzdenek, így a pedagógus munkakörülményeket övező elégedetlenség okai igencsak más és más gyökereik. Egyértelműen látszik, hogy nem annyira a munkaidő és ezen belül a kötelező óraszám mennyisége, mint a bérezés differenciáltsága és az iskolai munkaszervezet jellege befolyásolja – többnyire kedvezőtlen irányba – a pedagógusok közérzetét.

AZ ÁRAMLATÉLMÉNY SZEREPE A PEDAGÓGUSI PÁLYASZOCIALIZÁCIÓBAN

Kádár Annamária, Bodoni Ágnes
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

A Csíkszentmihályi (1997) által leírt áramlat-élményt nemcsak a játékban, sportban, szabadidős tevékenységekben, hanem a (pedagógusi) munkában is megtapasztalhatjuk, amennyiben teljes összpontosítással a feladatra koncentrálnunk. Mindez egy szorongástól mentes környezetben lehetséges, ahol lehetőség adódik a hiteles megnyilatkozásokra, mivel ilyenkor a pedagógus értékrendje, attitűdje, véleménye is spontánul megnyilatkozhat. Úgy gondoljuk, hogy pedagógia szakon képződő diákok akkor fognak gyakorló pedagógusként átélni áramlat élményt, ha a pályára való felkészülésük során megtapasztalják ezt.

A kutatás célja felmérni, hogy pedagógia szakon tanuló diákok milyen arányban élnek át flow, illetve antiflow (szorongás, unalom, apátia) élményeket az egyetemen és az élet más területén (barátokkal, családban, szabadidős tevékenységekben és munkahelyen).

A tökéletes élmény és az antiflow élmények gyakoriságának vizsgálatára az Oláh-féle Flow kérdőívet (2005) alkalmaztuk. A kérdőívünk öt eltérő helyzetben (egyetem, család, barátok, szabadidőben és munkahelyen) vizsgálja a flow és antiflow élmények gyakoriságát. A felmérésben összesen 128 diák (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Társadalomtudományok Kar, Óvodai és elemi iskolás pedagógia szak diákja) vett részt.

A diákok a legtöbb flow élményt a barátokkal való együttlét alatt tapasztalják meg és a szorongás is ebben a helyzetben a legalacsonyabb. Az, hogy az egyetemen ugyanolyan gyakran élnek át flow élményeket, mint a barátokkal, azt valószínűsíti, hogy az egyetemi oktatás több lehetőséget nyújt a diákoknak személyes tanulási céljaik megvalósítására.

Kiderült, hogy a diákok szabadidejükben, egyedül élik meg a legritkábban az áramlat élményt, viszont szignifikánsan több apátiaérzést is megélnék. Fényt derítettünk arra is, hogy szabadidejükben, egyedül unatkoznak a legtöbbit. Ez alól csupán azok a diákok képeznek kivételt, akik dolgoznak is az egyetem mellett, mégis hatékonyabban kihasználják szabadidejüket. Arra a megállapításra jutottunk, hogy az óvónőként vagy tanítónőként dolgozó diákok szakmai elköteleződése nagyobb, munkájukat szabadidejükben is szívesen folytatják, így kevésbé unatkoznak, mint a többi társaik. Bebizonyosodott, hogy a flow élményt befolyásolja a diákok életkora, valamint az, hogy óvónőként vagy tanítónőként dolgoznak az egyetem mellett.

A felmért pedagógia szakon tanuló diákok több élethelyzetben is gyakran élnek át flow élményeket, ezért bízunk abban, hogy gyakorló pedagógusként is képesek lesznek a diákjaikkal együtt átélni a tanórai áramlatélményt. A szakmai jövőkép egyik determinánsa az optimális élmény megélésének gyakorisága, ami erős motivációs alapot biztosít a pedagógus önmegvalósításához.

A FLOW-ÉLMÉNY GYAKORISÁGÁNAK VIZSGÁLATA AZ ÓVODÁBAN ÉS ELEMI OKTATÁSBAN TEVÉKENYKEDŐ PEDAGÓGUSOK KÖRÉBEN

Kádár Annamária, Somodi Hajnal

* Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár

Témakörök: összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az oktatási intézmények mindinkább arra törekednek, hogy egy olyan légkört teremtsenek a diákok számára, melyben a tanulás intrinzik úton motivált. Ennek ellenére a diákok véleménye a tanügyi rendszerről nem változott: passzív résztvevőként látják magukat egy jelentéktelen tömegoktatásban (*Shernoff, Csíkszentmihályi, 2009*). A diákok elkötelezettségét vagy unalmát egyértelműen befolyásolhatja a pedagógus.

A diákok örömeztetését, motivációját, önbecsülését és elkötelezettségét növelte, ha olyan helyzetet észleltek, melyben aktívak lehettek, uralták a helyzetet, és kompetensnek érezték magukat. Az autonómia és a kompetencia észlelése, hozzájárul a diákok motivációjának növeléséhez, az önhatékonyság és a pozitív önértékelés észlelése által (*Shunk, Pintrich, Meece, 2008*).

Kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy mennyiben jelent örömforrást a pedagógusok számára a szakmájuk. Kutatásunk célja a marosvásárhelyi és a környező falvakban óvónőként és tanítónőként dolgozó pedagógusok által megélt flow-élmény gyakoriságának és intenzitásának, valamint az észlelt kihívások/képességek, a szakmában megtapasztalt nehézségek feltérképezése volt.

A kutatás hipotézisei:

- Feltételezzük, hogy az óvodában tevékenykedő pedagógusok gyakrabban élnek át flow-élményt, mint a tanítók.
- A városban dolgozó óvónők, illetve tanítónők több alkalommal élnek át flow-élményt, mint vidéken dolgozó kollegáik.
- Feltételezzük, hogy minél több éve tevékenykedik a pályán a pedagógus, annál tapasztalják meg az áramlatélményt.

Nem találtunk szignifikáns különbséget az óvodában és az általános iskolában dolgozó pedagógusok körében a tevékenység végzése alatt megélt flow-élmény gyakoriságát, illetve a megtapasztalt feladatok nehézségét és az észlelt kihívásokat, valamint képességeket illetően. A vizsgált populációban az áramlatélmény megélésének gyakorisága nem függ össze a szocio-demográfiai (vidék/város) tényezőkkel. A pályakezdők és a pályán több, de legalább 6 évet eltöltött pedagógusok munkájuk során megélt flow-élmény gyakorisága közötti különbség rámutatott arra, hogy a pályakezdők esetén a szorongás, a homályos célok és a folyamatos visszacsatolás hiánya miatt sokkal ritkábban élnek át áramlatélményt, mint azok a pedagógusok, akiknek ebben a szakmában való tevékenysége 16–25, illetve 25 év felett van.

TANÁRI BURN-OUT ÉS PROTEKTÍV FAKTORAI

Sági Andrea
ELTE PPK

Témakör: pedagógusképzés, pedagóguspálya

Napjainkban a tanári foglalkozás egyre többre telt kihívást jelent, miközben egyre kisebb a szakma társadalmi és pénzügyi megbecsülése. A más emberekért való hosszú távú, intenzív erőfeszítés nyomán fellépő emocionális terhelés eredménye kiégés, burn-out szindróma lehet (Ónody, 2001).

A szalutogenetikus megközelítés eredményei bizonyítják, hogy a pszichoszociális tényezők protektív faktorokként működve csökkentik a túlzott stressz káros hatásait. Két ilyen tényező a társas támogatás és a jelentésteli élet.

A szociális támogatás véd a patogenetikus hatásoktól, negatív kapcsolatban áll a depresszióval és a mentális betegségekkel (Turner és Marino, 1994).

Az élet jelentése az az individuális konstrukció, ahogyan a személy értelmet tulajdonít a létezésének (Reker és Wong (1988), és megtalálja azokat a célokat, amelyek elősegítik az elégedettség és jóllét érzését. Akik jelentéstelibbnek érzik az életüket, kevésbé depressziósak, elégedettebbek az életükkel, nagyobb az önbecsülésük, és több a pozitív érzésük (pl. Steger et al, 2006).

A kutatás célja feltérképezni a vizsgált pedagógusok körében a burn-outot és alátámasztani azt a feltételezést, hogy a társas támogatás és a jelentésteli élet a burn-out lehetséges protektív faktorai.

A vizsgálatban 85 budapesti pedagógus vett részt, 22 férfi és 63 nő, az átlag életkor 42,6. A tanárok pályán eltöltött átlagos munkaeve 18. Általános iskolában 29 fő, szakképző iskolában 11 fő, szakközépiskolában 6 fő, gimnáziumban 21 fő dolgozott, és 18 személy volt, akik valamilyen felsőoktatási képzésben is tanítanak.

A kiégés vizsgálatára két kérdőívet használtunk. A heidelbergi Burnout Teszt (HBOT) magyar változatát (MAKIK, Hunyady és mtsai, 2006), és az MBI-t (Maslach Burnout Inventory, Maslach, 1981). A Társas Támogatás Kérdőív (Turner, Marino, 1994) a támogató személyek négy nagyobb csoportja által nyújtott támogatási szintet méri: házastárs/partner, rokonok, barátok és kollégák. A jelentésteli élet mérésére az Élet Jelentése Kérdőívet használtuk (Meaning in Life, Steger, és mtsai, 2006).

A kiégés állapota jellemezte a minta 5 %-át és a minta 22 %-a veszélyeztetett. A társas támogatás minden mutatója a kiégéssel szignifikáns közepes mértékű fordított kapcsolatot (korrelációk -0,23 és -0,44 között) mutatott, ami az sugallja, hogy jogos az a feltételezés, hogy a társas támogatás véd a kiégés ellen. Az élet jelentése is protektív faktornak bizonyult a kiégéssel szemben (korrelációk -0,25 és -0,36 között).

A társas támogatásban részesülő és az életüket jelentéstelinek tartó pedagógusokat kevésbé fenyegeti a kiégés. A kutatásban feltárt összefüggések felhasználhatóak a kiégés prevenciójában, a pedagógusoknak szervezett tréningek során nagyobb hangsúlyt lehet helyezni az önismeret, az életcélok és a társas kapcsolati háló fejlesztésére.

POSZTER PREZENTÁCIÓK
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 9:00-10:00 *Andrássy*

**KUTATÁS-MÓDSZERTANI ÉS OKTATÁS-MÓDSZERTANI
INNOVÁCIÓK, TANTÁRGY-PEDAGÓGIAI KUTATÁSOK**

Elnök: Józsa Krisztián
SZTE Neveléstudományi Intézet

Neveléstudományi műhelykutatás dimenziói

Breznayánszky László*, Bicsák Zsanett Ágnes**

* *Nyíregyházi Főiskola*

** *Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete*

A vallásos mozgalmak és pszicho-csoportok pedagógiai hatásának vizsgálata

Mikonya György*, Szarka Emese**, Pirka Veronika**

* *ELTE Tanító és Óvóképző Kar*

** *ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar*

Az oktatás posztmodern kihívásainak társadalomfilozófiai megalapozása

Szabó Anita

Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

**Alvási apnoe szindróma kezelésére alkalmazott légsín terápia hatása a tanulási,
emlékezeti funkciókra és a szorongásra**

Csábi Eszter

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

**Infokommunikációs akadálymentesítés, avagy egyenlő esélyű hozzáférés a neten
fellelhető információkhoz**

Vigh György

Suli-Soft-Design

**Hagyományközvetítés tankönyvvel(?) (Hagyományörző ismereteket tartalmazó
tankönyvek elemzése az általános iskola 5–8. évfolyamán)**

Gécziné Laskai Judit

ELTE PPK Ph.D-hallgató

A környezettani ismeretek szerepe a természettudományos tantárgyak oktatásában

Kónya György, Revákné Markóczi Ibolya

Debreceni Egyetem

Metafogalmi ismeretek egy kémiatankönyvben

Tóth Zoltán

Debreceni Egyetem TTK Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszék, Kémia Szakmódszertani Csoport

A testnevelés és sport műveltségterület megújulási lehetőségei, a jövőorientált-egészségtudatos életvezetés kompetencia bevezetésének szükségességéről

Vass Zoltán

Vörösmarty Mihály Gimnázium

Új pedagógiai módszerek bevezetése a Széchenyi István Egyetemen

Baróti Enikő*, Mészáros Attila**

* *Nyugat-magyarországi Egyetem*

** *Széchenyi István Egyetem*

NEVELÉSTUDOMÁNYI MŰHELYKUTATÁS DIMENZIÓI

Breznyszászky László *, Bicsák Zsanett Ágnes **

* Nyíregyházi Főiskola

** Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Témakörök: nevelési, oktatási módszerek; neveléstörténet, reformpedagógia; pedagógusképzés, pedagóguspálya

Gyarapodnak az intézményi múltat összegző, visszatekintő kiadványok, tudományos igényű dolgozatok az iskolaügy történetének témakörében. Nem ritka azonban, hogy ezek a munkák kronologikus beszámolóként, forrásismertetésként, krónika jellegű leírásként valósulnak meg.

A poszter készítői arra törekednek, hogy saját kutatási tapasztalataik alapján tekintsék át az iskolák, tantestületek, egyetemi műhelyek történeti rekonstrukciójának szemléleti és kutatás-módszertani alapkérdéseit, dimenzióit. A poszter azt mutatja be, hogy az intézményi dokumentumokat, életutakat, intézményi kiadványokat tanulmányozó kutatók, kutatójelöltek milyen megfontolások és eljárások mentén tehetik a dokumentumok, források, emlékezések megismeréséből és ismertetéséből műhelykutatássá a feltáró, elemző vizsgálódásaikat. Hogyan tárható fel és építhető többdimenziós, koherens képpé egy-egy képzőhely múltjának, szellemi kisugárzásának kutatása?

A poszter a *Breznyszászky László* vezette Debreceni Iskola kutatócsoport eredményeit tekinti át, különös hangsúlyt helyezve a debreceni egyetemen működött neveléstudományi és tanárképzési műhely kutatásából egy-egy lényeges dimenzióhoz kapcsolódó kutatási eljárás bemutatására.

Bicsák Zsanett Ágnes kutatása rávilágít, hogy az évkönyvek diákokról közölt adatait forrásként alkalmazva – megfelelő kritika mellett – feltárhatják, hogy milyen képet kívántak közvetíteni a gyakorlógimnázium működéséről, tanulói összetételéről és az eredményességről. Választ kapunk arra, hogy milyen adatokat tekintettek közlésre érdemesnek, kikhez szóltak, mit tekintettek az eredményesség mutatóinak.

Fenyő Imre eredményei alapján azt látjuk, hogy egy alkotó műhelyként is működő tantestület tanárainak tudományos dolgozataiból, szakirodalmi tevékenységéből rekonstruálni lehet a tanári testület meghatározó attitűdjét, szakmai ethoszát és a tanulmányok célközönségéhez fűződő viszonyát.

Vargáné Nagy Anikó kutatásában, mely a műhely formálásában igazgatóként, professzorként egyaránt szerepet játszó *Jausz Béla* életpályájának feltárására irányul, jól alkalmazható eszköznek bizonyult visszaemlékezések gyűjtése és feldolgozása kapcsán az oral history módszer. Ennek segítségével olyan információkhoz juthatunk, amelyek személyes jellegűek ugyan, de más módon nem érhetők el.

Erdeiné Nyilas Ildikó és *Bajusz Bernadett* kutatása arra irányul, hogy kimutassa, hogyan járultak hozzá a tanügy-igazgatási dokumentumok a gyakorlati tanárképzés sajátos szellemi műhellyé válásához. A róluk folytatott vitákból kiolvasható, hogyan alakították a központi szabályozó elveket az adott szakmai erőterben saját intézményük szervezeti kereteikhez, lehetőségeihez.

A VALLÁSOS MOZGALMAK ÉS PSZICHO-CSOPORTOK PEDAGÓGIAI HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA

Mikonya György *, Szarka Emese **, Pirka Veronika **

** ELTE Tanító és Óvóképző Kar*

*** ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar*

Témakörök: egyházi nevelés; alternatív pedagógiák; iskolán kívüli nevelés, informális tanulás

Az új vallásos mozgalmak pedagógiai törekvéseinek tanulmányozása pedagógiai kultúránk kevésbé vizsgált része. A közelmúltban tanárok és egyetemi hallgatók összefogásával munkacsoport alakult ennek pótlására.

A régi és az új vallásos mozgalmak személyiség-felfogásának közös sajátossága, hogy holisztikusan közelítik meg a személyiséget. A szokványos iskolákban pedig a specializáció „áldozataivá” válhatnak a tanulók. A régi és az új vallásos mozgalmak, a különböző személyiségfejlesztő csoportok viszont felvállalják a személyiség holisztikus megközelítését, ebből kiindulva diagnosztizálnak és így fejtik ki hatásukat, mégpedig oly módon, hogy közben egész életre szóló változtatásokat generálhatnak a tanulók életvezetésében. Kutatási módszereinket alapvetően résztvevő megfigyelésre, az interjúzás különböző formáira, életútelemezésre, dokumentum-elemzésre, kérdőíves felmérésre és attitűd-vizsgálatra alapoztuk. Elemzéseinkben a következő tényezőket vettük számba:

- (1) a Biblia nagyon eltérő értelmezéséből levezethető életvezetési szabályok,
- (2) a különböző képességfejlesztésre épülő pszicho-technikák bonyolult rendszere,
- (3) mindezek alkalmanként kombinálva természetgyógyászattal.
- (4) az úgynevezett keleti kultúrából eredő – egymással is vitázó – hatások.

Tapasztalataink szerint szinte minden vizsgált mozgalomnak van mondanivalója a gyermekekről, a tanulásról, a tanárokról, a szülőkről és az iskoláról. Némelyik irányzat eljutott az önálló iskola működtetéséig, mások valamilyen egyesületi formában, tanfolyami rendszerben fejtik ki hatásukat. Előfordul az egyházi törvény adta keretek közötti működtetés, de találkozhattunk egyfajta „rejtőzködéssel” vagy éppen az irányzatok nevének megváltoztatásával is. Praktikus megfontolásból az anyag feldolgozásában szelekcióra szorítkoztunk. Ez azt jelentette, hogy nem vállaltuk fel a bibliai szövegek eltérő interpretálásából adódó vitákat, hanem kiemelt elemzési szempontként főleg

- (1) a családi együttélés szabályaira és a gyermeknevelési elvekre, valamint
- (2) az intézményes nevelés gyakorlatára figyeltünk.

Kutatásunk további lépéseként meghatároztuk azt a kört, amelynek segítségével a lehető legdifferenciáltabb képet kaphatjuk egy-egy mozgalomról. Ennek szempontjai a következők:

- (1) Az adott mozgalom közleményei, dokumentumai saját magáról.
- (2) A benne élők beszámolóí.
- (3) Rokonok, barátok, ismerősök, szomszédok véleménye.
- (4) A mozgalmat valamilyen okból elhagyók nyilatkozatai.
- (5) Bírálatok, kritikai észrevételek.
- (6) Független szakértők véleménye.

Kutatásunk során igyekeztünk a tudományos, szemlélődő, megértő, okkereső megközelítést alkalmazni. A bemutatásra kiválasztott jelenségek többszempontú, egy adott mozgalom, csoport sajátosságaihoz alkalmazkodó komplex vizsgálati metodika kidolgozása tevékenységünk egyik fontos eredménye.

AZ OKTATÁS POSZTMODERN KIHÍVÁSAINAK TÁRSADALOMFILOZÓFIAI MEGALAPOZÁSA

Szabó Anita

Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Témakörök: élethosszig tartó tanulás; neveléstörténet, reformpedagógia

A kutatás célja annak a diskurzusnak a vizsgálata, mely a társadalomfilozófiai tézisek és az oktatásról való gondolkodás között zajlik. Ezáltal arra a kérdésre keresi a választ, milyen alapvető, mi több lényegi kihívásokkal kell jelenünk oktatásának szembenéznie, legalábbis ami modern vagy posztmodernként értelmezett társadalmunk érzetéből fakad. E kutatás specifikusan a társadalomfilozófia téziseinek az oktatás szempontjából releváns elemeinek vizsgálatára vállalkozik. A kutatás apropóját társadalom és oktatás sajátos kapcsolata adja. Az oktatás működési közege a társadalom szférája, így az oktatás fogalmának értelmezése nem nélkülözheti az e közegben zajló jelenségekre való reflexiók számba vételét. A kutatás nagyobb részben *Zygmunt Bauman*, kortárs filozófus és szociológusnak posztmodern, vagy ahogy ő nevezi, „folyékony” társadalmunk oktatásnak állapotáról és helyzetéről írott téziseit vizsgálja. E vizsgálat eredményeként kimutatható az a folyamat, ahogyan, az oktatásról szóló diskurzus a kor szellemében alapjaiban változik meg. Egyúttal ezen elmélet alkalmas annak bemutatására is, hogyan értelmezhető mindennapi élettapasztalatunk egyben a társadalom működésének lecsapódásaként, és hogyan csapódik le újra az oktatás értelmezésében.

A kutatás eredménye azt mutatja, hogy az oktatásnak az a fogalma, melyet mindmáig használunk, egy gyökereiben eltérő diskurzus terméke. Ezzel párhuzamosan kérdésessé teszi az ekként értelmezett oktatás fogalomra épülő intézményrendszer hatékony működését is. Az e következtetések által indukált reflexió hozzájárul korunk változó oktatásügyéről való gondolkodás teljesebbé válásához, ezzel adva elméleti alapot az aktuális helyzet sok szempontú szakmai szemléletéhez is.

Az elemzés végrehajtásához tartalomelemzés és diskurzuselemzés alkalmazása szolgál eszközként. Előbbi az egyes szövegek belső összefüggéseinek feltárását, utóbbi ezeknek az egymáshoz, illetve a társadalmi kontextushoz való viszonyuk elemzését célozza.

ALVÁSI APNOE SZINDRÓMA KEZELÉSÉRE ALKALMAZOTT LÉGSÍN TERÁPIA HATÁSA A TANULÁSI, EMLÉKEZETI FUNKCIÓKRA ÉS A SZORONGÁSRA

Csábi Eszter

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: kognitív fejlődés és fejlesztés

Az alvási apnoe szindróma során fellépő oxigénhiányos állapot és az emiatt bekövetkező széttöredezett alvásstruktúra teljesítményromláshoz vezet a tanulási képességekben és emlékezeti funkciókban.

A kutatás azt vizsgálja, hogy a kezelésére alkalmazott pozitív felső légúti nyomás terápia rövidtávon milyen hatással van az alvás struktúrájára, a légzési eseményekre, ezek változása pedig befolyásolja-e a tanulási folyamatokat, az emlékezeti működést és a szorongás szintjét. Ehhez 24 fő (23 férfi, átlag életkor: 53,21) obstruktív alvási apnoe szindrómás beteggel vettünk fel emlékezeti teszteket a kezelés megkezdése előtt és két hónapos használatot követően.

Eredményeink alapján javulás jelent meg az alvás architektúrájában, csökkent a felületes alvásstádiumokban eltöltött idő és nőtt a teljes alvásidő, valamint a mélyalvás mennyisége. Csökkent az alvás alatti oxigénhiányos epizódok előfordulása, így kevesebb alkalommal történt ébredés. Az alvás szerkezetében és a légzésben történt javulás hatékonyabbá tette az alvást és csökkentette az aluszékonyságot. Két hónapos kezelést követően javulás jelent meg a komplex munkamemória, a rövid és hosszú távú verbális emlékezeti működésben, valamint a szorongás szintjében, ami az oxigénhiányos epizódok csökkenésével függött össze. A mély alvásstádiumok és az itt megjelenő delta hullámú aktivitás növekedése a végrehajtó funkciókat mérő teszteken eredményezett teljesítménynövekedést, a hypoxiás epizódok csökkenése pedig a végrehajtó funkciók mellett a rövid és hosszú távú verbális epizodikus emlékezeti teszteken megjelenő javulással állt összefüggésben. Ennek alapján feltételezhető, hogy az alvási apnoe következtében kialakuló dementia bizonyos funkciókat tekintve reverzibilis.

A fenti módszerek alkalmasak arra, hogy az alvás és tanulási funkciók kapcsolatát vizsgáljuk, továbbá a tanulási zavarok hátterében esetlegesen feltételezhető alvási patológiákat feltérképezzük.

INFOKOMMUNIKÁCIÓS AKADÁLYMENTESÍTÉS, AVAGY EGYENLŐ ESÉLYŰ HOZZÁFÉRÉS A NETEN FELLELHETŐ INFORMÁCIÓKHOZ

Vigh György
Suli-Soft-Design

Témakörök: hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; IKT, e-learning, távoktatás; élethosszig tartó tanulás

Becslések szerint Magyarország lakosságának mintegy 10%-a fogyatékossgal élő, ebből mintegy hetvenezer vak és gyengénlátó, továbbá 8886 siket és 44 679 nagyothalló. Összességében az 1 millióból legkevesebb 300 ezer embertől vonják meg az interneten való akadálymentes böngészés lehetőségét, pedig ők is szeretnének az ott fellelhető információkhoz hozzáférni, azokból tanulni.

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény előírja, hogy részükre biztosítani kell a hozzáférést a közérdekű információkhoz, továbbá azokhoz az információkhoz, amelyek a fogyatékosokat megillető jogokkal, valamint a részükre nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatosak. Tanulásukkal összefüggésben meghatározó a felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény. 2004. május 1-től tagja vagyunk annak az Európai Uniónak, amelynek egyik direktívája előírja, hogy részükre a közszolgálati honlapok elérését is biztosítani szükséges. Továbbá a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról szóló 2009. évi CXXV. törvény elfogadásával ráerősítettek arra, hogy igenis figyelni kell az ezt használó célcsoportra is.

A milliárdnyi webes alkalmazás közül alig 1/5-e alkalmazkodik a megjelenés elemi, ergonómiai, illetve kódolási szabályaihoz, s teremt lehetőséget arra, hogy a hátrányos helyzetű felhasználók is hiánytalanul elérhessék a kívánt oldalakat. Az interneten fellelhető problémák előfordulnak az oktatási célú portálokon, pl. az e-learning területén fellelhető web-alapú alkalmazások esetében is. Ezért érzem úgy, hogy az általam feltárt hiányosságokról ezen a konferencián is beszélnem kell.

Bemutatómban ismertetem azokat az eszközöket (pl. a fejlesztés alatt álló magyar BeLin szoftver), ajánlásokat, ötleteket, amelyekről úgy gondolom, hogy segítségükkel részben vagy egészben akadálymentesíthetők mind az interneten, mind az oktatás területén előforduló web-alapú alkalmazások.

Tervezetem az alábbi célcsoportokat érinti:

- testi fogyatékosok;
- értelmi fogyatékosok;
- diszlexiásokra, olvasási nehézséggel élők;
- gyerekek, idősek;
- technológiailag megkülönböztetett felhasználók;
- kulturálisan elszigeteltek;
- technológiailag alulképzettek.

Véleményem szerint rájuk is vonatkozik az élethosszig tanulás gyakorlata, ha meg akarják találni a helyüket a társadalomban, illetve ha annak hasznos tagjai szeretnének lenni. Tapasztalataimat a következő webes megoldású oktatási keretrendszerekre is figyelemmel összegeztem: Moodle; Hyperwave eLearning Suite; IBM Global Campus; SCORM eLibrary; me-Learning; CoEdu; IntraLearn.

**HAGYOMÁNYKÖZVETÍTÉS TANKÖNYVVEL (?) (HAGYOMÁNYŐRZŐ
ISMERETEKET TARTALMAZÓ TANKÖNYVEK ELEMZÉSE AZ
ÁLTALÁNOS ISKOLA 5–8. ÉVFOLYAMÁN)**

Gécziné Laskai Judit
ELTE PPK Ph.D-hallgató

Témakörök: művészeti nevelés; tanulás, tudás

A NAT (1995) egyik újdonsága az volt, hogy lehetővé tette modernizációs tartalmak beépítését a magyar közoktatásba. Ilyen volt a hon- és népismeret is.

De közvetíthető-e az iskolában, tankönyvek által a néphagyomány azon öröksége, amely eredendően „belenevelődéssel” hagyományozódik? Amikor a kerettanterv (1998) modultárggyá léptette elő a hon- és népismeretet, akkor a néprajzi ismeretek oktatási folyamatban betöltött helyzete is megváltozott, a tantervi előírásokat segítő tankönyvek megjelenése szükségessé vált. A könyvek létjogosultságát a didaktika is alátámasztja, a tanulás külső motivációinak egyik fontos eleme a megfelelően elkészített tankönyv.

A néprajzi tartalmú tankönyvek széles választékából megjelenésük sorrendjében a legismertebbek rövid bemutatására vállalkoztam. *Dárdai Ágnes* és *Kojanitz László* a tanulás összetevőit középpontba állító, a hon és népismeret modulra is vonatkoztatható elemzését alkalmaztam az alábbiakra:

Kissné K. Piroska: Hon és népismeret tankönyvcsalád, Bíbor Kiadó, 2001.

Bánhegyi F.: Hon- és népismeret, Apáczai Kiadó, Celldömölk, 2002, 2009.

Makádi M. -Taraczközi A.: A Föld, amelyen élünk, Mozaik Stúdió, Szeged, 2002.

Baranyai A.: Néprajz (2000), Népművészet (2002), Hon és népismeret (2002), Györi Vizuális Pedagógiai Műhely, Palatia Kiadó.

Baksa B.: Élet a házban 5., Élet a faluban 6., Hon- és népismeret atlasz, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.

Balázs G.: Hon és népismeret, A magyar nép kultúrája, Magyar népcsoportok, hazai nemzetiségek, Pauz-Westermann Könyvkiadó, Celldömölk, 2006.

A tankönyvek használhatóságáról és a néprajzi ismeretanyag közvetítéséről megállapításokat fogalmaztam meg.

Visszatérve a kutatás alapvetésére – „Avagy közvetíthető-e egyáltalán iskolában, iskolai módszerrel a műveltségnek az az öröksége, amelynek alaptermészete, hogy nem iskolászerű átadási módszerrel, hanem a belenevelődéssel hagyományozódik, megannyi olyan tudás és képesség, mely az iskola mai formájától idegen? (Miközben tudván tudni, létkérdés, hogy ezek a tudások, képességek az iskolában közvetíthetők, hiszen családi, kortárs csoport, lakóközösségi kultúrából lényegében kivesztek.” (*Trencsényi*, 1992. 91. o.) – a tankönyv szemszögéből nemleges a válasz. Tény, hogy a néphagyomány ismereteinek közvetítésére, a „visszatartásra” csak a tankönyvek kizárólagosan nem alkalmasak.

Kutatásomban – a tankönyvkutatás kialakult eszköztudományát alkalmazva és továbbfejlesztve – azt vizsgálom, hogy mely tankönyvszerkesztési, tananyag-strukturálási, feladatmegfogalmazási, illusztrálási és stiláris megoldások azok, melyek ezen a feszültségen oldhatnának.

A KÖRNYEZETTANI ISMERETEK SZEREPE A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS TANTÁRGYAK OKTATÁSÁBAN

Kónya György, Revákné Markóczi Ibolya
Debreceni Egyetem

Témakörök: környezetpedagógia; természettudományi oktatás

A környezettani ismeretek elsajátítása, a környezettudatos magatartás és attitűd kialakítása ma a hazai közoktatásban a tanítási órákon zömében más tantárgyakba integrálva, ritkább esetben környezettan tantárgy formájában jelenik meg. Az ilyen formában történő környezeti nevelés hatékonyságára vonatkozóan ez idáig kevés vizsgálat látott napvilágot.

A kutatás célja a 13–18 éves korosztály természettudományok tanulása során szerzett környezettani vonatkozású ismereteinek teljesítményszint felmérése volt.

Hipotézisünk szerint a több természettudományos tantárgyban is szereplő környezettani témára (interdiszciplináris ismeretre) vonatkozó kérdésekben a gyerekek teljesítménye magasabb szintet ér el, mint a csak egyszer egy tantárgyban előkerülő diszciplináris ismereté.

A vizsgálat módszere a kérdőíves felmérés volt, melyet három évfolyam (8., 10., 12. osztály) 374 tanulójaival végeztünk 2010 áprilisában két gimnáziumban és egy általános iskolában. A kérdőív 25 kérdésből áll, melyből 11 diszciplináris, 12 interdiszciplináris, míg további 2 egyik tantárgyban sem szereplő ismeretre kérdezett rá. Az ismeretek előbbieken túli dimenzióját olyan környezettani témák jelentették, mint például a levegőszennyezés, energia, stb. A 25 kérdést e témák alapján is csoportosítottuk 7 feladatblokkba, melyek három évfolyamon mutatott átlagait az SPSS statisztikai kiértékelő programjának varianciaanalízis módszerével hasonlítottunk össze.

Az értékelés szerint a nyolcadikos tanulók a legtöbb kérdésre adott válaszban alacsonyabb átlagot értek el felsőbb évfolyamos társaiknál. A legjobb teljesítményt a tizenkettedikesek nyújtották, bár bizonyos ismeretekben azonos szinten voltak a vizsgálat mintájának legfiatalabb diákjaival. Öt kérdésben a tizedikesek szerepeltek a leggyengébben.

Hipotézisünk igazolásaként a diszciplináris kérdésekre kaptuk a legkevesebb jó választ, míg az interdiszciplinárisokra a legtöbbet. Előfordult azonban az is, hogy néhány diszciplináris ismeret szintje felülmúlta a minden tantárgyban szereplő ismeretét. Következtetéseink értelmében a tantárgyakba integrált környezettani nevelés hatékonyabb akkor, ha a legfontosabb ismeretek valamennyi természettudományos tantárgy aktualitásaiban megjelennek, ha az adott ismeretről minél több tantárgy keretében hallanak, és azokat aktív módon tanulják a tanulók.

METAFOGALMI ISMERETEK EGY KÉMIATANKÖNYVBEN

Tóth Zoltán

*Debreceni Egyetem TTK Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszék,
Kémia Szakmódszertani Csoport*

Témakörök: metakogníció és önszabályozás; tanulás, tudás; természettudományi oktatás

A tankönyv alapvető szerepet tölt be a tanítás és tanulás folyamatában. Felmérések szerint a tanulók elsősorban az órán hallottak ismétlésére, elmélyítésére, a tanárok az óra tartalmi előkészítésére használják. Néhány vizsgálat bizonyítja, hogy a hagyományos leíró-magyarázó tankönyvi szövegek kevésbé alkalmasak a fogalmi váltás előidézésére, a tanulói tévképzetek korrigálására, mint azok, amelyek metafogalmi ismereteket is tartalmaznak, és szembesítik a tanulókat várható tévképzeteikkel, naiv elméleteikkel.

A metafogalmi ismeretek hangsúlyozása különösen fontos a kémia eredményes tanítása-tanulása szempontjából. Mint ismeretes, a kémiai fogalmaknak számos olyan tulajdonsága van, ami nehezé teszi megértésüket, elsajátításukat. Ilyenek például, hogy a kémiai fogalmak egy része mást jelent a mindennapokban és mást a kémiában; számos kémiai fogalomnak megváltozott a jelentése, de az eredeti jelentésére utaló elnevezése megmaradt; a kémiai fogalmak többsége nem jól definiált, jelentése kontextusfüggő; a kémia legtöbb elméleti modellje egymás mellett él, egymást kiegészítő modell, melyek használhatósága a probléma jellegétől függ.

Egy hamarosan megjelenő 9. osztályos kémiatankönyvben kísérletet tettünk a tananyag olyan feldolgozására, amelyben hangsúlyozottan jelennek meg a metafogalmi ismeretek és a várható tanulói tévképzetek. Ehhez remek formai keretet biztosított a kiadó azon elképzelése, hogy a hagyományos tankönyvi szövegben egy családi beszélgetés is helyet kapjon. Ennek során általában a gyerekek vetik fel a problémákat, mondják ki a tanulók jellemző tévképzeteit, a tudományos dolgokról hétköznapi módon gondolkodó emberek naiv elképzeléseit; és általában a szülők és a nagyszülők adnak választ a felvetődő kérdésekre és fogalmazzák meg a problémához kapcsolódó metafogalmi ismereteket.

Mivel a tankönyv még most fog megjelenni, ezért fogadtatásáról, eredményességéről még nem tudunk beszámolni.

A TESTNEVELÉS ÉS SPORT MŰVELTSÉGTERÜLET MEGÚJULÁSI LEHETŐSÉGEI, A JÖVŐORIENTÁLT-EGÉSZSÉGTUDATOS ÉLETVEZETÉS KOMPETENCIA BEVEZETÉSÉNEK SZÜKSÉGSZERŰSÉGE

Vass Zoltán

Vörösmarty Mihály Gimnázium

Témakörök: egészségnevelés, sportpedagógia; nevelési, oktatási módszerek; oktatáspolitikai

A mai kor tudásalapú társadalmában arra kell törekednünk, hogy minden egyes polgár számára lehetővé tegyük mind a fizikai, mind a lelki egészség optimális harmóniáját, valamint a megszerzett tudás alkalmazását. A megszerzett tudás fontosságát felismerve a 2000 márciusában tartott liszaboni Európai Tanács hangsúlyozta, hogy „minden polgár számára biztosítani kell azokat a készségeket, amelyekre ahhoz van szüksége, hogy ebben az új információs társadalomban élni és dolgozni tudjon”. A Tanács az alapvető készségek azonosítására valamint a hagyományos készségek tantervekbe történő beépíthetőségére összpontosított figyelembe véve az alapvető készségek élethosszig tartó megszerzésére, frissen tartására. A 2001-ben létrehozott munkacsoport megalkotta azon kulcskompetenciák keretrendszerét, amelyek támogatják a személyes önmegvalósítást, a társadalmi beilleszkedést, az aktív állampolgári létet és a munkába állást, amelyek feltétlenül szükségesek a tudásalapú társadalomban (EPT, 2005), amely az élethosszig tartó tanulás stratégiájának és infrastruktúrájának másféle megszervezését vonja maga után, továbbá új kompetenciákat követel meg a tanárok részéről.

Bemutatónkban elsősorban arra kívánunk rámutatni, hogy az egyetemes testkultúrát és a jövőorientált-egészségtudatos életvitelt megalapozó kulcskompetencia – mint a fizikai és kognitív funkciók leghatékonyabb implicit és explicit fejlesztő eszköze – teljességgel kimaradt a kulcskompetenciák európai referenciakeretéből. A paradoxon tehát a következőképpen fogalmazható meg: ha egy fenntartható társadalomnak aktív, innovatív, a tudásukat adaptívan alkalmazó polgároknak van szüksége, akkor kimaradhat-e az alapvető készségek referenciaköréből a testkultúra és a jövőorientált, egyéni és társadalmi egészségtudatot kialakító kompetencia, különös tekintettel arra a tényre, hogy ezen alapvető emberi készségeket kizárólag az ontogenetikus fejlődés szenzitív szakaszaiban lehet a leghatékonyabban fejleszteni. Továbbá bemutatjuk a Testnevelés és sport műveltségterület megújulási lehetőségeit a dinamikus rendszerelmélet tükrében. Ezáltal rávilágítunk arra a tényre, hogy a kisiskolás korban a testnevelés magas színvonalú tanítása a megfelelő módszertan alkalmazásával milyen mechanizmuson keresztül képes a tanulók konkrét művelési gondolkodását implicit módon fejleszteni.

A kutatást támogatta: *Somhegyi Annamária* (Magyar Gerincgyógyászati Szövetség), *Nováky Erzsébet* (MTA, IX. osztály, Jövőkutatási Bizottság)

FÖLDRAJZOKTATÁSUNK A SZAKTANÁROK SZEMSZÖGÉBŐL – EGY KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS TANULSÁGAI

Ütőné Visi Judit
Eszterházy Károly Főiskola

Témakörök: természettudományi oktatás; nevelési, oktatási módszerek

A bemutató megállapításai – egy kérdőíves felmérés alapján – mintegy 200 földrajztanár véleményét tükrözik. A felmérés egyik legfőbb célja az volt, hogy képet adjon a hazai földrajzoktatás helyzetéről, összevetve a 2010-es vélekedést a korábbi hasonló kutatások eredményeivel.

A felmérés eredményei alapján megállapítható, hogy tantárgyukat a földrajztanárok általában közepesen fontosnak ítélik meg a közoktatás mai keretei között. Úgy vélik, hogy munkájukat a más szakos kollégákéhoz hasonlóan elismerik. Nem elégedettek ugyanakkor a tantárgyi oktatás feltételeivel, pl. szaktanterem hiánya, taneszköz-ellátottság színvonala.

A közoktatásban önálló földrajzoktatással döntően csak a 7–8., illetve 9–10. osztályában találkozunk. Az ettől eltérő gyakorlat nagyon ritka. A földrajz által közvetített tudást a szaktanárok az általános műveltség fontos részének tekintik. Kiemelkedően fontosnak tartják a környezetünk megismerésében, a térbeli tájékozódás képességének fejlesztésében, és a nemzeti identitástudat kialakításában betöltött szerepét.

A földrajzoktatás legsúlyosabb problémájának a szaktanárok az időhiányt, illetve a tantárgy alacsony presztízsét tartják. A helyzet javításához véleményük szerint magasabb óraszámokra, a továbbtanulás terén szélesebb beszámítási lehetőségre lenne szükség.

A továbbképzések iránti igényt megvizsgálva megállapítható, hogy különbség van az általános és a középiskolában tanítók között. Az általános iskolás kollégák továbbra is fontosabbnak tartják a módszertani továbbképzéseket, tréningeket, a középiskolában tanítók ezzel szemben inkább a szaktudományi programokat részesítik előnyben. Mindkét iskolatípusban megjelent az igény az IKT elsajátítása iránt. Az érettségivel kapcsolatban megállapítható, hogy örülnek a középszinten érettségizők magas számának, de az alacsony tantárgyi presztízzsel összefüggésbe hozva nagyon keveslik az emelt szintű vizsgákat.

ÚJ PEDAGÓGIAI MÓDSZEREK BEVEZETÉSE A SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEMEN

Baróti Enikő *, Mészáros Attila **

* *Nyugat-magyarországi Egyetem*

** *Széchenyi István Egyetem*

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; kutatás-módszertani törekvések; pedagógusképzés, pedagóguspálya

A felsőoktatás pedagógia megújításának jegyében évek óta tartanak a kísérletek a felsőoktatásban. A TÁMOP-4.1.2-08/1/C-2009-0010 pályázat keretében a *Széchenyi István* Egyetemen egy strukturált oktatói továbbképzés zajlott 2010 elején. A pályázat keretében felmértük az oktatók jelenlegi kompetenciáit, oktatási módszereit zárt kérdésű kérdőíves és strukturált interjú módszerekkel. A megkérdezett 142 oktató (a teljes oktatói létszám 52%-a) válaszaiból kiderült, hogy jellemzően nem ismerik a hallgató központú pedagógiai módszereket. A *Széchenyi István* Egyetemre is igaz, hogy nagy számmal tanítanak olyan oktatók is, akik egyáltalán nem részesültek pedagógiai felkészítésben. A pályázatban megtervezett képzések egy 3 szintű, vertikálisan felépített rendszert alkotnak. Ezáltal az oktatók fejlesztették az IKT ismereteiket, a nem formális módszertani ismereteiket és az egyetemen folyó e-learning alapú képzésekhez új szemléletű tutori és mentori kompetenciákat sajátíthattak el.

A projekt által támogatott képzésen 56 fő vett részt. Ebből 31 fő a műszaki tudományi karról, 15 fő a közgazdaságtudományi karról.

A képzés eredményeként, kísérleti jelleggel 10 oktató a saját tantárgyai közül többet átalakított. A hagyományos előadás helyett hallgatóközpontú, saját élményű módszereket alkalmazott.

A pedagógiai kísérlet eredményeként új e-learning alapú tananyagok készültek, és az előadás időtartalmát konzultációs tevékenységgel töltötték az oktató és a hallgatók. A hallgatók számára pedig a tudásuk ellenőrzésére egy zárt és nyílt kérdésekből álló ellenőrző feladatok álltak a rendelkezésükre, valamint folyamatos tutori segítségnyújtást kaptak a féléves felkészülésükhöz.

A pedagógiai, módszertani paradigmaváltás ezzel nem ért véget. Hipotéziseink alapján átdolgozásra került egy közlekedésmérnöki gyakorlati modul is. Itt az ellenőrzés-értékelés újult meg. A csoportmunkában elkészített modellek esetén a végső pontszám kiszámítása után a team tagok egymás között eloszthatták a pontokat, így a munka megvalósítása közben megjelent differenciált hallgatói teljesítmények értékelhetővé váltak. Az értékelést a csoporttagok végzik el, megfelelő szempontrendszer alapján, ahogy a munkaerőpiacon is megtörténik. A mérnökhallgatók visszajelzése és a beadott feladatok alapján megfigyelhető volt, mind a munka színvonalának emelkedése, mind a csoportdinamikai jellemzők javulása, valamint az egyéni aktivitások növekedése.

2010 őszén kerül sor a teljes oktatói állományban a jelenleg alkalmazott módszerek felmérésére és a tanárok számára egy jó példák tára című módszertani segédlet elkészítésére. Továbbá 2011 őszétől a belépő oktatóknak egy strukturált képzési rendszerben kell a tanítási-tanulási módszereit szélesíteni. Így a megváltozott oktatási környezetben és az új munkaerő-piaci kihívásoknak megfelelően, hatékonyabb és hallgató centrikusabb módszerek elsajátításával és használatával lehet a felsőoktatás pedagógiai megújítását elérni.

A kutatást támogatta: Nyugat-Magyarországi Egyetem, *Széchenyi István* Egyetem, TÁMOP-4.1.2-08/1/C-2009-0010 OKMT

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 10:45-12:15 *Budapest*

IDEOLÓGIÁK

Elnök: Sáska Géza
Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Opponens: Nagy Péter Tibor
Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

A pszichológia mint a nevelés eszmei hivatkozási kerete

Pléh Csaba
BME Kognitív Tudományi Tanszéke

A gyermek mint az ideológiák hordozója

Pukánszky Béla
Szegedi Tudományegyetem

Az oktatás és az oktatáspolitikai közgazdasági ideológiái

Polónyi István
DE KTK

Szakma-politikai ideológiák

Sáska Géza
Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A szimpóziumi előadások az oktatásban, különösképpen a közoktatásban működő ideológiákat mutatják be. Az ideológia két szemszögből is áthatja az oktatást. Az egyik, magából a pedagógusi tevékenységből fakad, a tanítványt (a gyermeket), egy majdani világra készíti fel a pedagógus, olyanra, ami még nincs.

A másik, a nemzeti és a globális szinten gyakorolt politikai természetéből fakad, hiszen mindkettő meghatározóan közpénzekből működteti az oktatási ágazatot. A szakmai korporációhoz nem tartozók is ideológiákat fogalmazznak meg az oktatási rendszerrel, a kívánatos embertípussal kapcsolatban.

Az előadások a következő főbb témaköröket érintik:

A pedagógiai szakma-politikai ideológiákat bemutató előadás az ideológiák két típusával foglalkozik: az egyik a pedagógiai korporáció ideológiái, amely a közhatalmának gyakorlását kifelé legitimálja, a másik, amely a korporáción belüli érdek és érték különbségek konfliktusában jelenik meg.

A gyermekkortörténeti-eszmetörténeti előadásban a gyermekeszmény sajátosságaival foglalkozunk. Hipotézisünk szerint a különféle történeti korszakok és kultúrkörök – egymásnak gyakran ellentmondó – ideológiái, társadalmi valóságot magyarázó eszmerendszerei jól tetten érhetően öltenek testet a gyerekekről alkotott elvont mentális képekben, a gyermekideálokban.

A közgazdasági ideológiákat felvonultató előadás az oktatással kapcsolatos közgazdaságtudományi eredetű eszmék rövid áttekintését adja. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy vajon a közgazdasági ideológiák felfalják-e az oktatás „egyéb” céljait, vagy csak átfogalmazzák azokat a gazdasági és fiskális politika nyelvére, a forrás-szerzés nyelvére?

A pszichológiai ideológiákat bemutató előadás a 20. századi pszichológia versengő emberképeiből, mint a nevelés hivatkozási kereteiből indul ki. Foglalkozik az ember alakíthatóságával, a gondolkodás és a személyiség fejlődés különböző értelmezéseivel, illetve a tudás és a kompetencia definiálásával.

A PSZICHOLÓGIA MINT A NEVELÉS ESZMEI HIVATKOZÁSI KERETE

Pléh Csaba

BME Kognitív Tudományi Tanszéke

Témakör: oktatáspolitikai

Az előadás a 20. századi pszichológia versengő emberképeiből, mint a nevelés hivatkozási kereteiből indul ki. Az egyik visszatérő mozzanat az ember alakíthatósága és a pszichológiai plaszticitás gondolat kapcsolata, összekapcsolódva olyan régi kérdésekkel, mint ez eredendő bűn s a korlátozó nevelés eszménye. A fejlődés teljesen hajlékony gondolati vonatkoztatási kerete jelenik meg az optimista, magát egy nemzedék alatt alakítani hívő társadalmakban, az amerikai bihaviorizmusban és a szovjet pszichológia *Pavlov* kultuszában. A másik pólust képezik az 1970-es évektől erőteljesen újraeledő nativista felfogások, melyeknek az egyéni különbségeke genetikai eredetét kiemelő változatai a rendpárti konzervatív felfogásokat, az egyetemes innatizmust hirdető, *Chomsky* nevével induló változatai viszont az emberi nem egységek fejlődési potenciálját emelik ki. Ennek legújabb változatai, *Tomasello*, *Csibra* és *Gergely* egyenesen a kulturális tanulást és a természetes pedagógiát előtérbe állítva a kulturális összehangolás, a vertikális tanulás és a kulturális önkények kialakulásának eredetét is emberspecifikus bio-pszichológiai adaptációkban keresik.

A 20. századi pszichológiák visszatérő kérdése a gondolkodás és a személyiség fejlődésének „szakaszossága” (*Piaget*), s e szakaszok biológiai illetve konstruktivista értelmezése. Nagy gyakorlati következményekkel bíró eszmei töltetet hordoznak e téren a kritikus vagy érzékeny szakaszokkal kapcsolatos megfontolások, melyek hol az első 3 év, hol ezt kiegészítve a serdülőkor jelentőségét emelik ki.

Az életkorok kérdéséve is kapcsolatos a mai nevelésfilozófiában oly fontos tudás és kompetencia szembeállítás pszichológiai értelmezése. A szembeállítást a klasszikus pszichológia az emlékezetkutatás *ebbinghausi* és *bartletti* mintázatának szembeállításaként ismeri. Mára az derült ki, hogy az ember e tekintetben (is) kettős lény: egyszerre jellemzik hajlékony készségrendszerek és explicit tudásrendszere, minden részterülete, legyen az a nyelv, a szakmai felkészültség, vagy az érzelmi reaktibilitás. A pszichológia e téren a kisajátító vagylagos ideológiáknak éppen ellensúlya: mi egyszerre vagyunk cselekvő, s cselekvéseinket tudással vezérlő lények, ahol paradox módon a tudásrendszerek nyitottak egész életünkben, míg a készségrendszerek akárcsak az értékrendszerek sokkal életkorhoz kötöttebbek, ami különleges felelősséget rendel az intézményes nevelés keretihez.

A GYERMEK MINT AZ IDEOLÓGIÁK HORDOZÓJA

Pukánszky Béla

Szegedi Tudományegyetem

Témakörök: neveléstörténet, reformpedagógia

A gyermekkel, a gyermekkorral kapcsolatos társadalmi-történeti narratívumok és attitűdök több síkon ragadhatók meg a gyermekkor-történeti kutatások során. A gyermekeszmény (gyermekideál) síkján a gyermek elvont, eszményített, gyakran mitizált alakban jelenik meg az adott korszak és az adott társadalom „magas”-kultúrájában, illetve a nevelésről elmélkedő szerzők műveiben. Ez a mentális képződmény általában a normativitás elemét is tartalmazza, mivel az idealizált gyermek tulajdonságait írja le. A gyermekfelfogás ezzel szemben közvetlenül kötődik a gyermeknevelés hétköznapi gyakorlatához. Ez a kategória azoknak a gyermekekre vonatkozó elméleteknek, vélekedéseknek, gondolati konstrukcióknak a gyűjtőfogalma, amelyek a köznapi tudat szintjén jelennek meg, és deskriptív jellegüknel fogva nélkülözik az idealizálás, mitizálás mozzanatát.

Jelen gyermekkortörténeti-eszmetörténeti kutatásunkban a gyermekeszmény sajátosságaival foglalkozunk. Hipotézisünk szerint a különféle történeti korszakok és kultúrkörök – egymásnak gyakran ellentmondó – ideológiai, társadalmi valóságot magyarázó eszmerendszerei jól tetten érhetően öltének testet a gyerekekről alkotott elvont mentális képekben, a gyermekideálokban. Kutatásunkban arra törekszünk, hogy rekonstruáljuk a társadalmi ideológiáknak ezt a sajátos manifesztációját, és magyarázatot találjunk e jelenség mélyebb okaira.

Kutatásunk elmélet-történeti jellegű, ennek megfelelően az alkalmazott módszerek: a könyvészeti és levéltári források feltárása és összehasonlító elemzése, illetve részben az oral history metodikájának alkalmazása.

AZ OKTATÁS ÉS AZ OKTATÁSPOLITIKA KÖZGAZDASÁGI IDEOLÓGIÁI

Polónyi István
DE KTK

Témakörök: oktatáspolitikai; oktatás-gazdaságtan

Az előadás az oktatással kapcsolatos közgazdasági teóriák, közgazdaságtudományi eredetű ideológiák rövid áttekintését adja.

Már a közgazdaságtudomány klasszikusai jelentős erőfeszítéseket tettek az oktatás gazdasági, társadalmi jelentőségének vizsgálatára. *Smith* a képzés hasznát, *Malthus* az oktatás szocializációs erejét emeli ki. Majd azután *Marx* a termelőmunka az oktatás és a munka összekapcsolásában látta a mindenoldalúan fejlett ember kifejlesztésének útját. A klasszikusok után két évszázaddal az emberi tőke elmélet az oktatási ráfordítások beruházási jellegét, s termelékenységnövelő s így jövedelemnövelő hatását hangsúlyozza. De a közgazdasági imperializmus kibontakozása nyomán – azaz amikor a közgazdaságtant a piacon kívül, azaz olyan területeken alkalmazzák, amelyeket hagyományosan a szociológia, a politológia, a pszichológia, a filozófia illetékességi körébe sorolnak – a 70-es évektől az oktatásgazdasági kutatások területén megjelennek az oktatási költség–haszon elemzések, általánossá válik az oktatási rendszer és az iskola gazdaságilag racionális, és hatékony működésének elvárása. Mára széles körben elfogadott, hogy az oktatás egyik legfontosabb célja a tudásgazdaság igényeinek megfelelő, a munkaerőpiac keresletéhez alkalmazkodni tudó, innovatív, továbbépíthető tudással rendelkező (hogy csak a leggyakoribb jelzőket idézzem) munkaerő képzése.

Ma már nem lehet olyan oktatáspolitikai dokumentumot találni, amelyben a közgazdasági megközelítés ne jelenne meg, sőt ne lenne domináns. Vajon a közgazdasági ideológiák felfalják-e az oktatás „egyéb” céljait, vagy csak átfogalmazzák azokat a gazdasági és fiskális politika nyelvére, a forrás-szerzés nyelvére?

SZAKMA-POLITIKAI IDEOLÓGIÁK

Sáska Géza

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Témakör: oktatáspolitikai

Az oktatás, különösképpen a közoktatás, immanensen magában hordozza az ideológia intenzív használatát, két tekintetben is.

Az egyik, magából a pedagógusi tevékenységből fakad, a tanítványt (a gyermekek), egy majdani világra készíti fel a pedagógus, olyanra, ami még nincs, amit csak elképzelni lehet. A kívánatos jövő és az ezt szolgáló pedagógiai tevékenység, módszer, iskolaszervezet, értékelési mód eszmei alapja éppen ezért ideológiai természetű.

Az oktatási ideológiák másik iránya a nemzeti és a globális szinten gyakorolt politikai természetéből fakad, hiszen mindkettő meghatározóan közpénzekből működteti az oktatási ágazatot. A szakmai korporációhoz nem tartozók is ideológiákat – fejlesztési gazdasági, egészségügyi, morális - fogalmazzák meg az oktatási rendszerrel, a kívánatos embertípussal kapcsolatban.

A sikeres ideológia feltétele e kettő integrálása. Az elvi gyermek például, mint a jobb jövő ígéretét hordozó képzet ezen ideológiák jellegzetes típusa, amelyhez a kívánatos – többnyire egyenlőkből álló társadalom képéhez illeszkedik, s a pedagógus egyszerre szolgálja a haladást, az egyenlőséget és a gyermeket.

A pedagógiai-szakmai ideológiák két típusa:

- Az egyik a pedagógiai korporáció ideológiái, amely a közhatalmának gyakorlását legitimálja kifelé, amelynek gyakori formája, ún. szakmai-nem szakmai felosztás, amellyel az "ők és mi" különbségtételt teremt. A másik felet – a laikusokat, tanügyirányítókat, választott képviselőket stb. – zár ki a közügyek intézéséből.
- Az ideológiák másik típusa a korporáción belüli érdek és érték különbségek konfliktusában jelenik meg, mint például az oktatás-nevelés, ismeret-képesség primátusáról folytatott vita mutatja. amely a heterogén pedagógus társadalom (főként a népiskolai-elitképzés mentén jelenik meg. Ugyanez látható a pedagógusképzésben pl. pszichológia és a szociológia vetélkedésében is.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 10:45-12:15 *Benczúr I.*

AZ ENYHÉN ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK INTEGRÁCIÓJÁNAK PROBLÉMAVILÁGA

Elnök: Józsa Krisztián
ELTE BGGYK, SZTE Neveléstudományi Intézet

Opponens: Mesterházi Zsuzsa
ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Integráció, inklúzió nemzetközi nézőpontból

Papp Gabriella
*ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája
Tanszék*

Integráltan és szegregáltan beiskolázott 1. osztályos, enyhén értelmi fogyatékos tanulók képességfejlettségének összehasonlítása többségi tanulókéval

Józsa Krisztián*, Fazekasné Fenyvesi Margit**
**ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak
Pedagógiája Tanszék, SZTE Neveléstudományi Intézet*
***ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak
Pedagógiája Tanszék*

Enyhén értelmi fogyatékos, 4–6. osztályos gyermekek többségi osztályba történő beilleszkedésének vizsgálata szociometriával

Szekeres Ágota
*ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája
Tanszék*

Harmadikos, integrált és szegregált osztályba járó, enyhén értelmi fogyatékos tanulók képességfejlettségének összehasonlítása

Józsa Krisztián*, Szabó Ákosné**
**ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak
Pedagógiája Tanszék, SZTE Neveléstudományi Intézet*
***ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak
Pedagógiája Tanszék*

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A fogyatékos gyermekek, tanulók együttnevelésének kérdése nem új keletű a magyar (gyógy)pedagógiában. Az integráció elméleti, jogi, gyakorlati megalapozása az elmúlt évtizedekben megtörtént. Az integráció 1993-as törvényi javaslata óta eltelt tizenhét évben a többségi intézmények tevékenységi köre a sajátos nevelési igényű tanulók befogadásával jelentősen kibővült. A gyakorlati tapasztalatok feldolgozása jelenleg az együttnevelés érvei és ellenérvei köré csoportosítható. Az érvek, ellenérvek mögött azonban ma még túlnyomórészt csak vélekedések, meggyőződések állnak. Az intenzív szakmai, oktatáspolitikai megközelítések ellenére alig állnak rendelkezésre egzakt kutatási eredmények az enyhén értelmi fogyatékos tanulók hazai integrációjával kapcsolatban. Nem ismert, hogy az együttnevelés, ami a többségi nevelési módszerek alkalmazásának túlsúlyával is jár, miként hat az integrált tanulók kognitív és szociális fejlődésére, tanulási motivációjára.

Szimpóziumunkkal az integráció problémavilágához kívánunk empirikus kutatási eredményekkel hozzájárulni. Előadásainkban a tanulásban akadályozottak alcsoportját, az enyhén értelmi fogyatékos tanulókat helyezzük a fókuszpontba, e gyermekek integrációjával kapcsolatos vizsgálatainkat mutatjuk be.

Első előadásunk keretében a témával kapcsolatos legújabb nemzetközi kutatások eredményeit összegezzük. Rámutatunk, hogy a különböző országok eltérő társadalmi viszonyai, intézményrendszere, fogalomhasználata, integrációs praxisa miatt a nemzetközi kutatások eredményei hazai feltételek között csak erős megkötések mellett értelmezhetők. Mindemellett a nemzetközi kutatások jelentős hatást gyakorolnak a hazai elméletre és gyakorlatra. Második előadásunkban első osztályos, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek kognitív és szociális készségfejlettségét elemezzük. Empirikus munkánkban három részmintát hasonlítunk össze: speciális tantervű intézményben iskolát kezdő, integráltan iskolát kezdő és többségi gyermekek mutatóit. Az eltéréseket a családi háttérváltozók és az intelligencia függvényében vizsgáljuk. Harmadik előadásunkban azt járjuk körbe, hogy az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek miként tudnak beilleszkedni a többségi osztályokba. E célból szociometriai módszerrel vizsgáltuk, hogy mennyire fogadják el ezeket a gyermekeket többségi társaik. Szimpóziumunk utolsó előadásában harmadik osztályos, legalább egy éve integrált, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek készség-, és motívumfejlettségét elemezzük. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy a speciális iskolában tanuló társaikhoz képest milyen eltérést mutatnak az integrált tanulók kognitív és szociális készségei, valamint tanulási motivációjuk.

A szimpózium előadásainak újszerűsége, hogy olyan kutatásokról adnak számot, melyek elsők között elemzik az integráció hatását az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek fejlődésére. Az eredményeket az integráció elméleti és gyakorlati kérdései szempontjából egyaránt hasznosnak véljük, mivel a feltételezéseket adatok és bizonyítások válthatják fel.

INTEGRÁCIÓ, INKLÚZIÓ NEMZETKÖZI NÉZŐPONTBÓL

Papp Gabriella

*ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg
Akadályozottak Pedagógiája Tanszék*

Témakörök: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; kognitív fejlődés és fejlesztés

Az integráció, inklúzió kérdése nemzetközi nézőpontból igen sokoldalú képet mutat. Kutatásunk célját arra az összehasonlító gyógypedagógiai szemléletre alapoztuk, hogy a nemzetközi és interkulturális összehasonlításnak sok helytálló alapja van. Az oktatási rendszer nem izoláltan működik és fejlődik országonként, hanem a nemzetek közötti összekapcsolódás, egymásra hatás hálójában. Az összehasonlító folyamatokban való részvétel egyúttal fejleszti azt a kompetenciát is, ami biztosítja a nemzeti kiindulópontok viszonylagosságának a tudatosítását a kutatásban.

A gyógypedagógián belül számos olyan kapcsolódási pontot találunk, amely a külföld ösztönző erejét jelenti a sajátos magyar gyakorlat számára. Az a szakmaiság, amit ma a hazai gyógypedagógia tükröz, csak nemzetközi kontextusba ágyazódva jöhetett létre.

Kutatásunkban egyrészt az országspecifikus vonásokat ragadtuk meg leíró módszerekkel. Célcsoportunk tagjai voltak: Németország, Nagy-Britannia, Csehország, Luxemburg, Svájc, Emellett az USA és Japán integrációs törekvéseit egy-egy példán keresztül írtuk le (*Bürli, Feuser, Bartonova* és mtsai.).

Másik szempontunk volt a nemzetközi együttműködések különböző aspektusainak a vizsgálata. Ezek között találtunk kritikusan elemző, magyarázó megközelítéseket, interkulturális összehasonlító tanulmányokat, a gyakorlat számára is adaptálható nemzetközi tapasztalatokat, valamint két-két országban (Németország és Svájc; USA és Németország) folytatott azonos módon szervezett kísérletek bemutatását (*Stein, Lechta* és mtsai. és mások).

Nemzetközi szinten a jogi, normatív szabályozás elemzése, azok praxisra gyakorolt hatása is releváns téma. Így a participáció ICF/FNO szintű meghatározottságának következményei, hatása az együttnevelés, a megélt gyakorlat világában. A „Salamancai tézisek” következményei Argentínában, Costa Ricán, Spanyolországban vagy Németországban (Pool Maag, Becker).

A nemzetközi palettán a kölcsönösséget, az egymásra hatást jelenti az a felsőoktatási tantervfejlesztő innováció is, melynek eredményeként három partner (Evangelische Fachhochschule Darmstadt, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, University Kuopio) hozott létre egy mesterkurzust a gyógypedagógián belül: Inclusive Education.

Módszereink között egyaránt szerepel leíró és normatív eljárás. Ezen kívül alkalmaztuk a gyógypedagógia tudományán belül kibontakozott összehasonlító gyógypedagógia eszköztárát. Módszertani nehézséget jelentett többek között az egyes országok különböző társadalmi viszonyai, intézményrendszerük eltérő fejlődéstörténete, valamint a „nemzetköziségből” fakadó definíciós és értelmezési problémák.

Megállapítottuk, hogy nincs általánosan akceptált definíció és egységes fogalomhasználat, különböző fogalmakat és koncepciókat alkalmaznak az egyes országok. A kutatás rávilágított néhány veszélyre is, mint a „Szép elv” vs. akceptálás és beépítés jelenségére, vagy a gyarmatosítás (kolonializmus) lehetőségére.

INTEGRÁLTAN ÉS SZEGREGÁLTAN BEISKOLÁZOTT 1. OSZTÁLYOS, ENYHÉN ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK KÉSZSÉGFEJLETT- SÉGÉNEK ÖSSZEHAJONLÍTÁSA TÖBBSÉGI TANULÓKÉVAL

Józsa Krisztián *, Fazekasné Fenyvesi Margit **

** ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg
Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, SZTE Neveléstudományi Intézet*

*** ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg
Akadályozottak Pedagógiája Tanszék*

Témakörök: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; kognitív fejlődés és fejlesztés

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók integrációja a többségi iskolák és a speciális tantervű általános iskolák számára egyaránt megválaszolatlan kérdéseket tartogat. Az alapvető dilemmák közé tartozik, hogy milyen eséllyel indulhat egy enyhén értelmi fogyatékos tanuló a többségi iskolába. Jelenleg nincsenek olyan hazai kutatási eredmények, melyek lehetővé tennék az iskolába lépő enyhén értelmi fogyatékos és többségi gyermekek készségfejlődésének összehasonlítását.

Kutatási célunk az volt, hogy összehasonlítsuk az integráltan és a szegregáltan iskolát kezdő enyhén értelmi fogyatékos gyermekek készségfejlettségét, megvizsgáljuk az intelligenciában és a családi háttérváltozóban rejlő különbségeiket. Vizsgálatunkban 120 enyhén értelmi fogyatékos elsős tanuló vett részt. A minta egyik fele speciális tantervű iskolában tanult, másik fele pedig többségi iskolába integráltan kezdte meg tanulmányait. Elemzéseink során összehasonlítottuk a két rész minta adatait. Emellett korábbi kutatásainknak köszönhetően a többségi tanulók készségfejlettségével is összehasonlításokat tettünk. Mérőeszközként a DIFER Programcsomag hét készségmérő tesztjét, a Raven-teszttel mért IQ-t vettük fel, valamint háttérváltozókat vizsgáló tanítói adatlapot töltöttünk ki a tanulókról. Az adatfelvételre 2009 őszén egyéni vizsgálatok keretében került sor.

Eredményeink szerint nincs szignifikáns különbség az integráltan és a szegregáltan iskolát kezdő gyermekek intelligenciája között. Ugyancsak nem találtunk szignifikáns eltérést a két minta főbb családi háttérváltozóiban. Egyezőnek mutatkozott a szülők iskolázottsága, a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya, a roma tanulók aránya. Az elemi alapkészségek esetében némileg összetettebb a kép. Nincs szignifikáns eltérés a szocialitás, az írásmozgás-koordináció, a relációszőkincs, a tapasztalati összefüggés-megértés és következtetés esetében. Ugyanakkor szignifikánsan fejlettebb az integrált tanulók számolási készsége és beszédhanghallása szegregált társaikénál. A hét készség összevont mutatója, a DIFER-index a szegregált tanulók esetében (52%p) szignifikánsan alacsonyabb integráltan oktatott társaikénál (58%p). Korábbi vizsgálatokból tudjuk, hogy a többségi elsős tanulók DIFER-indexe 77%p, ehhez képest a szegregáltan iskolát kezdő gyermekeké 25%p-tal, az integráltaké 19%p-tal marad el. Ez több mint két évnyi fejlettségbeli megkésettiséget jelent.

Kutatási eredményünk összhangban van azokkal a korábbi adatokkal, melyek szerint az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek készségfejlettsége jelentősen megkésik a többségi társaikhoz képest. A vizsgálat azt is megmutatta, hogy nincsenek egyértelműen azonosítható tényezők annak a háttérben, hogy kik azok az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek, akiket a többségi iskolákba nagyobb valószínűséggel integrálnak. Ezek az adatok azt is valószínűsítik, hogy az integrált tanulók magasabb évfolyamokon kimutatható fejlettségbeli eltérését nem lehet magyarázni az iskolába lépéskor mérhető készségfejlettségi szint eltéréseivel.

A kutatást támogatta: ELTE BGGYK, OTKA K68798.

ENYHÉN ÉRTELMI FOGYATÉKOS, 4–6. OSZTÁLYOS GYERMEKEK TÖBBSÉGI OSZTÁLYBA TÖRTÉNŐ BEILLESZKEDÉSÉNEK VIZSGÁLATA SZOCIOMETRIÁVAL

Szekeres Ágota

*ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg
Akadályozottak Pedagógiája Tanszék*

Témakör: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az optimális szocio-emocionális fejlődés vizsgálata integrált körülmények között már a '70-es évek óta az érdeklődés középpontjában van, hiszen sok kutatás jutott arra a megállapításra, hogy a tanulásban akadályozott (ezen belül az enyhén értelmi fogyatékos) tanulók szociális státusza befolyásolható integrált feltételek között, mégpedig azáltal, hogy több lehetőség lesz pozitív interakciók kiépítésére a kortársakkal.

Rapier (1974) szociometriát alkalmazva azt találta, hogy a siket tanulók szociális státusza hasonló a többiekéhez az integrált osztályokban és magasabb, mint az enyhén értelmi fogyatékos gyermekeké. Több mint félezer teljes integrációban tanuló gyermeket vizsgált *Sale* és *Carey* (1995) a szociometria módszerét alkalmazva. Az integrált gyermekek között volt enyhén értelmi fogyatékos, érzelmi és viselkedési problémával küzdő tanuló, mozgáskorlátozott és érzékszervi fogyatékos diák is. A legkevesebb pozitív választást az érzelmi és viselkedési problémával küzdő gyermekek kapták, majd a tanulásban akadályozott gyermekek, végül pedig a mozgáskorlátozottak. *Cambra* és *Silvestre* (2003) kutatásában a többségi tanulókat választották többször a szociometriai vizsgálatban, mint a sajátos nevelési igényű diákokat, akár a játékra, akár a munkára vonatkozó kérdéseknél. Emellett tendencia mutatkozott a sajátos nevelési igényű tanulók elutasításának irányában.

Kutatásunkban 200 integráltan tanuló enyhén értelmi fogyatékos, valamint 200 többségi tanuló vett részt, akiket az integrált gyermekek osztályaiból választottunk ki. A 4., 5. és 6. osztályokat vontuk be a vizsgálatba. Az évfolyamok kiválasztása során fontosnak tartottuk azt, hogy mind alsó tagozatos, mind felső tagozatos gyermekek bekerüljenek a mintába. A használt kérdéssor 28 kérdést tartalmazott.

Az előzetes vizsgálatok alapján feltételeztük, hogy az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek összességében kevesebb választást kapnak osztálytársaiktól, mint a többségi gyermekek. Emellett feltételeztük azt is, hogy lesznek olyan szociometriai kérdések, amelyeknél nem fogunk különbséget találni.

A szociometriában feltett kérdésekre adott válaszok KMO-értéke 0,934, amely szerint változóink alkalmasak a faktoranalízisre. Így az adatok faktoranalízisét követően 5 faktort hoztunk létre: képességek faktor, beilleszkedési nehézségek faktor, rokonszenvi választások faktor, versengés faktor, verbális agresszió faktor.

A képességek faktor, a rokonszenvi választások faktor, valamint a versengés faktor esetében a többségi gyermekek szignifikánsan ($p < 0,001$) több választást kaptak osztálytársaiktól, mint az enyhén értelmi fogyatékos tanulók. A beilleszkedési nehézségek faktor esetében viszont a vizsgált személyek kaptak szignifikánsan ($p < 0,001$) több jelölést. A verbális agresszió faktor esetében nem volt különbség a többségi gyermekek és az enyhén értelmi fogyatékos tanulók között. Mindezek alapján mindkét hipotézisünk bizonyítást nyert.

HARMADIKOS, INTEGRÁLT ÉS SZEGREGÁLT OSZTÁLYBA JÁRÓ, ENYHÉN ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK KÉSZSÉG- FEJLETTSÉGÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Józsa Krisztián *, Szabó Ákosné **

** ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg
Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, SZTE Neveléstudományi Intézet*

*** ELTE BGGYK Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg
Akadályozottak Pedagógiája Tanszék*

Témakörök: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; kognitív fejlődés és fejlesztés

A nemzetközi kutatások összetett képet rajzolnak az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek integrációjának eredményességével kapcsolatban. Kutatások sora számol be arról, hogy az integrált gyermekek jobb teljesítménymutatókkal rendelkeznek, mint szegregáltan oktatott társaik. Ugyanakkor énképük, tanulási motivációjuk sok esetben alacsonyabb nem integrált társaikénál, gyakran kirekesztődnek, az osztályközösség peremére szorulnak.

Az együttnevelés a hazai pedagógiai gyakorlatban is egyre markánsabban van jelen. Ennek ellenére nincsenek ma még olyan hazai kutatási eredmények, melyek lehetővé tennék az integráltan és a szegregáltan oktatott, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek iskolai teljesítménymutatóinak, valamint készség- és motívumfejlettségének összehasonlító elemzését.

Kutatási célunk az volt, hogy összehasonlítsuk három rész minta készség- és motívumfejlettségét, valamint háttérváltozóit. A vizsgálat harmadikos tanulói között integráltan oktatott (n=52), speciális tantervű iskolába járó (n=141), valamint többségi (n=301) gyermekek voltak. E kutatás részét képezte egy átfogó keresztmetszeti vizsgálatnak, melyben 3., 5. és 7. osztályos tanulók vettek részt, összesen 1670 fő. Ennek köszönhetően a harmadikosok fejlettségi mutatóit más életkorú tanulókéval is össze tudjuk vetni. A többségi minta a szülők iskolai végzettsége szerint reprezentatív.

A következő területek vizsgálatára került sor: matematikai készségek, olvasási készség, szövegértés, íráskészség, tanulási motiváció, intelligencia. Minden mérőeszköz reliabilitása 0,85 felett volt. Emellett háttérváltozókról gyűjtöttünk adatokat.

Eredményeink szerint nincs szignifikáns különbség az integráltan és a szegregáltan oktatott enyhén értelmi fogyatékos gyermekek intelligenciájában, nem tér el lényegileg szüleik iskolai végzettsége sem. Minden vizsgált kognitív készség esetében szignifikánsan jobb fejlettségi mutatókat kaptunk az integrált tanulók esetében, mint speciális tantervű iskolába járó társaiknál. Fejlettségi mutatóik ugyanakkor elmaradnak a többségi tanulókétól. Az integrált gyermekek tanulási motivációja – önértékelésük szerint – nem tér el szignifikánsan a speciális intézménybe járókéitól, szignifikánsan elmarad ugyanakkor többségi társaikétól. Ugyanezt a képet mutatja tanáraik értékelése is tanulási motivációjukról.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy az integrált tanulók iskolai tanuláshoz köthető kognitív készségei fejlettebbek, mint szegregáltan oktatott társaiké. A tanulási motiváció tekintetében ugyanakkor nem különbözik a két rész minta. Az integrált gyermekek minden vizsgált változó esetében szignifikánsan elmaradnak a többségi gyermekektől.

Adataink felhívják a figyelmet a terület további vizsgálatának fontosságára. További kutatásokban kell választ keresni arra a kérdésre, melyik oktatási forma szolgálja jobban az enyhén értelmi fogyatékos tanulók sikeres fejlesztését. Meg kell határozni azokat a kritériumokat, amelyek az integrálhatóság tényét biztonsággal előrevetítik.

A kutatást támogatta: ELTE BGGYK, OTKA K68798.

SZIMPÓZIUM
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 10:45-12:15 *Mozaik*

AZ AFFEKTÍV TERÜLETEK DIAGNOSZTIKUS MÉRÉSE AZ ISKOLA KEZDŐ SZAKASZÁBAN

Elnök: Zsolnai Anikó
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport

Opponens: Vidákovich Tibor
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

A tanulás tanulásának keretei

Habók Anita
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Az egészségműveltség, egészségmagatartás diagnosztikus mérése az 1–6. évfolyamon

Nagy Lászlóné
SZTE TTIK Biológiai Szakmódszertani Csoport, MTA – SZTE Képességkutató Csoport

A szociális készségek és képességek mérési lehetőségei

Zsolnai Anikó*, Kasik László**
* *SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport*
** *SZTE BTK Neveléstudományi Intézet*

Az állampolgári kompetencia mérésének és értékelésének elméleti keretei

Kinyó László
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Napjainkban számos országban folynak a tanítást és a tanulást közvetlenül támogató, az egyéni tanulói igényeket kielégítő, diagnosztikus mérési rendszerek fejlesztésére irányuló programok.

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, ha az iskolai felmérések rendszeresen csak néhány tudásterületre, készségre és képességre koncentrálnak, akkor a tanítási gyakorlatban több tudásterület háttérbe szorul, torzulnak az oktatás eredeti céljai. Ezért elengedhetetlen, hogy az értékelési programok a tudás, a készségek és a képességek szélesebb körét fogják át. Projektünkben így hét kognitív és affektív területen kezdődött meg a rendszeres diagnosztikus értékelés lehetőségeinek a feltárására.

Jelen szimpóziium az affektív területeken folyó munkák eddigi eredményeit foglalja össze. Az első előadás a tanulás tanulásával foglalkozó nemzetközi kutatási eredményeket, valamint a téma diagnosztikus mérésének hazai megalapozását ismerteti. A második prezentáció az egészségműveltség, az egészségmagatartás perspektíváit, dimenzióit és vizsgálatuk lehetséges útjait mutatja be. A harmadik előadás a szociális készségek és képességek mérési tradícióiról, a vizsgálatok során alkalmazott mérési technikákról és eljárásokról, valamint a terület diagnosztikus mérési lehetőségeiről ad áttekintést. Végül a negyedik prezentáció az állampolgári kompetencia mérésének és értékelésének elméleti kereteit (a vizsgálandó hipotetikus konstruktum definiálása, a konstruktum struktúrája, befolyásoló tényezők) vázolja fel a nemzetközi és hazai elemzések tükrében.

A TANULÁS TANULÁSÁNAK KERETEI

Habók Anita

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Témakörök: tanulás, tudás

A hogyan tanuljunk, milyen tanulási módszereket használjunk a sikeres tanuláshoz kérdések régóta a figyelem középpontjában vannak. A tudás alapú társadalom tagjai számára lényeges az, hogy milyen ismeretekre és képességekre kell szert tenni ahhoz, hogy a munkaerő-piacon hosszú távon boldogulhassanak. Aki nem képes tudását megújítani, aki nem tud lépést tartani a változásokkal, később nehezebben fog alkalmazkodni az aktuális körülményekhez. A tanulási képességek fejlesztése és fejlődésének figyelemmel kísérése ezért már az iskolai évek elején kiemelt szerepet kell, hogy kapjon.

A tanulás tanulása téma akkor lett hangsúlyos kutatási terület, amikor a kulcskompetenciák között helyet kapott. A tanulás tanulása téma az ezredforduló körül vált hangsúlyos kutatási kérdéssé. Ekkor kezdődött meg a téma fogalmának újra tanulmányozása, programok, konferenciák szerveződtek köré. Az előadás célja átfogó kép adása a téma definiálásáról, a területeinek meghatározásán át a kapcsolódó kutatások bemutatásáig.

Az elméleti keret annak definiálása köré csoportosul, hogy egyáltalán hogyan is értelmezhető a fogalom, milyen nemzetközi definíciói vannak és ezekből milyen közös irányvonal rajzolódik ki. A hangsúly itt a nagy hagyományokkal rendelkező finn kutatásokon van. A tanulás tanulása kutatásának kereteinek meghatározásában számos külföldi kutató vett/vesz részt (pl. *Ulf Fredriksson, Jarkko Hautamäki, Bryony Hoskins, Sirku Kupiainen*). A fogalom definiálásán túl meghatározták azokat a területeket is, amelyek a kognitív, affektív szféra főbb elemei, és amelyekből egy-egy kutatás kidolgozásakor ki lehet indulni. Ezek a területek azután kiegészültek a metakognitív résszel, mely teljesebbé tette a vizsgálatokat.

Az előadásban bemutatjuk továbbá azt, hogy milyen nemzetközi törekvések vannak a tanulás tanulásának vizsgálatára, milyen programok szerveződtek a téma köré. A nemzetközi kitekintést illetően kiemelkedik Finnország, ahol már korábban felismerték annak fontosságát, hogy az oktatás sikerességéhez a tanulók tanulási képességeinek diagnosztizálására is szükség van. A nemzetközi rész után az előadás kitér a hazai kutatások összefoglalására is, melyek közül a Szegedi Egyetemen zajló projektek kerülnek a középpontba, ahol nagy hagyományai vannak a kognitív és affektív tényezők vizsgálatának, valamint foglalkoznak a metakognitív rész kutatásával is.

A kutatás a TÁMOP 3.1.9.-08/01-2009-0001 pályázat támogatásával valósul meg.

AZ EGÉSZSÉGMŰVELTSÉG, EGÉSZSÉGMAGATARTÁS DIAGNOSZTIKUS MÉRÉSE AZ 1–6. ÉVFOLYAMON

Nagy Lászlóné

*SZTE TTIK Biológiai Szakmódszertani Csoport,
MTA–SZTE Képességkutató Csoport*

Témakör: egészségnevelés, sportpedagógia

A lehető legjobb egészség elérése világszerte a legfontosabb társadalmi célok egyike, mely megvalósulásának egyik alapfeltétele az oktatás. Az egészségfejlesztés mint kiemelt nevelési feladat új kihívásokat támaszt az iskolákkal szemben. Megköveteli a tanulók egyéni fejlődésének segítését az egészség-információval való ellátás és az élethez szükséges képességek fokozása révén. Ezáltal növeli az előttük megnyíló lehetőségeket a saját egészségük és környezetük feletti fokozottabb ellenőrzés gyakorlása és az egészség szempontjából kedvező alternatívák választása terén. Az egészségfejlesztési stratégiákat és programokat az egyes országok, régiók (és intézmények) helyi igényeihez és lehetőségeihez kell igazítani, figyelembe kell venni az eltérő társadalmi, kulturális és gazdasági sajátosságokat (Ottawai Egészségfejlesztési Charta Nemzetközi Egészségfejlesztési Konferencia, 1986).

Számos kutató célja, hogy megértse az egészségmagatartást meghatározó tényezőket és az egészségmagatartás megváltozásának folyamatát. Az egészségmagatartás megértésének egy lehetséges útja az egészségmagatartás elméletének kidolgozása és empirikus tesztelése. E területen végzett kutatások nemcsak az egészségmagatartás jobb megértését teszik lehetővé, hanem alapul szolgálnak az egyének és közösségek általános egészségének fejlesztését célul tűző beavatkozásokhoz, azok eredményességének az értékeléséhez. Számos elmélet született, például a szociálpszichológiai elméletek (szociális kogníció modellek: egészség-meggyőződés modell, megóvás motiváció elmélet, önhatékonyság elmélet, átgondolt tevékenység elmélete, tervezett viselkedés elmélete; stádium modellek), de még nem alakult ki egységes álláspont az egészségmagatartás értelmezésére vonatkozóan (Sutton, 2002).

A fenti okok miatt indokolt az egészségfejlesztés hazai értelmezési keretének és tartalmi, értékelési standardjainak, illetve az ezekhez illeszkedő, az egészségműveltség, egészségmagatartás fejlődésének nyomon követését, a fejlődés kimutatását lehetővé tevő mérőeszköz-rendszer kidolgozása.

Az előadás ismerteti az egészségműveltség, egészségmagatartás perspektíváit, dimenzióit és vizsgálatuk lehetséges útjait. Bemutat egy, a külföldi országok mintáira épülő, a magyarországi központi tantervekhez illeszkedő nemzeti egészségnevelési értékelési keretrendszert, részletezi az egészségnevelési standardokat (lényeges fogalmak, készségek) és a tartalmi területeket, amelyek kontextusában tanítják azokat, valamint megadja a teljesítményindikátorokat a közoktatás 1–6. évfolyamának szakaszhatárait. Ezen kívül példát mutat az egészségműveltség, egészségmagatartás diagnosztikus mérését lehetővé tevő feladatokra.

A nemzeti egészségnevelés tartalmi, értékelési standardok megjelenítik kötelezettségeinket a minőségi egészségnevelés elősegítésében minden gyermek számára; segítik a központi és a helyi tantervek ilyen irányú fejlesztését; alapul szolgálnak a tanulók egészségműveltségének és -magatartásának méréséhez.

A kutatás a TÁMOP-3.1.9 /08/01 pályázat keretében valósul meg.

A SZOCIÁLIS KÉSZSÉGEK ÉS KÉPESSÉGEK MÉRÉSI LEHETŐSÉGEI

Zsolnai Anikó *, Kasik László**

* SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, SZTE Oktatáslélektani Kutatócsoport

** SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Témakörök: szociális képességek, szociális tanulás

A nemzetközi pszichológiai és pedagógiai kutatások (pl. *Shin An* és *Cooney*, 2006; *Van Der Zee*, *Thijs* és *Schakel*, 2002) alapján számos adat áll rendelkezésünkre arról, hogy a szociális viselkedés eredményessége, a környezettel való interakció jelentős mértékben befolyásolja az egyének nemcsak magánéleti, hanem tanulmányi-szakmai boldogulását, s fordítva, a társas interakciók eredményességét nagymértékben meghatározzák az egyén kognitív jellemzői. A kutatások (pl. *Zsolnai* és *Józsa*, 2003; *Anderson*, 2000; *Schneider* és *Byrne*, 1985) azt is bizonyítják, hogy a tudatos, tervszerű fejlesztésre már az óvodai évek alatt, s ezt követően a tankötelezettség során folyamatosan szükség van. Ugyanakkor e programok hatékonyságát a készségek és a képességek mérése nélkül lehetetlen kimutatni.

A szociális készségek és képességek fejlődése leginkább gyermekkorban befolyásolható, így szükség van azokra az empirikus kutatásokra, amelyek különböző életkorban vizsgálják a szociális készségek és képességek fejlettségét és fejlődését. Azonban e készségek és képességek vizsgálata – természetüknél fogva – igen nehéz, mivel működésüket számos tényező – situációfüggőség, kulturális hatások, érzelmek és érzelmi állapotok – befolyásolja, így mérésükkor a felsorolt tényezők mindegyikét figyelembe kell venni.

Az előadás bevezető részében a szociális készségek és képességek mérési tradícióit, a „behavioral assessment” és a „behavioral process” kutatási irányt, majd a szociális készségek és képességek vizsgálata során alkalmazott mérési technikákat és eljárásokat mutatjuk be.

Az előadás további részében a szociális készségek és képességek diagnosztikus mérési lehetőségeivel foglalkozunk. A diagnosztikus mérés és fejlesztés elméleti keretét a szociális kompetencia integratív megközelítése (*Rose-Krasnor*, 1997; *Nagy*, 2007) adja, amely komplex leírást ad a szociális kompetencia részrendszereiről (szociális, emocionális és kognitív), azok alrendszereiről (részrendszerenként motívum- és képességrendszerek), illetve ezek rendszerösszetevőiről (alrendszerenként az öröklött és tanult összetevőkről: motívumok, képességek, szokások, minták és ismeretek).

Az integratív szociáliskompetencia-modell (*Zsolnai* és *Kasik*, 2009) öt fő pszichikus összetevőjének a szociálisérdek-érvényesítő képességeket (együttműködés, segítség, versengés, vezetés); az érzelmi képességeket (érzelmek felismerésének, kifejezésének, megértésének és szabályozásának képessége); a szociálisprobléma-megoldó képességet (problématájékozódási és problémamegoldási képesség); a megküzdési stratégiákat (a proszociális és az agresszív viselkedésben szerepet játszó, érzelmi és szociális készségekkel összekapcsolódó megküzdési formák) és a szociális kommunikációt tekintjük.

E pszichés tényezők minél pontosabb leírása szükséges ahhoz, hogy meginduljanak a diagnosztikus mérések és fejlesztések az intézményes nevelés keretei között.

A kutatás a TÁMOP-3.1.9 /08/01 pályázat keretében valósul meg

AZ ÁLLAMPOLGÁRI KOMPETENCIA MÉRÉSÉNEK ÉS ÉRTÉKELÉSÉNEK ELMÉLETI KERETEI

Kinyó László

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Témakör: társadalomtudományi oktatás

Az elmúlt évtizedben több fejlett európai országban (pl. Anglia, Németország) központi iskolai feladattá vált a demokráciára nevelés (l. *Crick*, 2000; *Himmelman*, 2006). Az állampolgári nevelés tantervi szabályozásaival párhuzamosan egyre több ország és tudományos kutatóintézet tesz közzé olyan elméleti keretrendszereket és modelleket, amelyek különböző életkorú tanulók állampolgári kompetenciája fejlettségének méréséhez-értékeléséhez szolgálnak kiindulópontként (l. IEA CivEd 1999, IEA ICCS 2009, CRELL, BLK-modellkísérlet stb.). Egy több műveltségi területre kiterjedő, magyarországi komplex kutatási projekt részeként elérhető közelségbe került az eredményes iskolai állampolgári nevelés előfeltételeinek feltárása, valamint az állampolgári kompetencia mérési-értékelési standardjainak kidolgozása.

Elméleti jellegű előadásunk a kutatási részprojekt azon eredményeire fókuszál, amelyek (1) a vizsgálandó hipotetikus konstruktum definiálása körüli nehézségek leküzdésére, a különböző elméleti modellek által kínált kompetencia-meghatározások additív szempontú kiterjesztése helyett a szintézisére irányulnak; (2) a kompetencia szűkebb és tágabb befolyásoló tényezőit foglalják egységes keretbe, valamint (3) a konstruktum struktúráját, pszichikus komponenseinek rendszerét (ismeretek, készségek, képességek, értékek, attitűdök, szándékolt viselkedések) a témához kapcsolódó nemzetközi és hazai szakirodalomfeltárás- és elemzés alapján rendszerezik.

Eredményeink szerint az állampolgárikompetencia-fogalom hatóköre négy tartalmi területre, a politikára, a gazdaságra, a jogra és a társadalomra/hétköznapi életre vonatkozik, ezért minden társadalomtudományi diszciplína (pl. politológia, ökonómia, jogtudomány, szociológia) a kompetencia meghatározásánál vonatkoztatási diszciplínának tekinthető. Minden ismert elméleti modellben központi szerepet töltenek be a kognitív politikai képességek (pl. politikai ítélőképesség), de az állampolgári kompetencia komponensei között a kognitív képességek mellett szociális és morális dimenziók is helyet kapnak. Az egyes alkotóelemek fejlődési sajátosságai és a részképességek fejlődésének érzékeny periódusai azonban jelenleg még nem ismertek, vagy a leírások kidolgozatlanok. Számos kompetencialista létezik, amelyek az eredményes állampolgári léthez szükséges képességeket sorolják fel. Az általunk ismert kezdeményezések közül a CRELL Aktív Állampolgárság a Demokráciáért Projekt indikátorai, az egyesült államokbeli NAEP mérési-értékelési keretrendszere és az NCSS értékelési standardjai tekinthetők a legkidolgozottabbnak. E keretrendszerek és értékelési standardok számos olyan elemet tartalmaznak, amelyek a hazai állampolgári/társadalomismereti nevelés céljai, tartalmi és követelményei meghatározásában is iránymutatóak lehetnek, egy másik ország megközelítésmódjának átvétele helyett azonban – ahogyan erre *Kerr* (2008) is felhívja a figyelmet – a sajátos történelmi hagyományok és egyéb kontextusspecifikus tényezők számbavételére is szükség van.

A kutatás a TÁMOP-3.1.9 /08/01 pályázat keretében valósul meg.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 10:45-12:15 *Margaréta*

INFORMÁCIÓS-KOMMUNIKÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK

Elnök: Kárpáti Andrea
ELTE TTK Multimédiapedagógiai Központ

Egyetemi és főiskolai hallgatók webes technológiahasználata a formális oktatáson kívül

R. Tóth Krisztina*, Molnár Pál Viktor**, Kétyi András***

* *MTA-SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport*

** *ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központ és KRE BTK
Japanológia Tanszék*

*** *BGF Külkereskedelmi Kar*

**A virtuális tanulási környezet, az IKT kompetencia és a tanulási stílusok közti kapcsolat
nyelvtanulók körében**

Kétyi András

BGF Külkereskedelmi Kar

Egymásba-ágyazott tudásépítő diskurzusok az online közösségi térben

Molnár Pál Viktor

*ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központ és KRE BTK
Japanológia Tanszék*

Együttműködő tudásalkotó tanulás blog alapú hálózatos környezetben

Molnár Pál Viktor

*ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központ és KRE BTK
Japanológia Tanszék*

EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI HALLGATÓK WEBES TECHNOLÓGIAHASZNÁLATA A FORMÁLIS OKTATÁSON KÍVÜL

R. Tóth Krisztina *, Molnár Pál Viktor **, Kétyi András ***

* MTA-SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport

** ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központ és

KRE BTK Japanológia Tanszék

*** BGF Külkereskedelmi Kar

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; felsőoktatás, felnőttoktatás

A 21. század iskolájában már nem kerülhetők el a különböző IKT-s eszközökkel támogatott oktatási módszerek, együttműködést támogató tanulási környezetek alkalmazása (R. Tóth és Molnár, 2009). A web 2.0 számos új lehetőséget kínál a tanítás és tanulás folyamatában (oktatási blogok, wikik, fájlmegosztó alkalmazások, virtuális világok stb.), mely eszközökkel a Net generáció tagjai (Kárpáti, online) az iskola falain kívül, az informális tanulás keretein belül egyre gyakrabban találkoznak és foglalkoznak (Molnár, 2010).

A jelen kutatás célja (1) az egyetemi és főiskolai hallgatók webes alkalmazásokhoz/technológiákhoz való viszonyulásának feltárása, (2) a kutatási eredmények kultúrafüggő vizsgálata, azaz összehasonlítása a nemzetközi szakirodalomban (l. pl. Kennedy és mtsai., 2007) publikált Net generációs jellemzőkkel.

A vizsgálatban négy felsőoktatási intézmény (BGF, ELTE, KRE és az SZTE) hallgatói (N=249) vettek részt. Az adatfelvételkor a diákok átlagéletkora 21,3 év (sd=2,65) volt. A 66 ítemes kérdőív a hallgatók demográfiai, családi-kulturális háttérváltozóira, számítógéphasználati szokásaira, számítógépes attitűdjükre és ismereteire fókuszált. A válaszadás ötfokú skálán történt. Az adatfelvétel 2010 májusában zajlott papír-ceruza (PP) és számítógépes (CB) formában.

A kérdőív reliabilitása a két környezetben (Cronbach- α PP=0,91, Cronbach- α CB=0,94) nem különbözött egymástól. A tradicionális – nem kollaboratív – webes technológiák közül a hallgatók közel mindennap használják az Internetet e-mailezésre (x=4,18, sd=0,84) és információkeresésre (x=4,28, sd=0,85). Az azonnali üzenetküldés (instant messaging) ritkább (x=3,39, sd=1,33), ugyanakkor még mindig gyakori tevékenység. A szintén kapcsolattartáshoz használt (web 2.0-s) közösségi portálok személyes üzenetküldési funkcióit (x=2,77, sd=1,21), illetve üzenő falait (x=2,62, sd=1,39) is heti rendszerességgel alkalmazzák a hallgatók. Ezzel szemben az olyan webes alkalmazásokban, ahol a hallgatók aktív résztvevői lehetnek az információ és a tudás megkonstruálásának, nem gyakorlottak. A megkérdezettek 83,9%-a még nem szerkesztett wiki oldalt, 75,1%-a nem hozott létre blogot. Ezek az arányok egybecsengenek a nemzetközi szakirodalomban publikált eredményekkel. A webes szerkesztés mellőzésének oka, hogy a diákok többsége segítségre szorul a blogok, illetve fórumok bejegyzési/reflektálási funkcióinak használatában, vagy a wiki oldalak szerkesztésében.

Munkánk egyrészt alátámasztja, hogy az újabb technológiák közül a közösségi hálózatok relevanciával bírnak az oktatásban, melyek előnye, hogy szorosabb együttműködést biztosítanak a felsőoktatás szereplői számára, a közös tanulás színterévé válhatnak, a távoktatás hatékonyságát növelhetik. Másrészt rávilágított arra, hogy kevés hallgató jártas a blogok, wiki és fórumok szerkesztésében, így ezek az applikációk csak bevezető jelleggel alkalmazhatók a mindennapi oktatásban.

A VIRTUÁLIS TANULÁSI KÖRNYEZET, AZ IKT KOMPETENCIA ÉS A TANULÁSI STÍLUSOK KÖZTI KAPCSOLAT NYELVTANULÓK KÖRÉBEN

Kétyi András

Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Kar

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; felsőoktatás, felnőttoktatás

Vajon ha a hallgatók tanulmányaik során a korábbiakhoz képest más tanulási környezetbe kerülnek, akkor tanulási stílusuk is megváltozik? Néhány tanulmány szerint ilyen esetekben változás mutatkozik a tanulási stílusban (*Jordanov, 2001*), mások szerint viszont ilyen változás nem mutatható ki (*Heaton-Shrestha és mtsai., 2007*).

Kutatásunkat, melyben az IKT eszközök, az IKT kompetencia, a motiváció és a tanulási stílusok közti kapcsolatot vizsgáltuk, idegen nyelvtanulók körében végeztük két főiskolai évfolyamon (N=82 és N=66, átlagéletkor=19,12 év) 2010. február és május között.

Kutatási kérdéseink a következők voltak:

1. Milyen tanulási stílusok rajzolódnak ki a hallgatói válaszok alapján?
2. Kimutatható-e valamilyen kapcsolat a használt IKT eszközök, az IKT kompetencia és a tanulási stílusok között?
3. A tanulás során használt IKT eszközök fejlesztő hatásának és motiválónak bizonyulnak-e?

A kutatást kísérleti, illetve kontrollcsoportos felosztásban végeztük, a kontrollcsoport kizárólag hagyományos, papír alapú tananyagokat használt, a kísérleti csoport viszont IKT eszközöket, virtuális tanulási környezetet és interaktív táblát.

Elő- és utóméréseinkhez az alábbi mérőeszközöket használtuk:

- tanulási stílus kérdőív
- IKT kompetencia kérdőív,
- motivációs kérdőív
- nyelvi szintfelmérő teszt
- nyelvi záróteszt.

A fenti kvantitatív mérőeszközökön túl kvalitatív mérőeszközöket is használtunk, az IKT eszközöket használó kísérleti csoportokban a hallgatók blogot írtak tanulási szokásaikról, valamint kurzuselégedettségi kérdőívet is kitöltöttek.

Az IKT eszközök a nyelvi záróteszt eredményei szerint mindkét évfolyam esetében fejlesztőnek bizonyultak, különösen az első évfolyam esetében, szignifikáns különbséget azonban csak kevés esetben mértünk, így például a fiú hallgatók IKT attitűdjében. A tanulási stílus kérdőív eredményei a két évfolyam között különbséget mutatnak, de szignifikáns különbséget itt sem találtunk.

EGYMÁSBA-ÁGYAZOTT TUDÁSÉPÍTŐ DISKURZUSOK AZ ONLINE KÖZÖSSÉGI TÉRBEN

Molnár Pál

*ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központ
KRE BTK Japanológia Tanszék*

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; IKT, e-learning, távoktatás; szociális képességek, szociális tanulás

Előadásomban az online közösségi tér felsőoktatási, órai és órán kívüli kísérleti felhasználásáról fogok beszámolni. A feltáró jellegű kísérlet célja, hogy felderítse a hallgatók online közösségi média használatát, melyik általuk használt közösségi hálózatban mit osztanak meg, miről, kivel és milyen intenzitásban beszélnek meg, valamint ezek a diskurzusok milyen mintázatot mutatnak. A kutatásban másod- és harmadéves egyetemi hallgatók vettek részt (N=16).

Az ún. web 2.0 eszközökkel olyan konstruktív tanulási környezetek hozhatók létre, ahol a tanulók együtt dolgozhatnak és segíthetik egymást, mialatt különböző eszközöket és információs forrásokat használnak a tanulási céljaik elérésére és a probléma megoldási tevékenységeikhez (Wilson, 1995). Az egyik ilyen népszerű közösségi alapú eszköz a blog. A kurzus blogja, mint közösségi tudásépítő (Stahl, 2000) tanulói környezet (Molnár, 2009; Kárpáti, Molnár és Molnár, 2009) funkcionál, ahol a hallgatók együttműködő módon alkotnak, felváltva összefoglalva, írva egy-egy témáról – ahol a bejegyzések a dialogikus tanulás (Paavola és Hakkarainen, 2005) tudásközvetítő objektumai –, s melyet ugyanebben a környezetben megvitatnak. Az online közösségi hálózatok az egymásba ágyazottságnak (Csermely, 2005) köszönhetően alkalmasak arra, hogy a kurzus környezetben, mint gyakorlóközösségekben (Wenger, 1998) zajló diskurzusokat a hallgatók áttemeljék, továbbvigyék saját közösségeikbe, hálózataikba, ahol immár saját ismerőseik között folytathatják a témák boncolgatását.

Ennek két legfontosabb, legelterjedtebb eszköze a néhány éve megjelent, majd elterjedt online közösségi hálózat – melynek egyik legnagyobb és legnépszerűbb reprezentálója a Facebook –, valamint a szintén néhány éve megjelent és elterjedt új, közösségi alapú információ megosztási forma, a kapcsolathálózati funkciókkal felvértezett, bejegyzésenként 140 karakterre korlátozott mikroblog, melynek legismertebb platformja a Twitter (Huberman, Romero és Wu, 2009).

A kutatás során arra kerestem választ, hogy a kurzus hallgatói hogyan használják az általuk használt közösségi hálózatokat (Facebook, Twitter) az általuk és a társaik által írt írások megosztására, a kurzus blogjában felvetett témákat hol és hogyan tárgyalják meg, hol és hogyan zajlanak a diskurzusok. A hallgatók közötti interakciók mintázatát kapcsolathálózati eszközökkel és módszerekkel (Scott, 2000; Wassermann és Faust, 1994) tárom fel és keresek összefüggéseket. Ehhez a kurzus blogjában, valamint az online közösségi hálózatban rögzített, a hallgatók által közzétett, publikus adatokat használok.

Az eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók egy része szívesen használta a blogot, az online közösségi és a mikroblog hálózatot az órai és az órán kívüli munkában, azonban a hallgatók eltérő módon viszonyultak ezekhez az eszközökhöz, a legtöbb hallgató, annak ellenére, hogy a kurzus során intenzíven osztotta meg saját és társai írását, a kurzus befejeztével nem folytatja ezt a tevékenységet.

EGYÜTTMŰKÖDŐ TUDÁSALKOTÓ TANULÁS BLOG ALAPÚ HÁLÓZATOS KÖRNYEZETBEN

Molnár Pál

*ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központ és
KRE BTK Japanológia Tanszék*

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; IKT, e-learning, távoktatás; szociális képességek, szociális tanulás

Az előadásomban felsőoktatási kurzus keretében, blog alapú tanulási környezetben folytatott online együttműködési munkáról fogok beszámolni. A kísérleti kurzus egymást követő két félévében másod és harmadéves egyetemi hallgatók vegyes csoportjai vettek részt (N=19 és N=16) a közös munkában, azonos blog-környezetben. A hallgatók a félév során adott, szélesebb körű kulturális témakörön belül választhattak tetszőleges témákat, a feladat bejegyzések írása volt. A félév során összesen 6-8 téma kidolgozása volt előírva, heti 3-4 hozzászólással. A kurzus során nem csak az ismeretek megszerzése és a részvétel volt a cél, hanem az ismeretanyag aktív, közös erőfeszítéssel történő összegyűjtése és építése, fejlesztése is (*Paavola, Lipponen és Hakkarainen, 2004*). A közösen szerkesztett, nyílt tanulói környezetként funkcionáló (*Kárpáti, Molnár és Molnár, 2008*) blogban a hallgatók által létrehozott írások jelentették a trialogikus tanulás (*Paavola és Hakkarainen, 2005*) összekötő, összekapcsoló (*Downes, 2006; Siemens, 2006*) tudásobjektumait. Az írások köré diskurzusok szerveződtek hozzászólások formájában, a hallgatók szakértői, gyakorlóközösséget (*Wenger, 1998*) alkottak.

Az empirikus kutatás igazolja, hogy a vizsgálati mintákban az együttműködő, tudásalkotó és megosztó tanulási forma eredményes volt, az ilyen jellegű ismeretszerzés és átadás a tanulócsoportokra közösségformáló, közösségszervező és kapcsolatformáló hatással volt.

A két hallgatói minta interakcióinak elemzése rávilágít arra, hogy az erős kötésekkel, intenzív interakciós és sűrű hálózati mintával (0.86 és 0.72) rendelkező közösségek tagjai között intenzív és termékeny együttműködés alakult ki (*Lipponen, 2002*). A hallgatók közötti interakciók elemzéséhez kapcsolatháló-elemzés módszertanát (*Scott, 2000; Wassermann és Faust, 1994*) alkalmaztam, melynek segítségével megismerhetővé vált többek között a hallgatói kapcsolatháló, a hallgatók központi és perifériális szerepstruktúrája, a hallgatók közötti interakciók iránya és intenzitása, valamint az interakciós háló sűrűsége.

A tanulók és az általuk írt bejegyzések, valamint hozzászólások kétdimenziós hálózatot (*Borgatti és Everett, 1997*) alkottak, melynek hálózati gráfját tanulmányozva jól látható az együttműködő tudásalkotás ismeretgyűjtő, halmozó és közösségteremtő jellege. A kétdimenziós háló gráfjában a hallgatók képezik az egyik dimenzió, az általuk írt bejegyzések pedig a második dimenzió csomópontjait.

A hallgatók bejegyzés és hozzászólás írási (beküldési)-időbeli-tevékenységi (gyakorisági) mintázatát elemezve rendezetlen, villanásszerű (*Barabási, 2010*) eloszlás mutatkozik, azonban ezek a változó intenzitású, néha gyakoribb, rendezetlennek tűnő közreműködések összességében közel kiegyenlített folytonosságot mutatnak.

A hallgatók munkájának vizsgálatában a következő vizsgálódási területet a hallgatók személyes és szakmai hálózatainak kurzushoz kapcsolódó működési mintázatainak feltérképezése fogja jelenteni.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 13:00-14:30 *Budapest*

SZÁMÍTÓGÉP-ALAPÚ TESZTELÉS A GYAKORLATBAN

Elnök: Molnár Gyöngyvér
SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Opponens: Vidákovich Tibor
SZTE Neveléstudományi Intézet

Papír- és számítógép-alapú tesztelés összehasonlító vizsgálata kisiskolás diákok körében

Molnár Gyöngyvér*, R. Tóth Krisztina**, Csapó Benő***

* *SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport*

** *SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport*

*** *SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport*

Médiahatás vizsgálata teljesítményen alapuló mintafelosztás segítségével

R. Tóth Krisztina

SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport

A tanulói teljesítménymérések hatása a tanítási folyamatra általános iskolában dolgozó pedagógusok nézetei alapján

Tóth Edit*, Csapó Benő**

* *MTA-SZTE Képességkutató Csoport*

** *SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport*

A kétszintű nyelvi érettségi tanítási-tanulási folyamatra gyakorolt hatása a tanárok nézetei alapján: egy online kérdőíves vizsgálat eredményei

Vígh Tibor

SZTE Neveléstudományi Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A számítógépes mérés-értékelés bevezetése, a technológia mérés-értékelés folyamatába történő integrálása hatékonyabb tesztelést eredményez. Egyrészt az információ elektronikus áramlása gyorsabb és olcsóbb (*Moss és Hendry, 2002*), mint ha mindazt fizikailag, manipulatív módon tennénk (*Negroponte, 1995* idézi *Bennett, 2002*), másrészt a technológia olyan új lehetőségeket, új mérési módszereket tesz lehetővé, amelyek a hagyományos technikákkal nem megvalósíthatók. Ma már senki sem vitatja, hogy a technológiai alapú tesztelés rövid vagy hosszabb távon kiszorítja a papíralapú tesztelést (*Kozma, 2009*), ezzel forradalmasítva a mérés-értékelés célját és lehetőségeit is (*Molnár, 2010*).

A papír-alapú (PP) tesztelésről a számítógép-alapú (CB) tesztelésre történő átállás azonban csak fokozatosan történhet: mindenekelőtt (1) feltérképezve a közvetítő eszköz tesztelés során betöltött szerepét, (2) azonosítva azon diákokat, csoportokat, akik a közvetítő eszköz váltásából adódóan máshogy viselkednek a tesztelés során, (3) elfogadtatni a tanárokkal a számítógépet, mint a mérés-értékelés közvetítő eszközét.

A szimpózium bevezető előadása kisiskolás diákok (1–2. évfolyam) CB tesztkörnyezetben való viselkedésének leírására, azaz a CB tesztelés korai alkalmazására fókuszál egy tantárgy független területen. Az elemzés többek között kitér (1) a kisiskolás diákok PP és CB teljesítmények összehasonlítására, (2) azon itemformátumok meghatározására, ahol a közvetítő eszköz teljesítménybefolyásoló erővel bír, (3) azon részminták definiálására, akik máshogy viselkedtek a CB és PP teszten. A kutatás mintegy folytatásaként tekinthetünk a szimpózium második előadására, ahol már idősebb, 5. és 6. évfolyamos diákok PP és CB teszteredményeit hasonlítja össze a szerző két tesztelési kontextusban – egy általános gondolkodási képesség, illetve olvasási képesség tekintetében. A kutatás célja annak meghatározása, hogy vannak-e ezen életkorban olyan tanulócsoporthoz, amelyek társaikkal szemben előnyben részesülnek, vagy hátrányba kerülnek azáltal, hogy a PP környezetet felváltja a CB tesztkörnyezet. A szimpózium utolsó két előadása tanárok számítógép-alapú kérdőíves vizsgálatát állítja a középpontba, ahol a számítógépes tesztelés – más kontextusban – mint eszköz kerül előtérbe. Ezen blokk első előadása kitér a tanárok CB teszteléssel – mint a rendszerszintű mérések egyik lehetséges jövőbeni módjával – kapcsolatos nézeteire, valamint a teljesítménymérések mindennapi pedagógiai munkára gyakorolt hatásaira. A tanárok nézeteit fókuszba állító blokk második előadása online adatfelvétel segítségével a tanárok nézetei, attitűdjei alapján vizsgálta a kétszintű nyelvi érettségi hatását.

PAPÍR- ÉS SZÁMÍTÓGÉP-ALAPÚ TESZTELÉS ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA KISISKOLÁS DIÁKOK KÖRÉBEN

Molnár Gyöngyvér*, R. Tóth Krisztina **, Csapó Benő***

* SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

** SZTE Neveléstudományi Intézet, Oktatásméleti Kutatócsoport

*** SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport

Témakörök: kognitív fejlődés és fejlesztés; pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A számítógép-alapú (CB) tesztelés mindamellett, hogy a papír-alapú (PP) teszteléshez képest számos új lehetőséget kínál, új kérdéseket vet fel a mérés-értékelés területén. A CB és PP tesztelés eredményeinek összehasonlíthatóságára idősebb diákok és felnőttek körében több vizsgálat is fókuszált (Clariana és Wallance, 2002; Csapó, Molnár és R. Tóth, 2009), azonban hiányterületnek számít a kisiskolás diákok körében végzett párhuzamos kutatás. A jelen kutatás célja: (1) kisiskolás diákok CB tesztkörnyezetben való viselkedésének leírása, (2) PP és CB teljesítmények összehasonlítása, (3) azon itemformátumok meghatározása, ahol a közvetítő eszköz teljesítménybefolyásoló erővel bír, (4) azon részminták definiálása, akik máshogy viselkednek a CB teszten.

A tantárgyfüggetlen tartalom biztosítása céljából egy célzottan kisiskolások részére kidolgozott 37 figurális és nonverbális itemet tartalmazó induktív gondolkodás tesztet alkalmaztunk mind a PP, mind a CB adatfelvétel során. A PP adatfelvételt 2008 tavaszán első évfolyamos reprezentatív minta bevonásával végeztük (N=5156), míg a CB adatfelvételre 2010 tavaszán került sor (N=313) a TAO-platform segítségével.

A teszt reliabilitásmutatója nem különbözött egymástól a két tesztkörnyezetben (PP=0,88; CB=0,85). A diák-szintű elemzések alapján megállapítható, hogy az azonos gondolkodási területen, de magasabb évfolyamos diákok körében végzett kutatási eredményekkel ellentétben kisiskolás diákoknál teljesítménybefolyásoló erővel bír az alkalmazott közvetítő eszköz. A diákok átlagos teljesítménye magasabb PP környezetben ($x=45,33\%$, $sd=20,07\%$), mint CB alapon ($x=32,66\%$, $SD=18,17\%$; $t=6,11$, $p<0,01$), a különbség átlagosan egy év spontán fejlődés mértékének felel meg. Az elsős diákok PP teljesítménye a másodikos diákok CB teljesítményével azonos ($x=47,71\%$, $sd=18,04\%$). Az induktív gondolkodás egyes alapstruktúráira fókuszáló, különböző típusú itemeket alkalmazó részteszt szintű elemzések megerősítették a fenti eredményt. Függetlenül a vizsgált konstruktumtól és az alkalmazott itemformátumtól, az első évfolyamos diákok teljesítményét jelentős mértékben befolyásolta a teszt médiuma. Ez a hatás a sok ábrát, képet tartalmazó itemek esetében volt a legerősebb ($t=8,24$, $p<0,01$). A fiúk és lányok teljesítménye számítógép alapon sem teszt, sem részteszt szintjén nem különbözött egymástól szignifikánsan. A diákok gazdasági-társadalmi háttérváltozói (pl.: könyvek, PC-k, mobiltelefonok száma), illetve számítógép-használati szokásaikra vonatkozó gyakorisági mutatói nem befolyásolták CB teljesítményüket.

Az európai tendenciák fényében a CB tesztelés belátható időn belül kiszorítja a PP tesztelést, ezért a diákoknak a formális oktatás keretein belül is minél korábban meg kell ismerkedniük a számítógép-alapú teszteléssel. A CB tesztelés korai alkalmazása során a tesztelés hatékonyságának növelése érdekében azonban még nagyobb hangsúlyt kell fektetni a PP és CB tesztek validitásának és reliabilitásának vizsgálatára.

A tanulmány megírását a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program, az Oktatásméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta. A tanulmány írása idején Molnár Gyöngyvér Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesült.

MÉDIAHATÁS VIZSGÁLATA TELJESÍTMÉNYEN ALAPULÓ MINTAFELOSZTÁS SEGÍTSÉGÉVEL

R. Tóth Krisztina

SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport

Témakörök: pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; kognitív fejlődés és fejlesztés; IKT, e-learning, távoktatás

A papír-ceruza tesztek számítógépes adaptációja számos pszichometriai kérdést vet fel (Johnson és Green, 2006). Ugyanazon teszt papír-alapú (PP) és számítógép-alapú (CB) felvétele nem mindenesetben eredményez ekvivalens tanulói teljesítményt (Leeson, 2006). Ez a jelenség a médiahatás (mode effect). A közvetítő eszköz teljesítménybefolyásoló hatását vizsgáló tanulmányok fókuszában az alkalmazott teszt, szoftver jellemzői mellett leggyakrabban a minta tulajdonságainak elemzése áll (Pomplun, Ritchie és Custer, 2006; O'Dwyer, Russell, Bebell és Tucker-Seeley, 2008). Kutatásunk, a teljesítményen alapuló mintafeelosztásból adódóan új lehetőségeket kínál, e tekintetben hiánypótló az összehasonlító tanulmányok területén.

Jelen vizsgálat célja, hogy (1) különböző tesztek segítségével megvizsgáljuk, elkülöníthetők-e olyan tanulói csoportok, amelyek teljesítménye szignifikánsan eltér PP és CB környezetben; továbbá (2) meghatározzuk az eltérések irányát és (3) az adott rész minta jellemzőit.

Az elemzések alapját két, különböző kontextusú (induktív gondolkodás és olvasás-szövegértés), párhuzamosan PP és CB formában is felvett teszt adatai alkotják. Az 58 ítemes induktív gondolkodás fejlettségét vizsgáló tesztet 2008 tavaszán 5. évfolyamos diákok (N=843) oldották meg, míg a 36 ítemes olvasás-szövegértés tesztet 2009 tavaszán 6. osztályosok (N=449) bevonásával vettük fel. A CB adatfelvétel mindkét esetben a TAO platformon keresztül valósult meg.

Az elemzések során mindkét mintát felosztottuk három csoportra a PP teszten elért teljesítmény alapján. A médiahatás csoportok szerinti vizsgálatát varianciaanalízissel végeztünk. Meghatároztuk a PP és CB teszt eredményeinek különbségét, és összevetettük a különbségek átlagát a négy csoport között.

Az összehasonlító elemzések mindkét területen szignifikánsan jobb PP eredményt igazoltak ($t_{ind}=3,57$, $t_{olv}=8,89$, $p<0,05$). A részmintánkénti elemzés két eltérően viselkedő csoportot azonosított. Azok a diákok, akik PP környezetben átlag alatti – az átlagtól legalább egy szórással gyengébb – eredményt értek el, a tendenciákkal ellentétben, CB környezetben jobban teljesítettek ($t=-6,44$, $p<0,01$). Az átlag feletti teljesítményűek eredményeit negatívan befolyásolja az új tesztmédiium ($t_{ind}=7,65$, $t_{olv}=10,69$, $p<0,01$). Ezek a tanulók az online olvasás teszten átlagosan 13,43%-kal, az induktív gondolkodás teszten 8,05%-kal rosszabb eredményt értek el. Az átlagos képességűek – mintaátlagtól maximum egy szórástávolságnyi intervallumba tartozó diákok – teljesítménye induktív gondolkodás esetén médiafüggetlennek bizonyult, míg az olvasásteszt PP változatán jobban teljesítettek.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a PP tesztek számítógépes adaptációja a PP környezetben átlag feletti teljesítményt nyújtó diákok számára kedvezőtlen. Ugyanakkor a papíron jóval az átlag alatt teljesítők számára előnyös, az új környezet jobban ösztönzi őket a tesztmegoldásra.

A tanulmány megírását a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program, az Oktatásméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta.

A TANULÓI TELJESÍTMÉNYMÉRÉSEK HATÁSA A TANÍTÁSI FOLYAMATRA ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN DOLGOZÓ PEDAGÓGUSOK NÉZETEI ALAPJÁN

Tóth Edit *, Csapó Benő**

* MTA-SZTE Képességekutató Csoport

** SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességekutató Csoport

Témakör: pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Számos gazdaságilag fejlett országban a tanulói teljesítmények standardizált tesztekkel való mérése lényeges szerepet játszik a közoktatás rendszerszintű értékelésében. Magyarországon ezt a szerepet az Országos kompetenciamérés tölti be. A nemzetközi kutatások (pl. *Jacob, 2007; Koretz, 2005*) hasznos információkkal járultak hozzá az értékelési rendszerek fejlesztéséhez, ezek tanulságai arra utalnak, hogy a hazánkban is érdemes megvizsgálni, milyen pozitív és negatív hatást gyakorol az oktatási rendszer szereplőire a nagymintás, tétre menő tesztek szélesebb körű alkalmazása.

A 2010 tavaszán, általános iskolában dolgozó pedagógusok (N>1200) körében végzett kutatásunk célja annak feltárása volt, miként vélekednek (1) a teljesítménymérések mindennapi pedagógiai munkára gyakorolt hatásairól; valamint (2) a számítógépről mint a rendszerszintű mérések egyik lehetséges jövőbeni eszközéről.

A vizsgálatban 245 iskola vett részt, iskolánként két tanító és három felső tagozaton oktató tanár. A minta régió és településtípus szerint reprezentatív. A *Likert*-típusú itemeket tartalmazó kérdőív alapját *Hamilton, Stecher és Brian (2005)* kérdőívének adaptált változata képezte, amit további kérdésekkel egészítettünk ki. Az adatgyűjtés elektronikus úton, a TAO CAPI platform segítségével történt.

Az eredmények alapján a pedagógusok az Országos kompetenciamérésre való felkészítés során a tanulók motiválását és tesztmegoldói készségeik fejlesztését tartják a legfontosabb célnak, a támogatottság átlaga négyfokú skálán 3,69, illetve 3,56. A felkészítés során törekednek a mért és a tanított tartalmak közötti minél nagyobb egyezés biztosítására, a mérés során használt feladattípusok használatára. Véleményük szerint a mérésről folyó szakmai diskurzus hatására a tanítási gyakorlat leginkább abban változott, hogy nagyobb figyelmet fordítanak a képzési követelményekre (3,1), a kompetenciamérés keretein belül mért kompetenciák fejlesztésére (3,27). Emellett nem érzik úgy, hogy csökkent az elsajátítandó tartalmak köre vagy kihagytak volna nem mért tartalmakat. A pedagógusok a papír alapú teszteléshez képest a számítógépes tesztelés nyújtotta lehetőségeket fontosnak tartják. Kiemelik (1) annak lehetőségét, hogy ezen eszközök segítségével a látás-, a hallássérült és a mozgáskorlátozott gyerekek is bevonhatók a tesztelésbe, továbbá (2) a teljesítmények visszajelzésre nem kell várni, miután az a tesztelés befejeztével automatikusan megtörténik.

Egy jól működő monitoring-rendszer működésének előfeltétele a pedagógusok együttműködése, amihez elengedhetetlen, hogy számukra érthetőek és egyértelműek legyenek az értékelés céljai, módjai és eszközei.

A vizsgálat lefolytatását a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program támogatta.

A KÉTSZINTŰ NYELVI ÉRETTSÉGI TANÍTÁSI-TANULÁSI FOLYAMATRA GYAKOROLT HATÁSA A TANÁROK NÉZETEI ALAPJÁN: EGY ONLINE KÉRDŐÍVES VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Vígh Tibor

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Témakör: pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A vizsgák erős hatást gyakorolhatnak a közoktatásra, a tanítási-tanulási folyamatban tartalmi és módszertani változásokat indíthatnak el (Kósa és Simon, 2006). Ugyanakkor hazánkban kevésbé tisztázott a kétszintű érettségi és azon belül a nyelvi érettségi tanítási-tanulási folyamatra gyakorolt hatása (Einhorn, 2008). Empirikus vizsgálatunkban ennek megismerésére törekedtünk.

A nemzetközi nyelvpedagógiai szakirodalomban a hazainál intenzívebben vizsgált terület a nyelvtudást mérő vizsgák hatása (Vidákovich és Vígh, 2009). A nemzetközi eredményekre alapozva első lépésként definiáltuk a visszahatás fogalmát, elemeztük a folyamat működési mechanizmusát jellemző modellek fejlődését és a folyamatot meghatározó tényezők szerepét, majd felállítottunk egy szintetizáló modellt, melyet a nyelvi érettségi jellemzői alapján értelmeztünk.

Empirikus vizsgálatunk fő célja annak feltárása volt, hogy (1) a nyelvtanárok milyen nézetekkel és attitűdökkel rendelkeznek a vizsgával kapcsolatban, (2) ezek mennyiben határozzák meg a nyelvtanítás tartalmát, módszereit, mérési-értékelési eljárásait, továbbá (3) az idegen nyelvi érettségi mennyiben segíti elő a kommunikatív nyelvi tesztelés alkalmazását a tanítási-tanulási folyamatban.

Az online kérdőíves felmérésben 149 angol és német szakos nyelvtanár vett részt. A minta reprezentatív a tanított idegen nyelv és az iskolatípus szerint. A kérdőívet a nemzetközi szakirodalom alapján fejlesztettük, melynek reliabilitás-mutatója (Cronbach- α) 0,89, validitását faktoranalízissel ellenőriztük. Először a tanárok vizsgával kapcsolatos nézeteit és attitűdjeit, majd ezek hatását vizsgáltuk a nyelvtanítási folyamatra, az alkalmazott mérési-értékelési eljárásokra.

Eredményeink szerint a kétszintű nyelvi érettségit a tanárok elfogadhatónak, és a korábbi vizsgánál megbízhatóbbnak és érvényesebbnek tartják. A vizsgával kapcsolatos nézetek és attitűdök formálódásában meghatározóak a tanárok vizsgáztatási tapasztalatai. A nemzetközi kutatások eredményeivel összhangban a vizsga a nyelvtanítás tartalmára nagyobb hatást fejt ki, mint a módszerekre. A vizsga értékelési szemlélete, valamint a tanárok vizsgával kapcsolatos nézetei az osztálytermi mérés-értékelés több aspektusára fejt ki hatását. Felértékeli a tanárok számára a mérőfeladataik elkészítésében a kommunikatív tesztelés kritériumainak fontosságát ($r=0,23$; $\beta=0,25$; $p<0,01$) és a vizsgafeladatok funkció szerinti felhasználását ($r=0,18$; $\beta=0,18$; $p<0,05$).

A kutatás a vizsgafejlesztés számára felhívja a figyelmet a vizsga filozófiáját megismertető képzések jelentőségére. A vizsgálat korlátai sokrétűek, ugyanakkor az elméleti modell hatékonynak bizonyult az egyes célterületek kijelölésében, az azok közötti kapcsolatok jellemzésében, ezért kiindulási alapja lehet a további vizsgálatoknak.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 13:00-14:30 *Benczúr I.*

GYERMEKVÉDELEM ÉRTÉKEK ÉS ÉRDEKEK METSZÉSPONTJÁBAN

Elnök: V. Gönczi Ibolya
DE BTK Neveléstudományok Intézete

Opponens: Pornói Imre
Nyíregyházi Főiskola Szociálpedagógia Tanszék

A gyermekvédelmi rendszer biztonsági és bizonytalansági faktorai – A lakásotthonokban élő gyermekek, fiatalok reintegrációs folyamatának elemzése

Homoki Andrea

Szent István Egyetem Egészségtudományi és Környezet-egészségügyi Intézet

Iskolai zaklatás és kortárs bántalmazás előfordulási gyakorisága telepi körülmények között élő roma gyermekek körében

Jávorné Erdei Renáta

DE-EK Nyíregyháza

Gyermekotthonból börtönbe?

Hegedűs Judit

ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

Gyermekotthonban és lakásotthonban élő gyerekek életkörülményekkel való elégedettsége

Gortka-Rákó Erzsébet

DE Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Szociálpedagógia Tanszék

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A szimpóziium keretében bemutatandó előadások a hazai gyermekvédelmi szakellátás jelenlegi helyzetére engednek rálátást. A befejezett, illetve még folyamatban lévő kutatások egymástól függetlenül szerveződtek, a tartalmi szempontok mentén azonban szervesen illeszkednek egymáshoz.

Az ország különböző térségében végzett két kutatás konkrétan a lakásotthoni miliőt nevesíti vizsgálati terepeként. Az eltérő értelmezési keretek (a lakásotthonokban megfogalmazódó és megvalósuló reintegrációs célok, hogyanok, eredmények és az életkörülményekkel való elégedettségi mutatók) mintegy egymás komplementerei segítik megismerni és értelmezni a lakásotthonok belső világának összetettségét, működési mechanizmusaitól eredeztethető eredményességét, de anomáliáit, nehézségeit is.

A fiatalkori bűnelkövetés témában végzett kutatás a jelenünkben sajnálatos módon erősödni látszó jelenség mögött meghúzódó és kimutatható (véletlenszerű, vagy törvényszerűségből fakadó?) okokat keresi. Alapvetően azt az összefüggést kívánja feltárni, mennyire predesztinált a szakellátásban nevelkedő fiataloknak egy nem elhanyagolható része a majdani deviáns életvezetésre.

Végül egy most induló, szerveződő kutatás bemutatására vállalkozik a negyedik előadás. A vizsgálat interdiszciplináris jellegű, témájából fakadóan (telepeken élő roma gyerekek és az iskolai zaklatások összefüggései) jól érvényesíthetők szociológiai, egészségpszichológiai, pedagógiai megközelítések.

A szimpóziium keretében bemutatott előadások hozzájárulnak a gyermekvédelmi pedagógiában alkalmazható módszerek továbbgondolásához, rámutatnak az intézményes nevelés „árnyoldalaira”, segítve ezzel a gyermekvédelmi rendszer eredményesebb működését.

A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER BIZTONSÁGI ÉS BIZONYTALANSÁGI FAKTORAI – A LAKÁSOTTHONOKBAN ÉLŐ GYERMEKEK, FIATALOK REINTEGRÁCIÓS FOLYAMATÁNAK ELEMZÉSE

Homoki Andrea

Szent István Egyetem Egészségtudományi és Környezet-egészségügyi Intézet

Témakör: gyermek- és ifjúságvédelem

A prezentáció elméleti hátterét azok a szociálpolitikai, gyermek- és ifjúságvédelmi írások alapozzák meg, melyek segítségével az előadásban hazánk gyermekvédelmi intézményrendszerének rövid történeti áttekintésére, majd az egyetemesnek tekinthető szociálpolitikai értékek alakulásának, jellemzőinek, elméleti megközelítésmódjainak összefoglalása történik. Ezt követően arra keressük a választ, hogy a gyermekvédelem társadalmi, jogi, intézményi rendszerét meghatározó, és az azt folyamatosan formáló szociálpolitikai értékek –szabadság, egyenlőség, igazságosság – mentén megővható –e a hivatását gyakorló szociális szakember, pedagógus attól, hogy a szociális védőháló mennyiségi és minőségi torzulásainak eredményeképpen – magas szintű szakmai munkavégzésének ellenére – a lakásotthonokban élő gondozottak esetében alacsony hatékonysággal történjen a gyermekek és fiatal felnőttek társadalomba való visszailleszkedésének, önálló életkezésének megsegítése.

Az 1997. évi XXXI. számú A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló gyermekvédelmi törvény (továbbiakban Gyvt.) deklarálja a gyermek- és ifjúságvédelmi rendszer struktúráját, hazánk általános és speciális gyermekvédelmének legfontosabb célkitűzéseit, alapelveit, így a gyermek és a vele közvetlen és közvetett kapcsolatban álló személyek, társadalmi csoportok jogait és kötelességeit is egyben. Az átfogó és rendszerszemléletű Gyvt., mint jogszabály lehetőséget nyújt ahhoz, hogy éljenek a gyermekek akár vér szerinti családjukban, esetleg onnan kiemelve, a helyettesítő gondoskodást biztosító ellátási formák bármelyikében, azaz a gyermekvédelmi szakellátásban a szabadságot, az egyenlő bánásmóddhoz, toleranciához, szolidaritáshoz, igazságossághoz való jogukon ne eshessen csorba.

A hatályos gyermekvédelmi jogszabályok vonatkozó passzusainak ismertetésével feltárjuk a helyettesítő gondoskodás családias jellegét biztosítani kívánó lakásotthoni elhelyezés személyi és tárgyi feltételrendszerét, mely mennyiségi és minőségi mutatók meghatározásakor a jogalkotók „a gyermek mindenekfelett álló érdekét” tartották szem előtt. Ezt követően a gyermekvédelmi szakellátás lakásotthonaiból önjogúvá válást követően önálló életet kezdő fiatalok eseteinek dokumentumelemzéssel folytatott vizsgálatának eredményeit ismertetve rávilágítunk arra, hogy a XXI. századi társadalmak társadalom- és szociálpolitikájának egyik alapkérdésének – miszerint „Milyen mértékű szabadságot garantáljon a szociális ellátórendszer?” – megválaszolása a kutatási eredmények ismeretében nem könnyen megválaszolható, elgondolkodtató.

ISKOLAI ZAKLATÁS ÉS KORTÁRS BÁNTALMAZÁS ELŐFORDULÁSI GYAKORISÁGA TELEPI KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT ÉLŐ ROMA GYERMEKEK KÖRÉBEN

Jávorné Erdei Renáta
DE-EK Nyíregyháza

Témakör: gyermek- és ifjúságvédelem

Napjainkban az erőszak univerzális jelenségnek mondható, egyre többet hallunk arról, hogy pedagógusok az erőszak áldozatai, s az elkövetők nem csak felnőttek, hanem a diákok, akik között nem ritka az egymás felé irányuló, súlyos következményekkel járó bántalmazás. „A szorongás, az erőszaktól való félelem és az alapvető értékek megkérdőjelezésének korában élünk...” (Böszörményi-Nagy, Spark, 1984, 13. o.).

Az iskolai zaklatás, kortárs bántalmazás, az iskolás gyermekek közötti agresszió a világ sok országában okoz problémát. A kortárs bántalmazás hatással lehet a gyermek aktuális és jövőbeli közérzetére és egészségére. A bántalmazás súlyossága a látszat alapján nem jósolható meg. A szóbeli vagy pszichológiai bántalmazás is lehet olyan káros, mint a fizikai.

A gyermekbántalmazás fogalma kezdetben kizárólag arra korlátozódott, amikor felnőttek gyermekeket bántalmaznak. A fogalom kiterjesztése annak a felismerésnek volt köszönhető, hogy gyermekek egymás elleni agresszív viselkedésének is súlyos következményei lehetnek.

Jelen kutatás Az Iskoláskorú Gyermekek Egészségmagatartása (Health Behaviour in School-aged Children Study; HBSC) 2010.évi nemzetközi, ill. hazai vizsgálatához csatlakozik, annak részeként a telepszerű körülmények között élő iskoláskorúak körében hasonló módszerrel történő kiterjesztésén alapul. A vizsgálatához az OGYEI által használandó nemzetközi kérdőív magyar adaptált és validált változatát alkalmazzuk, melyet az iskola, kortárs kapcsolatok, kortárs bántalmazás témájában kiegészítő kérdésekkel bővítünk.

A kérdőívek segítségével a telepszerű körülmények között élő 11–12 és 13–14 éves korú gyermekek egészségfelmérését tervezzük megvalósítani Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, továbbá a határon túl, Bihar megyében. A telepszerű körülmények között élő iskoláskorúak körében végzett egészségfelmérés lehetőséget ad, hogy a változatlan kérdések mentén megvizsgáljuk, milyen trendek azonosíthatóak a hátrányos helyzetű roma telepeken élő fiatalok egészségét és egészségmagatartását tekintve, valamint a kortárs bántalmazás vonatkozásában.

GYERMEKOTTHONBÓL BÖRTÖNBE?

Hegedűs Judit

ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

Témakör: gyermek- és ifjúságvédelem

A posztmodern társadalomtudomány erősödésével a gyermekkor-kutatásokban is elfogadottá vált az a szemlélet, hogy a gyermekség térben és időben különböző társadalmi konstrukcióként értelmezhető, azaz nem beszélhetünk egységes gyermekorról. Az Alan Prout nevéhez fűződő új szociológiai megközelítési módból kiindulva egyet lehet érteni azzal, hogy a fiatalkori bűnelkövetők gyermekkora természetesen a társadalmi folyamatok végterméke is, ugyanakkor nem szabad elfeledkezni arról sem, hogy a fiatal az aktív részvételével maga is konstruálja társas kapcsolatait és azokat a társadalmi folyamatokat, amelyben él. Az általunk végzett kutatás megszervezése során ebből indultunk ki.

Volentics Anna mai napig is meghatározó kutatásában már érintette a gyermekotthoni neveléssel kapcsolatos nehézséget, de ez idáig nem készült olyan kutatás, ahol a korábban gyermekvédelmi szakellátásban élő, jelenleg büntetés-végrehajtási intézetben büntetését töltő fiatalkorúak helyzetét vizsgálja meg. Jelenleg is folyamatban lévő kutatásunk helyszínéül a egy Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézet és egy javítóintézet szolgált, ahol olyan fiatalokkal készítettünk interjút, illetve elemeztük a hozzájuk kapcsolódó iratanyagot, akik valamely gyermekotthonban nevelődött mielőtt „bebukott volna”. A kutatásnak elsődlegesen az a célja, hogy feltárja a szakellátás egyik legnagyobb problémakörét, a gyakran már kriminalizálódott serdülőkkel való bánásmód nehézségeit, ezek feloldására alternatívákat nyújtson.

A kutatás során több kérdésre kerestük a választ: mikor és miért kerültek be a szakellátás rendszerébe, majd büntetés-végrehajtási intézetbe a fiatalok? Mi tett/tehet a rendszer a gyakran kriminalizálódott fiatalok a szakellátás rendszere? Hogyan látják a gyermekotthoni nevelés helyzetét azok a fiatalok, akik jelenleg jogerős ítéletüket büntetés-végrehajtási intézetben töltik? Mit tud tenni a büntetés-végrehajtási intézet a gyermekotthoni fiatalkorúakkal elbocsájtása előtt? Ezekre a kérdésekre több oldalról is kerestük a választ. Egyrészt az intézmény statisztikáját vizsgáltuk meg, majd a 10 kiválasztott fogvatartott anyagát elemeztük a szakellátáshoz kapcsolódó információk szempontjából, másrészt pedig kvalitatív, életútinterjút készítettünk 10 fiatallal, valamint 5 gyermekotthoni nevelőt és 5 büntetés-végrehajtási nevelőt kérdeztünk meg tematikusan fókuszált interjú keretein belül. A kapott eredmények igen elkésérítőek. Előzetes feltevéseinknek megfelelően a szakellátásba már komoly bűnlajstrommal kerültek be a fiatalok, akikkel a pedagógusok saját bevallásuk szerint sem tudtak mit kezdeni, sodródtak a serdülővel együtt, aki végállomásként börtönbe került. Az általunk vizsgált fiatalok mindegyike bűncselekményét a gyermekotthoni közeggel kapcsolatban követte el. Már ezek az adatok is arra utalnak, hogy elengedhetetlen feladat a szakellátás rendszerének átgondolása.

GYERMEKOTTHONBAN ÉS LAKÁSOTTHONBAN ÉLŐ GYEREKEK ÉLETKÖRÜLMÉNYEKEL VALÓ ELÉGEDETTSÉGE

Gortka-Rákó Erzsébet

DE Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Szociálpedagógia Tanszék

Témakör: gyermek- és ifjúságvédelem

Szakirodalmi háttér: Az 1997. évi XXXI. Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény bevezetésével átalakult a gyermekvédelmi intézmények rendszere. A nagy létszámú nevelőotthonokat maximum 40 fős gyermekotthonok és 12 fős lakásotthonok váltották fel. Kutatásunk elméleti háttérét ebben az átalakított intézményrendszerben végzett korábbi kutatások eredményei – *Zsámbéki (2004), Örkényi és munkatársai (2005), Elekes-Paksi (2005)* – alapozták meg.

A kutatás célja: azt vizsgáltuk, hogy az elhelyezési feltételek megváltozása, hogyan befolyásolja a lakásotthonban, gyermekotthonban elhelyezett fiatalok életkörülményeit. Az összehasonlító vizsgálat keretében többek között feltártuk, hogy milyen különbségek vannak a hagyományos gyermekotthonban és a lakásotthonokban élő gyerekek intézményi környezettel való elégedettsége között.

A kutatás módszere: Kérdőíves vizsgálat két gyermekvédelmi intézményben, Komádiban és Hajdúnánáson. 123 fő gyermekotthonban és lakásotthonban élő, 13–25 éves fiatalot kérdeztünk meg. A minta kiválasztásakor fontos szerepe volt az intézményi háttérnek. A Komádi Gyermekotthon hagyományos szervezeti keretek között működik, itt még napjainkban is tart az intézmény átalakítása. Jelenleg is 150 gyermek elhelyezését biztosítja. A Hajdúnánási Hajdúsági Lakásotthonok országosan is az elsők között –1999-ben– alakultak át kis létszámú, 12 fős lakásotthonokká. A növendékek a lakásotthoni elhelyezéssel kapcsolatban itt rendelkeznek a legnagyobb tapasztalattal.

A kutatás eredményei: Feltételeztük, hogy a lakásotthonban élő gyerekek elégedettebbek az otthon környezetével, nevelőikkel jobb kapcsolatban vannak, valamint könnyebben meg tudják osztani problémáikat velük, mint a gyermekotthonban élő társaik. Feltételezésünket igazolni tudtuk, a lakásotthonban élő fiatalok elégedettebbek az elhelyezési körülményeikkel, mint a gyermekotthonban élő társaik. Az elégedettségükhöz a tárgyi feltételek színvonala, a velük való bánásmód, a társaikkal, a nevelőikkel való kapcsolat is hozzájárult. Az elégedettséget növeli továbbá az is, hogy nagyobb részüik úgy ítéli meg, bevonják őket a róluk szóló döntésekbe. Az adatok szerint az otthonokban folyó élet szereplői közül mind a gyerektársak, mind a nevelők többsége elfogadó és segítőkész.

A kutatás elméleti, gyakorlati relevanciája: A kutatás a gyermekvédelemmel kapcsolatban az elméleti és gyakorlati ismereteket és tapasztalatokat is bővíti. A gyermekvédelmi intézmények átalakítása óta kevés olyan kutatás készült, ami a gyerekek helyzetét vizsgálta volna az ellátórendszerben. Különösen igaz ez az elégedettség vizsgálatának vonatkozásában. A kutatás eredményei jól hasznosíthatók a rendszerben dolgozó szakemberek számára, de a gyermekvédelemmel elméleti szinten foglalkozó kutatók számára is gondolatébresztő lehet.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 13:00-14:30 *Margaréta*

A SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Elnök: Zsolnai Anikó
SZTE Neveléstudományi Intézet, SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport

Összevont tanulócsoportok a 21. században

Laki Tamásné
PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A tanulók iskolai sikerének és kudarcának oki tényezői a tanárok gondolkodásában

Mogyorósi Zsolt
Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Tanszék

**Párkapcsolati gondolkodásmód, viselkedés és deviancia serdülő- és fiatal felnőttkorban:
A kumulatív kockázati modell tesztelése hazai mintán**

Szenczi Beáta
SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

A Mary Sue-jelenség a serdülők regényeiben

Bálint Ágnes
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

A fotóinterjú a pedagógiai terek ábrázolásában

Sántha Kálmán
Kodolányi János Főiskola Neveléstudományi Tanszék

ÖSSZEVONT TANULÓCSOPORTOK A 21. SZÁZADBAN

Laki Tamásné

PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: alternatív pedagógiák; nevelési, oktatási módszerek

A szakirodalmi háttérrel egyrészt nemzetközi, tanulmányok alkotják, amelyek 1970 és 2009 között vizsgálták az osztatlan oktatási forma eredményességét. Igen kevés az e témában megjelent magyarországi kutatási eredmény. A szakirodalmi háttér másik része a berlini modellprogram bevezetésének tudományos háttérét bemutató tanulmányosorozat.

A kutatás fő kérdése, hogy a 21. századi iskolában van-e helye és szerepe az összevont osztályoknak. Igaz-e, hogy az osztatlan tanítás a kisiskolák sajátja, egy kényszerű, számos hátrányt okozó, megszüntetendő oktatási forma?

A kutatás két helyszínen, Baranya megyében és Berlinben folyik. Tanítókkal, tagintézmény-vezetőkkel és szülőkkel készítettünk strukturált interjúkat. A szülők körében kérdőíves felmérést végeztünk, amelynek során túlnyomórészt egy nagyobb mintán korábban felvett más kutatók által készített kérdőíves felmérés kérdéseit használtuk. Internetes kérdőíven városi lakosokat kérdeztünk az osztatlan oktatásról. Néhány látogatás és a szakirodalmi tanulságok tapasztalatára építve elkészítettünk egy szempontrendszert, amelynek alapján berlini és baranyai 1–4. osztályokban megfigyeléseket végeztünk. Rögzítettünk az órákon, a szünetben, a tanítás megkezdése előtt, pedagógus jelenlétében és távollétében észlelt viselkedést, a diáktársakhoz és a tanuláshoz viszonyulásra utaló megnyilvánulásokat stb.

A bemutatott példák alapján valószínűsíthető, hogy az osztatlan tanításszervezési forma nem jelent hátrányt a tanulókra nézve. Bár a városi lakosság egy része előítéletesen gondolkodik az osztatlan oktatási formáról, úgy tűnik, hogy az érintett pedagógusok és szülők nagyobb része ugyanolyannak, vagy jobbnak tartja, mint az évfolyamonkénti bontásban történő oktatást. Berlinben az általános iskolák 1–2, illetve 1–3. osztályában osztatlan tanulócsoportok működnek, aminek a résztvevők számos előnyét látják, azonban átfogó kutatási eredmények még erre vonatkozóan nincsenek. A vizsgált csoportokban a különböző korú gyermekek összevont csoportban tanítása magával hozza az önálló és egyéni tudásszinthez illeszkedő feladatmegoldást.

Létezik olyan iskola, amelyben az összevont tanulócsoportokat tekintik pedagógiai érvek alapján a legmegfelelőbbnek, és nem kényszerből, hanem tudatos döntés alapján tanítanak együtt különböző életkorú gyermekeket. Mindezt a szülők felé is úgy tudják kommunikálni, hogy ők örömmel íratják ezekben az osztályokba a gyermekeiket. Ennek alapján az osztatlan oktatási forma nem tekinthető egyértelműen hátránynak.

A kutatás elméleti és gyakorlati relevanciája:

A kisiskolák ellen többször hangzik el érvként, hogy az osztatlan osztályokban kevésbé eredményes az oktatás. Ez az érv a fenti eredmények alapján erősen megkérdőjeleződik. A beiskolázás ideális életkorára vonatkozó szakmai vitában hasznos tapasztalat a berlini gyakorlat szerinti korai iskolakezdés: Lehetőség van az első két osztályt három év alatt, évisméltés nélkül végezni.

A TANULÓK ISKOLAI SIKERÉNEK ÉS KUDARCÁNAK OKI TÉNYEZŐI A TANÁROK GONDOLKODÁSÁBAN

Mogyorósi Zsolt

Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Tanszék

Témakör: pedagógusképzés, pedagóguspálya

Hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességét célzó pedagógiai gyakorlatok és pedagógusi gondolkodás vizsgálatával összefüggő kérdőíves kutatásom részeként igyekeztem feltérképezni a mintában szereplő tanárok (N=305) gondolkodását a tanulói siker és kudarc lehetséges megokolásaival összefüggésben. A minta összehasonlítható alcsoportjait a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program alprogramjai szerinti, illetve az egyéb intézményi innovációkat folytató iskolák pedagógusai alkották.

Kiindulásként feltételeztem, hogy a tanulók iskolai sikereit a pedagógusok alapvetően olyan szakmai okoknak tulajdonítják, amire ők vannak nagyobb hatással, nem pedig a környezet. Külső, környezeti okokkal csak a tanárok kisebb része magyarázza a tanulói sikereket, míg a tanulók iskolai kudarcainak pedagógusi attribúcióiban az ilyen típusú magyarázatok kerülnek túlsúlyba. A feltételezés azon alapul, hogy a tanulói sikert egyben a pedagógus sikerének is tekinthetjük, mint ahogyan a tanuló kudarcát a pedagógus kudarcának is. Ekkor érvényesülni látszik az a szociálpszichológiai modell, amit az attribúciós ítéletek motivációs torzításával kapcsolatban *Forgács* (1994) önkiszolgáló torzításként tárgyal, s melyben sikereinket alapvetően belső okokkal magyarázzuk, míg kudarcainkat külső okoknak tulajdonítjuk.

Kutatásomban differenciáltabban csoportosíthatóan; belső, szervezeti és külső okok csoportjaiban szerepeltethetők a pedagógusok által kiválasztott legfontosabbnak tartott siker - és/vagy kudarc - okok. A kutatási eredmények megmutatják, hogy a csoportosításból adódóan kialakult attribúciós mintázatok szignifikáns kapcsolatban állnak a roma gyerekek nevelésével, kognitív fejlesztésével kapcsolatban elterjedt gyakori tévhitek elfogadásával, mely előítéletekre *Nahalka* (2004) hívja fel a figyelmet. A szignifikáns kapcsolatok arra világítanak rá, hogy a tanulói kudarcok esetében kimutatható szakmai oktulajdonítás és a tévhitekkel szembeni rezisztencia együtt járnak. Ez a továbbiakban arra a feltételezésre sarkallhat, hogy a szakmai kudarcokkal való reflektált szembenézés, mint a pedagógusi szakmai önreflexió része, hatékony eszköz lehet az előítéletek csökkentésében. A pedagógusok szakmai önreflexiós képességeinek fejlesztése tehát valamennyi pedagógusképzésben és továbbképzésben túlmutathat a szakmai hatékonyság közvetlen igényén.

Hipotéziseimben, a mintában szereplő csoportokkal kapcsolatban, a HEFOP-szerinti innovációkat folytató iskolák pedagógusait láttattam az önkiszolgáló torzítás modelljével és a tévhitekkel 'szembemenni'. A kutatás azonban megmutatta, hogy nem ennyire egyértelmű a kép, még ha bizonyos változók tekintetében látható is az elmozdulás.

PÁRKAPCSOLATI GONDOLKODÁSMÓD, VISELKEDÉS ÉS DEVIANCIA SERDÜLŐ- ÉS FIATAL FELNŐTTKORBAN: A KUMULATÍV KOCKÁZATI MODELL TESZTELESE HAZAI MINTÁN

Szenczi Beáta

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: egészségnevelés, sportpedagógia; gyermek- és ifjúságvédelem

A „szexuális forradalom” óta egyre többen hívják fel a figyelmet a fiatalok szexuális aktivitásából és szabadosabb gondolkodásmódjából adódó problémákra. A szakirodalomból és korábbi kutatásainkból ismeretes, hogy a hazai fiatalok bár valóban korábban kezdik a szexuális életet és gyakrabban jelentkeznek náluk bizonyos deviáns viselkedésformák, gondolkodásmódjukban inkább konzervatív értékek tükröződnek: többségük házasságpárti, kapcsolataiban hosszú távra tervez, és az első érintkezéseket többnyire tudatos döntés előzi meg. Keveset tudunk azonban azokról a tényezőkről, melyek e mintázatra hatással vannak.

Kutatásunk célja, hogy felderítsük, milyen tényezők játszanak szerepet a hazai serdülők és fiatal felnőttek párkapcsolati és szexuális gondolkodásmódjának és viselkedésének alakulásában. Kutatási kérdéseink három nagyobb terület köré csoportosultak: (1) párkapcsolati és szexuális gondolkodásmód, (2) párkapcsolati és szexuális viselkedés, (3) magatartási devianciák. A három terület összefüggéseit a szakirodalom által a korai szexuális aktivitással és a devianciákkal társított tényezőket összefoglaló kumulatív kockázati modell változóival vizsgáltuk (Price és Hyde, 2008). A modell a kockázati tényezők között említi fiúk esetében a magas, lányok esetében az alacsony énképet, a szülők alacsony iskolai végzettségét, a szülőkkel és kortársakkal való rossz kapcsolatot, az alacsony testképet, a depressziót, a kiterjedt TV-nézést, valamint a sport és szabadidős tevékenységek hiányát.

Kérdőíves vizsgálatunkban hetedik (N=100) és tizenegyedik (N=111) osztályos diákok, valamint BA képzésben résztvevő hallgatók (N=100) vettek részt. A mérőeszköz skálái a Self-Description Questionnaire énképvizsgáló kérdőív, a Beck-féle depresszió kérdőív és a The Brief Sexual Attitudes Scale tételeit tartalmazták kiegészítve az egyéb devianciákra és a háttéradatakra vonatkozó kérdésekkel.

Eredményeink nem támasztják alá teljes mértékben a kumulatív kockázati modellt, és a fiúk és lányok esetén más-más hatásmechanizmusokról számolnak be. Míg a lányoknál a szexuális élet korai kezdésével a szülőkkel való rossz kapcsolat mutatja a legerősebb összefüggést ($r=0,33$), addig a fiúknál ez éppen a kortársakkal való pozitívan megélt kapcsolat ($r=0,3$). Azok, akik inkább elfogadják az alkalmi szexuális kapcsolatokat, korábban kezdik a szexuális életet, gyakrabban fogyasztanak alkoholt és jobb kortárskapcsolat énképpel rendelkeznek. A vizsgált deviáns magatartásformák közül a fiatalkori depresszió tüneteivel mindkét nem esetében egyedül az énkép mutat összefüggést, azonban míg a fiúk esetében a regresszióanalízis eredményei szerint a depresszió tüneteinek kialakulásában csak a szülőkapcsolat, addig lányoknál csak a kortárskapcsolat énkép rendelkezik szignifikáns magyarázóerővel. Kutatásunk a kockázati modellen belül egyértelműen az énkép kitüntetett szerepére mutat rá mindhárom vizsgált területen, mely felhívja a figyelmet a serdülőkori énképfejlesztés, a reális énkép kialakításának fontosságára.

A MARY SUE-JELENSÉG A SERDÜLŐK REGÉNYEIBEN

Bálint Ágnes

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Témakör: személyiségfejlődés és -fejlesztés

A Mary Sue-jelenségről akkor beszélünk, amikor egy önjelölt író irreális mértékben ideálisra stilizált önmagát teszi meg írása főhősének. Az irodalmi kritika nem tulajdonít esztétikai értéket egy ilyen műnek, súlyos hibának tekinti a szerző ilyen egyértelmű tetszelgését mások és önmaga előtt.

Vizsgálatomban azokra a serdülőkre irányítom a figyelmet, akik identitáskrizisük megoldásán munkálkodva regényeket írnak. Ezekben a regényekben identitásterveket (projekteket) szőnek és tesztelnek azáltal, hogy önmagukat, mint főhőst egy fiktív világ középpontjába helyezik. A kompetensnek, sikeresnek, győztesnek ábrázolt hős segítségével identitás-konstruáló munkát végeznek, és körvonalazzák a vágyott jövőbeli én tulajdonságait.

Ötven, serdülők által írt regényt elemeztem abból a szempontból, hogy a szerzők milyen tulajdonságokkal, ambíciókkal, célokkal, preferenciákkal jellemezhető főhősöket alkotnak. A főhősök egy előzetesen megalkotott kategória-táblázat mentén lejelölve váltak összehasonlíthatókká.

Az eredmények azt mutatják, hogy minden eltérő vonásuk ellenére a serdülők által alkotott hősök nagyon hasonlítanak egymásra. Legfőbb közös vonásuk, hogy túlidealizáltak, és kétségkívül kimerítik a Mary Sue-jelenség kritériumait. Az eredmények értelmezése során amellet érvelek, hogy a serdülők regényeiben megjelenő Mary Sue-jelenség nem írói hiba, hanem szükségszerű velejárója az identitásukat éppen megformáló serdülők alkotásainak: inkább a megnövekedett nárcizmus és a grandiózussá növelt self egyenes következménye, mint az írói gyakorlatlanságé. Úgy vélem továbbá, hogy a pedagógusok számára sem lenne haszontalan megismerni, hogy miről is ábrándozik a serdülő korosztály, és hol tart az identitás felé vezető úton.

A FOTÓINTERJÚ A PEDAGÓGIAI TEREK ÁBRÁZOLÁSÁBAN

Sántha Kálmán

Kodolányi János Főiskola Neveléstudományi Tanszék

Témakörök: pedagógusképzés, pedagóguspálya; kutatás-módszertani törekvések

Modern társadalmunkban domináns tényező a vizualitás, a képek fontos eszközei a világábrázolásnak és az önkifejezésnek, hiszen magyarázzák és irányt adnak mindennapi tevékenységeinknek, elemi szinten hatnak a megértésre. A társadalomtudományi kutatásban a fényképek és a képek bőséges információhordozók, ennek ellenére a különböző országokban eltérő az általuk nyújtott lehetőségek kihasználása. Míg angol nyelvterületen teljesen elfogadott a kép- és fotóelemzés, addig Franciaországban, Németországban, Ausztriában, vagy itthon a fényképek jelenléte bár elfogadott, de egyelőre a vizuális adatok alkalmazása mégsem terjedt el a vizsgálatokban. A képinterpretáció alapos módszertani ismereteket kíván, hiszen a képek valóságábrázolása komplex és szelektív, a kutatás résztvevői számára más és más jelentéssel bírhatnak.

Az előadás célja pedagógusok iskolai architektúráról, pedagógiai terekről vallott nézeteinek feltárása a fotóinterjú segítségével. A fotóinterjú olyan kvalitatív technika, amely eleget tesz a módszertani trianguláció követelményeinek, hiszen a téma vizsgálatát összetetten, fényképek és interjúk segítségével látja el. A vizsgálat komponensei: nyitó fázis, aktív fotókészítés, dekódolás és analitikus, magyarázó fázis. A technika alkalmazása multikódolt adatelemzést feltételez, mert a vizuális adatok mellett az interjúszövegek kvalitatív feldolgozását is megköveteli.

Az eredmények szerint a „képek beszélnek”, tömörítve jelenítik meg gondolatainkat és világossá teszik álláspontunkat, érzelmeinket az adott témáról. A fotókészítőket befolyásolták az iskoláról, a térszervezésről vallott nézeteik, korábbi és aktuális tapasztalataik. Mindez megjelenik az interjúelemzés során is, ahol kiemelt figyelem illeti a nyílt és a zárt iskolai világok szerinti ábrázolást. A fotóinterjú vázolja az iskola funkcionális térmodelljeinek komponenseit, a fotók és az interjúk alapján követhető az egyéni, a közösségi, a tanulási és a rekreációs terek feltűnése is. Mindez a fotókészítők nézetrendszerének szűrőfunkcióján keresztül látható, így betekintést nyerhetünk a szubjektív életvilágokba is.

A vizsgálat olyan kvalitatív technikát mutat be, amely azon túl, hogy eleget tesz a speciális metodológiai elveknek, oldottabbá teszi a kutatás légkörét, a résztvevőket alkotásra serkenti, segíti a saját élmények felszínre hozatalát. Továbbá az eredmények nyomatékosítják azt az igényt, hogy a pedagógiai terek kialakításánál a gazdasági szempontokon túl célszerű számolni azokkal a pedagógiai és pszichológiai hatásokkal is, amelyek áthatják a mindennapok iskolai világát.

A kutatást az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíja támogatta.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 13:00-14:30 *Mozaik*

SZÖVEGEK ÉS TANULÁS

Elnök: Szabó László Tamás
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományi Tanszék

Szöveganticipációs stratégiák fejlesztése 9–10 éves tanulók körében

Csíkos Csaba*, Steklács János**
* *SZTE BTK Neveléstudományi Intézet*
** *Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Kar*

Az olvasásra vonatkozó meggyőződések vizsgálata tízedik évfolyamos szakközépiskolás tanulók körében

Molitorisz Anikó
Főpolgármesteri Hivatal Oktatási Ügyosztály

A fogalmazásképesség értékelésének lehetősége egy próbamérés eredményei alapján

Nagy Zsuzsanna
SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

A tudás struktúrájának vizsgálata tanulók írott szövegében

Pintér Henriett
Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete, Budapest

SZÖVEGANTICIPÁCIÓS STRATÉGIÁK FEJLESZTÉSE 9–10 ÉVES TANULÓK KÖRÉBEN

Csíkos Csaba *, Steklács János **

* SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

** Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Kar

Témakörök: olvasáskutatás; kognitív fejlődés és fejlesztés; metakogníció és önszabályozás

Az olvasás egyik átfogó, empirikus adatokon nyugvó modelljében van *Kraayenoord* és *Schneider* az olvasás stratégiai folyamatainak jelentőségét igazolták 4. osztályos tanulók körében. E modell alapján az olvasásfejlesztés módszerei között szerepelnek az explicit olvasásstratégia-fejlesztő módszerek is, amelyek általában egy vagy több olvasási stratégia tudatos használatának fejlesztésén keresztül javítják a tanulók szövegértési teljesítményét. *Janice Almasi* az olvasási stratégiák egyik fontos klasztereként tekint a szöveganticipációs stratégiákra. Ezek a stratégiák magukban foglalják a szöveg tartalmához kapcsolódó sémák aktivizálását és a szöveg szerveződésére vonatkozó információ tudatos felhasználásának képességét.

Kutatásunkban hét tanulócsoporthoz szerepel (N=115, 59 fiú és 56 lány), akik 3. és 4. osztályos tanulók voltak olyan tanítók osztályában, akik a kísérlet idején egy szövegértés méréséhez kötődő tanártovábbképzésen vettek részt.

A kísérlet implementációjának lépései: (1) 20 tanítási órához, egyenként 20 percnyi időtartamra válogattunk a korosztálynak megfelelő meséket, mondákat és anekdotákat. (2) A kísérleti órákon a tanulók a szöveg címének elolvasását követően, majd még néhány helyen (ezeket a helyeket megjelöltük a tanítók számára készült szövegekben) megálltak és beszélgettek arról, hogy várhatóan mi szerepel majd a történetben ill. mi lesz a történet folytatása. A tanító hangos olvasással, a tanulók néma olvasással folytatták ezek után a szöveg elolvasását.

Elő- és utótesztként ugyanazt az olvasástesztet oldották meg a tanulók. Az olvasásteszt egy kevésbé ismert magyar népmese első részét tartalmazta. A teszt első részében az információ-visszakeresést kívánó nyolc itemet tíz igaz-hamis kérdés követte, amelyek a befejezetlenül közölt második részével voltak kapcsolatosak. Ezen túl az olvasásra vonatkozó tanulói meggyőződések egyik adaptált kérdőívének néhány, a tervezés olvasási stratégiáira vonatkozó iteme szerepelt. Mindezen felül a tanítók naplót vezettek a kísérleti órákról, amelyekben az adott órán általuk legfontosabbnak ítélt párbeszéd-részletet és lehetőség szerint egy további tanulói, a szöveganticipációra vonatkozó tanulói mondatot írtak le.

Eredményeink szerint az olvasásteszt első részén nem volt szignifikáns különbség az elő- és utóteszt átlagpontoszámai között. Az igaz-hamis itemeken ugyanakkor szignifikáns változást tapasztaltunk némely itemeken. Az olvasásra vonatkozó meggyőződések kérdéseire – korábbi hazai mérés adataival összevetve – meglepően alacsony értéket találtunk az egyik kulcsfontosságú itemen.

További, kvalitatív elemzéseinek, amelyek a tanári naplók feldolgozásán alapulnak, még folyamatban vannak. Ezek segítségével a szöveganticipációs stratégiákkal kapcsolatos gyermeki szókincset és a fejlesztő program gyermeki recepcióját ismerhetjük meg.

Kutatásunk, amely az olvasáspedagógia egy szűk szegmensében végzett fejlesztő kísérlet volt, az alsó tagozat végének gyermeki olvasási stratégiáinak megismeréséhez járul hozzá.

A kutatást az OTKA 63360 sz. projektje támogatta.

AZ OLVASÁSRA VONATKOZÓ MEGGYŐZŐDÉSEK VIZSGÁLATA TIZEDIK ÉVFOLYAMOS SZAKKÖZÉPISKOLÁS TANULÓK KÖRÉBEN

Molitorisz Anikó

Főpolgármesteri Hivatal Oktatási Ügyosztály

Témakörök: olvasáskutatás; metakogníció és önszabályozás

Az episztemológiai meggyőződések vizsgálatát egyre növekvő kutatói érdeklődés kíséri (*Limón, 2006; Hofer, 2006*), az eddigi eredmények alapján a meggyőződések a teljesítménycélokra és a tanulási stratégiákra keresztül hatnak a tanulmányi teljesítményre (*Muis, 2007; Muis és Franco, 2009*). A fenti összefüggés területspecifikus vizsgálatához az olvasási stratégiák használatának önbevalláson alapuló mérésére már több kérdőív áll rendelkezésre (pl. IRA: *Paris és Jacobs, 1984*, magyar adaptációja: *Csikos, 2008*; MARS: *Mokhtari és Reichard, 2002*). Jelen kutatásban a meggyőződések méréséhez a MARS kérdőív (magyarul *Kelemen-Molitorisz, 2009*) állításaiból indultunk ki.

Kutatásunk célja egy, a tankönyvek olvasására vonatkozó meggyőződések mérő kérdőív kidolgozása volt.

Kutatási kérdéseink elsősorban a kérdőív megbízhatóságára és belső összefüggéseire vonatkoztak. Emellett a kérdőív kipróbálásába bevont tizedikes tanulók meggyőződéseit és azok szociokulturális és olvasáshoz kapcsolódó háttérváltozókkal való összefüggéseit is megvizsgáltuk.

A mérést 2010 júniusában végeztük. A mérőeszközt három budapesti szakközépiskola 302 tizedik évfolyamos tanulója töltötte ki. Az első részben a tanuló szocio-kulturális háttéradataira kérdeztünk rá, valamint olvasással összefüggő általános jellegű kérdéseket tettünk fel. A második részt a meggyőződések mérő 20 állítás alkotta, amelyekre ötfokozatú *Likert*-skálán vártuk a választ.

A kérdőív megbízhatósága megfelelőnek bizonyult (Cronbach- α : 0,80). A tanulók leginkább azzal az állítással értettek egyet, miszerint: „Ha az ember több energiát fektet az olvasásba, jobban megérti, amit olvas.” Legkevésbé az alábbi két állítással értettek egyet: „Olvasás közben segíti a megértést, ha az olvasó megpróbálja kitalálni az ismeretlen szavak jelentését.” és „A szöveg megértéséhez olvasás közben érdemes megpróbálni előre kitalálni, miről szól a szöveg.” A fiúk és a lányok között mindössze két állítás kapcsán adódott szignifikáns különbség. Azok a tanulók, akik szoktak könyvekről beszélgetni, hét állítás esetén szignifikánsan erősebb egyetértésüket fejezték ki azokhoz képest, akik nem szoktak könyvekről beszélgetni. A mérőeszköz eredményei szignifikáns összefüggést mutattak azzal, hogy milyen gyakran néz utána a tanuló a szövegben található idegen szavak jelentésének interneten ($r=0,23$), valamint azzal, hogy mennyire szeret olvasni ($r=0,20$).

Az olvasásra vonatkozó meggyőződések feltérképezése hozzájárulhat a tanulásra vonatkozó meggyőződések pontosabb megismeréséhez, illetve az eredmények a szövegértés javítását célul kitűző fejlesztőprogramokban is alkalmazhatóak.

A FOGALMAZÁSKÉPESSÉG ÉRTÉKELÉSÉNEK LEHETŐSÉGE EGY PRÓBAMÉRÉS EREDMÉNYEI ALAPJÁN

Nagy Zsuzsanna

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A fogalmazásképességet a szakirodalomban előforduló definíciók alapján mint összetett kommunikációs képességet értelmezhetjük. A fogalmazó a szöveg megírásához szükséges anyaggyűjtéstől és rendszerezéstől kezdve, a választott műfajhoz és közlési helyzethez illeszkedő megformáláson át, az elkészült szöveg véglegessé alakításáig számos kognitív műveletet hajt végre az írásmű létrehozásakor. Tehát ha a fogalmazásképesség fejlettségének értékelését valósítjuk meg, akkor egy rendkívül összetett jelenséget vizsgálunk. A fogalmazási teljesítmény megítélésére, különböző életkorokban tapasztalható fejlettségének jellemzésére számos kutató vállalkozott az elmúlt évtizedekben. A fogalmazások értékelésének objektivitását, a szövegek komplex jellemzését különböző, eltérő megbízhatóságú szempontrendszerek alkalmazásával biztosították ezekben a vizsgálatokban. Előadásomban a nemzetközi és hazai szakirodalomban kirajzolódó szövegértékelési irányok vizsgálata alapján, több szempontrendszer szintézise révén kifejlesztett fogalmazásértékelési eszközüm kipróbálásának eredményeiről számolok be.

Kutatásom célja, hogy a fogalmazásképesség értékelésének egy olyan szempontrendszere jöjjön létre, amely lehetővé teszi a szövegek árnyalt, többszemponú jellemzését, megfelelő megbízhatósággal méri a szövegalkotási teljesítményt, és emellett könnyen alkalmazható. 2010 tavaszán negyedik (N=112) és nyolcadik (N=40) osztályos tanulók körében végzett fogalmazásmérésem során egy olyan szempontrendszer kipróbálását valósítottam meg, amely amellet, hogy globális értékelést ad minden tanulói szövegről, kilenc analitikus szempont alapján ad lehetőséget a fogalmazások minőségének ötfokú skálán történő megítélésére. A diákok írásait tartalom; szerkezet és kidolgozás; stílus; érthetőség; nyelvhelyesség; helyesírás és központozás; külalak és olvashatóság szerint, valamint feladattartás szempontjából vizsgáltam meg. Ez utóbbi szempontból külön értékeltem a feladat által kért szövegtípus (elbeszélés) és hangnem megvalósításának minőségét.

Az adatok kvantitatív elemzése alapján elmondható, hogy a szövegek holisztikus megítélését jellemző osztályzatot az analitikus szempontok 91%-ban magyarázzák, és a szövegtípus szerinti feladattartás kivételével minden más szempont elfogadható mértékben járul hozzá ehhez az értékhez. A próbamérés eredményei szerint tehát a szövegtípusnak való megfelelés nem befolyásolja döntően a szöveg globális megítélését. Valamennyi szemponton nyújtott teljesítmény szignifikáns ($p < 0,01$) összefüggést mutat az összbenyomás jeggyel és a többi szempont szerint tapasztalt teljesítménnyel. A teljes szempontrendszer reliabilitása mindkét vizsgált évfolyamon megfelelő (4. évfolyamon Cronbach- $\alpha=0,94$, 8. évfolyamon Cronbach- $\alpha=0,96$).

Eredményeim szerint az értékelési szempontrendszer alkalmas az általános iskolás tanulók fogalmazásképességének megítélésére. A mérőeszköz más életkorú tanulók különböző műfajú szövegein történő kipróbálása, további fejlesztése újabb vizsgálat feladata.

A TUDÁS STRUKTÚRÁJÁNAK VIZSGÁLATA TANULÓK ÍROTT SZÖVEGÉBEN

Pintér Henriett

Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete, Budapest

Témakörök: nyelvpedagógia; tanulás, tudás; nevelési, oktatási módszerek

A tanulók tankönyvekből szerzett deklaratív tudásának struktúrái az erre a célra szerkesztett tesztek feladataiban általában direkt módon vannak jelen. A deklaratív tudás az írásbeli szövegalkotásban direkt módon is (kulcsszavak formájában) és indirekt módon is (a szövegben megformálva) jelenik meg. Felmerül a kérdés, hogy vajon fellelhető-e a tanulói írott szövegekben a deklaratív tudásuk struktúrája. A nemzetközi kutatások kiemelten foglalkoznak az írott szövegek tudást átstrukturáló folyamatával (*Bereiter és Scardamalia, 1987*), tudást facilitáló szerepével és a tananyaghoz illeszkedő fogalmazásfeladatok tudást segítő hatásával (*Tynjälä, 2001*). Az írott szövegekben a deklaratív tudás struktúrájának vizsgálatai irányulhatnak pl. tankönyvi képhez kapcsolódó tudás írásbeli megjelenítésére.

Az előadás célja 11. osztályos tanulók (N=56) szövegében megjelenő – a deklaratív tudásuk struktúrájára, azon belül a szövegükben a fogalmak sorrendjére irányuló – vizsgálat bemutatása. A deklaratív tudás lehetséges struktúrájának mérése tankönyvi fogalmakra épült, amelyeket a tárgyi tévedések elkerülése érdekében tanárok válogattak ki az ismertségük és könnyen létesíthető kapcsolatképzésük szempontjából.

A vizsgálat lebonyolítása 2 osztályban, 2 lépésben zajlott: (1) az egyik osztály először szöveget írt 10 megadott fogalom és egy fogalomhoz kapcsolódó kép felhasználásával, majd másodjára 3-szor 10 fogalomhoz kapcsolódó feladatlapot (Cronbach- $\alpha=0,93$) töltött ki (A osztály); (2) a másik osztály az első alkalommal ugyanezt a feladatlapot majd a szöveget írta meg (B osztály). A vizsgálat kérdései voltak: (1) Megjelenítik-e a képet a tanulók a szövegükben, vagy figyelmen kívül hagyják? (2) A feladatlapot elsőként írók fogalmainak sorrendjét befolyásolta-e a feladatlapban lévő fogalmak sorrendje?

A vizsgálat kvalitatív módszere tartalomelemzés volt (jelen van a szövegben a kép, felhasználja, nincs jelen), amelyből kiderült, hogy a kép alig volt jelen a szövegekben (4 tanulónál). Nem befolyásolta a diákokat a feladatlap megírásának a sorrendje, feltehetőleg a fogalmak felhasználását a szövegükben fontosabbnak vélték a képnél. Az adatok feldolgozása a továbbiakban regresszióanalízis volt: a feladatlapban szereplő egyik feladat sorrendje (ideális sorrend) és a szövegükben a fogalmak sorrendjének kiszámítása minden egyes diákra, a két osztálynál átlagot vonva az eltérések összevetése a fogalmak sorrendjében. Mindkét osztályban alacsony volt a meredekség (0,07, A osztály; 0,26, B osztály), amely arra enged következtetni, hogy nincs szignifikáns összefüggés a feladatlap sorrendje és a tanulók szövegének sorrendje között. A két osztály viszonylatában viszont eltérő eredményeket kaptunk, tehát vélhetően a B osztályban a feladatlap sorrendje befolyásolhatta a szövegükben a fogalmak sorrendjét.

A vizsgálat az írásbeli szövegalkotás új kutatási területének egy példáját próbálta bemutatni.

PLENÁRIS ELŐADÁS
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 14:45-15:45 *Budapest*

**ANALYSING AND STIMULATING FLEXIBILITY IN MATHEMATICS
EDUCATION**

Lieven Verschaffel

*Center for Instructional Psychology and Technology
Katholieke Universiteit Leuven*

In his foreword to the book *The development of arithmetic concepts and skills. Constructing adaptive expertise* edited by Baroody and Dowker (2003), the late Hatano (2003, p. xi) argues that one of the most important issues is how students can be taught curricular subjects so that they develop *adaptive expertise*. He describes *adaptive expertise* as "the ability to apply meaningfully learned procedures flexibly and creatively" and opposes it to *routine expertise*, i.e. "simply being able to complete school mathematics exercises quickly and accurately without (much) understanding".

Although the constructs of adaptive and routine expertise were introduced by Hatano already more than two decades ago (Hatano, 1982) and although terms like adaptivity and flexibility have been used with increasing frequency by researchers and practitioners in the field of (mathematics) education for a long time, few attempts have been made to rigorously and systematically study adaptive expertise as a competence, and its acquisition and cultivation.

In this plenary lecture, I will, first, present a conception of flexibility (or: adaptivity) as the efficient adaptation of one's strategies, models or representations to task, subject, and context variables, and argue that any definition of this notion that neglects one of these variables, is incomplete and therefore somehow problematic. Then I will report emerging empirical support – mostly coming from for our own research in the domain of mathematics education – the claim that experts demonstrate more flexibility in their choices of strategies, models and representations than non-experts and that this directly and substantially accounts for their better performance in their field of expertise. Finally, I will address some educational issues dealing with the when, for whom, and how to teach for such flexibility.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 16:15-17:45 *Budapest*

A HAZAI PEDAGÓGIATÖRTÉNETI KUTATÁSOK ÚJABB IRÁNYZATAI ÉS EREDMÉNYEI

Elnök: Németh András
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

Opponens: Mikonya György
ELTE Tanító és Óvóképző Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A pedagógiatörténet terén az elmúlt évtizedekben – mind az alkalmazott módszerek, mind a forráskutatás mind pedig az azokat megalapozó elméleti háttér vonatkozásában – nemzetközi és hazai szinten egyaránt jelentős fejlődést mutat. A tudományág olyan, témáiban és azok megközelítésében egyaránt gazdag interdiszciplináris kutatási területté formálódott, amely színvonalas nemzetközi folyóiratokkal (*Paedagogica Historica*), átfogó kutatási eredményeket felvonultató élénk nemzetközi kongresszusi élettel (*ISCHE, International Standing Conference for the History of Education*) továbbá az egyes – ennek részeként a továbbiakban bemutatásra kerülő magyar - nemzeti tudományos iskolák eredményeit bemutató színvonalas könyvsorozatokkal és a változatos témákat feldolgozó monográfiákkal van jelen a nemzetközi és hazai tudományos életben.

A tematikai gazdagodás háttérében az a 20. század utolsó harmadától mind erőteljesebben érvényesülő szemléletváltás áll, amely a historizáló, nemzeti történelemképeket megfogalmazó eszmetörténeti megközelítést a makrotörténeti nézőpont, és az ezt reprezentáló kvantitatív történeti statisztika empirikus módszereit felhasználó társadalomtörténeti, majd ezt követően az interdiszciplináritás jegyében kibontakozó, a mikroelemzéseket előtérbe helyező kultúratudomány(ok) nézőpontjából vizsgálja. Ennek részeként jelenik meg a hermeneutikai vizsgálatok valamelyik módszertani egységét előtérbe helyező hétköznapi történetét antropológiai nézőpontból szemlélő megközelítés, ami a neveléstudomány terén leginkább a történeti pedagógiai antropológiában, illetve „új” pedagógiai kultúrtörténet nézőpontjának érvényesülésében követhető nyomon. A posztmodern tudományfelfogás elmúlt évtizedekben jelentkező fordulatai (például *linguistic turn, spatial turn, iconic turn, performativ turn*), amelyek erőteljes implicit pedagógiai töltettel is rendelkeznek, a kultúra szövetének és szövegének különböző médiumait középpontba helyezve vizsgálják a kultúra áthagyományozásának komplex alapjelenségeit. Ennek nyomán válik egyre erőteljesebbé, a kultúra különböző szimbolikus tartalmait a nevelés oldaláról vizsgáló pedagógiatörténet napjainkban érvényesülő új kultúratudományos felfogása is.

A szimpóziium mintegy számvetésre, a fenti nemzetközi fejlődési trendeket is jól reprezentáló magyar pedagógiatörténet elmúlt évtizedének fontosabb kutatási eredményeinek bemutatására vállalkozik az alábbi tematikus bontásban: 1. Tudománytörténeti, professzió- és elitkutatások, 2. Pedagógiai narratológia - antropológiai nézőpont, 3. Reformpedagógia és életreform, 4. Pedagógiai képkutatások, 5. Gyermekkor- és nőkérdések.

TUDOMÁNYTÖRTÉNETI, PROFESSZIÓ- ÉS ELITKUTATÁSOK

Donáth Péter, Nagy Péter Tibor, Németh András, Biró Zsuzsanna Hanna

A humán- és társadalomtudományok körében a 20. század hetvenes nyolcvanas éveiben jelentek meg azok társadalomtörténeti orientációjú tudománytörténeti megközelítések, amelyek az egyes tudományos diszciplínák létrejöttét és fejlődését vizsgálják. Ennek a közelmúltban kiteljesedő hazai megnyilvánulásai közül tartoznak *Németh András* vezetésével folyó, a magyar neveléstudomány 19–20. századi fejlődésének főbb tendenciáit feltáró, illetve a 20. század második felének neveléstudományi fejlődését, illetve az elmúlt időszak folyóirataiban megjelenő neveléstudományi diskurzusait vizsgáló OTKA-kutatások. Ezek jellemző vonása, hogy abban a kvantitatív történeti statisztikai módszerek összekapcsolódnak a diskurzuselemzés, illetve tartalomelemzés és a hermeneutikai nézőpont kvalitatív módszereinek alkalmazásával. (*Németh András* (2005): A magyar neveléstudomány tudománytörténete 1948–2008. *Hopfner Johanna-Németh András-Szabolcs Éva* (2009, szerk.): Erziehungswissenschaft, Schule Kindheit in Mitteleuropa 1948-2008. *Németh András-Biró Zsuzsanna Hanna* (2009, szerk.): A magyar neveléstudomány a 20. század második felében. Ehhez a témához kapcsolódnak *Golnhofer Erzsébet* kutatásai (Hazai pedagógiai nézetek 1945-1949) valamint a debreceni egyetem neveléstudományos eredményeit összegző, *Brezsnyánszky László* vezetésével folyó OTKA-kutatás is. (A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlat).

A társadalomtörténeti kutatási paradigma másik számottevő területe a tanítók, a tanárok, és az egyetemi-akadémiai elit professzionalizációs folyamataira terjedt ki. A látszólag oly különböző csoportok szakmai önállósodásának mindenütt előforduló eleme a képzettség/szakirányú diploma/minősítettség, a normatív alkalmazási feltételek, a kamarai-egyesületi jellegű szerveződés, a kongresszusok, tanszékek és karok, a standardizált normák alapján működő szakmai ill. tudományos folyóiratok, könyvsorozatok létrejötte és sorsának alakulása. A tanítói szakma kialakulásának és a tanítóképzés folyamataira irányuló egyik legfontosabb hazai kutatás *Donáth Péter* tanulmányaiban, majd MTA doktori értekezésében (A magyar művelődés és tanítóképzés történetéből, 1868–1958; Oktatáspolitikai és tanítóképzés Magyarországon, 1945–1960.) összegződik. A tanítók életviszonyainak bemutatására, a foglalkozás standardizációs folyamataira irányulnak *Baska Gabriella*, *Nagy Mária* és *Szabolcs Éva* kutatásai. A tanítóképzés szakmászodási folyamataival *Kelemen Elemér* munkái foglalkoznak (A tanító a történelem sodrában). A néptanítók és a középiskolai tanárok között elhelyezkedő polgári iskolai tanítóság képzésével – a szegedi intézményről korábban diákrekrutációs szempontból *Karády Viktor* és *Nagy Péter Tibor* foglalkozott elmélyültebben. A középiskolai tanárság professziójának folyamataival *Németh András*, intézménytörténeti vonatkozásaival *Mann Miklós*, monografikus szinten *Ladányi Andor* (A középiskolai tanárképzés története). A nevelésügy szférájában a személyzet elnőiesedésének a kérdéseit sokfelől elemeztetik *Pukánszky Béla* munkáiban. Az egyetemi elit – a bölcsészettudományi, illetve természettudományi karok professzorainak összetételével kapcsolatban *Karády Viktor*, a kolozsvári tanárképzéssel kapcsolatban *Nagy Péter Tibor*, a két háború közötti képzéshez – külön kiemelve a nőiesedés folyamatait – *Biró Zsuzsanna Hanna* és *Nagy Péter Tibor* vizsgálatai hoztak újabb eredményeket.

PEDAGÓGIAI NARRATOLÓGIA – ANTROPOLÓGIAI NÉZŐPONT

Golnhofer Erzsébet, Szabolcs Éva, Mészáros György, Baska Gabriella

A legújabb társadalomtudományi kutatásokban az utóbbi évtizedekben erőteljesen érvényesülő tendencia az antropológiai nézőpont valamint a narratíva mint tudományelméleti szemléletmód és mint kutatásimódszer-együttes megjelenése. A narratív kutatási módszerek háttérben álló ismeretelméleti nézőpont a történeteket az emberi létezés, kommunikáció, tapasztalatátadás, tudáskonstruálás alapvető sajátosságának tartja. A pozitívista tudományos paradigma empirikus vizsgálatait által megközelíthető jelenségek mellett szükségesnek tartja az emberi motívumok, értékek, kulturális hatások kvalitatív módszerekkel történő vizsgálatát, az események időbeliségének tudatosítását, hiszen a narratív szemlélet szerint a történetek adják a generációk, a kultúra, a történelem lényegét. A különböző társadalomtudományokban, a történeti kutatásokban az ún. „nyelvi fordulat” megjelenése segítette elő a narratív felfogás elterjedését. Ez a valóság nyelvi megalkotottságára, az információ helyett a jelentésre irányította a figyelmet. A pedagógiában *Jerome Bruner* nyomán jelent meg a történetmesélés mint az emberiség illetve az egyén szempontjából alapvetőnek tekintett és az emberi jelenségek megismerését szolgáló eszköz. Kezdetben a pedagóguskutatáshoz kapcsolódott, de ma már jelen van a pedagógiatörténeti kutatásokban is. Ezen a téren a narratív elemzés különösen jól használható a személyes visszaemlékezések értelmezésében. Az emlékezetkutatási szempontok érvényesítésével láthatóvá válik az emlékezet konstruáló szerepe, a sokféle igazság együttes jelenléte, a múlt - jelen - jövő dimenzióinak sajátos kapcsolata. Az iskolára, a gyermekkorra való emlékezés a „history from below” megközelítés részeként jelenik meg. Emlékező szövegek történeti narratív elemzésével *Golnhofer Erzsébet* és *Szabolcs Éva* végzett pedagógiatörténeti szempontból is új típusú kutatásokat.

A nyelvi fordulat alapgondolatát viszi tovább a következő, a kultúra interpretációjában bekövetkező fordulat, amely tudományos szinten szintén a kvalitatív megközelítés hermeneutikai módszerét előtérbe helyező, az interdiszciplináris megközelítést hangsúlyozó kultúrantropológiában, illetve a történeti antropológiában érhető nyomon. Ebben jellemzője, hogy a kutatók érdeklődése *Clifford Geertz* nyomán elsősorban a kultúra jel- és szimbólumrendszerére irányult. A kultúra szöveggé történő értelmezéséből következően maguk az emberi cselekvések is sajátos szimbolikus jelentést hordoznak, így azok szintén a szöveg sajátos formáit alkotják. Ezeknek az emberi cselekedetekbe kódolt „testszövegeknek” a megfejtésére vállalkozik az ún. performatív fordulat. Ez a megközelítés elsősorban *Victor Turner* ritualizációs, továbbá és *John Austen* performatív nyelvi aktus elméletére alapozódik. Az emberi cselekvések performatív vonatkozásait a különböző tudományok irányából vizsgáló megközelítések arra keresik a választ, milyen eljátszott elemei vannak a különböző emberi cselekedeteknek, amelyek például az ünnep és karnevál formájában, illetve különböző sportrendezvények, politikai események, a különböző, pedagógiai relevanciával is rendelkező csoportok, például az iskolai osztályok, ifjúsági kultúrák önmegjelenítése során megjelenő rituálék által kerülnek előadásra. *Mészáros György* ilyen irányú kutatásai jól példázzák ennek a pedagógiai etnográfiai megközelítésnek az újdonságértékét.

REFORMPEDAGÓGIA ÉS ÉLETREFORM

Boreczky Ágnes, Németh András, Pukánszky Béla, Pethő Villó

A 2002 óta folyó, két egymást követő OTKA és 2005-2006 között megvalósuló OMAA által támogatott nemzetközi kutatás (*Boreczky Ágnes, Hopfner Johanna, Mikonya György, Németh András, Pukánszky Béla, Skiera Ehrenhard, Tészabó Júlia* valamint a ELTE és a SZTE Neveléstudományi Doktori Iskoláinak doktoranduszai), a reformpedagógia sajátos irányzatainak és a századfordulótól kibontakozó életreform-mozgalmainak kapcsolatát vizsgálja. Témája és az abban megjelenő, - a pedagógia-, művelődés-, illetve társadalomtörténeti szempontok komplex egységben történő értelmezésére irányuló – törekvés nemzetközi téren is újszerű megközelítésnek számít. A kutatás 2006-ben lezáruló első szakasza az életreform és reformpedagógia kapcsolatának a 19. század utolsó évtizedeitől az 1919/20-ig tartó szakaszát tárta fel. Kiemelten foglalkozott a századelő magyar, illetve az Osztrák Magyar Monarchiában megvalósuló életreform törekvéseinek és a különböző pedagógiai reformelképzelések kapcsolatának bemutatásával.

A kutatás 2007–2011 között megvalósuló második szakasza a különböző életreform törekvések 1920-as években bekövetkező „emancipációjának” elfogadott életforma, illetve mentalitáselemmé válásának, illetve az ebben az időben megfigyelhető szemléletváltásának folyamatait vizsgálja. Feltárássra kerültek azok a törekvések, amelyek a különböző nemzetközi életreform törekvések hazai recepcióját az 1920–1930-as években jellemzik, az iskolaépítészetben, a korszak *Kodály Zoltán* által reprezentált zenei, művészetpedagógiai koncepcióiban., a különböző népi ihletési „harmadik utas” társadalmi reformmozgalmakban, illetve azok pedagógiai vonatkozásaiban (például *Németh László* reformelképzeléseiben, *Karácsony Sándor* pedagógiai nemzet karakterológiájában, *Szabó Dezső* nemzeti radikalizmusában). Vizsgálat tárgyát képezik továbbá a különböző reformmozgalmak válaszai a születőben lévő fogyasztói társadalom kihívásaira, különös tekintettel a gyermek, mint fogyasztó megjelenésének problematikájára, továbbá hatásuk a hazai pedagógiai nyilvánosság alakulására, amely elsősorban a hazai pedagógiai folyóiratokban (Magyar Pedagógia, Népművelés, Kisdnevelés, Jövő útjain) és a különböző pedagógiai egyesületekben és társaságokban realizálódik. Feltárássra kerül az életreform-mozgalmak és a különböző hazai reformpedagógiai koncepciók kapcsolata (Új Iskola, Családi Iskola, szegedi Kerti Iskola és a Cselekvés Iskolája, budai Waldorf Iskola, a *Montessori* törekvések stb.). A kutatás során feltárássra kerül, hogy a korszak hazai reformpedagógiai iskolái az életreform mozgalmak milyen elemeit integrálják programjaikba, illetve, hogy a különböző reformpedagógiai műhelyek között volt-e személyes, illetve intézményes kapcsolat, netán átjárás.

A kutatás eddigi eredményei hazai és nemzetközi konferencián tartott tudományos előadások, hazai és nemzetközi publikációk valamint hazai és nemzetközi tudományos monográfiák keretében kerültek bemutatásra (Pl. *Németh András-Mikonya György-Skiera, Ehrenhard* (szerk): Életreform és reformpedagógia – a nemzetközi törekvések magyar pedagógiai recepciója. *Skiera, Ehrenhard, Németh András, Mikonya, György* (Hrsg.): Reformpädagogik und Lebensreform in Mitteleuropa. *Hopfner Johanna – Németh András* (Hrsg.): Pädagogische und kulturelle Strömungen in der k.u.k. Monarchie. Lebensreform, Herbartianismus und reformpädagogische Bewegungen.

PEDAGÓGIAI KÉPKUTATÁSOK

Kéri Katalin, Kopp Erika, Tészabó Júlia, Schwager Gizella

A történeti ikonográfia hermeneutikai módszerének alkalmazásának 20. századi kibontakozását követően az elmúlt években a nemzetközi és hazai neveléstörténeti kutatásokban is mind jobban teret nyer a kép, mint történeti forrás vizsgálata. Már a 19. században megfigyelhető, hogy neveléstörténeti személyiségek arcmásai, iskolai alaprajzok, épület-képek, tanterem- és kollégium-belső, diákegyenruhák, az oktatásüggyel kapcsolatos karikatúrák szórványosan bemutatásra kerültek különböző sajtótermékekben, kiállításokon, iskolai évkönyvekben. A 18–19. századtól ugrásszerűen megnőtt az iskolai tankönyvekben, gyermek- és ifjúsági lapokban, életvezetési és erkölcsnemesítő könyvekben is az illusztrációk száma, amelyek szintén fontos csoportját jelentik a képkutatásoknak.

Ezek, illetve egyéb ikonográfiai kútfők (például képzőművészeti alkotások, majd fotók, filmek) szisztematikus gyűjtése, rendszerezése és elemzése azonban világszerte leginkább a 20. század utolsó évtizedeiben kezdődött. Hazánkban elsősorban a sajtófotók gyűjtése és tudományos igényű vizsgálata emelkedik ki eddig a pedagógiai képkutatások területén, mások mellett *Szabolcs Éva, Géczi János, Tészabó Júlia, Hegedűs Judit, Baska Gabriella, Kéri Katalin* és doktorhallgatóik egyes műveiben. A képi források növevelés- és gyermekkor-történeti kutatásokba emelése is elkezdődött, leginkább *Pukánszky Béla* és *Kéri Katalin* munkáiban. Külföldi példákhoz hasonlóan Magyarországon is jelen van a nevelés mindennapjait bemutató képek rendszerezésére és elemzésére való törekvés, például *Mikonya György* és *Géczi János* részkutatásaiban.

Az eddig ezen a téren elért ígéretes kezdetek és biztató, sokat sejtető eredmények ellenére is megállapíthatjuk, hogy napjainkban a neveléstörténet (jobbára múzeumokban összegyűjtött) tárgyi, képi forrásainak elemzése csak kibontakozóban van, többnyire nem állnak még rendelkezésünkre – legalábbis magyar nyelven – módszertani útmutatások, sőt, magukat a korszakoként vagy tematikusan szerkesztett adatbázisokat, neveléstörténeti képgyűjteményeket is jórészt ezután kell összeállítanunk. A munkában eligazodási pontot jelenthetnek egyrészt olyan külföldi szakmunkák, amelyek a (nevelés)történeti ikonográfiához kapcsolódnak. Kutatóink az ELTE PPK Pedagógiatörténeti Tanszékének szervezésben megtartott kutatási workshopok keretében eddig leginkább a német (kiemelten *Ulrike Mietzner* és *Ulrike Pilarczyk*) eredményeit ismerhették meg. Emellett számottevő *Rudolf W. Keck* és *Peter Müller* valamint angol és amerikai (mások mellett *Phillis Cunningham, Anne Buck, Anita Schorsch*) valamint a spanyol kutatók (például *Emilio Lara López, Maria Sougez*) tapasztalatai és törekvései is.

A képi források gyűjtéséhez, kategorizálásához és tematizálásához, feldolgozásához fentiek mellett nagy segítséget jelentenek tudományos tanácskozások anyagai, más országokban megjelent pedagógiai képgyűjtemények, digitális táruk (például a német *Pictura Paedagogica Online*). Megfelelő, az ikonográfiai elemzésekhez segítséget nyújtó módszertani alapozáshoz nélkülözhetetlenek továbbá a képelemzésekkel, a szimbolizációval, a fotó- és filmelemzéssel kapcsolatos kézikönyvek és tanulmányok is. (*Erwin Panofsky, Ernest Gombrich, Umberto Eco, Stemplerné Balog Ilona, Szilágyi Gábor, Kunt Ernő, Szőnyi György Endre, Horányi Attila, Kapitány Ágnes* és *Kapitány Gábor* és mások írásai).

GYERMEKKOR- ÉS NŐTÖRTÉNETI KUTATÁSOK

Pukánszky Béla, Szabolcs Éva, Kéri Katalin, Nóbik Attila

A neveléstörténeti kutatások jellemzője az utóbbi évtizedekben, hogy a mikrotörténeti megközelítés részeként kiemelt figyelmet fordít az általa korábban nem vizsgált csoportok kutatására is. Ezek közül az új kutatási területek közül Magyarországon a gyermekkor-történeti és a nő-történeti vizsgálatok bizonyultak a legmegtermékenyítőbbnek.

A nyugati szakirodalomban a hatvanas évektől megjelenő gyermekkor-történet-írás Magyarországon a nyolcvanas évek második felétől kezdve vált a kutatások egyik meghatározó területévé. A külföldi szakirodalom első ismertetése *Szabolcs Éva* nevéhez fűződik, aki 1986-os tanulmányában áttekintette a legfontosabb külföldi irodalmakat.

A kilencvenes években fellendülő kutatásokat *Hegedűs Judit* a hazai gyermekkor-történet eredményeit áttekintő tanulmánya nyomán három nagy egységre oszthatjuk. Első csoportba sorolhatjuk a nemzetközi szakirodalom eredményeit ismertető munkákat valamint az összefoglaló monográfiákat. A második kategóriába a forrásközlő szöveggyűjtemények tartoznak. A harmadik csoportot pedig az önálló kutatásokon alapuló munkák alkotják. Ezek nagy része három egyetemi (Pécs: *Kéri Katalin*; Budapest: *Szabolcs Éva*, *Hegedűs Judit*, *Baska Gabriella*, *Térszabó Júlia*; Szeged: *Pukánszky Béla*, *Nóbik Attila*) műhelyhez kapcsolódik.

Az önálló kutatások három nagyobb tematikai csomópont köré rendeződnek. A Magyarországon és Európán kívüli (iszlám) gyermeklélet bemutató publikációk elsősorban *Kéri Katalin* nevéhez fűződnek. A magyar gyermekkor-történeti kutatásokban a legintenzívebben vizsgált időszak a dualizmus korszaka, több monográfia (pl. *Szabolcs Éva*, *Pukánszky Béla*) és tanulmány is született a korszakkal kapcsolatban. A kutatások harmadik fókusza az 1950-es évek gyermekvilága. A fenti kutatásokhoz illeszkednek *Térszabó Júlia* gyermek- és játéktörténeti kutatásai. A magyarországi gyermekkor-történeti kutatások jellemzői, hogy azok elsősorban esztétörténeti, szintetizáló jellegűek, a magyarországi gyermeklélet bemutatásával lemaradásban vannak.

A nő-történeti kutatások esetében nem beszélhetünk a nyugati trendekhez egyértelműen igazodó kutatásokról. Míg a nyugat-európai neveléstörténet-írásban a korabeli nő-történet elsősorban politikai témaként bukkant fel, addig a magyar neveléstörténet-írásban a feminista történelemszemlélet nem nyert teret. Így a magyar nő-történeti kutatásokban hagyományosabb témák bukkannak fel, ám a korábban megszokottnál nagyobb intenzitással.

A gyermekkor-történet-írásban megtalálható tematikai csomópontok közül kettő a nő-történet esetében is azonosítható; a dualizmus időszaka (pl. *Kéri Katalin*, *Hegedűs Judit*) és az ötvenes évek (pl. *Pukánszky Béla*, *Kéri Katalin*) ez esetben is kiemelt terület. Jelentősnek számítanak még a nők iskolarendszerben elfoglalt helyét vizsgáló oktatástörténeti kutatások (pl. *Nagy Péter Tibor*, *Biró Zsuzsanna Hanna*).

Mind a gyermekkor-történeti, mind a nő-történeti kutatásokról elmondható, hogy a 2000-es évekre betagozódtak a magyar neveléstörténet-írásba. Kutatásuk és ezzel összefüggésben a megjelent publikációk is kapcsolódnak az ebben az időszakban lezajlott neveléstudomány-történeti kutatásokhoz (pl. az ötvenes évek neveléstudományát feltáró kutatásokhoz illeszkedtek a korszak nő- és gyermekkor-történetét bemutató publikációk).

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 16:15-17:45 *Benczúr I.*

AZ ADAPTÍV ISKOLA KONCEPCIONÁLIS KERETEI

Elnök: Rapos Nóra
Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

Opponens: Golnhofer Erzsébet
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet

Az adaptív iskola koncepcionális keretei: A közösségi dimenzió az adaptív iskolában

Mészáros György
Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

Az adaptív iskola koncepcionális keretei: Mit jelent számunkra az adaptivitás?

Rapos Nóra
Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

Az adaptív iskola koncepcionális keretei: Mit jelent számunkra a tanulásközpontúság?

Kálmán Orsolya
Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

Hogyan jelenik meg a tanulói sokféleség és a kategóriamentesség az adaptív iskolában?

Gaskó Krisztina
Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Az elmúlt évtizedekben gyökeres társadalmi, gazdasági, kulturális változások történetek, amelyek eltérő kontextust hoztak létre az iskola körül. A hazánkban is felerősödő kihívások (heterogén iskolai közösségek, az iskola új funkciói, az értékelés globalizálódó trendjei stb.) egyre erősebben artikulálódnak. Mind a nemzetközi, mind a hazai gyakorlatban ismertek jó gyakorlatok az újfajta társadalmi igényekre proaktív válaszokat kereső iskolákból, de modellszerű, elméleti bázisra épülő, s az iskolát szervezeti rendszerként is kezelő kutatás - fejlesztés kevésbé ismert. Ezért e kutatásra épülő fejlesztés során a korábbi elméleti alapokat rendszerezve és azok tapasztalataira építve egy olyan koncepció leírása kidolgozása volt a cél, amely minden tanuló számára lehetővé teszi az eredményes, hatékony és tanulóközösségekbe ágyazott tanulást.

Az adaptív iskola koncepció megalapozását támogató kérdések: 1) Milyen sajátosságai írhatók le az adaptív iskolának? Melyek azok az értékek, alapelvek, amelyek az adaptív iskolává válást meghatározzák? 2) Milyen hazai sajátosságai jelölhetők meg az adaptív iskolává válásnak? 3) Hogyan lehet rugalmas modellt kínálni, amely biztosítja az intézményi adaptivitás lehetőségét?

Az elméleti vizsgálatot hazai kvalitatív iskolakutatás követte. Az öt, magát adaptívnek tartó intézményt értelmező – értékelő, több esetes esettanulmánnyal (Golnhofer, 2001; Szokolszky, 2004) vizsgáltuk. Az elkészítésekor figyeltünk az adat-, módszer- és személyi trianguláció elvére (Denzin, 1998): iskolavezetőket, pedagógusokat, gyerekeket kérdeztünk, az egyéni és fókuszcsoportos interjú, a megfigyelés, a dokumentumelemzés módszerét használtuk, s minden iskolát több kutató vizsgált. A három szakaszból álló kutatási folyamat során a koncepciónk értékeinek megfelelően mód nyílt a különböző szereplők „hangjának” azonosításra, valamint a kutatók és az intézmények közti kölcsönös véleményformálásra, a szereplők bevonására: 1) nyitott tájékozódás, az iskola önképének-, a maga által definiált adaptív gyakorlatok megismerése, 2) az adaptivitás intézmény által értelmezett fogalmának és gyakorlatának megismerése, 3) közös reflexiók az intézmény munkatársaival.

Az elméleti vizsgálataink alapján világossá vált, hogy az adaptív iskola koncepciója is csak rendkívül értéktelített lehet. Ezek az értékek azonban nem fölülről jövő, normatív, hanem olyan értékválasztások, melyek rugalmasak, dinamikusak, nyitottak, dialogikusak és ily módon közösségi jellegű tevékenységeket feltételeznek. Az előadások bemutatják az elméleti kereteket és – az azokat értelmező, átalakító – vizsgálati eredmények alapján megszületett koncepció legfontosabb értékeit (közösségi dimenzió, adaptivitás tanulásközpontúság, kategóriamentesség), valamint az ezekhez kapcsolódó konkrét kutatási eredményeket.

AZ ADAPTÍV ISKOLA KONCEPCIONÁLIS KERETEI: A KÖZÖSSÉGI DIMENZIÓ AZ ADAPTÍV ISKOLÁBAN

Mészáros György

Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

Témakörök: inter- és multikulturális nevelés; szociális képességek, szociális tanulás; tanulás, tudás

Sergiovanni (1994) szerint az iskola kapcsán a pedagógiai szakirodalomban a szervezet szó helyett a közösség került előtérbe, és e metafora változása a koncepció változását is magával hozta. Az iskola közösségként való értelmezése előtérbe állítja az interperszonális kapcsolatokat, az együttműködés értékét, a helyi közösséghez kapcsolódást. Az adaptív iskola koncepciójában fontos szerepe van ennek a dimenzióknak, mely jól összefüggésbe állítható annak több más elemével: a komprehenzív és inkluzív szemlélettel, a szocio-konstruktivisták felfogással, az iskola kontextusba helyeztettségével. A nemzetközi szakirodalomban számos megközelítéssel találkozhatunk az iskola közösségi dimenziójának leírására: az iskola mint etikai közösség (*Bergmark*, 2009), mint demokratikus közösség (*Rodríguez-Romero*, 2008), mint tanuló szakmai közösség (*Stoll-Louis*, 2007), mint a helyi közösség és közösségi kohézió-teremtés aktív részese (*Crowson-Goldring*, 2010). A kutatás szakirodalmak alapján megalkotott elméleti kerete ezeket a koncepciókat igyekszik összehangolni és az iskolát egy kapcsolati háló csomópontjaként írja le.

Az elméleti keret nyomán megfogalmazódó kutatási kérdéseink a következők:

- 1) Mennyire része az iskolák önértelmezésének a közösségi dimenzió, és milyen módon az?
- 2) A fenti közösségi dimenziók milyen mértékben és milyen módon jelennek meg az iskolákban?
- 3) Hogyan kapcsolódnak be a helyi közösség életébe az iskolák?
- 4) Megjelennek-e a tanuló szakmai közösség sajátosságai, működési elvei az iskolákban?

A szimpózium-bevezetőben már leírt empirikus kutatás maga is közösségi dimenziót hordoz, mivel a három lépcsős értelmező, többesetes esettanulmány (*Szokolszky*, 2004) nem csak a kutatók vizsgálata az iskoláról, hanem az együttműködő kutatások (*J.J Schensul – J. L. Schensul*, 1992) hagyományának néhány elemét is magáévá teszi: a kutatás résztvevőivel való közös gondolkodás és velük való együttműködés terméke. Ez az együttműködő jelleg a módszertanin túl episztemológiai dimenzióját is adja vizsgálatunknak. A hagyományos (óra- és iskolai tér) megfigyeléseken túl kiemelendők ehhez kapcsolódóan a többlépcsős tanári interjúk és a diákokkal készült fókuszcsoporthoz tartozó interjúk.

A kutatás eredményei összetett képet mutatnak a vizsgált iskolák önmaguk által is értelmezett közösségi dimenziójáról. Minden intézménynél megjelent a közösségiség az önértelmezésben, de csak egy intézményben volt működő szakmai tanuló közösség. A diákok csoportjának közösségként értelmezése mindenhol kiemelkedett, és több intézményben voltak az iskolai demokráciának végiggondolt gyakorlatai. Ugyanakkor többször ellenmondások mutatkoztak a tanári és diák iskolaértelmezés, illetve az intézményi önértelmezés és a közösségi gyakorlatok között (pl. az egyenlőség diskurzusa, de hierarchiateljesítés a diákok közösségében), és gyakorlatilag egyik intézmény sem épül be reflektáltan és aktívan a helyi közösségbe, bár vannak erre szórványos, eseti kezdeményezések.

AZ ADAPTÍV ISKOLA KONCEPCIONÁLIS KERETEI: MIT JELENT SZÁMUNKRA AZ ADAPTIVITÁS?

Rapos Nóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

Témakörök: inter- és multikulturális nevelés; szociális képességek, szociális tanulás; tanulás, tudás

A szimpózium összefoglalóban bemutatott kutatás – fejlesztésben az adaptív iskola koncepcionális kereteinek kidolgozása volt a célunk. Az ezt előkészítő nemzetközi, hazai szakirodalmi anyagok és a hazai vizsgálat is megerősítette, hogy az iskolákkal szemben az egyik legkomolyabb elvárás a változásra való igény és képesség, s az innovativitás (pl. *Halász, 2008; Fullan, 2000*). Ugyanakkor a hagyományos innovációs értelmezések, amelyek leginkább az ipar/kereskedelem világából érkeznek, a pedagógiaihoz képest eltérő természetűek (*Lannert, 2010*), s nem is értelmezettek a pedagógia fogalomrendszerében. Ez utóbbiak sokkal erősebben kötődnek az őket övező kontextushoz. A változás és az innováció igénye azonban a nehézségek ellenére jelen van az oktatás területén, s megköveteli a jelenre, a kontextusra történő reflektálást is. Elméleti és empirikus vizsgálataink alapján ezért a környezetre történő érzékeny és tudatos reagálást, az innovativitást és az ezeket kísérő tudatos reflektálást (együtt értsd adaptivitást) az adaptív iskola koncepciójának egyik kiemelt értékévé emeltük.

Az előadás célja, hogy az elméleti vizsgálat és a hazai kvalitatív iskolakutatás alapján (ld szimpózium leírásban) szempontokat kínáljon 1) a pedagógiai innováció sajátosságainak megértéséhez; 2) egyes pedagógiai fogalmak (pl. tanulás) és az innováció kapcsolatának értelmezéséhez; 3) az adaptivitás értékének koncepciónkban betöltött szerepének megvilágításához; 4) a helyi környezetben adott adaptív reakciók értelmezéséhez; 5) a különböző tanulási terek és az iskolákban zajló tudástermelés kapcsolatát érintő néhány hazai „jó gyakorlat” megismeréshez (*Nonaka és Konno, 1998*); 6) a tanuló szakmai közösségek iskolai szerepének mérlegeléséhez (*Kovács, 2010; Tomka, 2009*).

A szakirodalom elemzésén túl a kvalitatív vizsgálatban használt módszerekkel célzottan olyan kutatási – pl. interjú, megfigyelés, fókuszcsoportos beszélgetés diákokkal – kontextust kívántunk teremteni, amely alkalmat teremtett az iskolák és a kutatók közti párbeszédre, a kutatás folyamatának közös alakítására, a reflektálásra. Ezek alapján többesetes és több fókuszú esettanulmányok készültek (*Szokolcsy, 2004*).

Az eredmények alapján azt mondhatjuk, hogy 1) az adaptív iskolává válás változást igénylő folyamat, amely érinti az egyént és a szervezet egészét egyaránt. Minden változásnak egyedi története van, nincs egyetlen útja az adaptív iskolává válásnak sem, hanem egymással egyenértékű, különböző változási utakat azonosíthatunk. Épp ezért megfontolásra ajánljuk a „jó gyakorlat” kifejezést és a mögötte meghúzódó mechanizmusokat. 2) Az intézmények számára nehézséget jelent a helyi kontextusba ágyazott, valós adaptív válaszok megtalálása. Ennek egyik legfőbb oka az iskola funkcióinak megmerevedett értelmezésben rejlik. 3) Hiányzik a tacit tudás tudatos tanulási folyamatba kapcsolása.

AZ ADAPTÍV ISKOLA KONCEPCIONÁLIS KERETEI: MIT JELENT SZÁMUNKRA A TANULÁSKÖZPONTÚSÁG?

Kálmán Orsolya

Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

Témakörök: inter- és multikulturális nevelés; tanulás, tudás; szociális képességek, szociális tanulás

A tudás alapú társadalmak gyorsan változó világában, a tanulástudományok hihetetlen mértékben növekvő elméletei (Sawyer, 2006) közepette az iskolai tanulás folyamatos megújulását várjuk, amit a tanulásközpontúság jelszavában, értékében és megközelítésében szoktunk összefogni. E megközelítés mélyebb tartalma ugyanakkor a legtöbbször homályban marad, ezért is kutatási céljaink a következők: 1) a tanulásközpontú szemlélet értelmezési keretének, elméleti alapvetéseinek feltárása 2) a hazai adaptív iskolák gyakorlatában a tanulásközpontúság mechanizmusainak megértése 3) az adaptív iskola koncepciójában a tanulásközpontúság szempontrendszerének kidolgozása a pedagógiai elméletek és az iskolai gyakorlatok értelmezése alapján.

Kvalitatív megközelítésű kutatásunkban a tanulásközpontúság értelmezéséhez nemzetközi és hazai pedagógiai elméletek elemzésére támaszkodtunk, míg a tanulásközpontúság iskolai megjelenéseit a többesetes (5 iskola) és több fókuszú esettanulmány módszerével (Szokolosky, 2004) vizsgáltuk, amiből jelen előadás a tanulásközpontúság kifejtésére vállalkozik. A tanulásközpontú szemléletet igyekeztünk érvényesíteni a kutatás három lépcsős folyamatában is: egyfelől az iskolák kutatásban való részvétele a tanulási folyamatuk részeként értelmezhető, másfelől az adaptivitás értékeit a kutatócsoport az iskolákkal való közös tudáskonstruálási folyamat során építette fel.

Eredményeinkben 1) a tanulásközpontúság szűk és tág értelmezési kereteit is feltártuk, az utóbbinál az iskola minden szereplője érintetté válik a tanulásban, s nem csak a tanulási-tanítási módszerek szintjén, hanem tudományos elméletekre építve is értelmeződik a tanulás. A tanuláselméleti elemzésben a radikális (Glaserfeld, 1993; Nahalka, 2002) és szocio-konstruktívizmus, s utóbbi megközelítései (Littleton és Häkkinen, 1999) a szocio-kognitív konfliktus, a közös tudáskonstruálás (Vigotszkij, 2000; Arvaja, 2005) és a szituatív tanulás (Wenger, 1998; Tynjälä, 2008) szociális aspektusát, iskolai folyamatait és kontextusát vizsgáltuk meg. 2) A vizsgált iskolák közül háromban jellemző a tanulásközpontúság szűk értelmezése. Két iskolában a tanulás köre nemcsak a tanulókra, hanem a pedagógusokra, vezetőkre, sőt a szülőkre is kiterjed. S bár a tanulásközpontúság módszertani kiindulása, az elméletekre való nyitottság (pl. önszabályozott tanulás, többszörös intelligencia) elősegíti a tanulási folyamatok céljának, szervezésének, értékelésének újragondolását, a tanulási folyamatok egymásra épülését. Ugyanakkor még itt is feszültségek mutatkoztak a diákok, illetve a pedagógusok egyéni és közösségi szintű tanulási folyamatai közt. Mindezért 3) az adaptív iskolakoncepcióban a tanulásközpontúság kritériumainál az elméleti megalapozottság mellett a szocio-konstruktivista tanuláselméletek szempontjainak beemelését is elengedhetetlennek tartjuk.

HOGYAN JELENIK MEG A TANULÓI SOKFÉLESÉG ÉS A KATEGÓRIAMENTESSÉG AZ ADAPTÍV ISKOLÁBAN?

Gaskó Krisztina

Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Neveléstudományi Intézet

Témakörök: tanulás, tudás; szociális képességek, szociális tanulás; inter- és multikulturális nevelés

Az elmúlt években lezajlott iskolai változások és fejlesztések egyik fő fókuszában az integráció állt, amelyet az intézmények a helyi feltételek függvényében értelmeztek és kerestek megoldásokat az integráció megvalósítására. Mindeközben számos módszertani újítás született mégis úgy tűnik, hogy ezek a változási folyamatok a kategorizáció előtérbe kerülését is magukkal hozták, háttérbe szorítva ezáltal a tanulói sokszínűség értékékként kezelését és a tanulónak a közösség tagjaként való értelmezését. Az inklúzió szemlélete válaszolni kíván ezekre az értelmezési problémákra, az inklúzió gyakorlatában azonban jelentős eltéréseket tapasztalhatunk az egyes országok és intézmények között is. Miközben tehát az inkluzív szemlélet a mindenki iskolájává válást fő célkitűzésnek tekinti, egyes intézmények a tanulói sajátosságok szűkebb értelmezése miatt mégsem tudnak azzá válni.

Az adaptív iskolamodell fel kívánja használni az inklúzióval kapcsolatban felhalmozott tudást, de tovább is szeretné azt építeni azzal, hogy a figyelem középpontjába helyezi – többek között – a tanulói kategóriák értelmezésének és alkalmazásának problémáit, és olyan szempontokra hívja fel a figyelmet, mint a kategóriák viszonylagossága és társadalmi eredete (McLaren, 1995), a tanulói sajátosságok komplex értelmezése, valamint az új tanulói csoportok megismerése. Az előadás célja egyrészt ezeknek a szempontoknak a bemutatása és érvekkel való alátámasztása, másrészt a projektben részt vevő intézmények gyakorlatának elemzése a tanulói kategóriák és sajátosságok értelmezésével kapcsolatban. Kvalitatív kutatásunkban az értelmező-értékelő esettanulmány (Golnhofner, 2001) módszerét választottuk, és ún. többesetes és több fókuszú esettanulmányokat (Szokolszky, 2004) készítettünk, melyeknek jelen előadásban a kategóriamentességre és tanulói sokféleségre irányuló fókuszát kívánjuk megjeleníteni.

Eredményeink szerint mind az öt iskola küzd a kategóriamentesség problémájával; felismerik a kategóriák alkalmazásának veszélyeit, de a tanulókkal kapcsolatos értelmezéseikben rendre megjelennek a kategóriák. A vizsgált iskolák közül háromról mondhatjuk el, hogy törekszik az egyéni tanulói utak kialakítására, bár ezek gyakran rugalmatlanok és korlátozzák a diákot. Az interjúk során azt tapasztaltuk, hogy a pedagógusok gyakran és reflektálatlanul valamilyen kategorikus jelzővel említik a tanulókat, amely az esetek többségében a diákok problémáival, hátrányaival kapcsolatos. Ki kell emelnünk továbbá, hogy a vizsgált iskolák mindegyikénél megjelent a tanulók jellemzésében a közösséghez tartozás aspektusa, igaz, csak egyetlen intézményben vélekednek úgy, hogy a helyi közösséghez kapcsolódás mikéntje is fontos tanulói jellemző.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 16:15-17:45 *Mozaik*

A TANULÁSI MOTIVÁCIÓ NÉHÁNY ASPEKTUSA

Elnök: Józsa Krisztián
SZTE Neveléstudományi Intézet, SZTE-MTA Képességkutató Csoport

Opponens: Réthy Endréné
ELTE PPK, Kodolányi János Főiskola

Az értelmi elsajátítási motívum változása 10–14 éves kor között

Józsa Krisztián
SZTE Neveléstudományi Intézet, SZTE-MTA Képességkutató Csoport

Az olvasási motíváció mérése kisiskolás korban: egy pilot vizsgálat eredményei

Szenczi Beáta
SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

A tanulással kapcsolatos célok szerepe az önszabályozott tanulásban

D. Molnár Éva
SZTE Neveléstudományi Intézet

A mentorálás hatása a tanulási motívációra hátrányos helyzetű tanulók körében

Fejes József Balázs
SZTE Neveléstudományi Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Az oktatással, neveléssel foglalkozók évszázadok óta fontos kérdésnek tekintik az eredményes tanulás feltételeinek a megteremtését, a tanuláshoz, az iskolához fűződő viszony alakítását. A tanulási motiváció tudományos szempontú kutatásával a XX. században kezdtek intenzíven foglalkozni. Az elmúlt néhány évtizedben a motivációkutatás fokozatosan egyre intenzívebbé és kiterjedtebbé vált. A legutóbbi években a neurológiai kutatások rengetik meg alapjaiban a motivációkutatásokat. Elsősorban annak köszönhetően, hogy az eredményeik többé-kevésbé cáfolják az évtizedek óta fennálló motiváció-elméleti modelleket. Mára már a nemzetközi neveléstudományi kutatások egyik legmeghatározóbb területe a tanulási motiváció vizsgálata. A nemzetközi tendenciákkal párhuzamosan, és főként azok hatására a hazai kutatásokban is egyre nagyobb teret kap a tanulási motiváció elemzése.

Szimpóziumunkban a tanulási motiváció empirikus vizsgálatára irányuló újabb kutatásaink eredményeiből állítottunk össze négy előadását. A tanulási motivációnak az iskolai tanuláshoz kötődő dimenzióját helyeztük a fókuszpontban. Arra a kérdésre keressük a választ, miként alakul a diákok tanulási motivációja az iskolai évek alatt.

Első előadásunkban egy olyan longitudinális vizsgálatot mutatunk be, mely négy évet átfogva, 10–14 éves kor között követte nyomon a tanulók értelmi elsajátítási motívumának az alakulását. Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy milyen változások következtek be ez idő alatta a motívumban. Mekkora a tanulók, osztályok közötti különbség. Hogyan függ össze a változás a tanulók iskolai eredményességével, az iskolai és a családi tényezőkkel. Második előadásunk az olvasási motiváció vizsgálati lehetőségeivel foglalkozik. Ennek a pszichés összetevőnek a mérésére nem áll rendelkezésre korábbi hazai mérőeszköz. Megmutatjuk, hogy az olvasási motiváció egy sok-összetevős rendszer, ennek megfelelően az empirikus kutatásokban is komplex módon válik megragadhatóvá. Kutatásunkban az olvasási motiváció mérésére alkalmas mérőeszközünk kidolgozásáról, kipróbálásának tapasztalatairól, és pszichometriai mutatóiról adunk számot. Harmadik előadásunkban a tanulási motiváció egyik meghatározó dimenziójával a tanulási célokkal foglalkozunk. Empirikus kutatásunk keretében azt vizsgáltuk, hogy az ötödikes tanulók milyen tanulási célokat tűznek ki maguk elé, céljaik hogyan függenek össze a tanulási motivációjukkal és a tanulásuk önszabályozásával. Utolsó előadásunkban azt a kérdést járjuk körbe, hogy miként alakítható, erősíthető a diákok tanulás iránti motivációja. Vizsgálatunkban hátrányos helyzetű diákok tanulási motivációját sikerült befolyásolni hallgatói mentorprogram segítségével. E kutatásunk eredménye egyrészt felhívja a figyelmet a mentori tevékenység jelentőségére, másrészt rámutat arra, hogy a tanulási motiváció megfelelően megválasztott módszerekkel befolyásolható.

A kutatást a TÁMOP 3.1.9/08/01-2009-0001 pályázat támogatta.

AZ ÉRTELMI ELSAJÁTÍTÁSI MOTÍVUM VÁLTOZÁSA 10–14 ÉVES KOR KÖZÖTT

Józsa Krisztián

SZTE Neveléstudományi Intézet, SZTE-MTA Képességkutató Csoport

Témakör: motiváció

Számos kutatás rámutatott, hogy a tanulási motiváció az életkor előrehaladtával csökken (l. pl. *Anderman és Maehr; Józsa; Spinath; Skaalvik*). A kutatások többsége keresztmetszeti adatfelvétellel gyűjtött adatokat. Eredményeik jó leírást adnak a populációra jellemző folyamatokról. Az egyéni változásokat, a tanulók, osztályok, iskolák közötti különbségeket azonban nem tudja megmutatni.

Kutatási célunk az értelmi elsajátítási motívum életkori változásának a vizsgálata 10–14 éves kor között, a motívum változásával összefüggésben az iskolai és a családi tényezők szerepének a feltárására. E motívum a tanulási motívumok között kiemelkedő fontosságú szereppel bír, ezért állítottuk kutatásunk fókuszpontjába.

Longitudinális vizsgálati elrendezést alkalmaztunk. Az első adatfelvétellel negyedik osztály őszen került sor, a második mérés nyolcadik őszen volt. 24 osztály vett részt a vizsgálatban, 372 tanulóról állnak rendelkezésre mindkét mérés adatai. A gyermekek nem és szülők iskolai végzettsége szerint reprezentatív mintát alkotnak. Az Elsajátítási Motiváció tanulói önjellemző kérdőívet alkalmaztuk, ennek értelmi motívum alszállóját elemezzük (9 tétel, Cronbach's alpha 0,88).

Eredményeink szerint az értelmi elsajátítási motívum fejlettsége 4. osztályról (67%p) 8. osztályra (52%p) átlagosan 15%p-ot csökken. A két adatfelvételi pont közötti korreláció közepes erősségű (0,37), ami arra utal, hogy jelentős átrendeződések figyelhetők meg a gyermekek között. A minta átlagának csökkenése mellett a gyermekek 15%-nál a motívum szignifikáns erősödése tapasztalható, 15%-uk esetében nincs lényegi változás, 70%-uknál realizálódik csak a csökkenés. Az osztályok tekintetében a legkisebb átlagos csökkenés 5%p, míg a legnagyobb 29%p, ami számottevő osztályok közötti különbségekre hívja fel a figyelmet. A legnagyobb mértékű csökkenést a negyedik osztályban legmotiváltabb gyermekek esetében figyelhetjük meg, a csökkenés mértéke az indulószint kvartilisei szerint rendre: 29%p, 22%p, 12%p, 3%p. A legalsó kvartilisbe tartozó – eredetileg legkevésbé motivált – gyermekek egyharmadánál a motíváció szignifikáns növekedése figyelhető meg. A motívum csökkenésének a mértéke nem függ az iskolai tanulmányi átlagtól: kvartilisek alapján végzett elemzése alapján a legjobb tanulók esetében ugyanolyan nagyságú csökkenést figyelhetünk meg, mint a leggyengébbek teljesítők esetében. A csökkenésnek mértéke nem függ a szülők iskolai végzettségétől.

Longitudinális vizsgálatunk adatai rámutatnak: nem szükségszerű az iskolai évek alatt a tanulási motiváció csökkenése. Sőt, a tanulási motiváció növekedése is lehetséges. A bekövetkező változásokban a pedagógusoknak, az osztálytermi folyamatoknak jelentős szerepe lehet. Fontos további kutatási kérdés: minek köszönhető a tanulónál a motíváció növekedése? Milyen hatások érték az iskolában azokat a tanulókat, akiknek a motívációja növekedett, és azokat, akiké csökkent? Mindezeknek a kérdések az osztálytermi kutatások szükségességére mutatnak rá.

A kutatást az OTKA K 68798 támogatta.

AZ OLVASÁSI MOTIVÁCIÓ MÉRÉSE KISISKOLÁS KORBAN: EGY PILOT VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Szenczi Beáta

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: motiváció; kutatás-módszertani törekvések

Az olvasás iránti motivációval a hazai szakirodalomban leggyakrabban mint a szépirodalom olvasása iránti pozitív attitűddel találkozhatunk (lásd pl. Csáky, 1996; Tóth, 1999), a nemzetközi szakirodalom ugyanakkor ennél tágabban, képességspecifikus motívumok összességéként, értelmezi (Wigfield és Guthrie, 1997). Sokösszetevős rendszer, komponensei mindazok a motívumok, amelyek az olvasási tevékenység megindításában és fenntartásában szerepet játszanak. Az olvasás területspecifikus motívumai, mint például az olvasási énkép, jobban bejósolják a teljesítményt mint az általános tanulási motívumok (Van Damme, Opdenakker, de Fraine és Mertens, 2004), vizsgálatuk ezért szükségszerű. Nem ismerünk ugyanakkor olyan hazai kutatást, mely az olvasási motivációt a fenti értelemben vizsgálná, és a nemzetközi kutatások között is csak elvétve találunk példát az olvasási motiváció kisiskoláskori vizsgálatára.

Kutatásunk célja, hogy nemzetközi alapokon kifejllesszünk egy olyan mérőeszközcsaládot, amely alkalmas az olvasási motívumok egyidejű vizsgálatára az általános iskola kezdeti szakaszától egészen a középiskolába lépésig. Jelen előadás egy kismintás pilot vizsgálat eredményeit mutatja be, melyben három olvasási motivációt vizsgáló mérőeszköz kipróbálására vállalkoztunk 1. (n=17), 3. (n=19), 5. (n=28) és 7. (n=27) évfolyamon. A Likert-skálás tételeket tartalmazó mérőeszközök közül az első az 1. osztályosok számára készült és egyéni interjúk keretében került felvételre. A második az alsó tagozat további évfolyamai számára íródott és 3. évfolyamon csoportosan vettük fel (Cronbach- α =,82). A harmadik kérdőív a felső tagozatban teszi lehetővé az olvasási motiváció vizsgálatát; 5. és 7. osztályban egyénileg töltötték ki a tanulók (Cronbach- α =,83). A kérdőívek az olvasási motiváció hét komponensét vizsgálják: (1) olvasás önhatékonyság, (2) olvasás attitűdök, (3) az olvasás szociális motívumai, (4) az olvasás értéke, (5) olvasás közben átélt flow élmény, (6) az olvasás szociális motívumai és (7) az olvasási sikerek és kudarcok attribúciói.

Az első osztályosok vizsgálatának adatait elsősorban kvalitatív módszerekkel közelítjük meg, a felsőbb évesek adatait kvantitatív módon is elemezzük. Az első osztályosokkal folytatott interjúk számos olyan tapasztalattal szolgáltak, melyek elemzése haszonnal járhat a további kutatások számára. Az interjúk tapasztalatait az előadásban részletesen tárgyaljuk. A kvantitatív elemzés értelmében az alsó tagozat további évfolyamai, illetve a felső tagozat számára fejlesztett kérdőívek a reliabilitás mutatók és a faktoranalízis szerint, kisebb módosításokkal, megfelelő mérőeszközei lehetnek az olvasási motiváció mérésének az említett korosztályokban. Elemzésünk alátámasztja, hogy az olvasási motiváció több motívációs konstruktum összessége, melyek eredményesen mérhetők már az iskoláskor kezdetén is. A kutatás eredményeként létrejött mérőeszközcsalád lehetővé teszi az olvasási motiváció mint sokösszetevős rendszer mérését 1–8. osztályig.

A kutatást a TÁMOP 3.1.9/08/01-2009-0001 pályázat támogatta.

A TANULÁSSAL KAPCSOLATOS CÉLOK SZEREPE AZ ÖNSZABÁLYOZOTT TANULÁSBAN

D. Molnár Éva

SZTE Neveléstudományi Intézet

Témakörök: motiváció; metakogníció és önszabályozás

A motivációkutatás egyik legintenzívebben fejlődő kutatási területe közé tartozik a célok vizsgálata. A tanulás hatékonysága, az önálló tanulás szabályozása nem valósulhat meg jól körülhatárolt, rövid és hosszú távú célok megfogalmazása nélkül (Pintrich, 2000). Az önszabályozott tanulás kutatásában a célok szerepe egyrészt a célvezérelt tanulás megvalósulásában (Linnenbrink és Pintrich, 2001), másrészt pedig a motiváció folyamatának, illetve a tanulók céltudatosságának megértésében játszik jelentős szerepet (Lepola és mtsai, 1999; Pintrich, 2003). A téma fontosságához mérten azonban a hazai pedagógiai kutatásokban nem kap ez a terület elég hangsúlyos szerepet, kutatása viszonylag kis számban fordul elő.

A kutatás célja feltérképezni az 5. évfolyamos tanulók tanulással kapcsolatos elvárásait, illetve meghatározni a célok szerepét az önszabályozott tanulás folyamatában.

A kutatásban 200 fő 5. évfolyamos tanuló vett részt. A minta kiválasztásánál nem törekedtünk a reprezentativitásra, elsősorban a kutatási terület feltérképezését szolgálta a vizsgálat. A diákok kitöltötték egy önszabályozott tanulás kérdőívet, amely összesen 62 itemből áll (Cronbach- $\alpha=0,91$). A kérdőív két nagyobb alskálát tartalmaz, a tanulási stratégiák és a tanulási motívumok vizsgálatára irányuló skálákat. Továbbá nyílt kérdések formájában megkérdeztük a diákokat a tanulással, a félévvel, az adott oktatási nappal, illetve az adott tanórával kapcsolatos céljaikról, amelyet tartalomelemzéssel dolgoztunk fel.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy az 5. évfolyamos diákok tanulási céljaira jellemző a túl általános megfogalmazás. Többnyire a jó jegy megszerzésére („Kapjak ötöst órán” – 65%), a rossz jegy elkerülésére („Ne kapjak rossz jegyet”, „Ne kapjak 1-est, 2-est” stb. – 44%) és a tanár dicséretének a kivívására vonatkozó elvárások („Dicsérjen meg a tanár” – 50%) jelennek meg a leggyakrabban. Jellemző továbbá az emocionális töltetű elvárások megjelenése is („Szeressen a tanár”, „Legyek jó kedvű az órán” stb.), amelyek kiemelik a tanulás folyamatát meghatározó emóciók befolyásoló szerepének fontosságát. A célok szignifikáns, közepes erősségű korrelációs összefüggést mutattak az önszabályozott tanulással ($r=0,45$). Ez alapján megállapítható, hogy a megfelelő tanulási célok kitűzése meghatározza a tanulás hatékony kimenetelét.

A napjainkat meghatározó tanulásfelfogás szerint a tanulás az egész életet átható folyamat, amelynek megvalósulásában a tanulási motívumok, ezen belül a célok, jelentős szerepet töltenek be. A tanulási célok feltérképezésével megismerhetjük az 5. évfolyamos diákok tanulással kapcsolatos elvárásait, amelyek segíthetik a tanulás hatékonyabb fejlesztését és a sikeresebb oktatásszervezést.

A MENTORÁLÁS HATÁSA A TANULÁSI MOTIVÁCIÓRA HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TANULÓK KÖRÉBEN

Fejes József Balázs
SZTE Neveléstudományi Intézet

Témakörök: motiváció; hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A mentori kapcsolat számos területen pozitív hatást gyakorolhat a hátrányos helyzetű gyermekekre, fiatalokra. *DuBois, Holloway, Valentine és Cooper* (2002) metaanalízise szerint a mentorálásnak köszönhetően csökkenhet az antiszociális viselkedésformák valószínűsége, többek között az alkohol- és a kábítószer-használat, valamint az agresszív viselkedés gyakorisága, emellett pozitívan befolyásolhatja a szociális kapcsolatokat mind a családon belül, mind a kortársak körében. Az iskolai eredményességet közvetlenül befolyásoló tényezők közül elsősorban a tanulási motiváció tekintetében várható kedvező változás (*Blinn-Pike*, 2007). Bár a tanulói hátrányok kompenzálását célzó mentorálás egyre elterjedtebb hazánkban is, e törekvések kvantitatív szempontú hatásvizsgálatára nem találunk példát (*Fejes, Kasik és Kinyó*, 2009).

Munkánkban azt vizsgáljuk, hogy a pedagógusjelöltekkel kialakított egy tanévet felölelő mentori kapcsolat milyen hatást gyakorol hátrányos helyzetű diákok tanulási motivációjára.

Kontrollcsoportos vizsgálatunkban 5–7. évfolyamos mentorált tanulók (37 fő) motivációs jellemzőinek változását vetjük össze azonos családi háttérrel rendelkező mentorálásban nem részesülő tanulókéval (43 fő). A tanév elején és végén a tanulók elsajátítási motivációt (*Józsa*, 2007) és olvasási attitűdöt (*Józsa és Fazekasné*, 2008) mérő kérdőívet töltöttek ki. A mérőeszközök reliabilitás-mutatói megfelelőnek bizonyultak (0,75–0,88).

Míg a nem mentorált tanulók esetében – a korábbi hazai és nemzetközi vizsgálatokkal összhangban – a motivációs jellemzők gyengültek a tanév végére, addig a mentoráltaké a tanév elején mért szinthez képest nem változtak. A mentorált és nem mentorált csoport illesztését a vizsgált motivációs konstruktumok indulószintje és a fontosabb családi háttérváltozók alapján végeztük. A páros t-próbával végzett összehasonlítás szerint az elsajátítási motiváció és az olvasási attitűd tekintetében is szignifikáns eltérés azonosítható az indulószinthez képest a nem mentorált tanulók körében. Az olvasási attitűd 56,9 %pontról 44,5 %pontra esett vissza ($p < 0,01$), míg az elsajátítási motiváció 63,4 %pontról 57,9 %pontra ($p < 0,01$). Az elsajátítási motiváció egyes összetevői közel azonos mértékben, 5-6 %ponttal csökkentek. Bár eredményeink nem mutatnak jelentős eltéréseket a mentorált csoport esetében, a mentori kapcsolat hatása egyértelműen kimutatható a tanulási motiváció tekintetében. Megjegyezzük, hogy a nemzetközi tapasztalatok szerint a mentori tevékenység előnyös hatásai főként az egy évnél hosszabb kapcsolatok esetében realizálódnak.

Elemzésünk szerint viszonylag rövid idő alatt kedvezően befolyásolható a tanulási motiváció hátrányos helyzetű tanulók körében. A mentorprogramok mellett számos további helyzet lehetséges, melyben a mentori kapcsolat kialakításához szükséges feltételek rendelkezésre állnak, így például a fejlesztő pedagógusi munkakör ellátása során, valamint a különböző hátránykompenzáló kezdeményezések (pl. tanoda) esetében.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 5. (PÉNTEK) 16:15-17:45 *Margaréta*

PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS PEDAGÓGUSKUTATÁS

Elnök: Falus Iván
Regionális Pedagógiai Kutatóközpont, EKTF

A leendő kisgyermeknevelők társadalmi háttere és motivációja a képzésbe történő jelentkezéskor

Fináncz Judit
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

„A tanárok számítanak”, avagy honnan származik a pedagógiai tudás? Formális, non-formális és informális hatások

Hercz Mária
Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

Tanítók szakmai kompetencia-fejlesztési igényei

Barabási Tünde
Babes-Bolyai Tudományegyetem, Tanító- és Óvopedagógus Szak, Székelyudvarhelyi Kihelyezett Tagozat

Pedagóguskompetenciák-én-hatékonyság

Baracsi Ágnes
Nyíregyházi Főiskola, PKK. Szociálpedagógia Tanszék

A LEENDŐ KISGYERMEKNEVELŐK TÁRSADALMI HÁTTERE ÉS MOTIVÁCIÓJA A KÉPZÉSBE TÖRTÉNŐ JELENTKEZÉSKOR

Fináncz Judit

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Témakörök: kisgyermekkorai nevelés, korai fejlesztés; felsőoktatás, felnőttoktatás

Az elmúlt években az óvodai és bölcsődei nevelés kérdésköre nagy médianyilvánosságot kapott a folyamatos szociálpolitikai változtatásoknak köszönhetően. Az óvodapedagógus végzettséget már régóta diplomás képzés keretében lehet megszerezni, míg a csecsemő-és gyermeknevelő-gondozó szak esetében csak 2009-ben indult el a BA képzés, de a képző intézmények többségében még a kétéves felsőfokú szakképzés keretében folytatják tanulmányaikat a hallgatók. A legtöbb intézményben a BA szak akkreditációját követően várhatóan továbbra is indítanak majd FSZ képzést főként a már gyermekgondozóként dolgozók számára, akik így mentesülnek a nyelvvizsga-kötelezettség alól.

A 2010-ben végzett adatfelvétel keretében a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karán 210 hallgató pályaképét vizsgáljuk, akik óvodapedagógia BA szakon vagy csecsemő-és gyermeknevelő-gondozó felsőfokú szakképzésben végzik tanulmányaikat.

A komplex kérdőív az alábbi témaköröket tartalmazta: a hallgatók szociokulturális háttere, eddigi iskolai és munkaerő-piaci pályafutásuk, a képzésbe történő jelentkezés motívumai, elképzeléseik választott hivatásukról, jövővel kapcsolatos szakmai és magánéleti terveik, anyagi helyzetük, továbbtanulási terveik.

Az adatok SPSS-ben történő kiértékelése és elemzése alapján bemutatjuk a klaszteranalízis során elkülönített hallgatói csoportokat, amelyek jól szemléltetik a leendő kisgyermeknevelők heterogenitását.

A vizsgálat eredményei szerint jelentős különbség mutatkozik a képzés tagozata és a szak változók tekintetében. A levelező tagozatos hallgatók jelentős része már a képzés megkezdésekor is gyermekekkel foglalkozik, közülük többen már családot alapítottak, és a képesítés megszerzése gyakran munkahelyi elvárás vagy az előrelépés feltétele.

A nappali tagozatos hallgatók közül viszonylag sokan vállalnak munkát a képzés mellett, de ezek gyakran nem a választott szakmához kapcsolódnak. A nappali tagozatosok nagyobb arányban terveznek további tanulmányokat a végzést követően.

Az óvodapedagógus BA szakra járók esetében magasabb az érettségizett és diplomás szülők aránya, emellett nagyobb a távolabbi településekről érkező hallgatók aránya, mint a csecsemő-és gyermeknevelő-gondozó felsőfokú szakképzésben résztvevők esetében.

Mindkét szakra jellemző, hogy sok az elsőgenerációs értelmiségi, kifejezetten ritka a diplomás családból érkező válaszadó, különösen a felsőfokú szakképzés esetében. A hallgatók többsége nem rendelkezik nyelvvizsgával, ez az arány az FSZ képzésben résztvevőknél nagyon magas, bár az ő esetükben nincs szükség nyelvvizsgára a képesítés megszerzéséhez.

A hallgatók többségének esetében a szakválasztás legfontosabb motivációs tényezője a gyermekszerepet és a szakma iránti elhivatottság, így logikusan következik, hogy a legtöbben választott szakmájukban kívánnak dolgozni.

A leendő kisgyermeknevelők mindkét pálya presztízsét alacsonyán ítélik meg nemcsak a pedagóguspályán belül, hanem a többi foglalkozáshoz viszonyítva is.

A TANÁROK SZÁMÍTANAK”, AVAGY HONNAN SZÁRMAZIK A PEDAGÓGIAI TUDÁS? FORMÁLIS, NON-FORMÁLIS ÉS INFORMÁLIS HATÁSOK

Hercz Mária

Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

Témakörök: pedagógusképzés, pedagóguspálya; felsőoktatás, felnőttoktatás

Globális és európai kutatások bizonyítják: az oktatás csak annyira lehet eredményes, amennyire a benne dolgozó tanárok jók. Jelentős kutatói bázis foglalkozik azzal, hogy miként lehet a pályára vonzani, s a pályán tartani a megfelelő fiatalokat, megteremteni és megőrizni a pálya presztízsét. Hazánkban különböző szakmák képviselői próbálják feltérképezni az oktatás helyzetét, kutatási projektek sora veti össze a 21. századi iskola igényeit a valósággal, álmodja meg a jövő pedagógusát, képezi ki és át őket.

A pályázatok keretében megvalósuló képzésekben azonban nincs differenciálás. Kortól, nemtől, végzettségtől és tudástól függetlenül mindenki beül a továbbképzésre, és teszi, amit kell. De valóban hatnak rá a hallottak? Beépülnek a hétköznapi munkájába a tanultak? A kognitív pszichológiából közismert a tudás nem-kognitív elemeinek jelentősége, az előzetes tudás szerepe, hogy csak néhányat említsünk a tényezők közül, melyek tudatos alkalmazása nélkül nem érdemes tanítanunk. A pedagógusok tudását fókuszba helyezve különleges jelentőséget kap, hogy miként gondolkodnak szaktudásuk forrásairól, hogyan értékelik formális képzésüket, milyen attitűddel kezdenek egy tanfolyamba, milyen vonásokat tartanak a pedagógus személyiség legfőbb értékeknek, s hogyan alakul saját szaktudásuk.

Kutatásomban e kérdésekre kerestem a választ, az előkészítő szakaszban csoportos interjúval, majd kérdőíves vizsgálattal és életrajzi mini-narratívával. A 838 pedagógus 19 megye 90 településéről került ki, megközelítően egyenlő arányban tanítók, felső tagozatban, gimnáziumban, és szakképzésben dolgozók. Feltételeztem, hogy a pedagógusok tudásának és kompetenciáinak forrásai – melyekkel hatékonyan tudják fejleszteni tanítványaikat – döntő részben formális és non-formális képzésükből származnak. Úgy véltem, hogy a pályaszocializációt affektív hatások is jelentősen befolyásolják.

A szaktudás hat fő forrását vizsgálva az informális elemek álltak az élen, ezt követte a formális képzés (felsőoktatás). A non-formális képzés állt az utolsó helyen, hatását 76% egyértelműen tagadta. A perszonális hatások közül a pedagógus családtagok, a példaképek, és a saját gyermek hatását vizsgáltam. Családtag a válaszadók 40%-ban volt hatással a pályaválasztásra, példaképre 72%-uk emlékezett, akiket 41-féle tulajdonsággal jellemeztek. Kirajzolódott a klasszikus tanárídeál, kinek hosszú távú hatása a módszerekre és a tanítási stílusra a legnagyobb. Érdekes a példakép-választás és a jelenlegi iskolafokozat közötti kapcsolat is. A saját gyermek a válaszadók 40%-ánál szignifikánsan alakítja át a gyermekképet és a módszereket.

A kutatás eredményei közül nem hagyható figyelmen kívül a formális és non-formális oktatásban a következő: a válaszadók negyede a pedagógiai tudást adottságnak tekinti, háromnegyedük hatástalannak tartja a továbbképzést szakmai tudásának alakulására. Magas tehát azok aránya, akik a szakmát látens módon nem tartja tanulhatónak. A képzők módszertanának változtatása nélkül a várt hatás elmarad.

TANÍTÓK SZAKMAI KOMPETENCIA-FEJLESZTÉSI IGÉNYEI

Barabási Tünde

*Babes-Bolyai Tudományegyetem, Tanító- és Óvópedagógus Szak, Székelyudvarhelyi
Kihelyezett Tagozat*

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

A jelenkori romániai közoktatás alsó tagozatának tanítói körében a végzettségek színes palettájával találkozunk. Ez az állapot a közelmúlt tanítóképzésbeli változásainak következményeként, begyűrűzési folyamatokként jelentkeznek. Az előadásban azt elemezzük, hogy a (már) gyakorló tanítók miért és milyen mértékben érzik annak szükségét, hogy a mostani, egyetemi szintű alapképzésben részt vegyenek (ami számukra nem alapképzés; felsőfokú képzés ugyan, de a hallgatók életkorát és tanulási céljait szem előtt tartva, teljességgel a felnőttoktatás jelenségekörébe tartozóak). Felső- és felnőttoktatásban való részvételük motivációjának vizsgálata során – az ő esetükben továbbképzésnek (is) minősülő – elemezzük a végzettségi szint által indukált különbségeket ennek meghatározásában.

A vizsgálat első, elméleti megalapozást szolgáló részében a használt fogalmak operacionalizálása mellett, a felnőttek tanulásának sajátosságait és a tanulási motivációk jellegzetességeit elemezzük, ugyanakkor bemutatjuk a tanítói szakmai kompetencia-fejlesztés intézményesített lehetőségeit.

Kutatásunkat Hargita megyei (Románia) tanítók (N=348) kérdőíves vizsgálatra alapozzuk, amelyben az öt vizsgálati kategória (középiskolai, posztliceális, főiskolai és egyetemi végzettséggel rendelkezők, valamint szakképzetlenek) mentén az eredményeket differenciáltan mutatjuk be. Az ankét módszere lehetőséget teremtett annak rávilágítására, hogy a tanítói végzettséggel rendelkezők, akik a továbbtanulásban is e szakirány mellett kötelezik el magukat, erős megalapozott háttér motivációk hatására hozzák döntéseiket. Egzisztenciális motivációikon túlmenően az internalizált motívumaik biztosítják a kitartást, a tanuláshoz és a felnőttkori tanulási nehézségek leküzdéséhez szükséges energiaforrást. A vizsgálati populáció véleménye kirajzolja a felsőoktatásban résztvevő felnőtt tanulók képzési igényeit szervezési és tartalmi szempontból egyaránt.

A tanítók képzésében és továbbképzésében aktív szerepet vállalóként szaketikai kötelességként éljük meg e kérdés vizsgálatát, a kutatás eredményeinek érvényesítését a képzés folyamatában. Az eredmények jelzik a romániai tanítóképzésnek azokat a tartalmi hiányosságait, amelyeknek korrekcióját indokoltá teszi a felnőtt tanulók jelenléte a rendszerben, és egyben kijelölik a képzési rendszer (át)alakulásának, fejlődésének lehetséges irányvonalát is.

PEDAGÓGUSKOMPETENCIÁK–ÉN–HATÉKONYSÁG

Baracsi Ágnes

Nyíregyházi Főiskola, PKK. Szociálpedagógia Tanszék

Témakör: pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az én-hatékonyság vizsgálata egy 2010-es, a pedagógusok személyes és társas kompetenciáit vizsgáló kutatás része, melyben az Észak-Alföldi régióból és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből 707 pedagógus vett részt.

A vizsgálatban R. Schwarzer, G. S. Schmitz és G. T. Daymer (1999) *Teacher Self-Efficacy* tesztjének 10 ítemes változatát használtuk, mely a tanári professzióban szükséges képességek négy fő területét méri, mint a munkateljesítmény; a munkához szükséges képességek; a szociális interakció, és a munkahelyi stresszel való megbirkózás. Az állításokkal való egyetértést ötfokú *Likert*-típusú skálán mértük, az egyáltalán nem jellemző és teljesen jellemző dimenzióban (Cronbach- α értéke: 0,712 és 0,774).

Tanárok esetében az én-hatékonyság egy olyan hit/meggyőződés (belief), hogy képesnek tartják magukat arra, hogy személyes hatást tudnak gyakorolni a másik ember viselkedésére, gondolkodására és érzelmeire. Az ilyen tanárok hiszik, hogy képesek a gyermekek életének alakítására, és erre a szemléletmódra meg tudják tanítani tanítványaikat is. (Gibbs, 2002) Az én-hatékonyság ismeretében bejósolható a tanár viselkedése, ezért volt célunk annak megismerése.

Összességében a pedagógusok „inkább jellemzőnek” vélik önmagukra az én-hatékonyságot (átlagpontok: 3,77- 4,21). Legkevésbé hatékonyak a problémás tanulókkal való foglalkozásban (átlagpont 3,77), míg kiemelkedően magas az önfejlődésükbe vetett hitük (87,0%), az a meggyőződésük, hogy zavaró tényezők ellenére is képesek a hatékony tanításra, (86,6%) valamint hogy képesek a pozitív hatásgyakorlásra a tanulók fejlődése érdekében. (86,5%).

A háttérváltozók közül a pályával való elégedettség ($p < 0,000$ és $p < 0,010$) azt mutatja, hogy minél elégedettebbek a tanárok, annál hatékonyabbnak vélik a munkateljesítményükben, a munkához szükséges képességeikben, a szociális interakcióikban és a stresszel való megküzdésükben magukat.

A nők jobban bíznak saját hatékonyságukban, mint férfi kollégáik. Igaz ez a munkateljesítményük megítélésére ($p < 0,010$), a problémás tanulók tanítására ($p < 0,020$) és eredmények elérésére ($p < 0,010$), de a szociális interakciók minőségére is ($p < 0,001$).

A 23 évnél régebben pályán lévők leginkább eredményesek a problémás tanulókkal való foglalkozásban, az osztálytermi történések kontrollálásában, a tanulói személyiség fejlesztésében ($p < 0,009$ és $p < 0,021$). Őket minden esetben az 1–11 éve dolgozók követik, ami azért meglepő, mivel a szakirodalmak által leírt „reality shock” helyett, vagy épp annak kompenzálására jelenik meg az önhatékonyságukba vetett erős hit.

A szakmai önfejlődésbe ($p < 0,006$) és a tanulók motiválhatóságába ($p < 0,000$) vetett bizalom az általános iskolai nevelőkre jellemző. A szakiskolai nevelők kevésbé képesek a tanulói szükségletekhez igazodó segítségnyújtásra ($p < 0,006$), az osztálytermi történések uralására ($p < 0,028$). A gimnáziumi tanárok pedig a munkahelyi stresszel ($p < 0,006$) és a munkájukat korlátozó terhekkel ($p < 0,002$) birkóznak meg nehezen.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 9:00-10:30 *Budapest.*

DRÁMAPEDAGÓGIAI ÉS SZÍNHÁZI NEVELÉSI KUTATÁSOK

Elnök: Novák Géza Máté
ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Opponens: Trencsényi László
ELTE PPK

DICE „Drama Improves Lisbon Key Competences in Education” – „A drámapedagógia hatása a lisszaboni kulcskompetenciákra”

Cziboly Ádám
Káva Kulturális Műhely

A drámapedagógia hatása tizenévesek értékorientációjára. Egy színházi nevelési program működése az osztályteremben

Novák Géza Máté
ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

A Kerekasztal színházi nevelési előadásainak hatása a marginalizálódó fiatalok demokratikus attitűdjére

Fernezelyi Bori, Váradi Luca
Kerekasztal Színházi Nevelési Központ

Beavató Színház

Honti György
ELTE PPK Doktori Iskola

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A posztmodern didaktikában felértékelődtek az interaktív eljárások (kooperatív technikák, projektmunka stb.), viszont a drámapedagógia és a színházi nevelés interaktivitása mellett nem szükséges érveket sorakoztatnunk. Az alkalmazott színház és dráma az iskolában dramatikus, narratív, reflektív, szimbolikus és esztétikai szinten is képes úgy föltárni a társadalmi élet jelenségeit (rávilágítva az emberi feltételek szükségességére), hogy egyre mélyülő tanulási folyamat keretében közönségből aktivitást: elkötelezett alkotómunkát és egyúttal önreflektív visszajelzéseket csalogat ki. A „spektátorból” gondolkodó játészó-lényt teremt. Az igen változatos munkaformákban alkalmazható dramatikus eljárások segítenek az osztályközösség csoportdinamikájának feltérképezésében, a konfliktushelyzetek kezelésében és annak eredményes feltárásában.

Az eddig végzett, nemzetközi kutatásokon alapuló, frissen publikált hazai vizsgálatok eredményei (Cziboly, 2010; Fernezelyi és Váradi, 2010; Horváth, 2009; Novák, 2010) is azt mutatják, hogy a drámaprogramok sikeressége, hatékonysága a jól körülírt, specializált nevelési igények mentén kidolgozott és megvalósuló pedagógiai módszerek alkalmazásán, a professzionális fejlesztőmunkán és a pedagógusok szemléletváltásán múlik. A dráma a tanulás folyamatában (illetve annak következményei) egy olyan konfliktuskezelési technika alkalmazására ösztönzi és tanítja a résztvevőket, ahol előítéletektől mentesen, nyílt és őszinte beszélgetéseket lehet folytatni egymással a szerepek védelmében megélt helyzetekről, s azon keresztül a kulturális sokféleségről.

Szimpózium-előadásainkban arra vállalkozunk, hogy a legfrissebb kutatások folyamatait és eredményeit bemutatva árnyaltabb képet adjunk a kutatással is követett színházi nevelési, beavató színházi törekvésekről, és arról, hogyan működhet a dráma és a színház az osztálytermekben.

**DICE „DRAMA IMPROVES LISBON KEY COMPETENCES IN EDUCATION”
– „A DRÁMAPEDAGÓGIA HATÁSA A LISSZABONI
KULCSKOMPETENCIÁKRA”**

Cziboly Ádám
Káva Kulturális Műhely

Témakörök: művészeti nevelés; tanulás, tudás; szociális képességek, szociális tanulás

A DICE („Drama Improves Lisbon Key Competencies In Education” – „A drámapedagógia hatása a lisszaboni kulcskompetenciákra”) egy Európai Unió által központilag támogatott, tizenkét ország szervezeteit átfogó, nemzetközi kutatási projekt.

A projekt kezdeményezője és vezetője a magyar Káva Kulturális Műhely. A projektben tizenkét országból vettek részt civil szervezetek, egyetemek, kulturális központok (Magyarország, Anglia, Lengyelország, Hollandia, Szlovénia, Románia, Csehország, Norvégia, Palesztina, Portugália, Szerbia, Svédország).

A projekt céljai:

1. Egy interkulturális, kvantitatív és kvalitatív módszereket is használó kutatással bizonyítani, hogy a dramatikus tevékenységek az oktatásban hatékonyan képesek a lisszaboni kulcskompetenciákat fejleszteni. A kutatások alapján egy ún. Zöld könyv (Green Paper) kiadása, amelyet széles körben terjeszteni fogunk az oktatás és a kultúra döntéshozói és szereplői körében, az EU szintjén, nemzeti és helyi szinten egyaránt.

2. Egy olyan oktatási csomag összeállítása, amely a pedagógusokat abban segítheti, hogyan használják a dramatikus tevékenységeket az oktatásban a lisszaboni kulcskompetenciák fejlesztésére. Az kiadvány szerkesztője Chris Cooper, az angliai Big Brum Színházi Nevelési Társulat művészeti vezetője.

3. Az egyes résztvevő országok drámapedagógiai gyakorlatának összehasonlítása, a különféle módszertanok terjedésének, a különböző irányzatokat képviselő szakértők mobilitásának segítése.

A kutatásban öt kulcskompetenciát vizsgáltunk: az anyanyelvi kommunikációt, a tanulás tanulását, a személyközi és állampolgári kompetenciákat, a vállalkozói és a kulturális kompetenciákat. A kutatásban összesen 4475 gyereket vizsgáltunk, akik 12 ország 111 különböző drámaprogramján vettek részt. Minden gyerek esetében összesen 1080 különböző változót vizsgáltunk. A kutatásba Magyarországról nyolc színházi nevelési programot és hat folyamatos drámaprojektet vontunk be.

A konferencia idejére a legfontosabb nemzetközi eredményeket összefoglaló Zöld Könyv várhatóan már magyarul is megjelenik. A rendelkezésre álló időben ízelítőt adunk a legfontosabb eredményekből, az érdeklődők ebből a kiadványból tájékozódhatnak részletesebben.

A kutatást támogatta: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA); Káva Kulturális Műhely

A DRÁMAPEDAGÓGIA HATÁSA TIZENÉVESEK ÉRTÉKORIENTÁCIÓJÁRA. EGY SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAM MŰKÖDÉSE AZ OSZTÁLYTEREMBEN

Novák Géza Máté

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Témakörök: művészeti nevelés; szociális képességek, szociális tanulás; kutatás-módszertani törekvések

Az empirikus kutatás témája az iskolai értékközvetítés problematikája, azon belül egy értékközvetítőnek nevezett színházi nevelési projekt megalkotása. A kutatás első szakasza a 2007/2008-as tanévben, majd a második szakasza a 2008/2009-es tanévben olyan magyarországi középiskoláknak az osztályaiban zajlott, ahol az azonos korosztályhoz tartozó csoportok (17–19) között a tanulási sajátosságok, a motiváció, és a tanulók szociokulturális háttere tekintetében egyaránt igen nagy különbség volt diagnosztizálható. A vizsgálat azt próbálta kideríteni – kontrollcsoportok bevonásával – hogy a dráma alkalmazása milyen változást okoz a mai tizenéveseknek az értékekről való gondolkodásában, illetve értékorientációjában.

Az alaphipotézis szerint a nevelés folyamatában alkalmazott dráma és színház megsegíti a tizenéveseket az értékválasztásban és értékelsajátításban.

A kétszer tíz hónap alatt megvalósított projekt 8x135 percben, illetve 4x180 percben tartalmazott osztálytermi színházi nevelési foglalkozást. Összesen két budapesti, egy pest megyei középiskolában dolgoztunk. A projekt pilot study: ez az első hazai, hosszabb időintervallumú, kismintás (első év: N=82) és nagyobb elemszámú (második év: N=238) tanulói csoportokkal megvalósuló, kevert metodikai alkalmazásokat (Mixed Method Research) felvonultató drámapedagógiai kutatás. Célja különösen a drámapedagógiai és színházi nevelési gyakorlat kontextusában a foglalkozássorozat osztálytermi működésének a bemutatása, hatásmechanizmusának feltérképezése egy multifaktoros hatásrendszer (értékközvetítés – értékorientáció – értékelsajátítás) vonatkozásában is.

A művészet alapú gyakorlat (Arts-Based Research Practice) alkalmazásának célja jelen kutatásban az, hogy a fiatalok értékválasztásaiban tudatosuljanak a külső, materiális értékek és belső, konstruktív, interiorizált ún. életcél értékek. Az alkalmazott dráma és színház, ebben a kutatási folyamatban olyan pozitív változást eredményezett, amely a projektet befogadó iskolákban hatékonyabbá tette, felerősítette az iskola értékorientáló funkcióit. Általánosságban megállapítható, hogy a vizsgált csoportok tanulási folyamatában és a tanulói attitűdben megkönnyítette a társas kapcsolatokban való eligazodást. Kiemelkedően segítette az ön- és társismereti kompetenciák fejlesztését; fejlesztette a spontaneitást, az önálló és kollektív-kooperatív alkotómunkát; képessé tette a tanulókat a sztereotípiák megváltoztatására a dráma fiktív világában szerzett tapasztalatok által; képessé tette a tanulókat a programban érintett jelenségek egyéni és kollektív értelmezésére; releváns eszköztárával képes volt tovább gazdagítani a tanulók indirekt tapasztalatszerzéseit úgy, hogy a rendelkezésükre álló perspektívák ki tudjanak szélesedni.

Megállapítható, hogy a kutatási periódusban, a projekt hatására, a vizsgált csoportok értékorientációs mutatói fejlődtek, és szignifikáns változásokat mutattak önmagukhoz, illetve a kontrollcsoportokhoz képest.

A kutatást támogatta: Oktatási Minisztérium Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus; ELTE PK Stratégiai Alap 21. Színház a Nevelésért Egyesület.

A KEREKASZTAL SZÍNHÁZI NEVELÉSI ELŐADÁSAINAK HATÁSA A MARGINALIZÁLÓDÓ FIATALOK DEMOKRATIKUS ATTITÚDJÉRE

Fernezeyi Bori, Váradi Luca
Kerekasztal Színházi Nevelési Központ

Témakörök: művészeti nevelés; gyermek- és ifjúságvédelem; szociális képességek, szociális tanulás

Kutatásunk a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ az ENSZ Demokrácia Alapja által támogatott, 2008 és 2010 között megvalósuló „Színházi neveléssel az aktív demokráciáért” projektjének hatását vizsgálta szociológiai, kulturális antropológiai módszerekkel.

A társulat két színházi nevelési programját vontuk be kutatásunkba, így eredményeink a Csontkötrec és a Tizenegy trikó című foglalkozásokon részt vett fiataloktól, azok tanáraitól és a társulat tagjaitól felvett adatokra épülnek.

A kutatás tapasztalatai alapján megállapíthatjuk, hogy összességében pozitívan hat a fiatalok demokratikus attitűdjeire a Kerekasztal Színház foglalkozásain való részvétel. A színházi nevelési programok hatása a vizsgált dimenziók (a demokratikus kommunikáció, a történet és a saját élet közötti párhuzamok, illetve a pedagógusok által közvetített hatás) egymást erősítve, más-más szinten vezethetnek ahhoz, hogy a fiatalok nyitottabbá és türelmesebbé váljanak, illetve el tudják fogadni azokat is, akik tőlük eltérően gondolkoznak és viselkednek.

Az, hogy a gyerekek megértették, hogy egy-egy morális kérdésre nem adható kész válasz, illetve képesek voltak a foglalkozáson megbeszélteket a saját életükre vonatkoztatva útmutatást találni, egyértelműen mutatja a módszer és a társulat sikerét. A nehéz sorsú fiatalok számára a közösség újfajta élményét is megadta a foglalkozás: „Ad egy ilyen támaszt azoknak az embereknek, akik elmennek, és megnézik. Egy támaszt, hogy máshol is van ilyen, és nincsenek egyedül, és lehet ezen segíteni.” Nagyon fontos, hogy a történetekkel kapcsolatosan felmerülő kérdéseknek a foglalkozáson való feldolgozása után a gyerekek meg tudták fogalmazni, hogy ők miképpen szeretnék feloldani majd a hasonló helyzeteket: „Akkor fog majd eszembe jutni, amikor a gyerekemet próbálom majd megnevelni normálisan, mert nem szeretném, hogy késsel agyondöfje ugye a tanárt. Próbálom a gyerekemet majd minél tisztességesebben nevelni.”

A különféle módszerek alkalmazásával végzett evaluációs kutatásunk eredményei alapján javaslatokat tettünk a Kerekasztal Színház drámapedagógiai foglalkozásainak még sikeresebb és hatékonyabb működése érdekében, ezek a javaslatok reményeink szerint hasznosíthatóak más hasonlóan működő színházi, drámapedagógiai műhelyek számára is.

A kutatást támogatta: ENSZ Demokrácia Alap; Kerekasztal Színházi Nevelési Központ

BEAVATÓ SZÍNHÁZ

Honti György
ELTE PPK Doktori Iskola

Témakörök: művészeti nevelés; esztétikai nevelés; iskolán kívüli nevelés, informális tanulás

A művészetek befogadását egyre több program, színházi nevelési irányzat igyekszik elősegíteni. Ezek közül az egyik a Beavató Színház, mely fő céljának azt tekinti, hogy a résztvevők/tanulók ismerjék meg a színházcsinálás mesterségét, és ez a tudás segítse elő a színházi élmény befogadását. A módszer két forrásból ered. *Ruszt József* ez irányú beavató színházi kísérletei, és a drámapedagógia, amelyből a módszer táplálkozik. Mindkettő az 1970-es évek közepén jelent meg Magyarországon.

Az azóta eltelt évtizedek még kevésnek bizonyultak, hogy e metodika tudományos alapjai széles körben elterjedjenek, ezért ma sokan kényük-kedvük szerint használják a terminológiát, alkalmaznak technikákat, illetve töltik meg tartalommal az előadásait. Találhatunk e név alatt alkotókkal való beszélgetéseket éppúgy, mint csoportos színházépület-bejárást vagy rendhagyó irodalomórát.

A kutatás arra tesz kísérletet, hogy definiálja a fogalmat, leírja a módszereket, és segítséget adjon azoknak, akik munkájuk során szeretnék használni a pedagógiai eszköztár ezen elemét. Egyben tisztázni kívánja, hogy a módszer miben és mennyire tartozik a drámapedagógia égisze alá.

Amikor beavatásról beszélünk, a tudásközvetítés egyik módját vizsgáljuk. Kérdés, ki a beavató, és milyen tudással is rendelkezik, valamint a feladat végrehajtása közben milyen szerepeket ölt magára. És vizsgálni kell azt is, milyen hatásokat okozunk a beavatással, azaz mennyire szabad szakértővé tenni a tanulókat, résztvevőket.

A színház komplex műfaj és a végső megjelenésekor több alkotó közös – néha egyenesen elválaszthatatlan – munkája kerül a közönség elé. A Beavató Színház két területen igyekszik a mesterség rejtelmeibe bepillantást adni. Az egyik terep a drámaíró munkája, míg a másik a megvalósítók oldaláról vizsgálja meg az alkotói folyamatot.

Azokat a kutatási eredményeket kívánom a konferencián ismertetni, melyek a fenti három bekezdésben foglaltak kapcsán feldolgozásra kerültek.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 9:00-10:30 *Budapest.*

HALLGATÓK EREDMÉNYESSÉGE AZ ÁTSTRUKTURÁLÓDÓ FELSŐOKTATÁSBAN

Elnök: Pusztai Gabriella
Debreceni Egyetem TEK BTK Neveléstudományok Intézete

Opponens: Nagy Krisztina
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Végzett hallgatók és a diplomás pályakövető rendszer

Fónai Mihály
Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Alapdiploma – a Bologna sikere?

Marton Melinda
*PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola, PTE BTK
Szociológia Tanszék*

Értékválság és értékváltás a tanárképzős hallgatók világában

Jancsák Csaba
Szegedi Tudományegyetem Alkalmazott Humántudományi Intézet

A hallgatók tanulmányi karrierterveinek összefüggése a családalapítási szándékkal

Engler Ágnes
Debreceni Egyetem TEK BTK Neveléstudományok Intézete

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A hallgatók felsőoktatási részvételének növekedésével párhuzamosan a hallgatókról alkotott képünk felbontása egyre elnagyoltabbá vált, s a sokszempontú és diszciplinárisan gazdagodó felsőoktatás-kutatás gyenge pontja, hogy lassacskán eltűnt belőle a hallgató. Azzal, hogy a kutatók a nyolcvanas évektől a felsőoktatás körüli többdimenziós és sokszereplős oktatáspolitikai erőter makroszintű szereplőinek finom rezdüléseit igyekeznek kítapogatni, nagyobb szerepet kapott a szervezetekből álló rendszer vizsgálata, s a hallgatók társadalmi sokszor legfeljebb néhány alapvető statisztikai mutatóval kerül megjelenítésre a tudományos diskurzusokban. Az ezredforduló után azonban a kutatók figyelme újra a hallgatók felé fordult elsősorban az intézmények teljesítménye, s ennek révén a hallgatói eredményesség fogalmának tisztázására elindult elemzések nyomán. Miközben a közoktatási kutatásokban sem létezik szakmai konszenzus a tanulmányi eredményesség minden kritikát kiálló mutatójáról, a tömeges felsőoktatás világában még kevésbé tisztázott a hallgatói eredményesség fogalma. A hallgatói eredményesség kapcsán világosan látható, hogy a manifeszt intézményi beavatkozás mellett a felsőoktatásban eltöltött évek alatt bonyolult és eddig feltáratlan hatásrendszernek van kivéve a hallgató, s egy sereg nem tervezett tantermi, extrakurrikuláris és társas hatás éri őket, ami még a leg gondosabb megfigyelő előtt is rejtve marad. Nem könnyű tehát a mérlegelés. A hallgatói eredményesség mutatóinak egyik lehetséges osztályozási szempontja az lehet, hogy az eredményességet a felsőoktatás viszonyrendszerén belül maradván értékeljük, vagy külső vonatkozási rendszerekre támaszkodjunk. A felsőoktatási pályafutás ún. belső mutatói szerinti eredményességnek tekinthető a sikeres, vagyis a személyes karriertervek szerinti belépés az egyes felsőoktatási szintekre, a bennmaradás, a szintek közötti továbbhaladási aspiráció vagy ennek sikere, a vizsgaeredmények legkülönbözőbb individuális vagy az aggregátumokéhoz viszonyított átlagai, a bemeneti és kilépéskori mérések alapján számított előrelépés, sőt a tanulmányok iránti elkötelezettség, az akadémiai normáknak megfelelő hallgatói munkavégzés. A hallgatói eredményesség külső mutatói egyrészt a munka világa, másrészt a társadalomban való részvétel egyéb dimenziói felől közelíthetők meg. Az állami vagy a piaci munkahelyen való sikeres elhelyezkedés, a munkahelyi beválás, a munkaadók által keresett munkaattitűdökkel való rendelkezés, a pályára való felkészültség illetve egy hivatás iránti elkötelezettség, a társadalomba való integráltság, a civil részvétel, a formális és az informális szerepek összeegyeztetésének képessége a leggyakrabban vizsgált mutatók. Három nagy felsőoktatási központban folytatott hallgatói vizsgálatok eredményeivel szeretnénk hozzájárulni a hallgatói eredményesség mutatói körül folyó vitákhoz.

VÉGZETT HALLGATÓK ÉS A DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETŐ RENDSZER

Fónai Mihály

Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; oktatáspolitikai

A végzett hallgatók munkaerő-piaci életútjára és az alumni szervezetre vonatkozó eredményeket a DPR projekt első, leíró eredményei alapján fogalmazom meg, intézményi szinten. Az előadásomban kitérek az összehasonlító, országos, képzésterületi és a vizsgált intézményre vonatkozó összehasonlító elemzésekre is.

A DPR projekt első, leíró eredményei alapján az on-line megkeresésre válaszoló végzett hallgatók kétharmada nő, egyharmada férfi. Csaknem egyötödük a diploma megszerzése óta – 2009 – még nem tudott elhelyezkedni. Akinek ez sikerült, legjellemzőbben „azonnal” állásba kerültek (43,6 %), a három hónapon belül elhelyezkedettek aránya 22,6 %, azaz a hallgatók kétharmada viszonylag rövid időn belül álláshoz jutott, ami jellemzően teljes munkaidejű állás (80 %). A hallgatókat elsősorban az állami és az önkormányzati szféra vonzza, ilyen területeken dolgozik 22–22 százalékuk, és meglepően alacsony az egyéni vállalkozók aránya. Mindebből következően csaknem felük közalkalmazott, vagy köztisztviselő, és életkoruk miatt beosztottak, bár már egytizedük közép-és felsővezető. Ez megfelel más kutatásaim eredményeinek – a hallgatók elsősorban a biztonságot tartják fontosnak az állások kiválasztásánál. Úgy tűnik, a „biztonság” és a szervezetek innovativitása is összefügg, a munkahelyek zöme, fele csak „közepesen innovatív”. Egyharmaduk látja úgy, hogy a konkrét munkakör betöltéséhez az övénél alacsonyabb végzettség is elég volna – ez a státuszra való túlképzettséget mutatja, és igen magas aránnyal.

Jelenlegi helyzetünkkel a végzett, fiatal szakemberek alapvetően elégedettek, elsősorban a munka szakmai részével, kisebb mértékben a szakmai karrier lehetőségével.

Az egyetem végzett hallgatóinak a háromtizede tartja valamelyik oktatójával a kapcsolatot, ami inkább szakmai, kisebb mértékben baráti kapcsolat. Röviddel a végzés után még nagyon intenzív a kapcsolattartás a volt évfolyamtársakkal, kilencetizedük számol be erről, és ez a kapcsolat baráti jellegű. Figyelmeztető jel, hogy a fiatal diplomásoknak csak a 3,5 százaléka tart kapcsolatot karrierirodával, valamivel többen a hallgatói önkormányzattal, és mindössze 1,5 százalékuk az alumni szervezetekkel. A karok, képzési területek és szakok közötti különbségeket előadásomban részletesen elemzem – ezek a mélyebb elemzések alkalmasak a képzés céljának, tartalmi összetevőinek a pontosításához, a szükséges és lehetséges módosítások megtervezéséhez is.

ALAPDIPLOMA – A BOLOGNA SIKERE?

Marton Melinda

*PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola,
PTE BTK Szociológia Tanszék*

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; oktatáspolitikai

Magyarországon a lineáris képzési rendszerre való áttérés 2006-ban indult el, mely egyben az Európai Felsőoktatási Térséghez való kapcsolódást is jelentette hazánk számára. Mivel a „régiből” rendszerből ismerhető a Master diploma munkaerő-piaci értéke, ezért a figyelem az alapidiplomások felé fordul: milyen tudást kapnak a hallgatók három év alatt, ez hogyan hasznosítható, ill. hasznosítható-e a munkaerőpiacon, milyen követelményeket támasztanak a munkaadók az alapidiplomások felé, vagy egyáltalán ismerik-e ezt az új diplomát? Ezek és még számos hasonló kérdés merülhet fel a téma kapcsán.

A munkaerő keresletet és kínálatot három tényező befolyásolja: a (potenciális) munkavállalók, a munkaadók és az oktatási intézmények. Amennyiben ezek nem egymásra reflektálva működnek, a kereslet-kínálat egyensúlya felbomlik. Diszkrépancia jött létre a munkaerőpiac és a munkaerőt kibocsátó oktatási intézmények között, így el kell mozdítani a képzési/kibocsátási kínálatot annak érdekében, hogy közeledjen a munkaerő kereslethez. Több felmérés bizonyítja (FIDÉV, MKIK GVI kutatásai), hogy csökken a diplomások iránti munkaerő-piaci kereslet, ill. nem a végzettségüknek megfelelő munkát végeznek a diplomával rendelkezők, valamint éleződik a verseny a kvalifikált pályakezdők körében. Természetesen még mindig a diplomás pályakezdők jelentik az álláskeresők csúcsát, ők a legsikeresebbek az elhelyezkedésben, a legmagasabb jövedelmek megszerzésében.

Kutatásom témája a végzős BA/BSc hallgatók munkaerő-piaci esélyeinek feltérképezése. Előadásom egy 2009-ben lefolytatott kérdőíves és egy 2010 tavaszán lezajlott interjúkat kutatás eredményeit közli.

Eredményeim szerint a diákok szakválasztása nem vagy kevésbé tartalmaz racionális elemeket, nem igazán veszik figyelembe a munkaerő-piaci elvárásokat. A hallgatók nagy többsége az egyetem berkein belül képzelel el jövőjét. Ezt az eredményt alátámasztotta az a tény is, hogy a munkaadói kutatás kérdezettjeinek feltérképezése korántsem volt egyszerű feladat. Úgy tűnik, hogy a jelenlegi képzési rendszer nem készíti fel megfelelően a hallgatókat a munkába állásra, nem felel meg a bolognai követelményeknek, továbbra is az elméleti képzés a hangsúlyosabb a gyakorlattal szemben, és nem realizálódik a képességek és készségek fejlesztésének követelménye sem. További probléma, hogy a hallgatók és a munkaadók is átláthatatlannak találják a képzéseket, a munkáltatók nem tudják, hogy mit várhatnak el a végzett hallgatóktól, nem ismerik a képzések tartalmát. Eredményeim szerint általános a bizonytalanság érzése a hallgatók körében jövőbeni munkaerő-piaci kilátásaikat illetően, azonban ezt nem támasztotta alá a munkáltatók vizsgálata, ők nem tesznek különbséget az alap- és a mesterdiplomások között a pozíciók betöltésekor. Szorosabb kapcsolatra lenne szükség a munkaerőpiac és a felsőoktatási intézmények között, hiszen ez lehet az egyik alapja a hallgatók munkaerő-piaci sikerességének, azonban egyik fél sem szorgalmazza kellő mértékben az együttműködéseket.

ÉRTÉKVÁLSÁG ÉS ÉRTÉKVÁLTÁS A TANÁRKÉPZŐS HALLGATÓK VILÁGÁBAN

Jancsák Csaba

Szegedi Tudományegyetem Alkalmazott Humántudományi Intézet

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; oktatáspolitikai

A legutóbbi évtizedben a magyarországi felsőoktatásban számos rendszerszintű változási folyamat történt. Mindezzel párhuzamosan a felsőoktatási hallgatók életkeretei, iskolai életútja, életstílusa, életvitele, értékvilága megváltozott. A 2009-ben Magyarországon is felerősödő gazdasági válságjelenségek, valamint a – húsz évvel ez előtt elindult demokráciába és piacgazdaságba való átmenet működésének problémái okozta – társadalmi válság miatt különösen felértékelődött a pedagógustársadalom és a pedagógusképző intézmények szerepe. Mindez figyelmünket az egyetemi hallgatók csoportján belül a pedagógushallgatókra irányította. A kutatás célja az volt, hogy megvizsgáljuk a tanárképzésben résztvevő hallgatók szociodemográfiai jellemzőit, családi kapcsolatait, iskolai életútját, életeményeit, értékorientációit. A kérdőíves kutatás adatfelvétele 2009-ben két jelentős regionális felsőoktatási központban (N=141 és 385) történt. A kutatás során felvetett kérdések: Érvényesül-e a társadalmi reprodukció a tömeges tanárképzés keretei között? Milyen előzetes motivációkkal érkeztek a tanárjelöltek a képzésbe? Milyen értékorientációk és attitűdök jellemzik a hallgatókat? Hogyan vélekednek a tanárképzés tartalmi-minőségi kérdéseiről?

Elemzéseinket két regionális hatókörű tudásközpont összehasonlításában mutatjuk be. Kutatásunk eredményei azt mutatják, hogy a magyarországi tanárképzés jellemző funkciója az első generációs értelmiség nevelése. A felsőoktatásban való továbbtanulás motivációi közül leginkább az értelmiségi karrier építésének lehetősége, a szakterület és a szakma iránti érdeklődés, a diákéletforma iránti vonzódás, illetve a munkanélküliség elkerülése a jelentős. A jelentkezés további motívuma a gondoskodó, a törődő és továbbá a kiterjesztett tanár szerepek megvalósítása iránti vágy is megjelenik. A hallgatók a primer csoportokba (család, barátság) való visszahúzódását a tömegmédiá válságának hatásának csökkenése kíséri. A közösségi értékek megerősödését és a társadalmi tőke felértékelődését figyelhetjük meg, ám kiemelendő, hogy mindez a biztonság és a békés világ felértékelődésének jelenségével együtt jelenik meg. Mindez összefüggésben áll a válsággal, azaz a „bőség” társadalma után a „szűkösség” társadalma tüneteinek megjelenésével. A tanárképzősök értékpreferenciáiban egy sajátos érték-koegzisztenciát figyelhetünk meg, a posztmaterialista értékrend és egy új materialista értékrend bonyolult egymásmellettiségét, melyek vitathatatlan befolyással bírnak pályaképzésre.

A HALLGATÓK TANULMÁNYI KARRIERTERVEINEK ÖSSZEFÜGGÉSE A CSALÁDALAPÍTÁSI SZÁNDÉKKAL

Engler Ágnes

Debreceni Egyetem TEK BTK Neveléstudományok Intézete

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; oktatáspolitikai

A népesedés szempontjából öregedő társadalmak romló demográfiai mutatóinak egyik kiváltója a tanulói életpálya-szakasz meghosszabbodása. A fiatalok egyre több időt töltenek az oktatás világában, ami kitolja a családalapítás idejét, késlelteti az első gyermek megszületését, és esetlegesen csökkenti a megszületett gyermekek számát. A felsőoktatási expanzió részesévé vált ennek a folyamatnak, amikor is a fiatal korosztályok egyre nagyobb hányadát tartja hosszú időre az iskolapadban. Ezzel a jelenséggel összefügg a nők dinamikus növekvő részvétele a felsőoktatás világában, akik jellemzően a végzést követően diplomájukat a munkaerőpiacon kívánják konvertálni, mielőtt a hagyományos női szerepekre vállalkoznának – ismét meghosszabbítva ezzel a családalapítást megelőző időszakot. Kérdés az, hogy a hagyományos és modern szerepekre való felkészülés valóban élesen elkülönül-e a tanuló fiatalság szemléletében, tanulmányi munkájában. Kutatásunkban arra keressük a választ, hogyan befolyásolják (vagy befolyásolják-e egyáltalán) a felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttek tanulmányi döntéseit, eredményességét, pályorientációját a privát életútról alkotott elképzelések. További érdekes kutatási terület a tanulmányi pálya és a magánéletre vonatkozó tervek kapcsolatának időbeli vizsgálata.

Az elemzés alapját két nemzetközi kutatás képezi, amelyeknek adatbázisaiból a hazai felsőoktatási intézmények adatait használtuk fel. A 2004-ben végzett reprezentatív kérdőíves kutatás során 1100 abszolválás előtt álló, nappali tagozatos hallgatót vizsgáltunk, a 2009-ben zajlott vizsgálatban 1199 magyarországi intézményben tanuló hallgató vett részt. A családalapítással járó karriertörés és a későbbi szerepvállalások összeegyeztetésének nehézsége elsősorban a nőket érinti, ezért a mintában szereplő hallgatónők válaszaira koncentráltunk (N=580, 815). Különböző változók alapján a hallgatókat két almintára bontottuk, amelyeket karrier-centrikusoknak és családcentrikusoknak neveztünk el. Hipotéziseink igazolódni látszottak akkor, amikor kimutathatóvá váltak a tanulási és magánéleti tervek finom összehangolódási mechanizmusai. A karrierjüket előtérbe helyezők például tudatosabban készülnek a munkaerőpiacra, a kedvezőbb jövedelemmel és státusszal járó munkahelyeket preferálják, előnyben részesítik a magánszférát, és nagyobb hajlandóságot mutatnak a külföldi munkavállalás iránt. A családcentrikusok a család és munka összeegyeztethetőségét vizionálva gondolkodnak az elhelyezkedésről, elsősorban a hazai állami szektorban, és nyitottabbak az atipikus munkaformák felé. A tanulmányok eredményességét azonban nem befolyásolja jelentősen a családalapítási hajlandóság. A vizsgált rövid időszakban jelentős elmozdulás nem történt, de a neveléstudományi és demográfiai problémákat együttesen érintő téma további kutatása mindenképpen szándékunkban áll.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 9:00-10:30 *Mozaik*

A PROZOPOGRÁFIAI MÓDSZER AZ OKTATÁSTÖRTÉNET-ÍRÁSBAN

Elnök: Nagy Péter Tibor
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Opponens: Karády Viktor
Central European University

A prozopográfiai módszer az oktatástörténet-írásban

Nagy Péter Tibor
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Az idegen nyelvi orientáció társadalmi összefüggései – történet-szociológiai elemzés a bölcsésztanárok körében (1895-1945)

Biró Zsuzsanna Hanna
CEU, WJLF, ELTE PPK

Tanulmányi időfaktorok és tanulmányi eredményesség összefüggései – a pécsi bölcsészkar példája

Fekete Szabolcs
PTE ÁOK

A Kemény Zsigmond Gimnázium tanári karának prozopográfiai vizsgálata (1891–1951)

Bara Zsuzsanna

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A szimpózium feladata a prozopográfiai módszer, mint az oktatástörténet-írás új eszközeinek bemutatása. A kifejezést – *Stone* 1971-s elméleti alapvetése után – széleskörűen használják, elsősorban a modernitás előtti korok tömeges életrajzi feldolgozására, mind az éliteltekhez tartozók, mind a „hétköznapi emberek” világának leírására. Az elitszociológiaival és oktatásszociológiával kombinálódva hozzáadéka jelentős a modern korra vonatkozó neveléstörténet számára is. A szimpózium-elnök és kutatásvezető által tartandó bevezető előadás bemutatja a prozopográfiai módszer alapvető különbözőségét úgy a történeti oktatásszociológiai módszerektől, mind a neveléstörténet-írás egyéb módszereitől. A „személyesített adatbázis” használata egyesíti a kvalitatív és kvantitatív módszerek sajátosságait, sőt integrálhatóvá teszi a történeti-, oktatásszociológiai és intézménytörténeti, vagy akár az oktatásföldrajzi szemléletű neveléstörténeti kutatások – hagyományosan elkülönülten létező – eredményeit. A prozopográfiai módszert OTKA-kutatásunkban (Tanárok Magyarországon 1900–1950) alkalmaztuk. Az eredményeket a szimpóziumon három esettanulmány segítségével mutatjuk be. Az egyik esettanulmány szakválasztásuk alapján válogatja le a tanárok egy részét, kidomborítva azokat a speciális tolóerőket, melyek az érintett csoportokat az adott szak választására készítették. A másik esettanulmány az egyik tanárképző egyetem példáján mutatja be, hogy pusztán az időfaktorok elemzésével hogyan mérhető a tanulmányi kiválóság, hogyan relativizálódnak a középiskolai évekből hozott kiválósági mutatók. A harmadik esettanulmány egyetlen középiskola tanárrekrutációját mutatja be igen hosszú időtávon. A szimpózium nem titkolt célja, hogy népszerűsítse a „dinamikus” adatbázisok használatát, s csatlakozásra csábítson fiatal, vagy kevésbé fiatal, de az új módszerek iránt nyitott kutatókat is.

A PROZOPOGRÁFIAI MÓDSZER AZ OKTATÁSTÖRTÉNET-ÍRÁSBAN

Nagy Péter Tibor

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

Az oktatástörténetben használt empirikus történet-szociológiai módszerek a korábbiakban két alapvető típushoz tartoztak. Az egyik típus a vizsgált korszakban felvett, eleve aggregált oktatásügyi statisztikai anyagok, iskolázott népességekre vonatkozó népszámlálási anyagok elemzésével foglalkozott, a másik típus konkrét, kiválasztott intézmények diákösszetételét a mai közvélemény-kutatások normáinak megfelelően, elkülönült, egyszeri felvételnél, személyi beazonosítás nélkül végezte.

A prozopográfiai elemzés – kombinálva a kvalitatív és kvantitatív elemeket – az adatbázisba rögzített, standardizált eredeti forrást (ami lehet beiratkozási anyakönyv, diplomakönyv) stb. nyitottként kezeli, újabb és újabb egymástól független forrásokból egészíti ki a személyes adatbankot. Ez a fajta adatbank azután életút részletek tömeges elemzését teszi lehetővé, hiszen ideális esetben az elsős középiskolás beiratkozók szocio-demográfiai tulajdonságait és tanulmányi kiválóságát „követéses vizsgálattal” tanulmányozhatjuk, azaz rájuk pillanthatunk nyolcadikos középiskolás korukban, egyetemi beiratkozásukkor, egyetemi tanulmányaik közben, diplomázásukkor, doktorálásukkor, értelmiségi karrierpályájuk egyes állomásain, társadalmi hálózatokba illeszkedésük, értelmiségi kreativitásuk (publikációs tevékenységük) közben, sőt halálukkor, utóéletükben is.

Természetesen ilyen gigantikus adatbázis még nem áll rendelkezésre az iskolázott elitek teljes vertikumára, s egy teljes történelmi időszakra – de az már elmondható, hogy pl. a 20. század első felének tanárai vonatkozásában – messze túllépve minden korábbi elemzés, köztünk saját elemzéseink érvényességi körét – immár életutak több pontjának összekötése vált lehetségessé.

A kutatást az OTKA támogatta.

**AZ IDEGEN NYELVI ORIENTÁCIÓ TÁRSADALMI ÖSSZEFÜGGÉSEI –
TÖRTÉNETSZOCIOLÓGIAI ELEMZÉS A BÖLCSÉSZTANÁROK KÖRÉBEN
(1895–1945)**

Biró Zsuzsanna Hanna
CEU, WJLF, ELTE PPK

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

A hazai oktatástörténeti kutatások egyik – nemzetközi szinten is – elismert ága a különböző értelmiségi csoportok (orvosok, jogászok, tanárok, mérnökök stb.) társadalmi összetételét, tanulmányútját, karrierpályáját feltáró történet-szociológiai, prozopografikus vizsgálatok. Az elmúlt években a magyarországi bölcsészkarok anyakönyvi ill. vizsgakönyvi adataira támaszkodva néhány tanulmány már megjelent a két világháború között bölcsésztanári és/vagy bölcsészdoktori végzettséget szerzett népesség szociokulturális háttéréről, tanulmányi stratégiáiról, valamint részvételéről a szakmai közéletben. Jelen előadás e kutatások újabb eredményeit mutatja be.

A kollektív biográfiai elemzések kiterjesztése kétirányú volt: egyrészt egy hosszabb korszakot fogott át, visszanyúlva a dualizmus korának azon szakaszára, melyben a nők bölcsészeti tanulmányai előtt adminisztratív-jogi akadályok már nem voltak; másrészt a VKM által 7–10 évente kiadott középiskolai zsebkönyvek alapján a bölcsészdiplomások azon körére is kiterjedt, akik ténylegesen a közoktatás szolgálatába álltak.

Az előadás e kétféle bölcsésztanári népességén belül (bölcsésztanári végzettségű ill. gyakorló középiskolai tanár) elsősorban az idegen nyelvi szakot választók társadalmi háttérével foglalkozik. Az alapvető tolotényezők mellett, mint a család társadalmi státusza vagy vallási-etnikai hovatartozása, olyan új indikátorok bemutatására kerül sor, melyek a nyelvi orientáció társadalmi és gazdasági összefüggéseit finomabb eszközökkel képes mérni (kontextuális hatások elemzése származtatott változók segítségével). Ilyen származtatott változók lehetnek pl. az adott személy születési vagy lakóhelyének ipartevékenységét, kulturális vagy szociális intézményekkel való ellátottságát, multilingvális vagy multikonfesszionális jellegét kifejező adatok.

A prozopográfiai kutatások területén tehát két továbblépési lehetőséget látunk: a személyi beazonosítást követően a különböző forrásokból származó adatok összekapcsolását (lásd a bölcsészdiplomások és a gyakorló tanárok adatainak egy adatbázisban való elemzését), illetve a kontextuális hatások vizsgálatát a korabeli (járási vagy településszintű) statisztikák felhasználásával.

A kutatást az OTKA támogatta.

TANULMÁNYI IDŐFAKTOROK ÉS TANULMÁNYI EREDMÉNYESSÉG ÖSSZEFÜGGÉSEI – A PÉCSI BÖLCSÉSZKAR PÉLDÁJA

Fekete Szabolcs
PTE ÁOK

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

A neveléstudományi szakirodalomban számos olyan elemzést találunk, amelyek célja összefüggések keresése az iskolakezdési kor valamint a diák későbbi tanulmányi teljesítménye között. Ezek a kutatások elsősorban a diákok szellemi és emocionális érettségét vizsgálják kisgyermek korban. Jóval kevesebb példát találhatunk azonban olyan kutatásokra, amelyek, bár életkorhoz köthető tényezők és a diák tanulmányi teljesítménye közötti összefüggéseket vizsgálják, de nem gyermekkorban, hanem a diák késő középiskolás vagy egyetemre való belépésének korában, amikor a kisgyermekkorra jellemző meghatározó tényezők jelentősége nagyrészt eltűnt.

A vizsgálat az Erzsébet Tudományegyetem Bölcsészlet-Nyelv- és Történettudományi Kar teljes rekrutációs mintáján (1921–1940) arra keresi a választ, hogy kimutatható-e összefüggés a hallgatók társadalmi háttere, tanulmányi előmenetelük időbelisége, valamint akadémia teljesítményük között, tehát előírt időponthoz időben közelebb letett vizsgák átlagban jobb eredménnyel zárultak, praktikusán minél korábbi életkorban fejezte be a hallgató a vizsgáit, azt annál jobb eredménnyel tette.

Számos vizsgálatot elvégzése után kimutatható, hogy az érettségi idején betöltött életkorok átlaga, valamint a tanulmányi eredményesség közötti összefüggés nem csak az érettségi vizsgára érvényes, hanem az is, hogy a minél később érettségit szerzett populációnak nem csupán az érettségi eredménye lesz gyengébb, hanem ez a gyengébb tanulmányi teljesítmény az egyetemi előmenetel alatt is megmarad. Tovább az is egyértelműen bebizonyosodott, hogy a vizsgakötelezettségek előrehaladtával (érettségi vizsga, alapvizsga, szakvizsga illetve pedagógia képesítő vizsga) a középiskolában még jutalmazott előnyök egy semleges környezetben elvesznek. Már majdnem az első egyetemi vizsga (alapvizsga) esetében kiegyenlítődik a később szignifikánsan a doktorátust szerzők előnyére változó vizsgaeredmények minősége.

A kutatást az OTKA támogatta.

A KEMÉNY ZSIGMOND GIMNÁZIUM TANÁRI KARÁNAK PROZOPOGRÁFIAI VIZSGÁLATA (1891–1951)

Bara Zsuzsanna

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

A hazai neveléstörténeti szakirodalom – elsősorban az iskolatörténet területén – jellemzően az oktatási intézménytípusok történetével, egyes kiemelkedő tanáregyenységek tevékenységét megrajzoló kutatások monografikus megjelenítésével foglalkozott.

Az utóbbi években új kutatási módszerként – az egyetemi anyakönyvek, törzskönyvek, szigorlati jegyzőkönyvek adataira támaszkodva – történet-szociológiai, prozopográfiai vizsgálatok jelentek meg a különböző értelmiségi csoportok – témánk szempontjából elsődlegesen az egyetemek diákságának (köztük a leendő középiskolai tanároknak) – társadalmi összetételéről, feltárva tanulmányútjukat, társadalmi mobilitásukat, felekezeti hátterüket, karrierjüket.

Előadásomban a fenti eredmények felhasználásával egy adott budapesti középiskola tanári karának bemutatására vállalkozom. Munkámban az életút adatokból nyert struktúrák kerültek megvilágításba, a vizsgálat inkább struktúra-elemzés, mint hagyományos értelemben vett iskolatörténet. Megközelítésem így elsősorban történet-szociológiai jellegű, egy bizonyos társadalmi csoport (középiskolai tanárok) meghatározott körének (a budapesti VI. ker. reáliskola, mely az oktatáspolitikai törvényi változások következtében *Kemény Zsigmond Gimnázium* néven vált ismertté) mikrotörténetét kívánja bizonyos szempontok (független változók) alapján vizsgálni adott időintervallum, az iskola fennállásának (1891 és 1951 közötti) időszakában.

A vizsgálatban a tantestület tagjai személyes felvételben jelennek meg. Független változóként pedig azok a kategóriák, melyeket a populációnak a vizsgálatba bevont minden egyes tagja esetében megvizsgáltunk. Ezek a következők: név, esetleges névváltoztatások, ennek időpontja / születési adatok: hely, idő /szülők neve, foglalkozása, esetleges nemesi származása; vallás, vallásváltoztatás, annak időpontja / iskolázottság: közép- és felsőfokú tanulmányok: helyszíne, időtartama. A középiskolák fenntartói, az első és a további diplomák megszerzése / doktori disszertáció: témája, megszerzésének helye, időpontja / munkahelyek, azok változtatása / munkahelyi pozíció alakulása /nyelvismeret / publikációk: szakmai vagy egyéb, magyar vagy idegen nyelven; cikkek vagy önálló kötetek /adattárakban való megjelenésük.

Mindezek – túl azon, hogy reprezentálják az adott iskola tantestületét, az adott társadalmi csoport – jelen esetben a VI. kerületi reáliskola 1891 és 1951 közötti tanárpopulációja – társadalmi hasznosságát, a szellemi életben megjeleníthető értékeit – reprezentálják egyben – reményeink szerint – az adott kor budapesti középiskolai tanárpopulációjának értékeit is.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 9:00-10:30 *Margaréta*

PÁLYAORIENTÁCIÓ ÉS PÁLYAVÁLASZTÁS

Elnök: Csíkos Csaba
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

A hangszeres gyakorlás szerepe a zenei tehetségek sikerességében

Rózsáné Szabó Dóra
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola

A tanulmányi versenyek tanári szemmel

Bacsa Éva
SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Egy pályaválasztási mérési kísérlet tapasztalatai és az eredmények regionális összevetése

Bodnár Éva, Sass Judit
Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet

Szolidaritás vagy önérvényesítés? (Paramedikális pályát választott fiatalok értékprioritásai)

Tóth Timea*, Mészáros Judit**
**Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar Alkalmazott Pszichológia Tanszék*
** *Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar*

A HANGSZERES GYAKORLÁS SZEREPE A ZENEI TEHETSÉGEK SIKERESSÉGÉBEN

Rózsáné Szabó Dóra

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola

Témakörök: művészeti nevelés; tehetséggondozás, speciális fejlesztés; nevelési, oktatási módszerek

Ph.D.-dolgozatomban (2008) a zenei tehetség fejlődését és kibontakozását vizsgáltam, ám a hangszeres gyakorlás megkerülhetetlen résztémaként önmagában is vizsgálható. Képzési, pedagógiai és tehetséggondozási vonatkozásaiban túlmutat a zene területén, hiszen a motiváltság, a családi hatások, az értékrend és ezek összefüggései az eredményességgel a nevelés fontos aspektusai. Választ kerestem arra, milyen jellemzői vannak a hangszeres gyakorlásnak a zeneművészeti szakközépiskolákban tanuló 17–19 éves „leendő” zenészeknél, (N=313) akik az ország 8 intézményében tanultak. A sikerességet versenyeredményekhez kötöttem, azokat soroltam ebbe a csoportba, akik a vizsgálat időpontjáig zenei versenyeken jelentős eredményeket, helyezéseket értek el. Az adatok feldolgozása SPSS programmal történt. A családi háttérben jelentős különbségeket találtunk a profi zenész ill. hangszeren játszó és más családok segítő, támogató magatartásában. A tanulók a gyakorlást a legfontosabb tevékenységüknek rangsorolták, megelőzve a barátokkal való közös programot, az iskolai tantárgyi felkészülést, a nyelvtanulást, a sportot és a kikapcsolódást. Külföldi szakirodalmak bizonyították (*Ericsson* 1992; *Krampe* 1994; *O'Neill* 1997; *Gembris* 2002, *Schlaug* 2003), hogy a gyakorlás a teljesítményre befolyással van. Az ún. expertise modell azt is feltételezi, hogy a gyakorlásra fordított idő mennyiségéből következtethetünk a későbbi sikeresebbé válásra. Mi *Gardner* (1997) véleményét osztjuk, hogy ez a „tréning” fontos, de csak azok képesek sok órán keresztül gyakorolni, akik tehetségesek. A gyakorlás önmagában kevés a jó eredményhez, de szükséges. Az általunk vizsgált tanulók tanítási időben átlagosan minimum 1,38 órát, maximum 3,21 órát gyakorolnak hangszerükön. Hétvégén, mikor nem foglalja el az időt az iskola, nőnek a gyakorlási idők: átlagban minimum 1,96; maximum 3,91 óra. A gyakorlási idők tekintetében a versenyeredményt elérők nem gyakoroltak szignifikánsan többet, mint a másik csoport. Azt is megvizsgáltuk, hogy a minimális ill. a maximális hétféle gyakorlási idő mennyivel haladja meg a hétközi gyakorlási időket. A versenyeredmény hatása csak a maximumok különbsége esetén bizonyult szignifikánsnak: különbséget találtunk arra vonatkozóan, hogy a sikeresebbek hétvégén, amikor nincs iskolai tanítás több idővel növelik meg gyakorlási idejüket, mint azok, akiknek nincsenek ilyen eredményeik. Úgy is fogalmazhatunk, hogy szabadidejükből többet vonnak el gyakorlásra. Az időráfordítás a gyakorlásra – bár csak az egyik tényező – hozzájárul a zenei tehetségek eredményessé válásához. Ezt más tevékenységterületeken (sportban, művészetekben, tanulásban) is érvényesnek tartjuk.

A kutatás támogatói:

Az SPSS adatfeldolgozásban *Máth János* segített, témavezetőm *Balogh László*, opponenseim *Czeizel Endre* és *Páskuné Kiss Judit* voltak.

A TANULMÁNYI VERSENYEK TANÁRI SZEMMEL

Bacsa Éva

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakörök: tehetséggondozás, speciális fejlesztés; szociális képességek, szociális tanulás; nevelési, oktatási módszerek

A tanulmányi versenyek problémakörét a pedagógiai és pszichológiai kutatások számos területe felől közelíthetjük meg: ilyen például a tehetséggondozás, a versengés vagy a motiváció. Annak ellenére, hogy ezek a kutatási területek igen jelentős hazai és nemzetközi kutatási eredménnyel, terjedelmes szakirodalmi háttérrel rendelkeznek, az iskolai tanulmányi versenyek kutatása meglehetősen szűk szeletet képvisel.

A tanulmányi versenyek tekintélyes helyet foglalnak el a hazai oktatás eszközrendszerében. A versenyztetés az egyik legrégebb és legáltalánosabb módja a tehetséggondozásnak, a személyre szabott fejlesztésnek és a differenciálásnak. Ugyanakkor, mint versenyhelyzet, fontos motiváló tényezőként szerepel. Az utóbbi években mind a versengés-, mind a motivációkutatásban paradigmaváltás következett be, hiszen a korábbi dichotóm – „a Szépség és a Szörnyeteg” paradigma (Fülöp, 2008) – szemléletet felváltotta egy komplexebb, kevésbé szélsőséges megközelítés. Eszerint, a versengést és az együttműködést nem tekintették többé ellentétes folyamatnak, (Fülöp, 2004), hasonlóképpen, az elsajátítási és teljesítménymotiváció is sokkal inkább egymás kiegészítői, mint ellentétei lehetnek (Harackiewicz, Barron és Elliot, 1998). Nagy József (1998) a versengést a fejlesztendő készségek közé sorolta, amelyet az iskolának kell felvállalnia.

Jelen kutatás a tanulmányi versenyeket a tanárok szintjén vizsgálja. A kutatás kísérletet tesz arra, hogy feltárja azokat a tényezőket, tanári meggyőződéseket és összefüggéseket, amelyek a tanulmányi versenyek hazai elterjedtsége mögött rejlenek.

A mérést az egyik alföldi város általános- és középiskoláiban végeztük. A meggyőzések feltárásához egy negyvenhat ítemes saját készítésű kérdőívet (Cronbach- $\alpha=0,87$) alkalmaztunk, amelyet 206 nevelő töltött ki. A mérőeszköz tartalmilag a következő területeket fedte le: a tanulmányi versenyek szakmai indokoltsága, a versenyztetés külső tényezői, a felkészülés körülményei, a versenyek hatása a tanulókra, a szülők szerepe, a versenyztetés motiváló tényezői.

Az adatok elemzése során bizonyítást nyert az a feltételezés, hogy a tanárok többsége a tehetséggondozás fontos tényezőjének, tehát szakmailag indokoltnak és szükségesnek tartja a versenyeket. Abban is egyetértés alakult ki, hogy a felkészítés jelentős többletmunkát jelent a tanároknak. A versenyztetés külső és belső motívumai, a diákok részvétele, szülői és fenntartói elvárások, az iskolák attitűdje tekintetében azonban jelentős különbségek találhatók a különböző iskolatípusok, tagozatok, és azon belül egyes iskolák között.

Ahhoz, hogy a versenyzés a résztvevők számára konstruktív legyen, szükség van a versenyztető tanárok meggyőzéseinek, külső és belső motívumainak megismerésére, hiszen a téves meggyőzések és a külső (esetleg kényszerítő) motívumok kedvezőtlen folyamatokat indíthatnak el, s a versengés destruktív irányt vehet. A kutatásunk hozzájárulhat ahhoz, hogy a tanárok (iskolák) megtalálják az optimális mértéket a versengő és kevésbé versengő módszerek alkalmazásában.

EGY PÁLYAVÁLASZTÁSI MÉRÉSI KÍSÉRLET TAPASZTALATAI ÉS AZ EREDMÉNYEK REGIONÁLIS ÖSSZELETÉSE

Bodnár Éva, Sass Judit

*Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és
Kommunikációelméleti Intézet*

Témakörök: személyiségfejlődés és -fejlesztés; szociális képességek, szociális tanulás

A pályaválasztás meghatározó tényezői a személyiségjegyek, a kompetenciák, az érdeklődés és az értékrendszer. A pályák különbözősége eltérő képességstruktúrát kíván meg.

A pályaválasztás sikerességénél *J. L. Holland* (1973) elmélete az érdeklődés és adottságok jelentőségét emeli ki, azaz a személyiségnek megfelelő munka választását, feltételezve, hogy a személy képességei és adottságai mérhetők, figyelembe véve a pályaválasztás gazdasági, szociális és kulturális körülményeit is.

Pályaorientációs mérésünk személyiségdimenziók, pályaérdeklődés, valamint a kompetencia méréséből állt. Konceptiónk kialakításakor a kompetenciákon és személyiségjegyeken alapuló illetve a fejlődést szem előtt tartó elméleteket ötvöztük a munkaérték és érdeklődés modellekkel, létrehozva egy a karrierhorgonyokra (*Schein*, 1990) épülő megközelítést.

A mérés a pszichológiai jellemzők 4 szintjét érintette (11 kérdőív): általános személyiségkép; információfeldolgozási preferenciák, motivációk; a változáshoz való alkalmazkodás, érdeklődési irányok, adottságok, igények a munka világához kapcsolódóan; érzelmi önszabályozás a konfliktushelyzetekben.

A rendszer 61 kompetencia mentén vizsgálja a tanulókat, 8 kompetenciakategóriában: általános szellemi, fizikai, pszichés és akció-képességek, munkavégzési technikai, szakmai illetve a munkavégzés minőségét befolyásoló képességek, eredményességet segítő személyi tulajdonságok, szociális, kommunikációs és vezetési képességek.

A méréseket 6 régióban, 4396 9. és 10. osztályos szakképzésben résztvevő tanulóval végeztük el, online kitöltéssel.

Eredmények: A vizsgálat alapján az alábbi kompetenciákban minden vizsgált csoportnál elmaradás észlelhető: tervezés, nyitott hozzáállás, rugalmasság, önkritika, együttműködés, információgyűjtés, fejlesztés. Ezen deficittek elsősorban a vállalkozási kompetenciák és a komplex feladatok területén eredményezhetnek hátrányokat.

Regionális összevetésben a vizsgált régiók többségében szintén deficitet mutatnak: önfejlesztés, kockázatvállalás, nonverbális kommunikáció, motiválás. Az egyes régióknál további vizsgálat kiindulópontját jelenthetik az alábbi specifikus eredmények:

Az észak-magyarországi régiónál további módszerkompetenciáknál nem tapasztalható jelentős deficit. Az észak- és dél-alföldi régióban vizsgált tanulóknál a szociális területen nem jelentkezett további hiány, utóbbinál a kommunikációs és vezetési kompetenciákban sem tapasztalható további deficit. A három dunántúli régióban az absztrakt gondolkodás és a konfliktuskezelés területén az elmaradás egységesen tapasztalható.

A vizsgálórendszer a csoportszintű elemzés mellett lehetőséget ad a tanulók egyéni pályaorientációjára is. Meghatározhatók azok a kompetenciák, amelyek a pályaválasztás szempontjából erősségként, vagy fejlesztendő területként azonosíthatóak, követhető az érdeklődés- és kompetenciák változása, a beiskolázásra kerülő tanulóknál szakmacsoport-választási javaslatok tehetők.

SZOLIDARITÁS VAGY ÖNÉRVÉNYESÍTÉS? (PARAMEDIKÁLIS PÁLYÁT VÁLASZTOTT FIATALOK ÉRTÉKPRIORITÁSAI)

Tóth Timea *, Mészáros Judit **

* *Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar Alkalmazott Pszichológia Tanszék*

** *Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar*

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

A kutatás indoklása és aktualitása a mikro- és makrokörnyezetünkben meglévő értékrendbeli anómiák sokaságának és az értékparadoxonok elterjedésének jelenségeiben keresendő. Ezen feszültségforrások közvetlenül kihatnak arra a 18–26 éves, a pályaválasztás és pályakezdés dilemmáival küzdő és az értéktudat kiforrottsága szempontjából fontos korcsoportra, amelynél a proszociális magatartáshoz köthető, általam vizsgált humán értékek kitüntetett figyelmet érdemelnek.

A kutatás célja:

Segítő hivatást választott hallgatók értékviszonyulásának tisztázása, nyolc humán értékfogalom meghatározása, az értékek rangsorállítása, a pályaválasztás indoklása, s az értékkonnotációs jellemzők összehasonlító elemzése alkotja a kétféle kutatás célját.

A kutatás módszerei:

A vizsgálatához - a megkérdezés módszerét alkalmazva - három kérdőívet használtam fel figyelembe véve az attitűdnek azt a sajátosságát, miszerint az attitűd három viselkedésszerű komponensből áll. 1) a saját készítésű kérdőív racionális-kognitív oldalról térképezi fel a hallgatói értékorientációt; 2) a *Super*-féle munkaérték-teszt az értékpreferenciák-értékprioritások mezőjében vizsgálja a pályához köthető értékek rangsorát; 3) az *Osgood*-féle értékskála a szemantikus differenciál módszerével az affektív-emocionális tengelyen méri a fiatalok értékattitűdjét.

Főbb kutatási eredmények:

1. Az értékfogalmakat igen nehézkesen és sokszor tévesen határozzák meg a hallgatók;
2. Jellemző az altruizmus preferálása, az önérvényesítés és a társas kapcsolatok rangos helye, az anyagi értékek dominanciájának hiánya, és az irányítás értékdimenziója iránti érdektelenség;
3. Megfigyelhető a szellemi ösztönzés és a kreativitás értékeinek háttérbe szorulása;
4. Kimutatható a hagyományos interperszonális értékek prioritása az intraperszonális, posztmodern értékekkel szemben;
5. A hallgatók saját magukhoz való viszonyulása, önbecsülése alacsony átlagértéket mutat.

Elmélet és gyakorlat relevanciája:

Az eredmények tükrében érdemes megvizsgálni azoknak a kurzusoknak a programját, melyekben az hivatásbeli értékefejlesztés lehetőségei a programba integrálva rendelkezésünkre állnak. Továbbá – a képzési kimeneti követelményeket figyelembe véve – a tárgyak szakmai kompetenciáiba is beépülhetnének azok a pályaidentifikációhoz is szükséges értékek, melyeket a felmérésekben vizsgáltam.

POSZTER PREZENTÁCIÓK
NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 9:00-10:00 *Andrássy*

**A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS KÜLÖNBÖZŐ
ASPEKTUSAI, SZÍNTEREI**

Elnök: D. Molnár Éva
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

A korai fejlesztés közelmúltjának története a változó gyermekkép tükrében

Magyar Adél
Szegedi Tudományegyetem

A televíziózás hatásai a cigány gyermekekre

Zsigmond István
Pécsi Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Új utak a fiataloknak szánt zenei ismeretterjesztésben – az elektronikus médiumok szerepe, a nevelő (műsorvezető) kommunikációja

Morva Péter
Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

Állampolgári kompetenciát fejlesztő program megítélése és a megítélők szemlélete szakiskolai tanulók körében

Farkas Olga
SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Aktív állampolgárságra nevelés az iskolában

Tóth Györgyi
Aktív Állampolgárság Alapítvány

Serdülőkori én-történetek mintázatai és tanulásban betöltött szerepük

Tókos Katalin
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet, Oktatáselméleti Tanszék

Tanulási nehézségekkel küzdő fiatalok a pályaválasztás küszöbén

Groniewsky Judit, Fehér Ágota
Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

Modellértékű szakképző intézmények a fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedéséhez

Jármai Erzsébet Mária
Budapesti Gazdasági Főiskola KVIK Idegen Nyelvi és Kommunikációs Intézet

Egyéni tanácsadás szerepe felsőoktatásban tanuló hallgatók életvezetésének segítésében a Szegedi Tudományegyetemen

Katona Miklós*, Szenes Márta**
* *SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola*
** *SZTE BTK Pszichológia Intézet*

A Debreceni Egyetem bölcsészhallgatóinak kulturális igényei

Kiss Virág
Debreceni Egyetem

Közösségi és hálózati tanulás az egyetemen: a Tenegen-projekt felsőoktatási tapasztalatai

Fodorné Tóth Krisztina*, Hajdicsné Varga Katalin**
* *PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar, Andragógia Intézet*
** *Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar Magyar Nyelvészeti és Irodalmi Tanszék*

A KORAI FEJLESZTÉS KÖZELMÚLTJÁNAK TÖRTÉNETE A VÁLTOZÓ GYERMEKKÉP TÜKRÉBEN

Magyar Adél

Szegedi Tudományegyetem

Témakörök: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; neveléstörténet, reformpedagógia; kisgyermekkorai nevelés, korai fejlesztés

A gyermekkor történetével foglalkozó hazai és nemzetközi kutatások napjainkban már nemcsak a régebbi korok és kultúrák gyermekről alkotott mentális képével, gyermekvilágaival, a gyermekek életmódjának változásaival foglalkoznak, hanem az elmúlt fél évszázad közelmúltja is a vizsgálódások tárgya lett. A gyerekkortörténet születése (*Philippe Ariès L'enfant et la vie familiale sous l'ancien régime* című könyvének megjelenése, 1960) óta a nagy világnyelveken publikációk könyvtáryi sokasága látott napvilágot ebben a témakörben. A kutatók látóterébe azonban mindeddig szinte kizárólag csak az ép gyermek került, a fogyatékos gyermekről alkotott társadalmi kép változásait mindeddig csak igen kis mértékben tárták fel.

A közelmúltban elkezdett kutatásunk célja éppen ezért az értelmileg akadályozott gyermekkel kapcsolatos társadalmi attitűdök alakulása és változása a korai fejlesztés gyakorlatának meghonosodását követő időszakban. A pilot projekt keretei között vizsgáltuk, hogy melyek voltak azok a tényezők, amelyek elősegítették a magyarországi korai fejlesztés elméletének kialakulását és gyakorlatának megszületését az 1980-as években. Hipotézisünk szerint a gyermekkel foglalkozó tudományok felgyorsult fejlődése, az interdiszciplinaritás szemléletmódjának térhódítása és a külföldi példák motivációs ereje voltak azok a faktorok, amelyek legnagyobb mértékben hozzájárultak a korai fejlesztés hazai meghonosodásához.

Kutattuk ezzel párhuzamosan az értelmileg akadályozott kisgyermekről alkotott társadalmi-mentális kép sajátosságait az utóbbi évtizedben, és kerestük a kapcsolódási pontokat a gyermekkép és a korai fejlesztés hazai térhódítása között. E kutatás tárgyát képezte az a már elvégzett kérdőíves felmérés is, amely a hazai korai fejlesztést végző szakemberek körében vizsgálta a szülők saját fogyatékos gyermekükről alkotott képének tükröződését a családközpontú koragyermekkorai intervenció munkában.

Célunk végső soron az, hogy feltárjuk az értelmileg akadályozott gyermekek korai fejlesztése elméletének és gyakorlatának összefüggéseit a fogyatékkal élő gyermekről alkotott társadalmi képpel.

A projektben alkalmazott kutatási módszerek: a szakirodalom feltárása és komparatív elemzése, intézményi irattárak forrásainak feltárása, kérdőíves kikérdezés, oral history.

A TELEVÍZIÓZÁS HATÁSAI A CIGÁNY GYERMEKEKRE

Zsigmond István

Pécsi Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Kutatásom a televízió és a cigány gyermekek kapcsolatáról szól. A következtetéseket kérdőíves vizsgálatra, interjúkra és megfigyelésekre alapoztam.

A készülő doktori értekezésem egyik fejezetét szeretném e témának szentelni. A televízió, mint kitüntetett médium „elektromos babysitter”. Sajnos a tévézés miatt az egyéb gyermeki tevékenységek is csökkennek. A 3–5 éves gyerekek 36%-a, a 6–9 évesek 60%-a, a 10–13 évesek 75%-a maga kapcsolja be a tévét.

Mit értenek a cigány gyerekek a televízióban látottakból? Másképp értelmezik a televízióban látottakat, mint a felnőttek. A gyerekek zöme rendszeresen nézi a felnőtteknek szóló műsorokat, és a látottak feldolgozásával, megértésével többnyire magára van hagyva. A szülők nem beszélnek meg a gyerekükkel a tv-ben látottakat-hallottakat, így hamis kép rögzül bennük. Az erőszakos filmek félrevezetőek, mert ezáltal az élet természetes velejárójának tekintik az agressziót.

Valóság vagy fantázia? – avagy a televíziós realitás megítélése. A kisebb gyermekek esetében gyakori, hogy a televíziót valóban egy mágikus ablaknak tekintik, amin keresztül a valóság egy darabkáját lehet látni.

Negatív hatások:

- Magányra kárhoztat.
- A készen kapott képekkel megakadályozza a fantázia kialakulását.
- A konfliktushelyzetek kezelésére alkalmatlanná tesz.
- Tönkreteszi az erkölcsi érzéket (erőszakos világkép, szexuális szabadosság).
- A valóságtól elrugaszkodott világkép kialakulását idézi elő.
- Az emberi kapcsolatok kialakításának képességét meggyengíti.
- Mindezek eredményeként manipulálhatóvá és sebezhetővé tesz.

Nagy eltérés nincs a cigány származású és a nem cigány gyerekek tévézési szokásai között. Közel azonos mindkét csoportnál a képernyő "rabságában" eltöltött idő. A cigány szülők túlnyomó többsége többnyire nem is tudja, hogy mit néz a gyermekük a tévében. Csak ritkán vagy egyáltalán nem beszélget velük a látottakról. A cigány gyermekeknél a meseműsorok már az alsó tagozatos korosztály számára sem vonzóak. A szappanoperák, a krimik, a számukra izgalmas akciófilmek a kedvencek. Példaképet sokan egyáltalán nem keresnek, de ha mégis, úgy fel sem vetődik bennük, hogy példaképként tekintsenek a szülőkre, vagy a pedagógusokra.

A megkérdozettek számára örvendetes a cigány kultúra megjelenítése a televíziós műsorokban. Elvárás lenne olyan műsorok készítése és sugárzása, amely a világhírű cigányzenét még rangosabbá tenné, a cigány kultúrát népszerűsítené, a szokásrendszerét mutatná be a roma értelmiségiek tenni akarásával összefüggésben. Ezáltal csökkenhetne a többségi társadalom előítéletessége a cigányok iránt.

ÚJ UTAK A FIATALOKNAK SZÁNT ZENEI ISMERETTERJESZTÉSBEN – AZ ELEKTRONIKUS MÉDIUMOK SZEREPE, A NEVELŐ (MŰSORVEZETŐ) KOMMUNIKÁCIÓJA

Morva Péter

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

Témakör: iskolán kívüli nevelés, informális tanulás

A hatvanas-hetvenes évek társadalmá a teljességre törekvő, gyerekközösségi élet megvalósítását célul kitűző iskolát akarta megvalósítani. Így jelentek meg az iskola keretein kívül működő közművelődési szerveződések mellett új nevelési szintként a médiumok, azon belül az elektronikus média.

A korszak magyar zenei ismeretterjesztő műsorainak, játékaiknak, vetélkedőinek műsorvezetői (*Bartalus Ilona, Varga Károly, Czifágy György, Lukin László*, stb.) mind az iskolán kívüli nevelést valósították meg különleges körülmények között. Pedagógiai munkájuk eredményessége és a forma népszerűsége folytán napjainkban is használható nevelési alternatíva.

Az előadás metszetet kíván nyújtani az előadó jelenleg futó kutatásának egyik fontos területéről, az ebben a különleges tanítási, tanulási és nevelésméleti környezetben folyó kommunikációról, kommunikációs technikákról. Mindez beleágyazva abba a nemzetközi vitába, amely a „régí vágású” televízió és rádió, valamint a mai digitális technológiákat kihasználó új médiumok által a társadalomra, azon belül is a gyermekekre gyakorolt hatásáról szól. Felhasználja az előadó olyan médiakutatók és szociológusok szakirodalmát, mint pl. az írásbeliséget, mint a társadalom alapját kizárólagosan biztosító tradíciónak híveit, (*N. Postman, B. Sanders, M. Winn*), vagy a technikába vetett bizalom képviselőit (*D. Rushkoff, D. Tapscott*) valamint a szakadékok áthidalni próbálókét (*J. Meyrowitz, J. Katz* és *D. Buckingham*).

Ezenkívül taglalja

- a piac befolyását a pedagógiai tartalomra és a termékek kommunikációs jellemzőire,
- az elmosódó felnőtt-gyermek határ miatt változó médiakommunikáció sajátosságait és személyiségformáló hatását,
- az internet intertextualitása miatt egyre könnyebben felcserélődő író-olvasó szerepet,
- a médiaszolgáltatók kommunikációjának változását a gyermek, mint médiafogyasztó iránt az elmúlt negyven évben itthon és az Egyesült Államokban,
- az elektronikus médiának a zenei ismeretterjesztés során kifejtett magartatás- és identitásformáló erejét.

Bemutatja a pedagógusi kommunikáció sajátosságait a „régí-vágású” elektronikus médiumokban a hazai zenei ismeretterjesztés során. Pedagógiai vonatkozásban médiatörténeti áttekintést nyújt a kezdetektől.

Kifejti a sikeres kommunikációt biztosító közreműködő (szerkesztők, rendezők) szerepét, a műsorvezető-nevelő kommunikációs kompetenciáit. Példákat mutat be a napjainkban is futó műsorokra. Elemzi a XXI. század elektronikus médiumban megjelenő interakciókat a kommunikáció szempontjából (Internet, CD-ROM), a műsorvezetők személyes interakcióit, és az ebben környezetben felmerülő pedagógusi kommunikációs problémákat.

ÁLLAMPOLGÁRI KOMPETENCIÁT FEJLESZTŐ PROGRAM MEGÍTÉLÉSE ÉS A MEGÍTÉLŐK SZEMLÉLETE SZAKISKOLAI TANULÓK KÖRÉBEN

Farkas Olga

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Témakörök: társadalomtudományi oktatás; szakképzés

Az állampolgári kompetenciát fejlesztő szakiskolai programcsomagot és a képzőprogram megítélésének első eredményeit a 2008-as és a 2009-es konferencián ismerhették meg az érdeklődők. Folytatásként jelen vizsgálatunk összeveti a diákok programmal való elégedettségét és a szemléletüket.

A vizsgálat célja, hogy feltárja a felhasználói visszacsatolás minőségét. Kérdés, hogy a témában milyen a visszajelzést adók szemlélete? A fejlesztő program szakmai jóságának megítélésekor hagyatkozhatunk-e a felhasználói visszacsatolásra?

A vizsgálat elméleti háttere az Európai Bizottság Learning for Active Citizenship és az Active Citizenship for Democracy kezdeményezése, a *Hoskins, Willalba, van Nijlen, Barber* által megalkotott modell.

Tavaly a képzőprogramról mondtak véleményt a diákok az állampolgári dimenziók mentén kialakított szempontok alapján, ötfokú *Likert*-skálán. Azt ítélték meg, a képzés rávilágított-e a dimenziók fontosságára. Az idén ugyanezen kérdőív tíz nyitott kérdéseire adott szabad válaszokat dolgoztuk fel (N=464). A kérdések dimenziókként a diákok szemléletére kérdezték rá.

A kapott 4640 szövegrészt vizsgáltuk meg tartalomelemzéssel. A felállított kategóriák követték az állampolgári dimenziókat, dimenzióként „szemlélet megfeleltethető”; „szemlélet nem megfeleltethető” és „szemlélet ellentétes” bontásban. A szövegrészek kódolásakor a viszonyítási alap az elméleti modell szemlélete volt. A két kódoló közötti egyetértés 86 %-os volt.

Összehasonlítottuk a válaszokban megjelenő szemlélet és a tavaly közzétett felhasználói visszacsatolás eredményeit.

Eredményeink szerint szignifikáns különbség van a diákok véleménye és a szövegben megjelenő szemlélet között. A program-megítélés eredményeihez képest a szemlélet megfelelése következetesen alul marad. A diákok 65,6% -a ítélte meg úgy, hogy a program rávilágított a (1) jogi és politikai műveltség fontosságára; addig amíg a diákok 8,2 %-a „szemlélet megfeleltethető” kategóriába esik. 72,1 %-a ítélte meg úgy, hogy a program rávilágított az (2) egyének és közösségek kapcsolatának fontosságára; addig amíg a diákok 10,3 %-a „szemlélet megfeleltethető” kategóriába sorolható. 58,4 %-a ítélte meg úgy, hogy a program rávilágított a (3) gazdasági ismeretek és készségek fontosságára; addig, amíg a diákok 6,2 %-a „szemlélet megfeleltethető” kategóriába tartozik. 73,5 %-a ítélte meg úgy, hogy a program rávilágított az (4) írás, olvasás és idegen nyelvek ismeretének fontosságára; addig, amíg a diákok 15,6 %-át „szemlélet megfeleltethető” kategóriába helyeztük.

Különösen aggályos a diákok jogi és politikai szemlélete. Az eredmények alapján úgy tűnik, hogy a fejlesztőprogramok jóságának megítélésekor nem hagyatkozhatunk csupán a felhasználói visszacsatolásra. Pedagógiai célú fejlesztések kiterjesztésénél kívánatos a szakmai alapú kontroll térnyerése a diákok visszajelzései mellett.

A kutatást az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatta a Munkerő-piaci Alap terhére.

AKTÍV ÁLLAMPOLGÁRSÁGRA NEVELÉS AZ ISKOLÁBAN

Tóth Györgyi

Aktív Állampolgárság Alapítvány

Témakörök: szociális képességek, szociális tanulás; személyiségfejlődés és -fejlesztés

A poszter egy fejlesztőprojekt állomásait követi végig abban a reményben, hogy hozzájárulhat a jó gyakorlat kialakításához, valamint, hogy bemutasson egy innovatív, komplex eszközt a 10–14 éves korosztály aktív állampolgárságra nevelésére. A fejlesztés állomásai a következők voltak:

1. Másodelemzéses kutatás: a kutatás összegyűjtötte az elmúlt tíz év magyar vonatkozású kompetencia- és attitűdkutatásainak aktív állampolgársággal (demokratikus értékrend, demokratikus viselkedés, emberi jogok ismerete és elismerése) kapcsolatos adatait. A magyar fiatalok szinte minden esetben elmaradtak a régiós átlagtól, és a nálunk lényegesen kevésbé demokratikus országok fiataljaival mutattak hasonlóságot. A kutatás tanulsága: nagy szükség van az aktív állampolgársággal kapcsolatos ismeretek, képességek és értékek átadására a gyerekek és fiatalok széles körében - ennek a mai magyar kontextusban egyedül a közoktatás lehet a terepe, mivel a nem-formális és informális nevelés terei (klubok, szervezetek, táborok, stb.) csak a korosztály egyes részeit érik el. Esélyegyenlőségi kérdés is tehát, hogy a közoktatás váljon az aktív állampolgárságra nevelés terepévé.

2. Fókuszcsoport: A fejlesztőprojekt létrehozói a közoktatás, oktatáskutatás, valamint az aktív állampolgárság különböző aspektusaival foglalkozó civil szervezetek képviselőiből fókuszcsoportot hoztak létre, mely közösen gondolkodva tett javaslatokat arra, hogy mely témák, mely ismeretek, képességek, értékek fejlesztése élvezzen prioritást a programcsomagban.

3. A programcsomag fejlesztésének különböző fázisában kipróbáló iskolák bevonásával került sor a program egyes elemeinek véglegesítésére. A végleges programcsomag komplex szerkezete figyelembe veszi a 10–14 éves gyerekek a kutatás illetve a fókuszcsoportban megosztott tapasztalatok alapján fennálló tudásdeficitjét. Igen fontosnak tartottuk, hogy mielőtt a gyerekek megalkotják saját mini projektdemokráciájukat, rendelkezzenek a demokratikus működéshez szükséges tudással: információkkal, képességekkel és értékekkel. Ezért a program egy ún. alapozó szakasszal indul, mely rövid gyakorlatok segítségével, tudatosan 45–90 perces blokkokban nyújt lehetőséget az aktív állampolgárságra nevelésre, hogy a hagyományos iskolai működésbe is viszonylag könnyen beépíthető legyen az őszi félév folyamán.

Az alapozó szakaszt az ún. projektszakasz követi, mely során tematikus mikroprojektek segítségével készülnek fel a gyerekek arra, hogy egy-két-három napon keresztül törvényhozással, vállalkozásokkal, munkaerőpiaccal, civil szervezetekkel, igazságszolgáltatással és környezetvédelmi programmal rendelkező mini civilizációt működtessenek.

A kutatást a Nyílt Társadalom Intézet (OSI) támogatta.

SERDÜLŐKORI ÉN-TÖRTÉNETEK MINTÁZATAI ÉS TANULÁSBAN BETÖLTÖTT SZEREPÜK

Tókos Katalin

ELTE PPK Neveléstudományi Intézet, Oktatáselméleti Tanszék

Témakör: szociális képességek, szociális tanulás

A poszter egy több fázisból álló kvalitatív vizsgálatsorozat eredményeiből villant fel részleteket, melyben 14–18 éves serdülők énmeghatározási eszközszerét, önismereti kompetenciáit vizsgáltuk azzal a céllal, hogy az eredmények birtokában javaslatokat tegyünk a pedagógiai gyakorlatban való fejleszhetőségre. Az önismereti kompetencia értelmezésének és fejlesztésének elméleti keretét az én szociális meghatározottságát feltételező, szociális konstrukcionista ihletésű narratív (pszichológiai és pedagógiai) én-elképzelések, megközelítések szolgálták, melyek kiindulópontja, hogy az önmegismerésben alkalmazott kategóriák szociális termékek, az egyének közötti, történetileg kialakult interakciók következményei, így az én az önmagára vonatkozó tapasztalatait (is) a történetyszerkesztés logikája és dramaturgiája szerint dolgozná fel.

A vizsgálat során önmagukkal kapcsolatos jelentős események, történetek elmesélésére, az önmegismerés feladatára vonatkozó metaforaalkotásra ösztönöztük a serdülőket, valamint internetes portálok önbemutató, én-meghatározó szövegeit tanulmányoztuk narratív szempontok mentén. Arra kerestük a választ: melyek a 14–18 éves serdülők önmagukról alkotott képének hangsúlyos jellemzői, a kamaszok szabad önmeghatározása milyen tartalmakat hordoz, mit jelent számukra önmaguk megismerésének folyamata, milyen jelentős események, én-történetek keretei között mutatják be magukat, mi ezeknek az eseményeknek a társas kerete, milyen történetsémára vannak felfűzve a történetek, azaz hogyan alkalmazható a narratív én-felfogás egy pedagógiai tárgyú énképkutatásban.

A vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy a serdülők önmagukról való tudása töredékes, nehézkesen boldogulnak önmaguk meghatározásának feladatával, leginkább a tanuló/diák perspektívájából és kortárskapcsolatai által meghatározva értelmezik az önmagukra vonatkozó eseményeket. Az én-történetek mintázatában két, egymással több ponton is összekapcsolódó narratíva-típus kapott kitüntetett figyelmet: az ún. társas kapcsolatokkal, barátkozással, szerelemmel kapcsolatos- és az iskolával, iskolai teljesítménnyel kapcsolatos történetek. A diákok leginkább a tanuló perspektívájából értelmezik a velük történeteket, ennek oka pedig vélhetően abban keresendő, hogy első számú tevékenységüknek az iskolába járást tekintik, s a felnőttek, a tanárok, szülők is főként az iskolai tanulmányok alapján értékelik őket.

Az iskolai megismerés, önmegismerés is történetek, párbeszédnek világában történik, ilyenként a narratívum a tanulás, személyiségfejlődés eszközeként is értelmezhető kutatásunkban, mely képes (lehet) megragadni azt a szélesebb kontextust, amiben a tanulás, a tanulási tapasztalatok és önmagunk értelmezése végbemegy.

TANULÁSI NEHÉZSÉGEKKEL KÜZDŐ FIATALOK A PÁLYAVÁLASZTÁS KÜSZÖBÉN

Groniewsky Judit, Fehér Ágota
Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

Témakörök: személyiségfejlődés és -fejlesztés; tanulás, tudás

A tanulási nehézségekkel küzdők sajátos információfeldolgozási móddal, a megalapozó pszichikus funkciók egyenetlen fejlődésével kísérve összességében elmaradnak azok mögött az elvárások mögött, amelyekre intelligenciaszintjük és a tanulásba fektetett erőfeszítéseik feljogosítanak őket – amely jellegzetességeket *Gyarmathy Éva* és *Fodorné Földi Rita* kutatásai különösen hangsúlyosnak mutatják. Mindez számos területen érinti személyiségüket, így célunk azonosítani a tanulási nehézségekkel küzdő középiskolások pályaválasztásának sajátosságait, melyre az énkép, a siker-kudarcorientáció és a jövőkép körvonalazásával összefüggésben mutatunk rá. Az iskolai teljesítmény összefonódása a személyiség önmagáról és képességeiről alkotott elgondolásaival főként *Kőrössy Judit* írásai tükrében alapozza meg munkánkat, ám a pályaaorientáció kutatói (pl. *Ritoók Pálné, Rajnai Nadinka* munkái) ezt a kapcsolatot más összefüggésben is alátámasztják.

Előfeltevéseink szerint tehát sajátos különbözőség mutatkozik az egy- és többféle tanulási nehézséggel küzdők között is pályaaorientációjuk, énképük, valamint teljesítmény-motivációjuk terén.

Kérdőíves vizsgálatunkat 16–18 éves, tanulási zavar diagnózisával rendelkező fiatalok körében végeztük az alábbi témakörökben és vizsgálati módszerekkel: 1. pályaaorientációjuk körvonalazására a Super-kérdőív, valamint további nyitott kérdéseink által, 2. énképük azonosítására a BarOn-féle érzelmi intelligencia-kérdőív intraperszonális dimenziójának kérdéseivel, 3. a siker-és kudarcorientáció vizsgálatára alkalmazott kérdőívvel.

Megállapíthatjuk, hogy a tanulási nehézségekkel küzdők pályaaorientációja terén kisebb súllyal jelennek meg az írásbeliséggel összefüggő szakmák, és hangsúlyosabbá válik a kreativitás, az emberekkel való foglalkozás célkitűzése. Teljesítménymotivációjuk a kudarcorientáció túlsúlyát jelzi, mely társul az énkép bizonyos dimenzióinak előbbre helyeződésével. Összegezzük az egy- és többféle tanulási nehézséggel küzdők vizsgálati eredményeinek különbözőségeit a fentiekén túl a jövőkép és a társas kapcsolatok tükrében is. Úgy véljük, hogy vizsgálatunk eredményei a kirajzolódó szempontok által a pályaszocializáció korábbi szintjein is irányvonalat adhatnak a tanulási nehézségekkel küzdő fiatalokat támogató segítő munkájához mind egyéni, mind csoportos személyiségfejlesztés kereteiben, amelyekre ugyancsak szeretnénk javaslatokat tenni.

MODELLÉRTÉKŰ SZAKKÉPZŐ INTÉZMÉNYEK A FIATALOK MUNKAERŐ-PIACI BEILLESZKEDÉSÉHEZ

Jármai Erzsébet Mária

Budapesti Gazdasági Főiskola KVIK Idegen Nyelvi és Kommunikációs Intézet

Témakörök: szakképzés; összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Számos empirikus kutatásból ismeretes, hogy a szakképzésből kikerülő fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedését és további boldogulását a szakmai ismeretek megszerzésén túl egyéb tényezők is befolyásolják. Egyrészt a pályaorientáció sikerességét minősíti, hogy a megtalált szakma harmonikusan egyesíti-e a fiatal képességeit és érdeklődését, másrészt a gyakorlati munkavégzés során azonnali visszajelzést kap, hogy az adott területen elvárt személyes és szociáliskompetencia-szintje megfelelő-e. Nemcsak egyéni kudarc, hanem komoly nemzetgazdasági veszteség, ha már a szakma-választás is téves. A kompetenciák fejlesztése pótolható – sőt szinten is kell tartani –, de nyilvánvaló, hogy nehezebb és költségesebb a közoktatás keretein kívül és a fiatalok tanulási időszakán túl. Az elmúlt két évtized releváns tudományos kutatási eredményeit integrálva a pedagógiába, olyan didaktikai és módszertani elemeket lehet alkalmazni, amelyek a tanulási folyamat elősegítésével hozzájárulnak, hogy az elsajátított tudás gyakorlati szinten is érvényesülhessen, azaz ne csak szakmai végzettséggel, hanem piacképes tudással hagyják el a fiatalok az oktatási és képzőintézményeket.

A szerző egy nemzetközi szakértői út során, képzőintézményekben tett látogatásakor szerzett pozitív tapasztalatait mutatja be: kiderült, hogy több évtizede létezik olyan nevelési-képzési gyakorlat, amely megfelel az oktatás felé irányuló – fent említett – teoretikus elvárásoknak is. Az előadás röviden kitér a képzőintézmények működtetési hátterére, mind szervezeti, mind pénzügyi szempontból. Az intézményi látogatás választ adott továbbá olyan kérdésekre, amelyek különösen napjainkban hasznosak, amikor a hazai szakma- és képzési struktúra korszerűsítése zajlik, hogy felszámoljuk az iskolai felkészítés hiányosságait: Hogyan vesz résznek részt a szakmai kamarák a szakképzésben? Hogyan építhető be hatékonyan a képzésbe a pályaorientáció és pályatanácsadás gyakorlata? Hogyan valósítható meg a szakképzés magas színvonalon tartása? Hogyan oldható meg a szakképzésben a kompetencia-fejlesztés? A látottak önmaguktól megadták a választ, továbbá az is világos volt, hogy ilyen típusú intézmények stratégiájának is fontos része a külföldi országokban folytatott munkavégzés lehetőségének biztosítása. A fiatalok néhány hónapot külföldön töltenek, hogy megismerkedjenek az ottani szokásokkal a szakma területén is, és megtanuljanak alkalmazkodni idegen kultúrákhoz, miközben az idegen nyelvet is gyakorolják. Az intézmények életében nagy jelentősége van az európai partnerkapcsolatoknak, mind a tanulói, mint az oktatói mobilitás vonatkozásában.

A nemzetközi csoport azzal a céllal tett látogatást az intézményekben, hogy tagjai olyan pedagógiai módszerekkel és gyakorlattal ismerkedjenek meg, amelyek saját hazájukban még nem elterjedtek, de könnyedén adaptálhatók és hálózattá bővíthetők az egész európai oktatási térségben.

EGYÉNI TANÁCSADÁS SZEREPE FELSŐOKTATÁSBAN TANULÓ HALLGATÓK ÉLETVEZETÉSÉNEK SEGÍTÉSÉBEN A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN

Katona Miklós *, Szenes Márta **

* SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

** SZTE BTK Pszichológia Intézet

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

A poszter összefoglalja a Szegedi Tudományegyetemen végzett felsőoktatási tanácsadói munka fontosabb fejlődési szakaszait. Nyomon követjük, hogy a szervezeti változások miként segítették egy komplex tanácsadói rendszer kialakítását.

Kiemelten foglalkozunk azzal, hogy az egyéni tanácsadás módszere, hogyan járul hozzá a hallgatók egyéni életvezetésének fejlesztéséhez, személyiség-fejlődésükhöz.

Az egyetemi tanulmányai alatt a hallgatók a személyiségfejlődés normatív és akcidentális krízisekben gazdag életkori tartományában helyezkednek el. A személyes teljesítmények a pszichológiai, biológiai, szociális kihívások miatt markáns ingadozást mutatnak. Az egyetemi évek alatt számos konfliktus, eltérő mélységű krízis megoldása vár a hallgatókra. A személyiség fejlődés szempontjából lényeges, hogy az adott krízist, milyen módon oldják meg. A krízisek fontosságára és funkciójára hívja fel a figyelmet *Erik H. Erikson*, szerinte az egyén személyisége az egyes életszakaszok kríziseinek megoldásán keresztül fejlődik (*Erikson, 1991*).

Erikson pszichoszociális fejlődésmélete az embert az élete során mindig új és új énerőket kialakító, kreatív lénynek tekinti, aki képes pozitív változásokra és életének aktív irányítására, fejlődése egy egész életen át tartó folyamat. *Erikson* a kisgyermekkor mellett a serdülőkor élményeit, megoldásait tartja fontosnak a felnőtt személyiség kialakulására nézve. Kiemelt szerepe van a serdülőkorban, mivel az egyén ekkor alakítja ki az identitását a gyermekkori identifikációk és felkínált társadalmi környezet szereplehetőségei mentén (*Erikson, 1990*). *Erikson* elméletét *J. E. Marcia* továbbgondolva az identitás képzés négy típusát különítette el: elért identitás, korai zárás, moratórium, diffúz identitás. *Marcia* szerint az elért identitáshoz elengedhetetlen az identitás krízis folyamatának átélése (*Marcia, 1994*).

Alan Waterman szerint az identitást elérők aránya egyenletesen növekszik a középiskoláskor kezdetétől a felsőfokú tanulmányok befejezéséig, míg a diffúz identitást mutatók aránya ugyanakkor csökken. Egyértelműen igazolható az *eriksoni* gondolat, hogy az identitás egy folyamat, nem pedig egy személyiségvonás. A kutatók azt találják, hogy az elért identitás felé való eltolódás messze belenyúlik a felnőttkorba (*Cole és Cole, 1998*).

A poszter segítségével bemutatjuk, hogy milyen egyéni tanácsadási típusok elérhetők a hallgatók számára, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy az egyéni kríziseiket sikeresen oldják meg. Összegezzük azokat főbb statisztikai adatokat, amelyek a tanácsadások igénybevételéről készültek az elmúlt öt évben.

A DEBRECENI EGYETEM BÖLCSÉSZHALLGATÓINAK KULTURÁLIS IGÉNYEI

Kiss Virág
Debreceni Egyetem

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

A kutatásom célja, hogy a feltérképezem a hallgatók kulturális területek iránti érdeklődését, az ehhez kötődő motiváltságuknak vagy motivátlanságuknak okát, és az ezzel kapcsolatos összefüggéseket, továbbá hogy kiválasszam azon a tényezőket, mely véleményem szerint legjobban befolyásolják ezeket lehetséges későbbi mélyebb kutatásaim érdekében. A hallgatók kulturális igényeit több tényező befolyásolja. Az általam felhasznált adatbázisban több változó is segítségemre van, hogy ennek a kérdésnek háttérét megvizsgálva következtetéseket tudjak levonni.

A kultúra szó jelentésváltozatainak korszakolásakor a kulturáltság és a műveltség közti differenciálás szempontjából fontosak, mert ezek eleinte a származásbeli különbségekre fogták. A kultúra az a fajta műveltség, amely társadalmi helyzetünkből, „otthonról hozott” kulturális tőkénkből (*Bourdieu, 1978*), társadalmi- és csoportidentitásunkból és sok körülményből fakadó egyéniséget kiegészítő motívumból tevődik össze, és válik a sajátunkká, és így társadalmunkévá.

A tagozódást a legegyszerűbben is dimenziók alapján lehet behatárolni. Ilyen változók lehetnek a vagyon vagy más nevin anyagi tőke, jövedelem; az életkörnyezet, életkörülmény, életmód; a munkahelyi pozíció, az iskolai végzettség, minősítés stb. A mai társadalomban és ezen belül az egyetemista fiatalok körében is észrevehető egy általános tendencia, miszerint a sztenderdtől csak kevesen hajlandók elrugaszkodni, és olyan kulturális programokon részt venni, amely az aktuális fiatal egyetemisták körében nem számított „divatosnak”. Természetesen ezt sem lehet általánosnak tekinteni, mivel minden egyetem és kar hangulata és programjainak összetétele magában hordozza az általa közvetített értékeket, melyeket direkt vagy indirekt módon közvetít hallgatóinak; mintegy rejtett tantervként szolgálva fejlődésüket.

Megvizsgálva a rétegeképző dimenziókat, mint például a könyvet, mint magaskultúra egyik részét, a magaskultúra egyéb ágai iránti érdeklődést és a szórakozási szokásokat. Némely szakirodalom által is támogatott hipotézis nem igazolódott be. Ezekben a pontokon új magyarázatok szükségesek. Ezeket az általam választott megoldás lehetőségeket szeretném egy poszterben bemutatni.

A kutatást a Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete támogatta.

KÖZÖSSÉGI ÉS HÁLÓZATI TANULÁS AZ EGYETEMEN: A TENEGEN- PROJEKT FELSŐOKTATÁSI TAPASZTALATAI

Fodorné Tóth Krisztina *, Hajdicsné Varga Katalin **

** Pécsi Tudományegyetem, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás
Fejlesztési Kar, Andragógia Intézet*

*** Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar Magyar Nyelvészeti é
Irodalmi Tanszék*

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; felsőoktatás, felnőttoktatás; élethosszig tartó tanulás

Az Y és Z generáció tagjai aktív tudáscserét folytatnak a legkülönbözőbb hálózatokban. E potenciálnak a kihasználásával az oktatásban eljuthatunk az információs társadalomtól a tudásközösségekig. A web 2.0 olyan második generációs internetes szolgáltatások gyűjtőneve, amelyek elsősorban közösségre épülnek, a felhasználók közösen készítik a tartalmat vagy megosztják információikat. Ebben a kooperatív, hálózati tanulásban a tanulók egymást és a tanárt is tudásforrásként használják, tértől és időtől függetlenül állandó interaktív kapcsolatban állnak.

A Tenegen projekt online pedagógus-továbbképzés résztvevőiként egymással és a diákokkal együttműködve tapasztaltuk meg a hálózati tanulási környezetben és tudásmegosztásban rejlő pedagógiai lehetőségeket, hogy mit jelent és miért fontos a netnemzedék számára a hálózati kapcsolat.

A projekt hálózati tanulás koncepciójában hangsúlyos helyet kapnak a web 2.0 kategóriába tartozó alkalmazások. A ma „webkettesnek” nevezett online szolgáltatások két meghatározó vonása az egyszerű, sőt a szabványosság irányába tartó kezelői felület és formátumok, valamint a közösségi részvétel szükséglete. A kettő együttes jelenlétéből eredően nevezték az ilyen jellegű szolgáltatások összességét eleinte social software-nek, majd egy mai angol terminussal social web-nek. A Tenegen-projekt többek között az erős elektronikus támogatásra épülő tanórák, illetve kurzusok kidolgozását szolgálta, középpontjukban a hálózati együttműködéssel. Sor került főiskolai és egyetemi próbakurzusok kidolgozására, hallgatókkal közös kipróbálására és elemzésére, valamint a tanulók, illetve a hallgatók IKT-kompetenciáját és internethasználati szokásait feltérképező kérdőíves felmérésre is.

A projekt során elsajátított, majd a napi tanulási-tanítási gyakorlatban alkalmazott, döntően hálózati-közösségi használatra épülő megoldások közül számos igen jó eredménnyel járt a felsőoktatásban is. Ezek részleteit mutatja be az előadás, az elektronikus tanulási felületek lehetőségeinek kiaknázásától a blog, az e-portfólió és a különféle közösségi terek tanulási célra való alkalmazhatóságának tapasztalataiig.

POSZTER PREZENTÁCIÓK
NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 9:00-10:00 *Előtér*

GYERMEK ÉS ISKOLA

Elnök: Kéri Katalin
PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Nevelés- és Művelődéstörténet Tanszék

Rítusok az Úttörővezető c. neveléstudományi folyóiratban 1953, 1963, 1973, 1983

Darvai Tibor
PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A Tanító c. neveléstudományi folyóirat ikonográfiai vizsgálata (1963–1970)

Darvai Tibor
PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A gyermeki jogok fogalmának kikristályosodása

Fodor László
Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhely

Mozaikok az OMFT (Országos Magyar Falusi Tehetségmentés) versenyvizsgáiból 1942–1944

Pornói Imre
Nyíregyházi Főiskola PPK

Egy birodalmi iskola: az arisztokratikus Kalksburg

Rébay Magdolna
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete Elméleti és Történeti Pedagógia Tanszék

Zaklatás az iskolában – gyerekszemmel

Péntek Enikő
Debreceni Egyetem

A középiskolai rendszer és az átjárhatóság magyarországi és szászországi példák alapján

Lennerné Patkó Ildikó
Pannon Egyetem, Veszprém

Változások szükséglete

Pető Ildikó
Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

**RÍTUSOK AZ ÚTTÖRŐVEZETŐ C. NEVELÉSTUDOMÁNYI
FOLYÓIRATBAN. 1953, 1963, 1973, 1983.**

Darvai Tibor

PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

A (fény)képpel megjelenített individuumban vizsgálata néhány évtizede a különböző tudományágak – neveléstudomány, szociológia, antropológia, pszichológia – vizsgálódásainak permanens területe. Jelen kutatás ezen interdiszciplináris terület eddig kevésbé vizsgált területét mutatja be. A kutatás arra irányul, hogy megvizsgálja, hogy a szocialista-kommunista világgépet tükröző szaksajtó egy periodikájában pontosan milyen rítusok jelennek meg annak fényképi világban.

A beszámoló forrása az Úttörővezető c. periodika, annak is az 1953-as, 1963-as, 1973-as és 1983-as évfolyamai, melynek fényképeit az ikonográfia/ikonológia módszerével elemeztük (Mietzner és Pilarczyk, 2008, 2010). A mennyiségi feltárás után megvizsgáltuk, hogy a fényképi világban milyen rituális elemek, milyen ritualizációs folyamatok jelennek meg az ideológiailag-politikailag homogén korszakban, illetve ezekben történik-e változás, és ha igen akkor milyen.

A tanulmány hipotézise szerint a vizsgált évfolyamokban a deritualizáció folyamatának lehetünk szemtanúi, vagyis a rítusok és ritualizációs folyamatok fokozatosan kiszorulnak, eltűnnek a periodika fényképi univerzumából.

Az Úttörővezető című periodika sajátos helyet foglal el a neveléssel foglalkozó szocialista szaksajtó erőterében, hiszen a közösségi nevelés színterével, az úttörők és úttörővezetők tanításával, oktatásával foglalkozik.

A kutatás alapján megállapítható, hogy a fényképi világból fokozatosan kiszorulnak a rituális szimbólumok. Ezt a tendenciát deritualizációnak nevezzük. Míg a rítusok, rituális elemek megléte, illetve terjedése látható az 53-as, 63-as és 73-as évek – kisebb nagyobb megingásoktól eltekintve – fényképein, addig az 1983-as évre a ritualizáció hiánya, a deritualizáció válik jellemzővé. Ugyanakkor ezzel ellentétes, de ezt kiegészítő tendencia is kirajzolódik a fényképi világ elemzése során, mely szerint a rítusok nemcsak a mozgalmi élet területén jelennek meg (úttörőavatás, kitüntetések átadása, stb.), hanem birtokukba veszik a mindennapi élet területeit is (játék, szabadidő, stb.)

Munkánk elméleti és gyakorlati jelentősége elsősorban a vizsgálat tárgyában és módszerében található. Kutatásunkban a hazai neveléstudomány eddig kevésbé feltárt területét, a neveléstudományi szaksajtó egy részének, 'Az Úttörővezető' c. folyóirat sajtóképeinek vizsgálatát tűztük ki célul a kulturális antropológiából ismert rítusok mentén. Mindehhez egy új módszert, az ikonológiai/ikonográfiai eljárást használtunk.

A TANÍTÓ C. NEVELÉSTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT IKONOGRÁFIAI VIZSGÁLATA (1963-1970)

Darvai Tibor

PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

Kutatásunk a magyar neveléstudományi sajtó egy szegmensének, egy meghatározott időintervallumban történő empirikus feltárását célozza. Ehhez forrásul 'A Tanító munkája', majd a folyóirat névváltozást követően 'A Tanító' c. képes pedagógiai periodikát választottuk, azon belül is az 1960-as évek lapszámait.

A folyóirat mennyiségi empirikus feltárása kiterjedt mind a szövegi és fényképi közleményekre is. A szakperiodika fényképeit az ikonológia/ikonográfia módszerével dolgoztuk fel (*Mietzner és Pilarczyk*, 2008, 2010). Jelen kutatási metodológia a magyar neveléstudomány új törekvései közé tartozik, mely módszertan egyre szélesebb körben válik felhasználhatóvá (*Kéri*, 2003; 2009; *Géczi* 2010; *Mikonya* 2006). A folyóirat közleményeinek vizsgálatát a tartalomelemzés módszerével végeztük.

A mennyiségi feltárás után azt vizsgáltuk meg, hogy mely standard (kép)elemek és mintázatok azonosíthatóak a folyóirat fényképi és szövegi anyagában az 1960-as évtizedben. Milyen változások mennek végbe, ha mennek, a szocialista pedagógia gyermekábrázolásában a világképi, antropológiai és műveltségképi szempontból homogénnek ítélt időszakban? A szövegi és fényképi világ között milyen kapcsolat van, mennyire harmonizál egymással, illetve harmonizál-e?

Hipotézisünk szerint az eltérő műfajú közleményekben és a szakperiodika vizuális megjelenítésében a hivatalos szocialista-kommunista világnézetre utaló tartalmak jelennek meg. A szaklapok mindegyikét az állam és párt által képviselt világnézet mellett működő oktatáspolitikai, tudománypolitikai és az annak képviselőjét ellátó szakembercsoport felügyelte. A képes szaklapok kiadásában jól meghatározható, szűk pedagógusi és szakújságírói csoport tevékenykedett.

Kutatásunkban meghatároztuk a közlemények és fényképek által kirajzolódott gyermekképet. A fényképek alapján megállapítható, hogy a képek a gyermek személyiségét igyekeznek ábrázolni, a pedagógusét kevésbé. 'A Tanító' vizsgálat alá vetett évfolyamait közösen jellemzi az ideologisztikus pedagógia frazeológiájától dús közlemények magas száma és azok szövegközpontúsága. Vizsgálatunk megerősíti a szocialista pedagógia gyermekképét, iskolatörténeti világát elemző történeti kutatások eredményeit (*Kéri*, 2009; *Mikonya* 2006).

Munkánk elméleti és gyakorlati jelentősége elsősorban a vizsgálat tárgyában és módszerében található. Kutatásunkban a hazai neveléstudomány eddig kevésbé feltárt területét, a neveléstudományi szaksajtó egy részének, 'A Tanító' c. folyóirat sajtóképeinek vizsgálatát tűztük ki célul. Mindehhez egy új és egyre népszerűbb módszert, az ikonológiai/ikonográfiai eljárást használtunk.

A GYERMEKI JOGOK FOGALMÁNAK KIKRISTÁLYOSODÁSA

Fodor László

Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhely

Témakörök: neveléstörténet, reformpedagógia; gyermek- és ifjúságvédelem

Prezentációmban arra óhajtok rámutatni, hogy a gyermeki jogok fogalma egy hosszú evolúciós folyamat végén öltött korszerű testet, hisz kezdetleges gyermekvédelmi eszmékből kibontakozva eljutott a napjainkban általánosan elfogadott terjedelméhez és tartalmához.

Abból a feltevésből indulok ki, mely szerint a gyermeki jogok fogalmának folyamatos gazdagodását meghatározó jelentős történések a XX. században játszódtak le. Ugyanis a korábbi időkben a gyermeki jogok iránti tudományos érdeklődés jelei nem igazán mutatkoztak, és ha igen, akkor pedig teljesen sporadikusan. Megítélésem szerint a gyermekekre vonatkozó jogok fogalmának első csírái csak a XIX. század második felében jelentek meg, amikor a gyermekkori fejlődést vizsgáló kutatók azt is boncolgatni kezdték, hogy nem kellene-e védelmezni a gyermekeket a testi-lelki fejlődésüket károsító tényezőktől.

Azt állapítom meg, hogy voltaképpen eme korai gyermekvédelmi gondolatok képezik a tartópillérét annak a mai értelmezésnek, mely szerint a gyermeki jogok olyan életkörülményeket jelölnek, amelyek favorizálják a normális fejlődést, illetőleg elismerik és védelmezik a gyermekek emberi méltóságát, és ezáltal meggátolják, hogy azok diszkrimináció áldozataivá váljanak. A korai gyermekvédelmi gondolatok következtében a társadalom elkezdett felkészülni az egyes gyermekkategóriák (szegények, fogyatékosok, árvák stb.) védelmének ellátására, belátva a későbbiekben azt is, hogy a megfelelő fejlődési lehetőségek biztosítása végül is minden gyermeket egyenlő módon megillet. Ennek alapján körvonalazódott annak szükségessége, hogy a gyermeki jogok fogalmát tisztázni (pontosan definiálni), a kidolgozott specifikus gyermeki jogokat pedig kötelező dokumentumok révén statuálni kell. Poszteremben, e szükségesség viszonylatában egyfelől a gyermeki jogok fogalmát megalapozó gondolkodókat mutatok be, másfelől pedig a fogalom fejlődésében meghatározó szerepet játszó nemzetközi dokumentumokat. Ezek alapján arra következtetek, hogy a gyermeki jogok fogalmának teljes kibontakozása, illetőleg a mai értelmezéshez való elérés voltaképpen a XX. században zajlott le. E folyamat végén ma szinte mindenhol azonos módon értelmezik a gyermeki jogok fogalmát, és egyöntetűen elfogadják azok tiszteletben tartásának és garantálásának szükségességét. Azt is leszögezem, hogy csakis a gyermeki jogok kikristályosodott és elfogadott fogalma tette lehetővé, hogy napvilágot lássanak a modern gyermekvédelmi törvények, hogy létrejöjjenek a gyermeki jogok védelmét biztosító hatóságok, a gyámhivatalok (amelyek ma arra alapozzák aktivitásukat, hogy jogi szempontból minden gyermek egyenlő, és hogy minden gyermeket minden gyermeki jog megillet).

MOZAIKOK AZ OMFT (ORSZÁGOS MAGYAR FALUSI TEHETSÉGMENTÉS) VERSENYVIZSGÁIBÓL 1942-1944

Pornói Imre

Nyíregyházi Főiskola PKK

Témakörök: neveléstörténet, reformpedagógia; tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Az 1930-as évek új kultúrpolitikai irányában a figyelem a tehetségvédelem területére is kiterjedt. A kormányzatot ért külső nyomás is szerepet játszott abban, hogy a VKM 1941. szeptember 9-én kiadta 57.436/1941.sz. rendeletét, melyben ösztöndíjalapot hozott létre a tehetséges falusi szegény tanulók gimnáziumi iskoláztatásának előmozdítására, mivel a *Horthy Miklós* ösztöndíj és a kiépítés alatt levő diákokthoni hálózat ugyan segítette a tehetségmentést, de világossá vált, hogy a falusi és tanyasi szegényeknek teljesen ingyenes ellátást és oktatást kell biztosítani. Ehhez többek között a református egyház által támogatott tehetségmentő mozgalom sikeressége is hozzájárult. A kutatás célja az Országos Magyar Falusi Tehetségmentés Központi intézőbizottsága által 1942. május 28–29-én szervezett első képességmegállapító versenyvizsgák nyomtatványainak elemzése levéltári forrásokkal, és a háttérben folyó szakmai viták áttekintésével.

Ennek alapján láthatjuk, hogy a kiválogatásban részben hiányoztak az egységes szempontok, a vizsgálat anyagában a matematikai és rajzos feladatok nehéznek bizonyultak, s nem minden esetben bizonyultak a kérdések egyértelműeknek. Mivel az iskolákban a tanulók a képességvizsgálaton is szereplő írásbeli feladattípusokat gyakorolták, ezért ezek nem érték váratlanul a diákokat, mint a szóbeli feladatai. A tanulók előképzettsége igen nagy hiányosságokat mutatott, így az olvasás minőségében, a helyesírásban, rajzolásban, a mérésben, és a számolásban is. Ezek mellett feltűnő volt az olvasottság hiánya.

A tehetségmentés korszakokon átívelő kiemelt társadalompolitikai feladat. Az elemzett versenyvizsgák során a szegény sorsú, de kivételesen tehetséges tanulók képességvizsgálatok (és nem tudásvizsgálatok) sorát követően lehetőséget kaptak tanulmányaik folytatására, annak teljes körű anyagi biztosítása mellett. Mindehhez szükséges volt egy összefogó intézmény, ez az Országos Magyar Falusi Tehetségmentés intézménye volt, megfelelő pénzügyi alap, ez az állami *Horthy Miklós* Ösztöndíj- alap, és a különböző egyházak által létrehozott alapok voltak, s mindezek működését koordinálni kellett, melyet az Országos Magyar Falusi Tehetségmentés Intéző Bizottsága végzett.

EGY BIRODALMI ISKOLA: AZ ARISZTOKRATIKUS KALKSBURG

Rébay Magdolna

*Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete
Elméleti és Történeti Pedagógia Tanszék*

Témakörök: neveléstörténet, reformpedagógia; egyházi nevelés

A Habsburg Birodalomban a jezsuita rend az 1850-es évektől pasztorációs munkája mellett oktatási intézményei, valamint egyesületei révén megerősödött, s ismét fontos tényezővé vált az ifjúság nevelésében. Az 1856-ban Alsó-Ausztriában, Kalksburgban alapított jezsuita kollégium Magyarországon főként arisztokrata memoárfíróknak – elsősorban *gr. Apponyi Albert*nek – köszönhetően ismeretes. Történetével részletesen hazánkban eddig nem foglalkoztak, pedig nemcsak magyarországi diákjai magas számarányánál fogva, hanem – különösen – a növendékek családi háttere miatt egyértelműen figyelmet érdemel. Arisztokrata famíliák sora (pl. *gr. Csáky, gr. Esterházy, gr. Forgách, b. Jósika, gr. Mikes, gr. Pongrácz, gr. Somssich, gr. Széchenyi, gr. Wenckheim, gr. Zichy*) taníttatta itt ugyanis gyermekeit. Közülük többen magas állami és egyházi pozícióba kerültek. A kutatás során megpróbáltuk rekonstruálni az iskola történetét annak kiadványai (értesítők, évkönyvek, alumni újság) felhasználásával, kiemelve annak magyar vonatkozásait. Kitértünk az intézmény szervezete, nevelési céljaira, az oktatás tartalmára, foglalkoztunk tanulóival és tanáraival.

A kutatással kapcsolódni kívántam *Virág Irén* reformkorra vonatkozó vizsgálataihoz, valamint a vezetésemmel folyó hallgatói kutatásokhoz. Ezekben egyik fő szempontként merült fel a magán- és a nyilvános nevelés kérdése. Kalksburg példája (is) mutatja, hogy arisztokrata körökben az iskolai nevelés elfogadottsága az 1850-es évekre felerősödött. E réteg gyermekei számára olyan intézményt keresett, amely mindazt nyújtotta, amit hagyományosan fontosnak talált (vallás, élő idegen nyelvek és zene tanulása, sport). A kollégium fekvése, az iskola és az internátus felszereltsége, szellemisége és nevelési programja mindezt lehetővé tette. Ezért válhatott a katolikus főnemesség egyik keresett iskolájává. A kalksburgi kollégium arra is jó példa, hogyan vesztett exkluzivitásából az arisztokraták nevelése: a második konviktus felépítésével az 1890-es években megnőtt a polgári származású ifjak száma, akiket ugyanazon elvek és igen hasonló keretek között neveltek.

ZAKLATÁS AZ ISKOLÁBAN – GYEREKSZEMMEL

Péntek Enikő
Debreceni Egyetem

Témakörök: gyermek- és ifjúságvédelem; személyiségfejlődés és -fejlesztés

A zaklatás szándékos szenvedésokozás. Jellemző még rá, hogy hosszabb ideig tart, és egyfajta hatalmi viszonyulást is kifejez (*Olweus*, 1999). A zaklatás nemcsak az áldozatnak jelent szenvedést, hanem az egész közösségre nézve veszélyes következményei lehetnek.

A kezdeti felosztások szerint a zaklatási esemény fő résztvevői a bántalmazó (bully), az áldozat (victim), és a harmadik oldal, a szemlélő (bystander, onlooker). Hamarosan felfigyeltek arra, hogy vannak gyerekek, akik a zaklatók és az áldozatok csoportjába is sorolhatók. Őket a „bully/victim”, „reactive aggressor” (zaklató áldozat, agresszor áldozat, reaktív agresszor) elnevezésekkel jelölik (*Espelage* és *Swearer*, 2003). A különböző zaklatásos események negatív hatásai őket érintik leginkább (*Nansel et al.*, 2001). Ezért nagyon fontos, hogy felismerjük őket, és segítsünk rajtuk.

Bár a szakirodalomban sok ellentmondásos eredmény található, a kutatások általában igazolják, hogy az életkorral csökken a zaklatás mértéke (*Rigby*, 2007), és azt, hogy a barátság védő hatású (*Bollmer et al.*, 2005).

A Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete, és a *Kölcsey Ferenc* Református Tanítóképző Főiskola közösen végzett iskolai agressziót vizsgáló kutatást 2008-ban. Ennek során 1006, 5. és 7. osztályos diákot kérdeztünk meg kérdőívvel az iskola iránti attitűdjeikről, zaklatással kapcsolatos élményeikről, magatartásukról a zaklatási esemény közben és utána, a zaklatással kapcsolatos attitűdjeikről, általános közérzetükről és pszichoszomatikus panaszaiukról.

Az elemzés során feladatomban volt a baráti kapcsolatok és az életkor hatásának elemzése; annak vizsgálata, vajon kinek mondják el a gyerekek, ha bántalmazták őket, valamint az olyan gyermekek vizsgálata, akik agresszorok és áldozatok is egyben.

Hipotéziseim a következők voltak.

1. A mi mintánkban is csökken az életkorral az erőszakoskodás mértéke.
2. Az áldozatoknak kevesebb barátjuk van.
3. A gyerekek leginkább a társaiknak mondják el, ha bántják őket.
4. A zaklató áldozatok nem empatizálnak a zaklatás áldozataival.

Eredményeim az első két hipotézist igazolták. A gyerekek a legtöbb esetben elmondják valakinek, ha zaklatási esemény részesei voltak. Meglepő eredmény, ami az egész minta esetében elmondható, hogy bármilyen típusú zaklatásról van szó, legszívesebben egy tanárnak mesélnek a gyerekek. A zaklató áldozatok esetében ez még hangsúlyosabb. Ez ellentmond a feltételezésünknek, de mindenképpen pozitív eredménynek tekinthetjük, mert a tanárok iránti bizalomról tanúskodik, ami fontos erőforrás lehet.

Eredményeink alapján egy-egy zaklatásos esemény alkalmával különböző szerepkörökben tűnnek fel a zaklató áldozatok. Az ún. aktív védelmező szerep egyáltalán nem vonzó számukra, sokkal inkább tetszelegnek a csatlós szerepkörében. Alacsony státuszuk, önértékelési bizonytalanságuk miatt áldozat helyzetük ellenére nem mutatnak együttérzést. A prevencióس törekvéseknek figyelniük kell erre a tényre.

A KÖZÉPISKOLAI RENDSZER ÉS AZ ÁTJÁRHATÓSÁG MAGYARORSZÁGI ÉS SZÁSZORSZÁGI PÉLDÁK ALAPJÁN

Lennerné Patkó Ildikó
Pannon Egyetem, Veszprém

Témakör: összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Kutatásom középpontjában a középiskolák közötti átjárhatóság áll. Magyarországi és németországi, szász példa alapján vizsgálom a középiskolai szerkezetet és a különböző középiskolai típusok közötti váltás lehetőségét, a jogszabályi háttér feltárásával és az oktatási statisztika elemzésével.

Az iskolarendszer átjárhatósága az oktatási és képzési rendszerekhez történő hozzáférés megkönnyítését jelenti, az esélyegyenlőséggel összefüggő probléma. A magyar középiskolai rendszerben oktatás kutatók szerint, beszélhetünk átjárhatóságról, de ez kényszerátjárhatóság, ami a finanszírozás kényszeréből fakad. Feltételezzük, hogy a tanuló számára az egyik iskolában megszerzett műveltségtartalom nem biztos, hogy a másik iskolában támasztott követelményekkel kompatibilis. A kutatást nehezíti, hogy Magyarországon a programok közti mozgást oktatási statisztika nem rögzíti. A közoktatási törvény sem szabályozza az iskolaváltást.

A német középiskolai rendszer a magyarországival szemben a korán szelektáló típusok közé tartozik, emellett rendkívül összetett, de ez a bonyolultság lehetővé teszi, hogy a kezdetben rosszabbul teljesítő, de később mégis jobban tanulók idejében tudjanak korrigálni, ugyanis jogszabályokkal garantált átjárhatóság van a középfokú oktatás keretein belül. A német oktatási rendszer már a negyedik (néhány tartományban a hatodik évfolyam) elvégzése után döntés elé állítja a tanulókat és szüleiket, ezért a törvényalkotók fékként építették az oktatási rendszerbe a többszöri átjárhatóságot (5–6. és 10. évfolyam után), ami egyfajta integráló szerepet tölt be. Ez azt jelenti, hogy mindenki számára adott a lehetőség a képességeinek megfelelő iskolatípus kiválasztására és szükséges esetben az iskolaváltásra, a korrekcióra, amit a rendelkezésünkre álló oktatásstatisztikai adatok is igazolnak. Ez a tény azért fontos, mert ebből következően a közvetített programok kompatibilisek, lehetőség van a változtatásra, így esélyegyenlőséget biztosít az iskolarendszer mindenkinek arra, hogy az életcélját megvalósíthassa.

VÁLTOZÁSOK SZÜKSÉGLETE

Pető Ildikó

Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Témakör: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Napjainkban már nem csak az oktatáspolitikai szintjén, de a mindennapos oktatási-nevelési gyakorlatban is elfogadott, ismert és próbálgatott az együttnevelés. Magyarországon az 1993-as oktatási törvény a sajátos nevelési igényű tanulók számára a korábbi szegregált, sérülés specifikus oktatási forma mellett az integrált/inkluzív oktatást is támogatja és javasolja, a speciális oktatás egyenrangú alternatívájaként ajánlja. Az új közoktatási forma terjedése érdekében különböző intézkedések történtek, segédanyagok készültek, felméréseket és vizsgálatokat kezdtek a szakértők. Az átalakulás fontos és nélkülözhetetlen eleme a hagyományos iskolákban, osztályokban már dolgozó pedagógusok utólagos és folyamatos, valamint az új pedagógus generáció felkészítése a törvény által előírt új feladatra.

Az együttnevelés alapja és vezérgondolata „az iskola egésze” elv, ami az „egyediséget” hangsúlyozza. Az „egyediség” kihangsúlyozása minden tanulóra értendő a vallásuk, az addigi életük és az iskolai pályafutásuk, valamint szükségleteik alapján, úgy hogy minden tanuló, az individuum tisztelete és szem előtt tartása miatt, az első és legfontosabb a nevelés során. A gyermekek nevelési-oktatási szükségleteivel való találkozás része annak, hogy felismerjék és védjék a jogaikat (OECD 2003). Azonban a különbözőség elfogadásán túl, annak folyamatos figyelembe vétele meghaladja az osztálytanítók, osztályfőnökök és az igazgatók kompetenciáját. Olyan új ismereteket és készségeket, és ezek koordinálást kívánja meg a nevelőtestülettől, ami testületi szinten, azaz a feladatok és a felelősség felosztásával már nem képzelhető el hatékonyan, hanem új típusú szakembereket és feladatkört igényel az oktatási rendszerben.

Az együttnevelés terén gyakorlottabb országokban már kialakult és elterjedt, sőt előírt feladatkör az, amit az angol nyelvterületeken „Special Educational Needs Coordinator”-nak (SENCO) neveznek. Magyarországon az ilyen célú pedagógus továbbképzések egyik változata volt a „Fogyatékosok együttnevelési (integrációs) pedagógiája” képzés. A képzés célja volt, a képzés leírása szerint „olyan speciális szaktudású pedagógus szakemberek képzése, akik elméleti és módszertani tudásuk birtokában képesek a gyógypedagógiai gondozást igénylő, különböző típusú fogyatékos tanulóknak a nem fogyatékosokkal való integrált oktatására és együttnevelésére. A fogyatékos tanulók fejlesztésének feladataiban képesek a gyógypedagógussal való együttműködésre” (<http://www.kfrtkf.hu>).

A prezentáció az inkluzív nevelésben élen járó Egyesült Királyság, ezen belül is Észak-Írországra koncentrálva foglalja össze az eddig tapasztalatokat, nehézségeket, amelyek hazai oktatásunk számára is hasznos és megfontolandóak lehetnek.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 10:45-12:15 *Benczúr I.*

A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK MÉRÉS-ÉRTÉKELÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Elnök: D. Molnár Éva
*SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport,
SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport*

Opponens: Csépe Valéria
MTA Pszichológiai Kutatóintézet

A sajátos nevelési igényű tanulók mérés-értékelésének akadálymentesítése

D. Molnár Éva
*SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport, SZTE
Oktatáselméleti Kutatócsoport*

Halmazottan fogyatékos gyermekek nevelési igényei

Paless Eszter, Juhász Ágnes, Kálmán Zsófia
BLISS Alapítvány

SNI-gyermekek számítógépes segítésének múltja, jelene és jövője

Zsiák Gergő Pál
ELTE IK

Segítő programcsomag SNI-gyermekek számára a számítógép-használat elsajátításához

Miksztai-Réthey Brigitta
ELTE IK

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Az utóbbi idők jelentős pedagógiai változásai közé tartozik az SNI-tanulók többségi oktatásba való bevonására, vizsgálatára irányuló kutatási területek megsokszorozódása. Nemzetközi szinten már egyre gyakoribbak az SNI-tanulók mérését lehetővé tevő eszköz- és módszer-repertoár megvalósítására irányuló törekvések, az integrált és speciális szükségletű tanulók megfelelő szintű felmérése. A téma fontossága ellenére hazánkban még nincs megoldva az SNI-tanulók hatékony, rendszerszintű diagnosztizálása, a különböző sajátos igényeknek megfelelő mérés-értékelési rendszer kidolgozása.

Az SNI-tanulók felméréseinek első lépései közé tartozik annak körülhatárolása, hogy mely tanulókat lehet együtt vizsgálni a többségi tanulókkal, és mely SNI-tanulók mérésére kell kidolgozni speciális feltételeket és mérőeszközöket. Ennek függvényében fontos kidolgozni azokat szempontokat, amelyek alapján bevonhatók az SNI-tanulók a különböző általános, nem csupán a gyógypedagógia speciális területéhez kapcsolódó mérésekbe.

A szimpóziium összefoglalja az SNI-tanulók mérésével kapcsolatos legfontosabb nemzetközi irányokat, ismerteti a lehetséges módszereket és eszközöket. Az első előadásban az integráltan tanuló SNI-diákok mérés-értékelésével kapcsolatos akadálymentesítési lehetőségek kerülnek bemutatásra. A második előadás a súlyos, halmozottan fogyatékos gyerekek speciális igényeit foglalja össze, kiemelve a különböző mérésekhez való csatlakoztatásuk környezeti, képességbeli, technikai feltételeit. A harmadik előadásban bemutatásra kerülnek az SNI-diákok felmérését szolgáló technikai eszközök különböző generációi, az eszközök továbbfejlesztésének kihívásai a jelenben és a jövőben. Az utolsó előadás a technikai feltételek hatékony felhasználásának, az eszközök kezelésének lehetőségeit ismerteti egy konkrét programcsomag bemutatásán keresztül.

A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK MÉRÉS-ÉRTÉKELÉSÉNEK AKADÁLYMENTESÍTÉSE

D. Molnár Éva

*SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport,
SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport*

Témakörök: tehetséggondozás, speciális fejlesztés; gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Annak ellenére, hogy az utóbbi időben a figyelem erőteljesen az SNI (sajátos nevelési igényű) területre irányult, hazánkban még mindig nem megoldott az SNI-tanulók megfelelő szintű diagnosztikája és képességüknek megfelelő ellátása. Meglehetősen nagyra becsülhető azok száma, akiknek iskolai kudarcai mögött nem feltétlenül SNI-probléma áll, hanem a nem megfelelő diagnosztika, illetve a nem elég hatékony fejlesztés (Csépe, 2008).

Mind az integráltan tanuló, mind pedig a speciális ellátást igénylő SNI-tanulók szempontjából lényeges kérdésnek számít az alapképességek és készségek felmérése és összehasonlítása a többségi tanulók eredményeivel. Éppen ezért az SNI-tanulók rendszerszintű, nagymintás mérésekbe való bevonása az utóbbi években központi célként jelent meg a neveléstudományok terén.

Az SNI-tanulók készségeinek és képességeinek vizsgálati módszereihez elengedhetetlen feltétel az oktatási körülmények, a szociális és a környezeti feltételek megfelelő átalakítása, az SNI-tanulók igényeihez való igazítása. A számítógéppel támogatott oktatás számít az egyik legerőteljesebb fejlődési irányoknak, amelynek segítségével az SNI-tanulók bevonhatók a különböző mérésekbe (Reich és Petter, 2009). A számítógép adta lehetőségek mind az integráltan tanuló, mind pedig a halmozottan sérült tanulók felmérésében megfelelő segítséget nyújthatnak. A digitális technika révén figyelembe vehetők az egyéni sajátosságok, az idő kategóriája, megvalósulhat a személyre szabott segítségadás, a mozgáskorlátozott tanulók igényeinek megfelelő fejlesztés stb.

Az előadás felvázolja azokat a lehetőségeket, amelyek az SNI-tanulók vizsgálatát és értékelését akadálymentessé tehetik. Összegezi azokat a nemzetközi és hazai eljárásokat, amelyek révén megvalósulhat az eltérő bánásmódot igénylő tanulók nagymintás mérésekbe való bevonása. És végül bemutat egy olyan szempontsort, amely segíti az integráltan tanuló SNI-diákok felmérését a többségi tanulókkal együtt.

Az SNI-diákok vizsgálata ma már nem csak a gyógypedagógia területéhez tartozik. Az integráció térhódítása révén az általános pedagógia, az általános oktatás szereplői is részeseivé váltak a témakör gondozásának. Az előadásban összegzett akadálymentesítési lehetőségek ismertetése újabb szempontokat adhat a téma elméleti kutatásában és gyakorlati alkalmazásában egyaránt.

A kutatást az SZTE OK Diagnosztikus mérések fejlesztése c. TÁMOP 3.1.9/08/01-2009-0001 pályázata támogatta.

HALMOZOTTAN FOGYATÉKOS GYERMEKEK NEVELÉSI IGÉNYEI

Paless Eszter, Juhász Ágnes, Kálmán Zsófia
BLISS Alapítvány

Témakörök: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Az utóbbi időkben a megváltozott képességű vagy veleszületett fogyatékoságuk következtében sajátos fejlődésmentet követő személyek speciális problémáira egyre nagyobb figyelmet fordítanak. Megfigyelhető egy szemléletváltás, amely kiterjed a teljes fogyatékoságügyre, beleértve a diagnosztikai törekvéseket, a közoktatás rugalmas átalakítását, a minden életkorra kiterjedő integráció iránti igényt (*Kálmán és Könczei, 2002*).

A súlyosan, halmozottan sérült, mozgás- és beszédképtelen gyermekek állapotukból adódóan egyben kommunikációs akadályozottsággal is küzdenek. Beszédhiányuk egy verbális társadalomban azzal a következménnyel jár, hogy gondolataik, érzéseik, kérdéseik nemcsak bennük rekednek, hanem az őket körülvevő oktató-nevelő közeg sem képes megfelelő információkhoz jutni aktuális fejlettségi szintjükéről, kognitív lehetőségeikről. A mozgászavar kizárja azt is, hogy számítógépekkel váltsuk ki a beszédet.

A halmozottan sérült egyének fejlesztésének, fejlődésének elősegítésére és ellenőrzésére komplex eszközzrendszer kidolgozása szükséges. Vizsgálatukhoz elengedhetetlen a feltételek megváltoztatása, a feladatismertetés módjának és menetének módosítása, új válaszformák kidolgozása, illetve a motoros képességek hiányának kompenzálása.

E komplex probléma komplex megoldását az jelenti, ha a számítógép-hozzáférés akadálymentesítésével megteremtjük a gépi kommunikáció alapjait. Például a fejegér kiválthatja a mozgáskorlátozottság miatt használhatatlan standard egeret, a speciálisan kifejlesztett szoftverek pedig elvezethetik a gyermeket a géphasználat alapjaitól annak legmagasabb szintű használatáig. A piramis alján az egyetlen kattintással elérhető pl. színváltozás helyezkedik el, csúcsa pedig az intelligens betűhasználatot jelöli. Ahhoz, hogy mindig tudhassuk, hol tart a piramisban a növendék, speciális, az említett problémákra érzékenyen reagáló szoftver szükséges.

A speciális eszközök használata során tudunk olyan pedagógiai, pszichológiai és motorikus információkat gyűjteni, amelyek alapján a növendék képességei felismerhetőkké válnak, s a további fejlesztési programok alapjául szolgálhatnak.

A kutatást az SZTE OK Diagnosztikus mérések fejlesztése c. TÁMOP 3.1.9/08/01-2009-0001 pályázata támogatta.

SNI-GYERMEKEK SZÁMÍTÓGÉPES SEGÍTÉSÉNEK MÚLTJA, JELENE ÉS JÖVŐJE

Zsiák Gergő Pál
ELTE IK

Témakörök: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; tehetséggondozás, speciális fejlesztés

A sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek életét, tanulását és másokkal való kommunikációját jelentősen megkönnyíthetik a speciálisan rájuk szabott technológiai eszközök. Ezek tervezésénél és használatánál az általános szoftver- és hardvertervezési diszciplínáktól jelentősen eltérő elvek szerint kell dolgozni az igen eltérő igények és lehetőségek miatt (Kálmán, Zsiák és Szirtes, 2010).

Az SNI-gyermekeket segítő eszközök első generációjának jellemzője volt, hogy ezek a speciális céleszközök egy-egy sajátos sérüléssel rendelkező gyermek számára készültek. Miközben a módszertant sikerült kidolgozni és hatékonyra tenni, az eszközök hatalmas hátránya maradt, hogy nem változtathatók elég dinamikusán, illetve kis példányszámban készülnek, ezért nem megfizethetők sokak számára.

Az utóbbi években a céleszközöket egyre inkább felváltották az elektronikus eszközök, mint például a kapcsolók és pozícionálók. A hardvereszközök általában csak kis mértékben módosíthatók, ezért itt már nagy szerep jut a segítségükkel irányítható, számítógépen futó szoftvereknek, amelyek teljes mértékben illeszkedhetnek az egyéni igényekhez.

A legújabb fejlesztések célja az, hogy a szabadon alakítható szoftvereket általános célú, bárki számára elérhető hardvereszközökkel irányíthassuk. Ennek egyik úttörője a fejegér, amely egy hagyományos webkamerát használ, és lehetővé teszi az egérkurzor fejjel való mozgatását. Egyéb testrészek mozgásának érzékelésére a gyorsulásmérők régóta használt eszközök. A technológia most olyan szintre jutott, hogy ezek az eszközök egy olcsó Wii Remote eszközben vagy egy okostelefonban is megtalálhatóak. A gyorsulásmérőt valamely végtagra csatolva a gyermek irányítani képes a számítógép egérkurzorát, amellyel gyakorlatilag minden további szükséges irányítási és kommunikációs tevékenység elvégezhető. „Helyettes” robot is működtethető, akit a tolószékhez kötött gyermekek maguk helyett mozgathatnak, szétnézhetnek a robot kamerájának segítségével és kommunikálhatnak is rajta keresztül. A robot által látott kép nézésére többféle szemüveg kapható, amely a kapott képet közvetlenül a retinára vetíti. Ezek között található olyan is, amely beépített gyorsulásmérővel rendelkezik. Ha a mozgás is problémás, alternatívát kínálnak a szintén egyre olcsóbb fejre csatolható, száraz elektródás EEG-sisakok, EEG-pántok, amelyek segítségével a számítógépet gondolatok segítségével lehet irányítani. Ezek érzelmek mérésére is alkalmasak, ami a felhasználóhoz való adaptációhoz szükséges.

Ha egy SNI gyermek a fenti eszközökből álló komplex rendszerrel éli mindennapjait, akkor a gyermek tevékenységét a számítógép folyamatosan monitorozza, szokásait, kedvteléseit megismeri és intelligens predikcióval könnyítheti meg a napi tevékenységet.

Az előadás célja a ma elérhető szoftveres és hardveres eszközök lehetőségeinek mérlegelése az SNI-gyermekek kommunikációs, tanulási és nevelési szempontjait figyelembe véve.

A kutatást az SZTE OK Diagnosztikus mérések fejlesztése c. TÁMOP 3.1.9/08/01-2009-0001 pályázata támogatta.

SEGÍTŐ PROGRAMCSOMAG SNI-GYERMEKEK SZÁMÁRA A SZÁMÍTÓGÉP-HASZNÁLAT ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ

Miksztai-Réthey Brigitta
ELTE IK

Témakörök: gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; tehetséggondozás, speciális fejlesztés

A SNI-gyerekek számára az új technikai eszközök adta lehetőségek csak akkor válnak elérhetővé, ha ezen eszközök használatát el is tudják sajátítani. Számukra azonban ez a tanulási folyamat sokszor, fárasztó, összetett, nehéz munkával jár. Különböző programok segítik az SNI-tanulók eszközhasználatának a megvalósítását (lásd pl. K-KAPOCS projekt *Réthey-Prikkel*, 2005). Ennek a projektnek a tapasztalatiból kiindulva készült el az új, fejegér tanulást segítő programcsomag, melynek célja, hogy annak a megértésétől, hogy az egér a fejmozgást követi, a tudatos képernyőpásztázáson keresztül elsajátíthassa a gyerek az egyszerű klikkelést, majd a vonszolás folyamatát is, hogy végül valóban eszközként tudja használni a fejegeret tevékenységei során.

Az új programcsomag célja a fejmozgás komplexitásának figyelembevételével kidolgozni egy összetettebb programot, amely révén több művelet végrehajtása is megvalósítható.

Az előadásban bemutatásra kerülő programcsomag három részből áll: (1) fejmozgatást gyakoroltató programok (pl.: színezd be az egérrel a képernyőt), (2) kattintást gyakoroltató programok (pl.: kattints az állatra, melynek a hangját hallod), (3) vonszolást gyakoroltató programok (pl.: vonszold a képeket az árnyékukra).

Pedagógiai felosztást véve alapul a programcsomag ennél is összetettebb, ugyanis a programok úgy készültek el, hogy a bennük megjelenő képeket egy külön fájl írja le, mely szerkeszthető, így az adott gyerek igényeire módosítható. Tehát ugyanaz a program egy 6 éves gyerek számára lehet „vonszold az állatokat az élőhelyükre” változatú, de egy 20 éves fiatal számára is átalakítható „vonszold a zászlókat arra az eseményre mely az adott országra jellemző”. Minden program összetett beállításokkal rendelkezik, melyek segítségével a mozgási és a kognitív feladat nehézsége egymástól függetlenül változtatható. A feladatok szerkeszthetősége pedig lehetővé teszi, hogy minden egyes felhasználó egyéni igényei könnyen kielégíthetőek legyenek.

A programok jelen kísérletben a felhasználó gépére készítenek log fájlt a játék menetéről, de a szoftverek alkalmasak internetes mentésre is (megfelelő internetkapcsolat szükséges). A programok tesztelése és a feladatszerkesztők kialakítása jelenleg zajlik, mely során többféle ötletes feladat, többféle korosztály igényeihez igazodó feladatcsomag készül el. Céljaink között szerepel, hogy a programcsomag használói számára egy közösségi internetoldalt hozzunk létre, ahol meg tudják osztani ötleteiket, tapasztalataikat, feladataikat.

A kutatást az SZTE OK Diagnosztikus mérések fejlesztése c. TÁMOP 3.1.9/08/01-2009-0001 pályázata támogatta.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 10:45-12:15 *Budapest.*

OKTATÁSIRÁNYÍTÁS, AZ OKTATÁSPOLITIKÁT FORMÁLÓ AKTOROK

Elnök: Fehérvári Anikó
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

Opponens: Bajomi Iván
ELTE TÁTK

Érdekegyeztetés az oktatásban

Fehérvári Anikó, Kállai Gabriella
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

Helyi és intézményi szintű oktatásirányítási folyamatok

Imre Anna
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

A tanulószám-csökkenésre reagáló helyi oktatáspolitikák

Györgyi Zoltán
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

Oktatásirányítás és rendszerintegráció

Török Balázs
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Az Európai Unió országában az oktatás irányítása sokszínű, amit az egyes országok tradíciói alapvetően meghatároznak. Az utóbbi évtized oktatási reformjai ugyanakkor az egységesedést mutatják: a centralizált országok esetében a decentralizált rendszerek felé történt elmozdulás, míg egyes decentralizált hagyományú országokban erősödött az állam irányító szerepe. A döntési szint „lejjebb” kerülése mellett az irányításban résztvevő szervezetek száma is növekedett.

A szimpóziium friss empirikus kutatások eredményein keresztül mutatja be az oktatásirányítás országos, regionális és helyi szintereit, egyes folyamatait, valamint az irányításra befolyást gyakorló aktorokat.

A kutatások interjú és kérdőíves módszereken alapulnak, melyet dokumentumelemzés egészít ki.

A szimpóziium a következő főbb kérdéskörökkel kíván foglalkozni:

Az országos és a regionális oktatási és szakképzési irányítási rendszer működésének bemutatása, különös tekintettel az érdekképviseleti szervezetekre, az érdekegyeztetés és konzultációk intézményrendszerére és az oktatásügyi nyilvánosság kérdéseire. Képet adunk a döntés és döntés-előkészítés hazai helyzetéről, az oktatásirányításban betöltött szerepéről. Bepillantást adunk a hazai civil szféra, szakmai és érdekképviseleti szervezetek állapotáról, bizonytalan működéséről, finanszírozási gondjairól.

A hazai oktatáspolitikai több jogszabályi változást és programot kívánt megvalósítani az elmúlt években. A szimpóziiumi előadás néhány központi oktatáspolitikai szándék fogadtatását és érvényesítését kívánja bemutatni néhány jogszabályi változás segítségével a megvalósításban érintett szereplők (iskolák, pedagógusok, iskolafenntartók, szülők) körében.

A szimpóziiumi előadás egyfelől áttekintést kíván adni a hazai oktatásirányítás jellemzőiről, másfelől rendszerelméleti alapon tematizálni kívánja az oktatásirányítás társadalmasításának lehetőségeit.

Az oktatásban érintett, arra hatni képes szereplők (politikusok, oktatással foglalkozó szakemberek, önkormányzati szakemberek, szülők) miként reagálnak a demográfiai változásokra, illetve az ezzel összefüggésbe hozható, vagy ettől függetlenül ható, az országos oktatáspolitikai eszköztárát képező pénzügyi és jogi elvárásokra. Mindezzel összefüggésben igyekszünk bemutatni, hogy mindez milyen helyi oktatáspolitikai változatokat eredményez, valamint hogy miként érvényesül az egyes szereplők súlya, szakértelme, érdekei, s milyen következményekkel járnak a különböző változások a tanulóknak, a lakosság egyes rétegeire, illetve magukra településekre.

ÉRDEKEGYEZTETÉS AZ OKTATÁSBAN

Fehérvári Anikó, Kállai Gabriella
Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Témakör: oktatáspolitikai

Az Európai Unió országai az érdekegyeztetés területén is igen változatos képet mutatnak. Sok országban nincsenek országos érdekegyeztető fórumok, és ha működnek is ilyenek, sok helyen inkább csak ad hoc jelleggel. Azokat az országokat is két csoportra oszthatjuk, ahol működik országos konzultáció. Az első csoportba azok tartoznak, ahol egy vagy két ilyen testület működik (koncentrált), a másik csoportot pedig azok az országok alkotják, ahol több fórum működik (szétaprózott).

A döntésekben való részvétel az oktatás legelemibb szintjén, az intézményekben is jelen van: szülői, tanári, önkormányzati, diák bizottságok, tanácsok, iskolaszékek. A közigazgatási rendszer legalsó szintjén is kiépültek a döntéshozás, döntés-előkészítés intézményes keretei. Azokban az országokban, ahol a szakképzés már a közoktatás szintjén is jelen van, a munkaadók és a munkavállalók szervezetei is részt vesznek a döntésekben. Számos országban az egyházak is tagjaik a döntés-előkészítő testületeknek. Azokban az országokban, ahol a közigazgatásban a köztes szintek (tartomány, szövetség) dominálnak, ott ezeken a szinteken is működnek döntéshozó, előkészítő testületek.

Hazánkban a rendszerváltás utat nyitott a társadalmi szerveződéseknek, az 1989-es egyesülési törvény lehetővé tette, hogy az oktatás területén is számos szervezet, érdekcsoport jöjjön létre.

Az előadás a közoktatás és a szakképzés területén működő szakmai, érdekvédelmi, civil szerveződések veszi górcső alá, azt mutatja be, hogy ezek a szervezetek hogyan, mennyiben játszanak közvetítő szerepet az állam és a társadalom között, illetve mennyiben befolyásolják az oktatásirányítás döntéseit.

Összesen 35 országos szakmai, érdekvédelmi, civil szervezet képviselőjével készült strukturált mélyinterjú, keresztül mutatjuk be a non profit szféra jellegzetességeit, problémáit, valamint oktatásirányításban betöltött szerepét. A megkérdezett szervezeteket a közoktatáshoz és a szakképzéshez kapcsolódó országos konzultatív testületek (Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács, OKJ bizottság, Országos Köznevelési Tanács, Közoktatás-politika Tanács, Országos Szülői Érdekképviseleti Tanács, Országos Diákjogi Tanács, Országos Kisebbségi Bizottság) tagjai közül választottuk ki véletlenszerűen.

Az előadás bemutatja a konszenzusképzés, konzultatív tanácsok ellentmondásos szerepét, illetve a társadalmi párbeszéd diszfunkcióit. Emellett arra is választ keres, hogy vajon milyen hozzájárulás lehet mégis e párbeszédnek a társadalom számára.

HELYI ÉS INTÉZMÉNYI SZINTŰ OKTATÁSIRÁNYÍTÁSI FOLYAMATOK

Imre Anna

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Témakör: oktatáspolitikai

A TÁMOP program támogatásával megvalósuló kutatásban a helyi és intézményi szintű irányítás sajátosságait egy szűkebb területen, néhány, az elmúlt években született, beiskolázást és tanulói továbbhaladási folyamatokat érintő jogszabályi változás és ezek megvalósulása kapcsán igyekeztünk vizsgálni. Az oktatásirányítás számára a rendszerbe történő közvetlen beavatkozást jelentő jogi szabályozás az egyik legelterjedtebb, leginkább kézenfekvő változtatási lehetőség.

Korábbi ez irányú tapasztalatok azt mutatják, hogy a jogszabályi változások megvalósítása sok esetben elmarad a várakozástól. Ez összefügghet a decentralizált irányítási környezettel, az együttműködés és a kommunikáció problémáival, a normakövetés alacsony szintjével, az ellenőrzési mechanizmusok hiányosságaival, a szakmapolitikai célok intézkedésekre, beavatkozásokra történő lefordításának nehézségeivel, de a jogi szabályozás lehetőségeinek túlbecslésével is. Saját feltevéseink alapján a megvalósulási folyamatban és az azzal összefüggő problémákban nagy szerepe lehet a szabályozás tartalmának, az intézmény illetve az önkormányzat környezetének, a rendelkezésre álló feltételeknek, személyfüggő tényezőknek egyaránt.

A jelen vizsgálat során konkrétan azt igyekeztünk feltárni, hogy kiválasztott helyszíneinken hogyan jelennek meg a központi oktatáspolitikai célok a helyi és intézményi szintű dokumentumokban és a gyakorlatban? Vannak-e jelentős különbségek a megvalósítás folyamatában az egyes vizsgált helyszínek – önkormányzatok, intézmények – között, s ha igen, ez miben ragadható meg, s összefüggésbe hozható-e a vizsgált helyszínek egyes háttértényezőivel vagy vezetési sajátosságaival? Vannak-e jelentős különbségek az egyes szereplők – önkormányzati és intézményi vezetők, pedagógusok, szülők – véleményében, ill. megfigyelhető-e a megvalósítási folyamatban különbségek aszerint, hogy konkrétan milyen (mire irányuló, milyen komplexitású) intézkedés megvalósításáról van szó?

A három helyszínt, két helyi önkormányzatot és öt általános iskolát érintő, dokumentumelemzésre és esettanulmányokra építő vizsgálat elsősorban a fenti kérdések és feltevések mentén a megvalósítás terén megfigyelhető folyamatokat igyekezett kvalitatív megközelítésben, 'alulnézeti' perspektívából követni, elsősorban ezek különbségeire és lehetséges okaira fókuszálni. A vizsgálat első szakaszában az érintett önkormányzatok és intézmények dokumentumait elemeztük, a második szakaszban esettanulmányok segítségével a néhány jogszabályi változáshoz kapcsolódó gyakorlatot, a döntési, megvalósítási folyamatokat. A vizsgálat során kiemelt figyelmet fordítottunk az egyes szintek (önkormányzati és intézményi) közti – vertikális -, valamint az egyes szereplők közti - horizontális – kommunikációra, s az együttműködést segítő és gátló tényezőkre is. Az előadás a fenti vizsgálat kérdésfelvetését és néhány előzetes eredményét mutatja be.

A kutatást támogatta: TÁMOP 3.1.1

A TANULÓSZÁM-CSÖKKENÉSRE REAGÁLÓ HELYI OKTATÁSPOLITIKÁK

Györgyi Zoltán

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Témakör: oktatáspolitikai

A TÁMOP program keretében megvalósuló kutatás hét esettanulmányon keresztül azt tárja fel, hogy a helyi önkormányzatok milyen megoldásokkal igyekeznek oktatási intézményeiket működtetni a 2000-2010 közötti évtizedben: miként reagálnak a tanulók számának csökkenésére, illetve az állami támogatási rendszer szabályainak változása következtében előálló újabb és újabb helyzetekre, fenntartási nehézségekre. A helyi oktatáspolitikák vizsgálata során az esettanulmányok részben a szervezeti változásokra koncentráltak, részben pedig arra, hogy ezek a szervezeti változások miként érintettek olyan fókuszponti kérdéseket, mint gazdaságosság, illetve esélyegyenlőség.

A kutatás még nem zárult le. Az előzetes tapasztalatok azt jelzik, hogy az önkormányzati döntések mögött alig láthatók koncepcionális elemek, részben azért, mert a folyamatosan változó (finanszírozási) szabályokhoz nehéz alkalmazkodni egy-egy koncepció mentén, részben pedig azért, mert a döntések érzékenyen érintik a lakosság egyik-másik rétegét, így legkönnyebben akkor valósíthatók meg, ha kevés idő marad az érintettek számára az érdekérvényesítésre. A sok helyi eltérés mellett két eltérő típusú fenntartói stratégia rajzolódik ki. A nagyobb települések önkormányzatai igyekeznek mind nagyobb szervezeti egységbe tömöríteni iskoláikat, annak érdekében, hogy mozgásterük megnövekedjen: egy-egy szervezeti egységen belül könnyebb reagálni a külső hatásokra, mind az intézmények ellenállása, mind az érintett lakosság ellenállása könnyebben legyűrhető. A kisebb települések számára intézményük megtartása a legfontosabb cél. A korábbi évtizedekhez képest könnyebben lemondanak fenntartói státuszukról, átadva azt valamilyen közös intézménynek, vagy akár valamilyen más önkormányzatnak. Ennek megfelelően előtérbe került az önkormányzatok közötti együttműködés, ebben ugyanakkor elsősorban a formális együttműködés elemei dominálnak, lényegesen kisebb hangsúllyal jelennek meg azok az együttműködési formák, amelyek a színvonalasabb és a takarékosabb megoldások felé terelnék az oktatást.

OKTATÁSIRÁNYÍTÁS ÉS RENDSZERINTEGRÁCIÓ

Török Balázs

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Témakör: oktatáspolitikai

Az előadás az oktatásügyi döntés-előkészítés szakmai és közösségi támogatásának lehetőségeit vizsgáló kutatás elméleti alapvetését mutatja be. (A 2010-ben előkészített kutatás során a döntés-előkészítési folyamatokat országos, fenntartói és intézményvezetői szinten készített 10 darab páros interjúval vizsgáltuk, illetve online megkérdezéssel 63 szülői munkaközösség vezető, 52 diák-önkormányzati vezető és 602 igazgató válasza alapján elemeztük.) A kutatás társadalom- és irányításelméleti megalapozása során *Margaret Archer* morphogenetikus megközelítését, valamint *Niklas Luhmann* általános és szociális rendszerelméletét vettük alapul. Az előadás keretében megkíséreljük bemutatni *Luhmann* általános rendszerelméletének néhány olyan fogalmi konstruktumát, melyek értelmezhetővé teszik a hazai oktatásirányítási néhány anomáliáját. Feltevésünk szerint a centralizált irányítás vonatkozásában az iskolák bizonyos esetekben felfoghatók a *luhmanni* értelemben vett zárt, strukturális kapcsolódásra képes autopoietikus rendszereknek. Hipotézisünkben eredően az iskolákra is érvényes, hogy abban „a saját struktúrákat saját műveletek építik fel, nem létezik semmiféle struktúra import. Nem létezik a környezetből eredő struktúra determináció: a strukturális kapcsolódások nem determinálják a rendszer állapotát.” Az oktatásirányítási anomáliák többek között abból fakadnak, hogy az irányítók által alkalmazott szemantikai keretekben nem jeleníthetők meg az intézmények saját belső struktúra építő folyamatai, ezért az irányítás sok esetben struktúra determinációval kísérletezik. Ugyancsak *Luhmann* rendszerelmélete alapján vázolható fel egy olyasfajta hatásmechanizmus, mely kommunikációra épülő jellegénél fogva lehetővé teszi, hogy a centralizált irányítási szintről érkező hatások az intézményben – mint rendszerben – a meglévő struktúraminták lassú megváltozását eredményezzék. *Luhmann* elméletének felhasználásával bemutatjuk tehát azokat a feltevéseket is, amelyek egy a jelenleginél integratívabb, az oktatási rendszer autonómiáját erősítő irányítás megvalósulását szolgálják.

A kutatást támogatta: TÁMOP 3.1.1

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 10:45-12:15 *Mozaik*

TESTNEVELÉS-PEDAGÓGIA

Elnök: Pap-Szigeti Róbert
Kecskeméti Főiskola GAMF Kar

Testnevelés tanítás a YouTube-bal – pedagógiai érték a társadalmi médiában

Tímár Sára*, Kokovay Ágnes**, Kárpáti Andrea***

* *Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar*

** *Semmelweis Egyetem Testnevelés és Sporttudományi Kar Társadalomtudományi Tanszék*

*** *ELTE TTK Multimédiapedagógiai Központ*

Az interakció sajátosságai testnevelés órán tanítójelöltek és tanulók között

Kiss Zoltán

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

A gerinc népbetegsége és az iskolai testnevelés

Somhegyi Annamária

Országos Gerincgyógyászati Központ

A Genodisc kutatás eddigi tapasztalatai

Lazáry Áron

Országos Gerincgyógyászati Központ

TESTNEVELÉS TANÍTÁS A YOUTUBE-BAL – PEDAGÓGIAI ÉRTEK A TÁRSADALMI MÉDIÁBAN

Tímár Sára *, Kokovay Ágnes **, Kárpáti Andrea ***

* *Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar*

** *Semmelweis Egyetem Testnevelés és Sporttudományi Kar Társadalomtudományi Tanszék*

*** *ELTE TTK Multimédiapedagógiai Központ*

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; nevelési, oktatási módszerek; egészségnevelés, sportpedagógia

Az Év Embere 2006-ban a Time Magazin szerint mi voltunk – mindazok, akik részt vettek az internetes tartalmak kialakításában, megosztásában és (újra)hasznosításában. Grossman (2006) szerint a társadalmi tudásmegosztás a leglényegesebb fejlemény az e-tanulás eddigi történetében. Jenkins (2008), Xu Cheng és társai (2007) és Dufy (2008) szerint a társak minőségbiztosító kontrollja és a felhasználói tapasztalat bővülésével immár oktatási célokra alkalmassá vált a közösségi háló. Kutatásunk célja egy ilyen alkalmazási lehetőség feltárása és kipróbálása: a felhasználói elégedettség, rugalmasság és közösségépítő lehetőségek szempontjából nemzetközi pedagógiai és médiaszakértők által kiválóan minősített (Brouwers et al., 2008) YouTube videó-megosztó portál oktatási használatának vizsgálata, testnevelés tanárok (tovább)képzése szempontjából.

Kutatásunk első szakaszában a YouTube-on már hozzáférhető testnevelési anyagokat keresőszavakkal azonosítottuk. A 9754 angol nyelvű találat közül random mintavétellel, a nagy mintában található műfaji és tematikus arányok figyelembe vételével 50 filmet választottunk ki. Ezeket és valamennyi (64 db) magyar nyelvű alkotást kritériumokként 1-5-ig terjedő skálán pontoztuk, hogy pedagógiai értéküket, technikai színvonalukat, motiváló erejüket és oktatási hatékonyságukat megállapítsuk. Eredményeinket megvitattuk, és a kérdéses esetekben másodértékelést végeztünk.

A testnevelés foglalkozásokat bemutató magyar nyelvű anyagok módszertani felépítésüket tekintve jobban szervezettek, mint az angol nyelvűek. A magasabb pedagógiai érték többnyire annak köszönhető, hogy ezeken a felvételeken az előkészítő feladatok és a rávezető gyakorlatok szinte soha nem maradnak el, míg ez nem mondható el az angol nyelvű anyagok esetében. Az első kereséskor speciális nevelési igényű tanulókkal kapcsolatos hazai filmet nem találtunk, ám amint összetett keresést végeztünk, ilyenek is felmerültek. Fontos különbség azonban, hogy a nemzetközi filmanyagban sok olyan felvételt is találtunk, amelyek a testnevelés más tantárgyak oktatásához nyújtott segítségét és általános fejlesztő hatását mutatta be, ezzel utalva a tantárgy másutt magasabb elismertségére.

Kutatásunk módszertani relevanciáját adja, hogy Magyarországon tudunkkal még nem készültek tudományos igényű elemzések a legnépszerűbb társadalmi médium (Lange, 2007), a YouTube iskolai alkalmazhatóságáról. Mivel igen népszerű tömeg-médiumról van szó, érdemes ezt a társadalmi tudásépítést a testnevelés-pedagógia szolgálatába állítani. Ezért a YouTube-on nemzetközi tudásalkotó közösséget szándékozunk létre hozni, amely szakértő „tegeléssel”, vagyis az azonosítást szolgáló leíró címkék hozzáadásával könnyebbé teszi a jó anyagok fellelését és érdekes, motiváló és rugalmasan használható módszertani segédeszközzé szervezheti a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó videofilmeket.

AZ INTERAKCIÓ SAJÁTOSÁGAI TESTNEVELÉS ÓRÁN TANÍTÓJELÖLTEK ÉS TANULÓK KÖZÖTT

Kiss Zoltán

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Témakörök: pedagógusképzés, pedagógus pálya; egészségnevelés, sportpedagógia

A mozgástanítás folyamán létrejövő interakciók sajátossága miatt, egy testnevelés órát tartó pedagógusnak a tevékenységei alapvetően eltérőek más tantárgyaknál megfigyelhető cselekvésformáktól. Egyik fő jellegzetessége elsősorban az, hogy a gyermekek motoros tevékenységgel válaszolnak a pedagógusnak, vagyis nem a tanító-tanuló dialóguson alapszik az órai munka.

Ezen ismeretek mentén kutatásunk célja az volt, hogy feltárjuk a legjellemzőbb interakciókat a tanítójelöltek által tartott testnevelés órákon.

A testnevelés órák megfigyelését *B. Svoboda* módszerével végeztük, amely egy kategóriarendszerű interakciós analízis. A kategóriarendszer összesen tizenhárom tanítói és hét tanulói tevékenységtypust tartalmaz. A vizsgálat során 93 tanórát kísértünk figyelemmel, oly módon, hogy az óra menetében 30 másodpercenként folyamatosan rögzítettük mind a tanítójelöltek, mind a tanulók oldaláról a kategóriarendszerben szereplő, az adott időintervallumra legjellemzőbb tevékenységet.

E módszer alapján 7804 adatpárt kaptunk, amelyek kiértékelése azt az eredményt hozta, hogy a tanítójelöltek leggyakrabban használt tevékenységformái a „szervezés” (33%), a „megfigyelés” (21%) és a „magyarázat” (20%). Bár a testnevelés órákon a szervezésnek kulcsfontosságú szerepe van, hallgatónk a szükségesnél jóval több időt fordítottak erre a tevékenységre, amit talán a rutin hiánya okozhat. A tanulók legjellemzőbb tevékenységei között első helyen „az egy időben mindenki mozog” (33%), majd a „tanulók figyelnek, a mozgás szünetel” (31%) kategória következett. Természetesen egy testnevelés óra akkor éri el egyik fő célját, ha a gyermekek minél több időt tölthetnek fizikai aktivitással. A kapott rangsorban ez a kategória került az első helyre, ami megnyugtatónak tűnhet. A képet egy kicsit árnyalja, hogy a második helyre került tevékenységforma egyáltalán nem tartalmaz mozgásos cselekvést.

A vizsgálat eredményeinek esetleges figyelembevétele egyaránt segítséget nyújthat az elméleti és a gyakorlati képzés folyamatában, annak érdekében, hogy minél hatékonyabb lehessen az oktató-nevelő munka a kisgyermek mozgástanulásának szenzitív időszakában.

A vizsgálatot a Kaposvári Egyetem Gyakorló Általános Iskola és Gimnáziumban készítettük, tanító szakos hallgatók által tartott testnevelés órákon.

A GERINC NÉPBETEGSÉGE ÉS AZ ISKOLAI TESTNEVELÉS

Somhegyi Annamária
Országos Gerincgyógyászati Központ

Témakör: egészségnevelés, sportpedagógia

A Magyar Gerincgyógyászati Társaság 1995-ben kezdte iskolai prevenció programját, mely a felnőttkori porckopásos betegségek elsődleges megelőzését szolgáló két célt tartalmaz: 1) mindennapi testnevelés/testedzés minden tanulónak, 2) az iskolai testnevelés részeként a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását, fenntartását szolgáló speciális tartásjavító torna rendszeres végzése minden tanulóval.

1) A mindennapi testnevelés/testedzés terén számos jó irányú lépés történt a 2001-ben elindított „Egészséges Nemzetért Népegészségügyi Program”, valamint az ennek folytatását jelentő, 2003-ban elfogadott „Egészséges Évtized Népegészségügyi Program” keretében, de az átfogó megvalósítás még várat magára.

2) A speciális tartásjavító torna iskolai végzését minden lényeges szabályozóba sikerült beépíteni 2001-2002-ben (NAT, kerettantervek, képesítési követelmények), és 1995-2004 között országszerte több mint 7000 testnevelő pedagógus ismerte meg a mozgásanyagot. A minden tanulóval történő rendszeres végeztetést azonban még nem sikerült elérni, hiszen ehhez hiányzik a szakmai segítség és ellenőrzés rendszere az oktatásügyből.

A biomechanikailag helyes testtartás középpontjában a medence középállásának és a testtartásért felelős izmok izomegyensúlyának kialakítása áll. A mozgásanyag vázát egy 12 gyakorlatból álló izomteszt-anyag alkotja, s erre fűződnek fel a fejlesztő gyakorlatok. A mozgásanyag akkor hatásos, ha a gyakorlatokat rendszeresen, lassan, pontosan végzik, a szükséges testhelyzeteket pontosan beállítják és megtartják.

A mozgásanyag testnevelésben történő alkalmazásának prospektív, kontrollált vizsgálatát békéscsabai általános iskolás, 6–14 éves tanulókon végezték a 2001/2002-es tanév során. A kísérleti csoport (N=200) a tanév során testnevelő tanára irányításával rendszeresen végezte testnevelési órán a tartásjavító tornát, a kontroll csoport (N=213) nem végezte. A Magyar Gerincgyógyászati Társaság tartásjavító tornájának 12 tesztgyakorlatát mindkét csoport tanulói függetlenül vizsgáló végezte el a tanév elején és végén. Az eredményeket egy és kétmintás t-próbával, illetve khí-négyzet próbával hasonlították össze. A kísérleti csoport testtartásért felelős izmainak ereje és nyújthatósága igen erősen szignifikánsan ($p < 0,01$) javult a tanév végére mind saját, tanév eleji eredményükhöz, mind a kontroll csoport (N=213) értékeihez képest. A kontroll csoport testtartásért felelős izmainak ereje és nyújthatósága erősen szignifikánsan ($p < 0,05$) romlott a tanév végére saját, tanév eleji értékeikhez képest, és igen erősen szignifikánsan ($p < 0,01$) rosszabb volt, mint a kísérleti csoport tanév végi eredménye. A kontrollált vizsgálat tehát igazolta a Magyar Gerincgyógyászati Társaság által kitűzött célt: minden tanuló testnevelésében rendszeresen alkalmazni kell a speciális tartáskorrekciót.

A GENODISC KUTATÁS EDDIGI TAPASZTALATAI

Lazáry Áron

Országos Gerincgyógyászati Központ

Témakör: egészségnevelés, sportpedagógia

A degeneratív gerincbetegségek molekuláris biológiai, genetikai hátterének kutatására alakult 2008-ban a Genodisc konzorcium, 10 európai kutatóhely részvételével, az Európai Unió 7. keretprogramjának pályázati forrását elnyerve. A Genodisc projekt – a klinikailag diagnosztizált gerincbetegségek genetikai vizsgálata mellett – azt is célul tűzte ki, hogy a felnőttkori kórképek kialakulásának megelőzésére szolgáló iskolai prevenció program hatékonyságát újabb tudományos eszközökkel elemzi. A kutatás keretében Magyarországon 1000 kisiskolás gyermeket vizsgálunk. A Magyar Gerincgyógyászati Társaság tartásjavító mozgásanyagának iskolai testnevelésben történő végzése mellett az iskolai keretek között tudományos vizsgálat is zajlik három hazai város összesen hat általános iskolájában. A komplex gerincegészség-felmérés első eredményei összefoglaló képet nyújtanak a kisiskolás gyermekek gerincének állapotáról és a tartásjavító torna eredményeiről. Előadásunkban részletesen mutatjuk be a vizsgálat eddigi (rész)eredményeit.

277 fiú és 253 lány tanuló (átlagéletkoruk 9,94±1,14 év) vizsgálati eredményeit mutatjuk be. Enyhe-középsúlyos tartáshibát a gyermekek mintegy 2/3-ánál fedeztünk fel. Az izomteszten a tanulók 73%-a 9 vagy annál kevesebb pontot ért el, és csak a gyerekek 2,3%-a tudott tökéletesen teljesíteni. Szignifikáns összefüggést találtunk a nem, a testsúly illetve az iskolai testnevelés órák száma/minősége és a tartásért felelős izmok állapota között. A szagittális és a frontális sík görbületeit és mozgásait a nem, az életkor, és a gerinc hosszának függvényében elemeztük. Szignifikáns összefüggéseket találtunk a görbületek és a nem, az életkor illetve a gerinc teljes hosszának elemzése során. A háti és az ágyéki gerincszakaszok teljes és szegmentális mozgásait is szignifikánsan befolyásolták a fenti paraméterek.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 10:45-12:15 *Margaréta*

FELSŐOKTATÁS ÉS FELNŐTTOKTATÁS

Elnök: Pusztai Gabriella
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományi Tanszék

Magyar Bologna-implementációk
Szolár Éva
Debreceni Egyetem, CHERD-H

A felnőttképzési szakértők szerepe a felnőttképzési programok akkreditációs eljárásában
Dancsó Tünde
Kodolányi János Főiskola

A Dél-Alföldi Régió felnőttképzési intézményeinek működési jellemzői
Farkas Éva
SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézet

Az előzetes tudásszint felmérés mint módszertani kihívás a magyar felnőttképző intézmények számára
Benkei Kovács Balázs
ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

MAGYAR BOLOGNA-IMPLEMENTÁCIÓK

Szolár Éva

Debreceni Egyetem, CHERD-H

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; oktatáspolitikai

A Bologna-folyamat a felsőoktatás képzési szerkezetének átalakításából a szektor komprehenzív, több dimenzió mentén futó és változó célokat felkaroló reformkezdeményezésévé vált. A folyamat összekapcsolta a szerkezeti reformokat a tanterv, a felsőoktatás-irányítás és intézményi vezetés, a finanszírozás, a minőségbiztosítás és a nemzetköziesítés átalakítási kezdeményezéseivel. (tartalmi, policy oldal) A Bologna-folyamathoz kapcsolódó politikai szándékok a nemzeti arénában szenvedélyes vitákat és konfliktusokat kavartak. A reform (újra) megmutatta a felsőoktatás-politikai erők belső tagoltságát. A tartalom feletti küzdelemben az eltérő aktorok vagy policy közösségek a saját meggyőződések, értékeik, érdekeik és preferenciáik alapján törekedtek a Bologna-politikák befolyásolására. (politikai oldal) A Bologna-folyamattal összefüggő küzdelmeket eltérő demokrácia-képek és a hatalom-felfogások strukturálták. (formai oldal)

A kutatás a magyarországi Bologna-folyamat teljes közpolitikai ciklusát felöleli, de az előadás elsősorban a makroimplementáció kérdéseire koncentrálna. A kutatásban az oktatáspolitikai angolszász megközelítést alkalmazzuk, illetve ezen belül a hatalom- és döntéshozási modellek, a közpolitikai ciklusok, az aktorcentrikus szemlélet és a változás analitikai kereteit. Az előadás során arra a kérdésre keressük a választ, hogy milyen aktorok és milyen módon befolyásolták a Bologna-folyamattal összefüggő felsőoktatás-politikákat központi szinten? A kutatás számára választott metodológiai keret az interpretatív-kritikai oktatáspolitikai-kutatás. A technikai-módszertani megvalósításban az ún. elit és szakértői interjú, valamint a dokumentumelemzés módszere van segítségünkre, amelynek alkalmazásával a szereplők témával kapcsolatos értelmezéseit és konstrukcióit gyűjtjük össze.

A Bologna-folyamat Magyarországon a nemzeti törekvések eszközévé válik, amelynek legitimitációs bázisán a politikai-adminisztratív szint a már többször meghúsult reformokat kívánja újra napirendre venni. A reformkoreográfia a felülről vezérelt, globális és zárt, technokrata jellegű modellt, valamint a kontinentális közpolitikai tervezési és kivitelezési szakaszokat követi. Az átalakítás, ugyanakkor, az intézményi világ és a kormányzatok számára olyan felületté válik, amelyen keresztül lehetőség nyílik a felsőoktatás problémáinak megvitatására, diagnózisok és terápiák felállítására, valamint a rendelkezésre álló alternatívák ütköztetésére. A Bologna-folyamat versengő elképzelések arénájává válik, de a napirend kialakítás és a programalkotás szakaszában a döntések befolyásolása meg tud maradni a kormányzat és a szakértők kezében. A törvényalkotás és a mikroimplementációk során – a többnyire tradicionális egyetem-felfogással rendelkező – akadémiai közösség veszi át a kontrollt. Ezzel a fejlődési pálya kijelöltnek tűnik: nemzeti és diszciplináris sajátosságok kerülnek túlsúlyba részben kiszorítva a megújulás kezdeti elképzeléseit.

A FELNŐTTKÉPZÉSI SZAKÉRTŐK SZEREPE A FELNŐTTKÉPZÉSI PROGRAMOK AKKREDITÁCIÓS ELJÁRÁSÁBAN

Dancsó Tünde

Kodolányi János Főiskola

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; szakképzés

A felnőttképzés célja, hogy a képzésben részt vevő személyek fel tudjanak készülni a gazdasági, kulturális és technológiai fejlődés kihívásaira, eredményesen tudjanak részt venni a munkafolyamatokban, ezért a felnőttképzést szabályozó dokumentumok megalkotásakor, illetve továbbfejlesztésekor ugyanezeket a prioritásokat szükséges szem előtt tartani.

A felnőttképzési programok akkreditációját a 2001. évi CI. törvényen kívül az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól szóló 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet szabályozza, amelyek az utóbbi évek során többször módosultak. A program-akkreditáció a képzési cél, valamint a pedagógiai, andragógiai követelmények megfelelőségének vizsgálatára irányul. Az akkreditációs eljárás során a közigazgatási eljárásnak megfelelően a kérelmező intézmény hiánypótlás keretében módosíthatja kérelmét.

Hipotézisünk szerint a hiánypótlásra felszólító dokumentumok kvalitatív elemzésével objektíven értékelhető a kérelmek jogszabályi megfelelősége, azonosíthatók a jogszabályok elméleti értelmezéséből és gyakorlati megvalósításából adódó problémák. Az analízis és szintézis módszerével igazolható, hogy a képző intézmények egy része a jogszabályokban megfogalmazott elvárások ellenére még ma sem biztosít megfelelő lehetőséget az előzetesen megszerzett tudás elismerésére, valamint nem fordít teljeskörű figyelmet a fogyatékoságból eredő speciális igényekre. Hiánypótlást szükséges javasolni abban az esetben, ha az intézmény nem tünteti fel, a kérelemben az oktatók szakirányú végzettségét, nem sorolja fel a szükséges tárgyi feltételeket; ha a képzés az alkalmazott módszerekkel nem valósítható meg, ha nem határozza meg a bekapcsolódás és részvétel feltételei, ha nem tartalmazza a képzési folyamat részletes leírását, ha az értékelési rendszer nem alkalmas a követelmények teljesítésének a mérésére, ha nem tartalmazza a résztvevők elégedettségére, valamint a képzés eredményességére vonatkozó információgyűjtés eljárását, ha a képzés elvégzését igazoló okirat nem a képzés szintjének megfelelő. A program-akkreditációs kérelmekben előforduló hiányosságok teljes körű feltárása, a dokumentáció pontosítása kiemelt jelentőséggel bír, mert a tanúsítvány érvényessége során az intézménynek az akkreditációs kérelemben leírt eljárások alapján kell a képzést a gyakorlatban megvalósítania.

A felnőttképzési programok fontos gazdasági szerepet töltenek be a munka világában, a képzések jogszabályoknak való megfelelését a szakértők a dokumentumelemzés módszerén kívül koherencia vizsgálatokkal segíthetik. A jogszabályok helyes alkalmazásán alapuló szakértői tevékenység, a képzés minőségét veszélyeztető tipikus hiányosságok feltárására és megszüntetésére irányuló eljárás nélkülözhetetlen része a felnőttképzés tervezésének, a kvalitatív elemzés eredményei megfelelő alapot nyújthatnak a fejlesztésekhez.

A DÉL-ALFÖLDI RÉGIÓ FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZMÉNYEINEK MŰKÖDÉSI JELLEMZŐI

Farkas Éva

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézet

Témakörök: felsőoktatás, felnőttoktatás; élethosszig tartó tanulás

A felnőttképzési rendszer működése, eredményessége, a törvényekben megfogalmazott szándékok megvalósulása jelentős mértékben függ a rendszerben résztvevő érdekelt felek szándékától, helyzetétől, azaz a felnőtt, mint fogyasztó igényeitől, elképzeléseitől, az intézményrendszer működésétől, amely létrehozza a képzési kínálatot, a gazdaság igényeitől, amely a képzésből kikerülő, képzett munkavállalót foglalkoztatja. A felnőttképzés pozícionálásában az egyik legjelentősebb probléma, hogy az érdekelt felek érdekei nem esnek egybe, sőt sok esetben egymással ellentétesen hatnak. Jelen kutatásunkban a – rendszer „legfőbb” érdekeltjét - felnőttképzési piac kínálati oldalát megteremtő felnőttképzési intézményeket vizsgáljuk a dél-alföldi régióban.

Kutatásunk célja, hogy feltérképezzük a képző intézmények működési jellemzőit, átfogó képet kapjunk a képző intézmények által nyújtott képzések és felnőttképzési szolgáltatások kínálatáról, az esélyegyenlőség biztosításának kérdéséről, illetve a felnőttképzés jogszabályi keretrendszerében nevesített követelmények gyakorlati megvalósulásáról. A megszülető kutatási eredmények alapján javaslatokat lehet megfogalmazni a felnőttképzési intézmények hatékonyabb működésére vonatkozóan, illetve megalapozottabban lehet megtervezni az egyes területekre irányuló intézkedéseket.

A kutatás módszere primer adatgyűjtés, strukturált kérdőíves lekérdezés, 2010. május – október között.

Az alapsokaságot az NSZFI adatbázisában szereplő, dél-alföldi régió akkreditált felnőttképző intézményei alkották. Az adatgyűjtés teljes mintavételen alapult. A kérdőívet mind a 122 intézményhez eljuttattuk. Az értékelhető, feldolgozható kérdőívek száma 55, ez a teljes minta 45%-a, amely lehetővé teszi, hogy a kapott kutatási adatokkal leírjuk a dél-alföldi régió akkreditált felnőttképzési intézményeiben folyó szakmai munkát, a jogszabályi követelményeknek való megfelelést, az intézmények vélekedését, felkészültségük mértékét az új tartalmi követelmények megvalósítására.

Kutatási eredményeink között említhetjük a kötelezően nyújtandó előzetes tudás mérése és beszámítása körüli teljes fogalmi és módszertani bizonytalanságot, a digitális írástudás képzési programba történő beemelésének problematikáját, és az intézmények passzivitását a fogyatékosággal élő felnőttek képzéshez való hozzáféréseinek biztosítása terén. A kutatás arra is rávilágít, milyen szempontok szerint alakítják a képző intézmények képzési portfóliójukat, és hogyan alakult át a rendelkezésre álló pénzügyi források eredeti célrendszere és „segítette elő” a megélhetési tanulás kialakulását

AZ ELŐZETES TUDÁSSZINT FELMÉRÉS, MINT MÓDSZERTANI KIHÍVÁS A MAGYAR FELNŐTTKÉPZŐ INTÉZMÉNYEK SZÁMÁRA

Benkei Kovács Balázs

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

Témakör: felsőoktatás, felnőttoktatás

A felnőttképzésben résztvevők életkoruktól és élettapasztalataiktól függően változó, ugyanakkor az iskolarendszerű oktatás tanulóihoz képest jelentős tudásmennyiséggel rendelkeznek, amikor megkezdik részvételüket egy szak- és felnőttképző tanfolyamon. A felnőttképzés egyik legfontosabb didaktikai sajátossága, hogy a tapasztalati tanulásra építhet, illetve annak eredményeit beszámíthatja. A tapasztalati tudás az andragógia elméletében kezdetben úgy jelent meg, mint a tanulás azon kiindulópontja, amire építeni lehet. A nemzetközi európai oktatásemélet azonban elmozdult erről az alapkoncepcióról: a 21. század első évtizedében a lassan kanonizálódó 'validáció' kifejezése és a mögötte húzódó, elsősorban francia és angolszász andragógiai elméletek, egyre inkább a beszámításra fókuszálnak, a tapasztalati tudás és a kimeneti kompetenciák megfeleltetésének hangsúlyozásával.

Az előzetes tudás elismerés nemzetközi gyakorlata iránt érdeklődő kutatóként 2010 első felében egy tényfeltáró hazai empirikus kutatást végeztem, mivel Magyarországon a felnőttképzők praxisa ismeretlen, fehér foltnak számít a területen. A vizsgálat során törekedtem a reprezentativitásra, mind a minták mennyiségi meghatározásánál, mind a vizsgált intézménytípusok kiválasztásánál.

A vizsgálat két fázisban zajlott. Az első munkafázisban a felnőttképző intézmények akkreditációs dokumentációja során beadott folyamatleírásokat elemeztem az ATLAS.ti és az SPSS szoftverek segítségével. Az alapelemzések kvalitatív módszertani kódolással készültek, amiből végül kialakultak a számszerűsített mutatók. A statisztikai elemzések nem mutattak jelentős összefüggést az intézmények típusai, az akkreditáció éve, vagy az intézmények működési hatásköre és az előzetes tudásszint mérésről alkotott szemlélet között. A kialakult kép alapvetően heterogénnek mutatkozott, és öt alapkategória mentén volt csoportosítható a felnőttképzőknek az előzetes tudásszint mérésről alkotott nyilatkozata.

A második kutatási fázis egyfajta kontrollvizsgálatként kereste a folyamatleírások tartalma és a tényleges intézményi gyakorlat között az összefüggést. 32 kvalitatív interjú készült több régióban, különböző méretű és típusú intézményekben. A kutatás eredményképpen végül a működés és a szabályozás anomáliái tárulnak elénk, néhány szigetszerűen működő jó gyakorlat mellett. Az interjúk során a tényleges tevékenység intézménytípusok mentén jól elkülöníthető volt.

A kutatás rámutat, hogy az előzetes tudásszintmérés jelenlegi heterogén képe nem kompatibilis az európai oktatásfejlesztési koncepciókkal. A fent megnevezett differenciált vizsgálati módszerekre azért volt szükség, hogy minél pontosabb képet tudjunk rajzolni a hazai intézményi helyzetről, és bemutatnassuk a területen az intézményeket érő főbb kihívásokat.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 12:45-14:15 *Budapest.*

A TEHETSÉGTŐL A PRODUKTÍV KIVÁLÓSÁGIG

Elnök: Vass Vilmos
Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK

Opponens: Báthory Zoltán
nyugalmazott egyetemi tanár

A tehetséggondozás hazai és nemzetközi komparatiztikai kutatása

Vass Vilmos
Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK

A tehetség tudományos paradigmái

Nahalka István
Nahalka és TSA Bt.

A produktív kiválóság értelmezése a társadalmi-gazdasági magatartásban

Dobó István*, Perjés István**
**Budapesti Corvinus Egyetem, TTK*
***Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK*

A konnektivista oktatásmódszertan eszközei a tehetséges tanulók oktatásában

Virányi Anita*, Ollé János**
**Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK*
***Eötvös Loránd Tudományegyetem, BGGYK*

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Minden társadalom számára nagy jelentősége van annak, hogy tagjai között milyen arányban, milyen színvonalú tudást birtokolva, milyen konkrét cselekvési lehetőségekkel megáldva vannak jelen kiváló képességekkel rendelkező, és a munka, a társadalmi élet területén jelentős eredményeket produkáló emberek.

Kutatásunk stratégiai célja, hogy a pedagógusképzés megújításához olyan információkkal szolgáljunk, amelyek elősegíthetik a tehetséggondozás iskolai gyakorlatának fejlesztését.

A szimpózium első előadásában bemutatott komparatiztikai kutatás azt mutatja be, hogy egy adott ország oktatási rendszerében milyen színvonalat érnek el a leginkább kiemelkedő tanulók, ők milyen körből kerülnek ki, milyen mechanizmusok biztosítják kiemelkedésüket, s milyen feltételek biztosítottak ahhoz, hogy a társadalom egésze számára produktívak legyenek. A tehetség tudományos paradigmáinak feltárására vállalkozó előadásban arra teszünk kísérletet, hogy pontosítsuk a tehetségtől a produktív kiválóságig ívelő tehetséggondozás elméleti és gyakorlati feltételeit. A produktív kiválóság társadalmi-gazdasági kutatási eredményeit bemutató harmadik előadás során arra keressük a választ, hogy az oktatás miként segítheti hozzá az embereket ahhoz, hogy képességeik kiteljesítésével produktívabbá váljanak, s ezzel a gazdasági prosperitáshoz is hozzájárulhassanak. A szimpózium záró előadása egy olyan konnektivista oktatási modellt körvonalaz, amely alkalmas lehet arra, hogy a tehetségnevelés ellentmondásaira, a különböző irányból érkező elvárásokra is választ adjon.

A TEHETSÉGGONDOZÁS HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KOMPARATISZTIKAI KUTATÁSA

Vass Vilmos

Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK

Témakör: tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Minden társadalom számára nagy jelentősége van annak, hogy tagjai között milyen arányban, milyen színvonalú tudást birtokolva, milyen konkrét cselekvési lehetőségekkel megáldva vannak jelen kiváló képességekkel rendelkező, és a munka, a társadalmi élet területén jelentős eredményeket produkáló emberek.

Felmerül a kérdés, hogy milyen erőforrásokat kell mozgósítania egy társadalomnak az oktatás területén ahhoz, hogy legyenek minél többen, akik kiváló teljesítményekre lesznek majd képesek felnőtt korukban. Úgy tűnik, egy ország fejlődése szempontjából a gyermekek, a fiatalok, általában a tanulók minden csoportjának fejlesztése ugyanolyan fontos. *Eric A. Hanushek* és *Ludger Wößmann* (2009) bizonyító erejű adatokat közölnek a világ 60 országára vonatkozó elemzésükben s a rendelkezésre álló nemzetközi tudásszint mérések (elsősorban PISA, TIMSS, IALS) adataira alapozottan dolgoztak ki olyan mutatót, amely az országok iskolarendszereinek kognitív fejlesztés terén elért eredményeit méri. E mutatónak és az országok gazdasági fejlődésének adatait vetik össze a szerzők. A Világbank számára elvégzett kutatás adataiból az derül ki, hogy mind a 400 pont alatt, mind a 600 pont felett teljesítő országok aránya, tehát mindkettő erős (utóbbi negatív) korrelációban áll a gazdasági fejlődés mértékével. Vagyis úgy tűnik, hogy hibát követ el az az ország, amely a tehetségnevelés, vagy más feladat oltárán feláldozza a gyengébb iskolai teljesítményekkel, gyengébb képességekkel rendelkezők fejlesztését, de az az ország is hibát követ el, amely elhanyagolja a tehetségesek megfelelő fejlesztését.

Kutatásunk stratégiai célja, hogy a pedagógusképzés megújításához olyan információkkal szolgáljunk, amelyek elősegíthetik a tehetséggondozás iskolai gyakorlatának fejlesztését. Alapvető kérdés, hogy a közoktatásba belépő tanítók és tanárok pedagógiai kultúrájába beépült-e az ehhez szükséges elméleti tudás, illetve a már pályán lévő pedagógusok milyen tehetséggondozói gyakorlattal (létező eljárások, módszerek), valamint milyen naiv és nem naiv elméletekkel, milyen attitűdökkel rendelkeznek.

Kutatásunk fókuszában a közoktatásban zajló tehetségfejlesztés konkrét, teljes gyakorlata, illetve az e mögött meghúzódó pedagógiai tudás áll. A tehetségfejlesztést tágan értelmezzük, nem szűkítjük le sem a deklaráltan tehetségnevelést szolgáló oktatási formákra, sem a "jó tanulókkal való foglalkozásra", és különösen nem a köznyelvben "elit-iskoláknak" nevezett intézmények pedagógiai gyakorlatára.

Komparatiztikai kutatásunk gyakorlati haszna annak feltárása, hogy egy adott ország oktatási rendszerében (másokkal összehasonlítva) milyen színvonalat érnek el a leginkább kiemelkedő tanulók, ők milyen körből kerülnek ki, milyen mechanizmusok biztosítják kiemelkedésüket, s milyen feltételek biztosítottak ahhoz, hogy a társadalom egésze számára produktívak legyenek.

A TEHETSÉG TUDOMÁNYOS PARADIGMÁI

Nahalka István
Nahalka és TSA Bt.

Témakör: tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy milyen elméletek foglalják magukba a tehetség fogalmát.

A szakirodalomban több olyan megközelítést is találunk, amely nem kívánja a tehetséget, a tehetséges gyermeket meghatározni, pontosan használt tudományos fogalomként kezelni. *James Borland* például a *Robert Sternberg* és *Janet Davidson* által szerkesztett *Conception of Giftedness* című tanulmánykötetben megjelent írásában éppen egy ilyen elképzelést fejt ki. A tudományos megközelítésű tehetség-definíciók közös sajátossága, hogy a tehetség fogalmában valamilyen módon a kiváló, kiemelkedő teljesítmény fogalmazódik meg. A tehetség fogalom használatának ugyanakkor az az értelme, hogy a tehetséges gyerekeket tartjuk arra képesnek, hogy belőlük különösen eredményes és hatékony tevékenységet kifejtő felnőtt legyen majd. Ebben az értelemben egy ma akármelyik paradigmában alkalmazható, meglehetősen elvont tehetségdefiníció a következő: tehetséges az, aki vagy már rendelkezik produktív kiválósággal, vagy személyiségének struktúrája biztosítja, hogy akadálytalan fejlődés esetén a későbbiekben elérje ezt a produktív kiválóságot. további elméletek felállításának, és azok ernyője alatt végzett empirikus kutatások eredményeinek kérdése az, hogy milyen előfeltételek garantálják, vagy teszik legalább valószínűvé a fejlődés végeredményét tekintve a kiváló teljesítményt.

Kutatásunkban arra teszünk kísérletet, hogy pontosítsuk a tehetségtől a produktív kiválóságig ívelő tehetséggondozás elméleti és gyakorlati feltételeit. Az előadás során ennek jegyében: (1) Definiáljuk a felnőttkori produktív kiválóság fogalmát, amely a teljesítményekben is megjelenő kiválóságot jelenti. (2) Felállítunk egy olyan elméleti modellt, amely arról szól, hogy mi lehet jó előrejelzője ennek a produktív kiválóságnak. (3) Statisztikai másodelemzések keretében elaboráljuk az elméleti modellt, melyet ismert hazai és nemzetközi empirikus vizsgálatokkal (PISA, TIMSS, IALS) alá kell támasztanunk alá. (4) Tisztázzuk, hogy milyen előfeltételek azok, amelyek a későbbi kiválóságot előre jelzik, vagyis azt az állapotot valószínűvé teszik, amelyet a produktív kiválóság terminussal jelöltünk, s amely létrejöhet, ha a fejlődés, fejlesztés folyamata akadálytalanul végbemehet.

Az így kialakuló fogalom a tehetség fogalma.

Az elemzés azon részében, amely a tehetségevelés mai állapotával foglalkozik, további bizonyítékokat sorolunk azzal kapcsolatban, hogy Magyarországon a tehetségevelés nem működik azzal a hatásfokkal, amellyel valószínűleg valamennyien szeretnénk, ha működne. A tehetségevelés, -fejlesztés, -gondozás kutatása a mi számunkra ezért is rendkívül fontos.

A kutatás gyakorlati hasznát abban látjuk, hogy azonosíthatóvá válik, hol vannak akadályok és hol vannak tartalékok a pedagógiai területen. Ehhez valószínűleg érdemes tovább elaborálni a tehetséggel kapcsolatos elképzeléseinket, illetve kritikusán meg kell vizsgálnunk bizonyos, az oktatást érintő társadalmi-gazdasági folyamatokat is.

A PRODUKTÍV KIVÁLÓSÁG ÉRTELMEZÉSE A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI MAGATARTÁSBAN

Dobó István *, Perjés István **

* *Budapesti Corvinus Egyetem, TTK*

** *Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK*

Témakör: tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy a tehetséggondozás pedagógiái miképpen ágyazódnak be a humán tőke termelésébe.

A kutatás elméleti koncepciója abból indul ki, hogy a posztindusztriális kor kreatív gazdasági fejlődését az egyéni szabadság növekedéseként értelmezzük. A szabadság növekedése ebben az értelemben azt jelenti, hogy az emberek egyre inkább képessé válnak arra, hogy elérjék azokat az eredményeket, amelyeket hasznosnak és értékesnek ítélnék. Kézenfekvő az a következtetés, hogy az oktatás és nevelés segítheti hozzá az embereket ahhoz, hogy képességeik kiteljesítésével produktívabbá váljanak, s ezzel a gazdasági prosperitáshoz is hozzájárulhassanak. (Smith, 1992) *Richard Florida* 3T modelljében (Florida, 2002) a gazdasági-társadalmi prosperitás záloga a tehetség, a technológia és a tolerancia hármásában ragadható meg. Közgazdasági értelemben tehát az oktatás akkor hatékony, ha elismerjük és támogatjuk az emberek (non)profit motivációit (Erey, 1992), s azon képességeiket fejlesztjük, amelyek mozgósításával olyan életet élhetnek, amelyet nem csupán hasznosnak, de értékesnek is tartanak, mert csak így válhatnak társadalmi-gazdasági értelemben is produktívvá (Hirschman, 1997). Ahhoz viszont, hogy az oktatás révén magas életminőségben élhessünk, olyan oktatási modellel kell rendelkezniünk, melynek segítségével minden tanuló számára biztosíthatjuk az értékes és hasznos életút kialakítását.

Kutatási módszereinkben szakirodalmi és statisztikai elemzéseket végeztünk, melynek során Florida kutatási módszertanát adaptáltuk a rendelkezésre álló oktatás-statisztikai mutatók (OECD) másodelemzéséhez, s ennek alapján finomítottuk oktatási modellünket.

A kutatás gyakorlati relevanciáját abban látjuk, hogy a fenti elméleti keret alapján kidolgoztuk a produktív kiválóság oktatási modelljét. A modellben kulcsszerepet játszik az (1) egyéni tanulási képességek fejlesztése (körültekintő választás), a (2) kulturális, társadalmi és gazdasági konvenciók személyes cselekvési terének kialakítása (normakövető magatartás), a (3) hatékony társadalomformáló aktivitás (vitákon keresztül történő kormányzás, (Buchanan, 1986), valamint az (4) előző faktorok kumulált közgazdasági következményei (evolúciós módszertani kiválasztódás). A képességek fejlesztését így nem csupán olyan közvetlen (pedagógiai) haszonként (eredményként) értelmezhetjük, amelyben az (1) egyéni életminőség (jólét) és (2) immanens kiteljesedés (szabadság) találkozik, hanem olyan közvetett haszonként is, mely elősegítheti a (3) társadalmi változások és a (4) gazdasági-kulturális termelés befolyásolását (Sen, 2003).

A kutatás további fázisában arra vállalkozunk, hogy e modellt felhasználva empirikusan is azonosítsuk a toleráns és tehetség-orientált oktatási technológiák típusait.

A KONNEKTIVISTA OKTATÁSMÓDSZERTAN ESZKÖZEI A TEHETSÉGES TANULÓK OKTATÁSÁBAN

Virányi Anita *, Ollé János **

* Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK

** Eötvös Loránd Tudományegyetem, BGGYK

Témakör: tehetséggondozás, speciális fejlesztés

A tehetségnevelés elméletei a korábbi évek megközelítésében alapvetően a szegregált iskolai keretek közötti “gondozást” tartották megfelelőnek, ahol a tehetséges diákok a szükséges nevelésben-oktatásban részesülhetnek, itt egyfajta “elitképző” közeget kialakítva számukra. Mindezek nyomán kiemelkedő teljesítményt produkáló emberek kinevelése volt a cél, ez volt a várt eredmény. A nemzetközi vizsgálatok, különösképpen az OECD PISA vizsgálatok eredményei ezt kevésbé támasztották alá (*Nahalka*, 2010).

A tehetségnevelés paradigmája tudományos eszközökkel nehezebben határolható körül, ugyanakkor az az oktatási környezet, folyamat, amely megközelítésünk szerint alapját képezheti a tehetségnevelésnek, a komprehenzív oktatás, a differenciáló pedagógia keretein alapul, és az esélyegyenlőtlenség ellen is hatni kíván. A tehetségneveléssel kapcsolatos elméletek alapján csak kevés jó gyakorlat ismert. A felvázolt modell minden eleme megtalálható egy korszerű módszertani kultúra alapján működő intézményben, de a tehetségnevelés ettől még nem biztos, hogy megjelenik.

Az elméleti jellegű kutatás célja olyan módszertani, oktatásszervezési megoldás keresése, amely egyszerre felel meg a társadalmi fejlődés szempontjából fontos alapelveknek, korszerű pedagógiának, a gyakorlatban is alkalmazható.

Az elméleti modell felépítése során megvizsgáltuk, hogy a konnektivista oktatásmódszertan (*Siemens*, 2005 és *Downes*, 2007) jellemző sajátosságai és ismert gyakorlati megvalósulásai alapján mennyiben feleltethető meg a felsorolt elvárásoknak.

A hálózatelméletek oktatási alkalmazása, a konnektivista módszertan szerint szervezhető olyan oktatási folyamat, ahol a skálafüggetlen hálózatban a csomópontok a tehetséges tanulók (*Csermely*, 2005 és *Kulcsár*, 2009). A hálózati kapcsolatok az egyes személyek közötti információáramlás mozzanatai, például egy tehetséges tanulókból álló csoport kooperatív munkájának elemei egy közös tanulási cél elérése érdekében. Az intézményi kereteken átnyúló oktatásszervezés egyszerre biztosít egyéni bánásmódot, az önszabályozás mértékéhez igazodó önálló tanulásszervezést, az oktatási folyamatban megjelenő oktatási tartalommal való önálló és szabadabb gazdálkodást, folyamatos lehetőséget az önreflexióra. A konnektivista oktatási folyamathoz a tanulóknak nem szükséges szembenézi a szegregáció társas környezet változásából adódó hátrányaival, ugyanakkor az egyéni tanulási stratégiák érvényesítésének előnyeiről, más tehetséges tanulókkal való kooperációról sem szükséges lemondaniuk. A konnektivista oktatásszervezés alapvető eszközzrendszere a web 2.0 technológia használata, az online közösségformálásban való jártasság, amelyek a digitális nemzedék tanulói számára adottak, a tehetségnevelést facilitátori szerepben végző pedagógus számára pedig kialakíthatók.

A konnektivista oktatásmódszertan elméleti modellje elvben alkalmas arra, hogy a tehetségnevelés ellentmondásaira, a különböző irányból érkező elvárásokra választ adjon.

SZIMPÓZIUM

NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 12:45-14:15 *Benczúr I.*

FIUME A DUALIZMUS KORI MAGYAR OKTATÁSTÖRTÉNETBEN

Elnök: Kéri Katalin
PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Nevelés- és Művelődéstörténet Tanszék

Opponens: Simonné Pallós Piroska
Kaposvári Egyetem, Művészeti Kar

Fiumei tanárok és diákok emlékiratai. – Személyes iratok felhasználása a neveléstörténeti kutatásokban

Takács Zsuzsanna
PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

A fiumei közép- és felsőfokú kereskedelmi iskola tanulóinak társadalmi összetétele a dualizmus időszakában

Nagy Adrienn
PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

Az egészségnevelés helyzete a fiumei középiskolákban a 20. század első felében

Pusztafalvi Henriette
PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola, PTE ETK

Egy sajátos nevelési intézmény: A Fiumei Magyar Királyi és Állami Tengerészeti Akadémia

Belovári Anita
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

A szimpóziium előadásai olyan oktatástörténeti kutatásokon nyugvó, korábban nem vagy alig ismert, mostanáig zömmel feltáratlan elsődleges források kutatására és elemzésére épülnek, amelyek az Osztrák-Magyar Monarchia sajátos földrajzi és közigazgatási helyzetben lévő városának, Fiumének a magyar iskolaügyét mutatják be. Akkori magyar iskoláinak a történetéről máig kevés hazai feldolgozás született, így ez a szimpóziium hiánypótló és számos első ízben közzétett információt nyújt a századforduló dinamikusan fejlődő városáról. A szimpóziium előadásai egy, az elmúlt években zajlott műhelymunka értékes eredményeit foglalják össze. A résztvevők kutatásait nem csupán a ritkán vizsgált és kevésbé ismert, ugyanakkor Fiume és iskolái határain messze túlmutató, a dualizmus kori hazai oktatáspolitikai finom részleteit feltáró közös tématerület köti össze. A négy előadás mindegyikére jellemző az is, hogy az alapjukat adó kutatások módszerei újszerűek.

Az első előadás személyes emlékekre, az 1910-es években/ről keletkezett memoárookra támaszkodva mutatja be három különböző fiumei iskola belső világát. Felvázolja azt, hogy mennyire másként látták Fiumét, és 1918-ban az ottani utolsó „magyar” hónapokat azok az emberek, akik tanárként, diákként és egyben különböző nemzetiségek tagjaiként éltek hosszabb-rövidebb ideig a tengerparti városban.

A második előadás elsősorban kvantitatív módszerekkel, a korabeli gazdag statisztikai adatsorokra támaszkodva mutatja be azt, hogy milyen volt a fiumei közép- és felső kereskedelmi iskolák tanulóinak társadalmi összetétele a korszakban. A kutatás egyrészt azt vizsgálta, hogy az intézmények milyen jelentőséggel bírtak a fiumei, illetve a dualizmus kori magyar iskolai piacon, másrészt azt, hogy milyen szerepet töltek be ezek az iskolák a hazai közép- és felsőfokú szakképzésben és az elitképzésben, illetve azt, hogy a két kereskedelmi iskolai végzettség milyen elhelyezkedési lehetőséget biztosított a hazai munkaerőpiacon.

A harmadik előadás az országosan akkoriban kibontakozó iskolai egészségnevelés helyzetét mutatja be egy fiumei leányközépfiskola ránk maradt jelentései alapján, rámutatva az ezzel kapcsolatos nehézségek és problémák természetére.

A negyedik előadás a dualizmus kori oktatástörténet egy érdekes részletét, a magyar kereskedelmi tengerésztisztek képzését taglalja. Az előadás bemutatja, hogy a Fiumei Magyar Királyi és Állami Tengerészeti Akadémia mennyiben járult hozzá a korabeli magyar oktatás- és neveléstudomány színterének szélesítéséhez, miközben az itt végzettek számára olyan sajátos tudás elsajátítását biztosította, mely a korabeli Magyarország területén sehol máshol nem volt megszerezhető.

FIUMEI TANÁROK ÉS DIÁKOK EMLÉKIRATAI. – SZEMÉLYES IRATOK FELHASZNÁLÁSA A NEVELÉSTÖRTÉNETI KUTATÁSOKBAN

Takács Zsuzsanna

PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

Témakörök: neveléstörténet, reformpedagógia

Fiume, a mai Rijeka sokféle módon él a magyar történeti emlékezetben. Az elmúlt évszázadok során kialakult egy, az emberekbe mélyen beleívódott idilli kép, mely a „magyar” kikötővároshoz kapcsolódik. Kérdéses azonban, hogy mennyire volt Fiume és az ottani oktatásügy „magyar”, és hogyan vélekedtek róla azok, akik nem magyar származásúként éltek a városban; hogy milyen volt a mindennapi élet, az iskoláztatás egy olyan közösségben, ahol a lakosság nagy része nem az állam hivatalos nyelvét beszélte, és más kultúrához tartozott. A kutatás ezekre a kérdésekre keresett választ.

Az előadás – egy személyes iratok neveléstörténeti forrásként való felhasználásán alapuló kutatás nyomán – három, egymástól teljesen különböző elsődleges írott kútfő alapján tesz kísérletet arra, hogy bemutassa, mennyire másként látták Fiumét és az utolsó „magyar” hónapokat azok az emberek, akik tanárként, diákként és egyben különböző nemzetiségek tagjaként éltek hosszabb-rövidebb ideig a tengerparti városban. A naplók, emlékiratok, személyes feljegyzések a neveléstörténet-írás egy nagyon speciális forráscsoportját képezik, és legtöbbször hiánypótló információkat nyújtanak a kutatók számára, ahogyan ez esetünkben is történt.

Kutatásunk középpontjában az 1910-es években keletkezett források álltak. A román származású *Agliceriu Remus*, a Torrettai Állami Elemi Iskola igazgatója 1918-ban írta jelentését, Szabó Samu a fiumei Magyar Királyi Állami Főgimnázium, majd a Magyar Királyi Tengerészeti Akadémia tanára pedig visszaemlékezésében idézte fel ennek az évnak az eseményeit. *Koós Olga* tanítónő gyermekként érkezett a városba, és járt ott egy olyan iskolába az 1910-es években, melynek eleinte még a nyelvét sem ismerte. *Szabó Samu*hoz hasonlóan ő is idős korában vetette papírra életének történetét, benne az iskolához, Fiuméhez kapcsolódó emlékeit. Hármuk írásának összevető elemzése nyomán egy, az általánostól eltérő képet kaphatunk az 1918 előtti városról.

Írásaik elemzése révén Fiume iskolatörténetének egy érdekes, eddig ismeretlen részébe nyertünk bepillantást. A sajátos földrajzi helyzetű és történelmű város múltjának, és azon belül is oktatásügyének kutatása során pedig olyan új, eddig feltáratlan adatok kerültek a látókörünkbe, melyek módosították az eddig ismert Fiume-képet, és mindenképpen gazdagították ismereteinket a Monarchia oktatáspolitikai-történetéről.

A FIUMEI KÖZÉP- ÉS FELSŐFOKÚ KERESKEDELMI ISKOLA TANULÓINAK TÁRSADALMI ÖSSZETÉTELE A DUALIZMUS IDŐSZAKÁBAN

Nagy Adrienn

PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

Témakörök: neveléstörténet, reformpedagógia

Az előadás célja, hogy bemutassa a dualizmus kori Magyarország egy, a neveléstörténet kutatói részéről elfeledett, ám Budapest után a korszakban második leggyorsabban fejlődő város, Fiume kereskedelmi iskoláinak sorsát. A kutatás egyrészt arra kereste a választ, hogy a középfokú felső kereskedelmi iskola és a felsőfokú képzést nyújtó kiviteli akadémia vajon milyen jelentőséggel bírt a fiumei, illetve a dualizmus kori magyar iskolai piacon, másrészt arra, hogy ezek milyen szerepet töltek be a hazai közép és felsőfokú szakképzésben és az elitképzésben. Végül, de nem utolsó sorban azt vizsgálta, hogy a két kereskedelmi iskolai végzettség milyen elhelyezkedési lehetőséget biztosított a hazai munkaerőpiacon.

A kutatás első, deduktív szakasza a rendelkezésre álló elsődleges (anyakönyvek, iskolai értesítők, jegyzőkönyvek stb.) és másodlagos források összehasonlító elemzése során vizsgálta a két kereskedelmi iskolatípus létrejöttének történeti előzményeit, és a közép- és felsőfokú iskolai piacon betöltött szerepüket 1868–1918 között. A kutatás második, induktív szakasza az iskolák tanulójának társadalmi összetételét (anyanyelvi, felekezeti megoszlás, szülők foglalkozása) igyekezett statisztikai adatgyűjtéssel és elemzéssel feltárni. A kutatás harmadik fázisa a felső kereskedelmi iskolát végzettek pályaválasztását vizsgálta egy országos statisztikai felmérés alapján.

A fenti kérdések mentén követve e két iskola sorsának alakulását megállapíthatjuk, hogy az 1880-as évek elején Fiumében kapuit megnyitó középfokú kereskedelmi iskolában országos szinten is magas színvonalú képzés indult. Ám a századfordulót követő években egyre inkább felerősödő „magyarosítási” törekvéseknek köszönhetően az iskola színvonala jelentősen csökkent, mivel a magyar nyelvű oktatás bevezetése komoly nehézséget jelentett a többségében olasz anyanyelvű tanulóknak. A kiviteli akadémia nem küzdött hasonló nehézségekkel, mivel hallgatóinak többsége magyar anyanyelvű volt. Ebből adódóan a két iskola tanulójának társadalmi összetétele is eltért egymástól, hiszen amíg a középiskola diákjainak többsége katolikus vallású (74%) és olasz anyanyelvű (51%), addig a főiskoláé izraelita vallású (34%) és magyar anyanyelvű (87%) volt.

Összességében elmondható, hogy többségében önálló (kereskedő, iparos) szülők küldték gyermekeiket a kereskedelmi középiskolába és a főiskolára, akik az ott megszerzett tudásukat kamatoztatva nem kereskedelmi, hanem tisztviselői (banki, kereskedelmi stb.) pályára léptek, és általában nem folytatták a családi vállalkozást. Mindkét iskola elvégzése szinte azonnali elhelyezkedési lehetőséget biztosított a korabeli hazai és nemzetközi munkaerőpiacon egyaránt.

AZ EGÉSZSÉGNEVELÉS HELYZETE A FIUMEI KÖZÉPISKOLÁKBAN A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

Pusztafalvi Henriette

PTE BTK Oktatás és Társadalom Doktori Iskola, PTE ETK

Témakörök: neveléstörténet, reformpedagógia

Az egészségnevelés intézményesülésének folyamata a 19 század második felében a műveltségi ismeretek részeként teljesedett ki Európában, és ezzel párhuzamosan hazánkban is (Füsti, 1987). A magyar gimnáziumokban lassan bontakozott ki az iskolaorvosi és egészségtan-tanári tevékenység (Juba, 1924), amit a képzésben résztvevők korlátozott száma és a tevékenységért járó minimális anyagi juttatás tovább lassított.

Kutatásunk célja az volt, hogy feltárjuk a sajátos közigazgatási helyzetben és a magyar államközponttól viszonylag messze fenntartott, dualizmus kori fiumei középiskolákban folyó egészségnevelési sajátosságokat. A szinkrón és diakrón közelítésmódot együttesen alkalmazó kutatás során az elsődleges források feltárása volt a célunk, az, hogy minél hitelesebb képet kapjunk a magyar egészségnevelés-történet e kevésbé ismert területéről.

A források elemzése és összehasonlítása során a leányiskolában (Fiumei Felső Leányiskola és Leánygimnázium) folyó iskolaorvosi tevékenységet sikerült beazonosítani és megismerni a kötelező éves beszámolókat átvizsgálása nyomán (MOL K582). (Az állami középiskolákban a finanszírozást a kormány biztosította, de csakis az éves beszámolókat benyújtók számára. Vizsgálódásaink során ezekből a forrásokból merítettünk.)

A kutatásunkból kiderült, hogy nevezett iskolában a kötelező iskolaorvosi vizsgálatokat rendszerint elvégezték, azonban a tananyagot saját hatáskörben választották ki. Képzett iskolaorvost csak hosszú keresés után sikerült találni, és a poszt betöltői gyorsan váltották egymást. Forráselemzéseinkből világosan kitűnik, hogy abban a századfordulós időszakban, amikor az iskolaorvos és egészségtan-tanári pálya általában a magyar középiskolákban sem volt vonzó, a fiumei oktatási intézményekben az oda Magyarországról kirendelt, szülőföldjüktől távol került szakemberek többnyire nem érezték jól magukat, és nevelői munkájukat nem tudták jól kibontakoztatni. Történetük, hétköznapi munkájuk megismerése fontos adalék lehet a fiumei, tágabban a Monarchia-kori oktatáspolitikai és iskolatörténet árnyaltabb megismeréséhez.

EGY SAJÁTOS NEVELÉSI INTÉZMÉNY: A FIUMEI MAGYAR KIRÁLYI ÉS ÁLLAMI TENGERÉSZETI AKADEÉMIA

Belovári Anita

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Témakör: neveléstörténet, reformpedagógia

Az előadás a dualizmus kori oktatástörténet egy érdekes részletét, a magyar kereskedelmi tengerésztisztek képzését mutatja be. A 19. századi Magyar Királyság alattvalója számára a „magyar tengerpart” és az ehhez kapcsolódó kereskedelmi tevékenység magától értetődő, és a korban büszkeségre okot adó tevékenység volt. Épp ezért e témakör vizsgálata a korabeli társadalom mentalitásába, illetve a „magyar birodalmi gondolatba” vetett hit történetébe, valamint a Monarchia korának szocializációs jellemzőibe enged bepillantást.

A fiumei Tengerészeti Főiskolát 1870-ben a Tengerészeti Hatóság felügyelete alá helyezték, amely szakmai hozzáértésével nagyban elősegítette a fejlődését. Ekkor alakultak ki azok a feltételek, amelyek 1918-ig meghatározták az intézmény oktatásának színvonalát. Az akadémia a magyar oktatásügy egy rendkívül jellemző, ám sajnálatosan elhanyagolt iskolatípusa volt a 19. században. A Tengerészeti Akadémia ezen típusú iskolák között is kuriózunak számított.

Az előadás bemutatja, hogy ez a sajátos oktatási intézmény mennyiben járult hozzá a korabeli magyar oktatás- és neveléstudomány színterének szélesítéséhez, miközben az itt végzettek számára olyan sajátos tudás elsajátítását biztosította, mely a korabeli Magyarország területén sehol máshol nem volt megszerezhető.

Kutatásaim során a hazai és külföldi levéltárakban fellelhető primer források feltárásán túl, az egykori iskolai évkönyvek – mely forrástípus a középfokú oktatás történetének vizsgálata során még mindig nem került az őt megillető helyre – voltak a segítségemre. Személyes kutatói szerencsémnek tarthatom, hogy hozzájuthattam az iskola utolsó igazgatójának visszaemlékezéseihez, melyek a megfelelő forráskritika alkalmazásával minőségileg más megközelítést tettek lehetővé, mint az egykori hivatalok formalizált rendszerében született dokumentumok. Tovább árnyalta az intézmény munkájáról alkotott véleményyt a korabeli magyar nyelvű tengerészeti szaksajtó vizsgálata.

Kutatómunkám eredményeként a kvantitatív vizsgálatok alapján megközelítőleg pontos képet kaphatunk arról, hogy ez a sajátos intézmény milyen motivációk alapján vonzotta magához egy, a korban rendkívül romantikusnak tűnő foglalkozást elsajátítani kívánó hallgatóit.

Az egykori tengerészeti akadémia mind szervezetében, mind az átadott tudásanyag tekintetében a magyar neveléstörténet egy olyan sajátos szegmensét képviseli, mely nevelési módszernek bevallott célja volt a „magyar birodalmi gondolat” átadása és erősítése egy, a 19. században minden nép számára a nemzet hatalmát prezentáló szakmában: a kereskedelmi tengerészetben.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 12:45-14:15 *Mozaik*

EMPIRIKUS NEVELÉSELMÉLETI KUTATÁSOK

Elnök: Golnhofer Erzsébet
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

A kábítószer-fogyasztás megelőzésének és csökkentésének iskolai módszerei

Mátóné Szabó Csilla
Gróf Széchenyi István Műszaki Szakközépiskola

Az iskolai erőszakkal kapcsolatban előforduló magatartásminták

Vassné Figula Erika
Nyíregyházi Főiskola Pszichológia Intézeti Tanszék

Az osztályklíma és az iskolai zaklatás összefüggései egy kérdőíves vizsgálat tükrében

Buda Mariann
Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

A nevelési stílus, az agresszív magatartás és az érzéketlen-érzelemmentes vonások kapcsolata gyermek- és serdülőkorban

Pataky Nóra
Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézet

A KÁBÍTÓSZER-FOGYASZTÁS MEGELŐZÉSÉNEK ÉS CSÖKKENTÉSÉNEK ISKOLAI MÓDSZEREI

Mátóné Szabó Csilla

Gróf Széchenyi István Műszaki Szakközépiskola

Témakörök: egészségnevelés, sportpedagógia; személyiségfejlődés és -fejlesztés

A pszichoaktív szerek fogyasztását tekintve az egyik legveszélyeztetettebb csoport a serdülők. A tudatmódosító szerek közül az elmúlt két évtizedben hazánkban a kábítószeres használat mutatója jelentős növekedés. Míg a 1995-ben végzett ESPAD-vizsgálatokban a középiskolásoknak csupán 5%-a vallotta, hogy fogyasztott már valamilyen illegális drogot, addig 2007-ben ez az arány 15% volt. Valamennyi szakember egyetért abban, hogy szükség van hatékony drogpreevencióra. A 2010-ben elfogadott Nemzeti Drogstratégia három alappillére közül az oktatási intézményekben az első, a megelőzés és a közösségi beavatkozás jelenik meg. Az elmúlt években a magyarországi iskolákban többféle drogpreevenció programot is kipróbáltak (drámapedagógia, művészeti nevelés), ám nincsen a középiskolás korosztály megcélzó, viszonylag egységes és hatékony prevenció program.

A kutatást egy közepes nagyságú megyei jogú város kilenc középfokú iskolájában végeztük. A kikérdezés kérdőívvel és interjúk készítésével zajlott. A kérdőíves mintavételi eljárás rétegzett mintavétel volt; a rétegeket az iskolatípus és a fenntartó szerint állapítottuk meg. A kérdőíves vizsgálatban összesen 153 pedagógus vett részt. Az interjúalanyok kiválasztásakor a maximális variáció stratégiájára törekedtünk: összesen 19 pedagógussal készítettünk félig strukturált interjúkat. A kérdőívekből nyert adatokat az SPSS 17.0 statisztikai elemző programmal dolgoztuk fel, míg az interjúkat nyílt, axiális majd szelektív kódolással fő- és alkategóriákra bontottuk. Ebben az esetben az adathalmaz rendszerezését manuálisan végeztük.

A kutatás során választ akartunk kapni, hogy a pedagógusok szerint milyen mértékű az adott település középiskolás tanulóinak drogérzékenysége, milyen mértékben van jelen a kábítószer az iskolai diákrendezvényeken, a pedagógusok milyen módszerekkel próbálják megelőzni a szerhasználatot, illetve mely módszereket tartanak hatékonyaknak. A kutatás célja olyan prevenció technikák feltérképezése, melyek széles körben és hatékonyan használhatók a hazai középiskolákban.

Az eredmények azt mutatták, hogy a pedagógusok magasabbra értékelik a helyi serdülő populáció drogérzékenységét, mint az országos átlag, valamint hogy különbség van a különböző iskolatípusokba járó tanulók kábítószer-fogyasztása között. A vizsgálat azt is kimutatta, hogy ha a pedagógusok tudomására jutna, hogy egy tanítványuk kábítószeres drogot fogyaszt, jelentős részük segítséget nyújtana a tanulóknak, és csak kis százalékuk kezdeményezne büntető intézkedést. Pozitív eredmény, hogy a tanárok jó néhány elsődleges prevenció technikát alkalmaznak, melyek közül számosat hatékonyak is ítélnék, mint pl. a tananyagba építést vagy felelős döntéshozatalra nevelést. Említettek azonban olyan módszereket is, melyek szerintük hatékonyak lennének, de megvalósításuk iskolai szinten jelenleg lehetetlennek tűnik, mert oktatásirányítási elhatározást és társadalmi attitűdváltozást igényelnek.

AZ ISKOLAI ERŐSZAKKAL KAPCSOLATBAN ELŐFORDULÓ MAGATARTÁSMINTÁK

Vassné Figula Erika

Nyíregyházi Főiskola Pszichológia Intézeti Tanszék

Témakör: gyermek- és ifjúságvédelem

A szakirodalom a „bullying” jelenségét olyan ismétlődő viselkedésként határozza meg (magában foglalva az agresszív mind a szóbeli mind a fizikai megnyilvánulásait), ami folyamatosan megjelenik az egyenlőtlen erőfölénnyel és hatalommal jellemezhető kapcsolatokban. Ezekben a helyzetekben nehéz megvédenie magát a bántalmazott gyermeknek (Olweus, 1994). Az iskolai erőszak kezdeti kutatása során az iskolai erőszakot gyakran egy kétszemélyes (diádikus) helyzetre vezették vissza, a zaklatóra és áldozatra. Swearer és Doll (2001) szerint iskolai erőszak során a tanulók különböző zaklató és áldozat profillal írhatók le. Így nem csoportosíthatók csupán az erőszakoskodó és áldozat kategóriák mentén, hanem; zaklatók, agresszív zaklatók, áldozatok, zaklató/áldozatok, szemlélődők és norma kontrollal bírók kategóriába is csoportosíthatók. Az iskolai erőszak pontos gyakoriságát megállapítani nem könnyű, mert a kutatók eltérő módon használják a jelenséget leíró definíciókat és mérési módszereket.

A kutatás feltárja az iskolai gyakorlatban előforduló erőszakos magatartás- és viselkedésminták szerkezetét, a támadó, az áldozat, a csatlakozó beavatkozó, a segítő beavatkozó és szemlélő magatartásminta előfordulási arányát az általános és középiskolás tanulók között, különös tekintettel a nemi és életkori eltérésekre

Kutatás módszere: kutatócsoportunk tesztfejlesztő eredményeként kialakított Iskolai Erőszak Kérdőívet használtuk.

Az általános iskolai korosztálynál (11–14 év) az iskolai erőszakra adott reakciók közül a leggyakrabban előforduló magatartásminta –nemektől függetlenül- a segítő beavatkozás volt. A segítő beavatkozás elsősorban békítő beavatkozást jelentett, melyet a 11–12 éves korosztálynál a segítségkérő beavatkozás követett, mely a 13–14 éves korosztálynál már a legkevésbé preferált magatartásmintává vált. A középiskolai korosztálynál az iskolai erőszakra adott legerősebb reakciók tekintetében eltérést találtunk a fiúk és lányok között. A lányoknál – az általános iskolai korosztályhoz hasonlóan – a segítő beavatkozás maradt a legerősebb magatartásminta, melyen belül a békítő beavatkozás, affektív reakció és segítségkérő beavatkozás volt a sorrend. A segítő beavatkozás magatartásmintát vizsgálva azt találtuk, hogy a lányokra minden korosztály esetében szignifikáns mértékben jellemzőbb volt a segítő beavatkozásra való törekvés, mint a fiúkra.

Az iskolai erőszakkal kapcsolatban előforduló magatartásminták vizsgálata azt mutatta, hogy szinte minden területen jelentős eltérés mutatkozott a nemek között, valamint eltéréseket találtunk az általános és középiskolai korosztály között is.

Kutatásunk megerősítette Swearer és Doll (2001) elképzelését, hogy az iskolai erőszak nem csak a zaklató és áldozat diádikus viszonyaként írható le. További kutatások szükségesek, melyek feltárják az egyes magatartásminták családi szocializációs és a tanulók személyiségével összefüggő hátterét.

AZ OSZTÁLYKLÍMA ÉS AZ ISKOLAI ZAKLATÁS ÖSSZEFÜGGÉSEI EGY KÉRDŐÍVES VIZSGÁLAT TÜKRÉBEN

Buda Mariann

Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Témakörök: személyiségfejlődés és -fejlesztés; gyermek- és ifjúságvédelem; szociális képességek, szociális tanulás

Az iskolai zaklatás olyan szándékos károkozás, amely ismétlődően zajlik egy kiszolgáltatott(abb) helyzetben lévő diák ellen (Olweus, 1999.) Az iskolai élet számos mozzanatáról, eleméről kimutatták már, hogy pozitívan befolyásolja a diákok erőszakos viselkedését (pl. a felnőttek odafigyelése: Wienka Totura et al., 2009.; kötődés az iskolához: Nansel et al., 2003.). Nincs azonban egyetértés abban, milyen elemek az igazán fontosak, és ezek hogyan, milyen kapcsolatokon, „ösvényeken” keresztül fejtik ki hatásukat. A szakirodalomban fellelhető, a zaklatással összefüggésben végzett klímavizsgálatok sem koncepciójukban, sem módszertanukban nem kidolgozottak és nem is egységesek.

Kérdőíves kutatásunkban arra tettünk kísérletet, hogy az iskolai klímát a tanulók közérzetével mérjük, és ennek összefüggését keressük az osztály szintjén tapasztalt erőszakoskodással.

A kutatás Hajdú-Bihar megyében, 23 általános iskolában, 56 osztályban, összesen 1006 5. és 7. osztályos megkérdezésével zajlott, anonim kérdőívvel. A diákok zaklatással kapcsolatos tapasztalatai mellett rákérdeztünk általános hangulatukra, pszichoszomatikus tüneteikre, a tanárok, a tanulás, az iskola és a kortársak iránti attitűdjeikre.

Hipotéziseink a következők voltak:

1. változóink összetartó skálát alkotnak, ezért alkalmasak a diákok közérzetének mérésére;
2. a rosszabb klímájú osztályokban kedvezőtlenebb az erőszak szintje;
3. a klíma szempontjából legfontosabb szerepe a tanuláshoz való viszonyoknak van.

A 22 háttérváltozó Cronbach- α értéke 0,8, azaz sikerült alkalmas eszközt készítenünk a közérzet mérésére.

Annak érdekében, hogy valóban az adott osztályra jellemző mutatót kapjunk, az egyes változók átlagértékeit rendeltük az egyes osztályokhoz, és ezt az új adatbázist elemeztük.

A második hipotézist nem az egyes osztályok szintjén, hanem osztályok egy csoportjára vonatkozóan sikerült igazolni. A klíma szempontjából „legjobb” 15 osztályban szignifikánsan alacsonyabb az erőszak szintje, mint a „legrosszabb” 15-ben.

Érdekes eredmény, hogy egy tetszőlegesen kiválasztott közérzet-változó szempontjából „legjobb” 15 osztályban az összes többi közérzet-változó átlaga magasabb, mint az adott csoportosításban „legrosszabb” 15 osztályban számított átlag. Az átlagokat kétmintás t-próbával összehasonlítva a különbség sok esetben szignifikáns.

Eredményeink a harmadik hipotézist is igazolták.

Ezek az eredmények felhívják a figyelmet arra, hogy a tanuláshoz való pozitív viszony döntő elem a tanulók közérzete, és így az iskolai erőszak szempontjából is.

A NEVELÉSI STÍLUS, AZ AGRESSZÍV MAGATARTÁS ÉS AZ ÉRZÉKETLENÉRZELEMMENTES VONÁSOK KAPCSOLATA GYERMEK- ÉS SERDÜLŐKORBAN

Pataky Nóra

Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézet

Témakörök: személyiségfejlődés és -fejlesztés; gyermek- és ifjúságvédelem; szociális képességek, szociális tanulás

Az iskolai erőszak kérdése több szinten is vizsgálható. A környezeti tényezők elemzése és hatásának vizsgálata mellett nem hanyagolhatjuk el a személyes szintet sem, azaz fontos tudnunk, mi jellemzi az agresszív viselkedésű gyerekeket, és hogyan tudjuk befolyásolni a viselkedésüket.

A legújabb nemzetközi kutatási eredmények alapján egyre nyilvánvalóbb, hogy az erőszakos viselkedésű gyerekek csoportja nem homogén. Meghatározhatjuk az agresszív, viselkedészavarral küzdő gyerekek egy speciális alcsoportját, akiket leginkább az érzéketlen/érzelemmentes vonások jelenléte határoz meg. Ezek a vonások egyrészt a társas környezethez való olyan sajátos érzelmű viszonyulást jelentenek, amelyet leginkább a büntetés hiánya és a sekélyes érzelmek jellemeznek (Cooke és Mitchie 2001, Frick és mtsai. 2003), másrészt egy sajátos interperszonális stílust, amelynek legszembevetőbb jellemzője a proaktív agresszió (Dodge és Petit 2003; Blair 2005) és a felelősségvállalás hiánya. Ezek a vonások a korai életévekben jelennek meg, és viszonylag stabilak maradnak gyermek- és serdülőkorban. Pedagógiai szempontból ez a csoport jelenti a legnagyobb kihívást, mert ezekre a gyerekekre a „hagyományos” fegyelmezési módszerekkel – mint például a büntetés vagy az érzelmi nyomásgyakorlás – szembeni nagyfokú rezisztancia jellemző.

Az előadás bemutatja az ilyen vonásokkal bíró gyermekek legfontosabb jellemzőit – ezek a félelemmentesség (O'Brien és Frick 1996), a jutalomorientáció (Pardini és mtsai. 2004) és az élménykeresés (Essau és mtsai. 2006). Körvonalazzuk a vonás azonosításának lehetőségeit, bemutatjuk a vonás mérésére szolgáló, bevezetés alatt álló kérdőívet. Összefoglaljuk az empirikus kutatási eredményeket, melyek az egyén intrapszichés tényezőire differenciáltan fókuszálva újszerű, speciális nevelési, fegyelmezési intervenciókat kínálnak az ilyen típusba tartozó gyermekek iskolai és társas problémáinak, agresszív magatartásának kezelésére. Az eredményekből kiemelhető, hogy ezeknél a gyerekeknél a szemkontaktus facilitálásának technikái segítik az érzelm kifejezések felismerésének pontosságát, ami nagy segítséget nyújthat számukra a másik fél érzelmi állapotának megértésében és a konfliktus csökkentésében. A vizsgálatok azt mutatják, hogy a „hagyományos” fegyelmezési stratégiák alkalmazásakor az ilyen gyerekek arousalszintje nem emelkedik meg az optimális szintig, így pl. a büntetéssel kapcsolatos arousal sem. Mindez azt jelenti, hogy a változásokra motiváló, optimális arousalszintet a kényszerítő, korlátozó fegyelmezési stratégiákat kerülve, leginkább pozitív megerősítési repertoárral lehetséges elérni.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK
NOVEMBER 6. (SZOMBAT) 12:45-14:15 *Margaréta*

INKLUZÍV NEVELÉS

Elnök: Forray R. Katalin
PTE BTK Neveléstudományi Intézet

Multikulturalizmus és pedagógia

Jenei Teréz
Nyíregyházi Főiskola PKK Tanítóképző Intézet

Státusszal rendelkező menekült gyermekek oktatási-nevelési valósága 2010-ben Magyarországon

Bukus Beatrix*, Sikó Dóra**
**Pannon Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Veszprém*
***Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola*

Tanoda-típusú intézmények működésének, tevékenységének elemzése

Németh Szilvia, Lannert Judit
Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt.

Eredmények és problémák a roma gyerekek iskolai integrációjának folyamatában Nyíregyházán

Kerülő Judit
Nyíregyházi Főiskola

MULTIKULTURALIZMUS ÉS PEDAGÓGIA

Jenei Teréz

Nyíregyházi Főiskola PKK Tanítóképző Intézet

Témakör: inter- és multikulturális nevelés

Az utóbbi évek európai eseményei (a londoni és párizsi zavargások, a svájci referendum az új minaretek építéséről, a burka viseletének betiltása Franciaországban, a cigányok kiutasítása) azt mutatják, hogy a helyiek és bevándorlók által képviselt kultúrák együttélése egyre inkább konfliktusokkal terhes. Egyes vélekedések szerint a multikulturalizmus válságáról beszélhetünk. Mások ennél merészebben fogalmazznak, s egyenesen azt mondják, hogy a mindenkinek asszimilációt kínáló francia modell és a multikulturalizmus brit modellje egyaránt megbukott.

A válságról szóló vélekedések egyik oka bizonyára abban keresendő, hogy a multikulturalizmus ideológiájának hátterében nem áll egységes elméleti keret. A felvilágosodás eszméinek talaján álló *Jürgen Habermas* multikulturalizmusától a fundamentalista, a kollektív jogokat, zárt, kommunikálhatatlan identitásokat túlhangsúlyozó elméletekig igen tarka a kép.

Az előadás első felében megkíséreljük összefoglalni a multikulturalizmus hátterében álló elméleti keret sokszínűségét – *Timothy Garton Ash, Vill Kymlicka, Charles Taylor, John Raz, Slavoj Žižek* írásai alapján –, érintjük a multikulturalizmus-kritikát és a multikulturalizmust elvető kulturális hibriditás kérdéskörét is.

Az előadás második részében azt vizsgáljuk meg, hogy a multikulturalizmus ideológiájának sokfélesége, a multikulturalizmus-kritika hogyan jelenik meg az európai és hazai pedagógiai diskurzusokban. Rámutatunk arra, hogy a hazai pedagógiai multikulturalizmus többnyire a kisebbségek ügyeként értelmeződik, a kisebbségi kultúra belső világának, értékeinek bemutatására helyezi a hangsúlyt. Nem vállalkozik a többségi és kisebbségi kultúra közötti konfliktusok, inkonzisztencia bemutatására, nem reflektál a problémákra. Az iskolai interkulturális nevelés/oktatás pedig csak akkor lesz eredményes, ha a másságot kiiktató univerzalista beszédmód és a bármilyen másságot idealizáló kulturalista beszédmód egyensúlyba kerül, s mindezt a demokratikus állampolgárságra való nevelés elvei szabályozzák.

STÁTUSSZAL RENDELKEZŐ MENEKÜLT GYERMEKEK OKTATÁSI- NEVELÉSI VALÓSÁGA 2010-BEN MAGYARORSZÁGON

Bukus Beatrix *, Sikó Dóra **

** Pannon Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Veszprém*

*** Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola*

Témakörök: inter- és multikulturális nevelés; iskolán kívüli nevelés, informális tanulás

Az előadás célja, hogy felvázolja egy 2010 februárja óta folyó vizsgálat első eredményeit, valamint, hogy bemutassa a vizsgálat keretét adó, a Bicskei Menekülteket Befogadó Állomáson húsz hónapja működő önkéntes munkacsoport tevékenységét.

A folyó vizsgálat műfaját tekintve kvalitatív terepkutatás, amelynek részét narratív tanári interjúk, reflexiók jegyzőkönyvek és óratervek dokumentumelemzése, és a kutatás második fázisában iskolai óramegfigyelés képezik.

A vizsgálat alanyai a Bicskei Menekülteket Befogadó Állomáson családban élő és a munkacsoport által szervezett rendszeres délutáni fejlesztő foglalkozásokat látogató óvodás- és iskoláskorú gyermekek, illetve az iskoláskorúakat tanító pedagógus kollégák.

A vizsgálat kettős célt követ. Egyrésztől feltárja a célcsoportba tartozó gyermekek helyi közoktatási és informális keretek között zajló nevelési és oktatási folyamatának jellemzőit. Másrésztől a gyermekek egyéni fejlesztésével és nevelési-oktatási profiljának megajzolásával arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként lehet a menekült gyermekek nevelés-oktatását a kutatás időpontjában jellemző viszonyok között optimalizálni. Fontos szempont a menekült gyermekek integrációjának témakörében a pedagógusok-család-befogadó állomás hármasságának együttműködése: vizsgálatunk nem hagyja figyelmen kívül a tanulás és egyéni, valamint csoportos fejlődés kontextusát sem. Az előintegrációs táborban töltött hónapok adják az utolsó lehetőséget ezeknek a gyermekeknek felkészülni a magyar közoktatás kihívásaira, így az ebben az időszakban zajló folyamatok, a pedagógusok formális és nem-formális fejlesztő tevékenysége, ennek a dokumentációja és a gyermekek utánkövetése véleményünk szerint kulcsfontosságú.

A munkacsoport által végzett tevékenység és az ezt kiegészítő kutatás újszerűsége, valamint aktualitása abból fakad, hogy a státusszal rendelkező, menekült, tanköteles korú gyermekek nevelési-oktatási kérdéseit csekély számú, a célcsoport egyéni fejlesztési lehetőségeit pedig tudomásunk szerint egyetlen magyar pedagógiai szakirodalom sem tárgyalja. A kutatás elméleti hátterét ebből kifolyólag elsősorban a nyugat-európai, a „transzkulturális pedagógia”, a „menekült gyermekek nevelése-oktatása” és az „egyéni fejlesztés” tárgyköréhez tartozó szakirodalom alkotja.

A kutatást támogatta: Európai Bizottság Fiatalok Lendületben Program; Kétnyelvű Iskoláért Egyesület; Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal; Bicskei Menekülteket Befogadó Állomás

TANODA-TÍPUSÚ INTÉZMÉNYEK MŰKÖDÉSÉNEK, TEVÉKENYSÉGÉNEK ELEMZÉSE

Németh Szilvia, Lannert Judit

Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutatató Központ Zrt.

Témakörök: hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; iskolán kívüli nevelés, informális tanulás

Tanoda-típusú programok több mint tíz éve működnek Magyarországon. A kezdetben civil szervezetek által életre hívott kezdeményezések a magyar közoktatás által „elhanyagolt” tanulói réteg, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, támogatására jöttek létre.

A Tárki-Tudok Zrt. – a Roma Oktatási Alap megbízásából végzett – kvantitatív és kvalitatív módszerekre épülő empirikus kutatása 2008 márciusától 2009 szeptemberéig tartott. A kutatás tárgya a 2007/2008-as tanévben működő tanodák feltérképezése volt, abból a célból, hogy képet kapjunk ezen intézmények gyakorlati működéséről, a működés-működtetés feltételeiről, a tanodák kapcsolatrendszeréről, a szülőkkel való együttműködés mikéntjéről, valamint a programban résztvevő diákok elvárásairól. A kutatási terv azzal a nem titkolt szándékkal (is) született, hogy a vizsgálat adatgyűjtése és elemzése által meghatározásra kerülhessenek a tanoda-működés eredményességének kritériumai is.

A kvantitatív kutatás során használt kérdőív négy fő témakört járt körül, a tanoda működési feltételeit, a tanulólétszám alakulását, a bevett pedagógiai gyakorlatot, valamint a tanoda külső kapcsolatait. A kvalitatív vizsgálatra 10 helyszínen került sor, amelyek kiválasztása a regionális és a működési sajátosságok figyelembevételével történt. A kvalitatív vizsgálat során részben-strukturált interjúk készültek a felkeresett tanodák vezetőivel, munkatársaival, valamint tanulói fókuszcsoporthoz beszélgetésekre és helyszíni foglalkozás-megfigyelésekre is sor került.

Kutatásunk során 66 tanodát azonosítottunk. Már a kutatás előkészítését kísérő akadályok arra utaltak, hogy a tanoda-történet egyelőre nem tekinthető egyértelmű sikertörténetnek, ugyanakkor sok tanulásra vonható le belőle.

Miután a tanodák nagy része csak elmúlt néhány évben kezdte meg működését, és még a régebbiek is finanszírozási gondokkal küszködnek, ezért a tanodák eredményessége vagy sikeressége leginkább abban mérhető, hogy egyáltalán sikerült-e talpon maradniuk. Talán a legmegdöbbentőbb adat, hogy a látókörünkbe került tanodáknak csak több mint a fele működik. A nem működő tanodák egy része éppen a legutóbb alakult tanodák közül került ki, míg a régebben alakult tanodák egy csoportja – amelyek közül több, korábban mintatanodának minősült – folyamatos működésre már nem képes, és a megszűnés határára került. Vajon mi az oka a tanodák közötti különbségeknek? Mi tekinthető fenntartható közös gyakorlatnak, milyen jógyakorlat-elemek emelhetők ki, és mi az oka az eddigi nehézségeinek? A konferencia-előadás során a kutatás tapasztalatai alapján, ezeket a tényezőket próbáljuk összefoglalni.

EREDMÉNYEK ÉS PROBLÉMÁK A ROMA GYEREKEK ISKOLAI INTEGRÁCIÓJÁNAK FOLYAMATÁBAN NYÍREGYHÁZÁN

Kerülő Judit
Nyíregyházi Főiskola

Témakörök: hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; oktatáspolitikai

A szegregáció és az integráció kérdése megosztja az oktatáspolitikusokat, különösen a roma gyerekek iskolai együttoktatása területén. Amíg a korábbi oktatásirányítás egyértelműen az integráció mellett foglalt állást, addig jelenleg inkább azok hallatják hangjukat, akik megkérdőjelezik az integráció pozitív hatását és más módon képzelik el a roma gyerekek tanulási esélyeinek növekedését.

Nyíregyháza korábban 100 százalékban roma gyerekeket tanító általános iskoláját 2007-ben bírósági ítélet kötelezte az intézmény bezárására és az ott tanuló gyerekek városi iskolákba való elhelyezésére. Az integráció megvalósulása a magyar nagyvárosi példák alapján történt, követte és igyekezett betartani a szegedi, és részben a hódmezővásárhelyi iskolabezárások gyakorlatát, felhasználva az ott szerzett adaptálható tapasztalatokat. Számatalan érv fogalmazódott meg pro és kontra, többen voltak akkor az ellenzők, mint a deszegregációt támogatók.

Az integráció előkészítése és megvalósítása óta, 2007 tavaszától követjük a guszevi cigánytelepről a városi elitiskolákba került gyerekek helyzetét, a változásokat és a nehézségeket. A 2009-ben az Országos Neveléstudományi Konferencián ennek a kutatásnak az eredményeiről számoltam be. Arra a kérdésre kerestem akkor a választ, milyen pozitív változásokat hozott és problémákat okozott a szegregált oktatás megszüntetése. Az integráció nehézségeit a roma gyerekek és szülei, a mentortanárok, továbbá a befogadó iskolába járó nem roma gyerekek oldaláról elemeztem.

A kutatás tovább folytatódott, most a fenntartó önkormányzat és az iskolavezetők az integráció irányába tett eddigi intézkedéseiről kialakított véleményére voltam kíváncsi. Interjúk alapján arra fókuszálok, hogy az új oktatáspolitikai okoz-e változást a már elindult integrációs folyamatban. Az eredményekhez elengedhetetlenül fontos, hogy a sikerekben bízzon a fenntartó, az iskola vezetése és főként a pedagógusok. Referátumomban az elkészült interjúk alapján elemzem, hogy megkérdezetteink ma, 2010 őszén hogyan ítélik meg az integráció eredményeit, milyen tartós, esetleg új problémákkal kell megküzdniük, milyen további segítségre lenne szükségük.

A konferencia-prezentációkban közreműködők (előadók, társszerzők, elnökök és opponensek) névmutatója

Dőlttel jeleztük azt az oldalszámot, ahol a prezentáció helyéről és idejéről lehet tájékozódni, álló betűk jelzik a prezentációk tartalmi összefoglalóinak oldalait

Név	Oldalszám	Email-cím
Ábrahám Katalin	10, 30	abkatalin@gmail.com
Ádám Erzsébet	10, 32	adame@kmf.uz.ua
Albert B. Gábor	13, 69	albert.gabor@ke.hu
Andl Helga	12, 57	helga.andl@gmail.com
Arató Ferenc	11, 36,	koopcsop@gmail.com
Bacsa Éva	23, 232	evabacsa@freemail.hu
Bajomi Iván	25,	
Bálint Ágnes	20, 181	balintag@gmail.com
Balogh Virág	13, 63, 64	baviri@gmail.com
Bara Zsuzsanna	23, 229	bara.zsu@gmail.com
Barabási Tünde	22, 210	tunde.barabasi@gmail.com
Baracsi Ágnes	22, 211	baracsiagi@t-online.hu
Barassevich Tamás	17, 120	barassevich.tamas@edpsy.u-szeged.hu
Baróti Enikő	18, 141	ebaroti@fmk.nyme.hu
Baska Gabriella	21, 191	omnibus15@gmail.com
Báthory Zoltán	26,	
Belovári Anita	26, 290	cs.belovari@freemail.hu
Benedek András	17, 122	benedek.a@eik.bme.hu
Benedek Dániel	11, 38	benedekdaniel@gmail.com
Benkei Kovács Balázs	25, 278	kovacsbalazs18@t-online.hu
Benkő Brigitta	16, 110	benkobrigitta@yahoo.com
Bényei Judit	16, 98	benyeij@gmail.com
Berki Éva	17, 122	
Bicsák Zsanett Ágnes	11, 18, 46, 131	bicsakzsanett@gmail.com
Bikali Julianna	14, 82	
Biró Zsuzsanna Hanna	21, 23, 190, 227	birozszuzsanna@ella.hu

Bocsi Veronika	14, 74	bocsiveron@gmail.com
Bodnár Éva	23, 233	eva.bodnar@uni-corvinus.hu
Bodoni Ágnes	17, 121, 126	agnes.bodoni@gmail.com
Bodor Brigitta	14, 83	
Bogárné Németh Mária	11, 12, 17, 40, 51,	mary@edpsy.u-szeged.hu
Bordás Andrea	10, 12, 32, 60	brdsandi@gmail.com
Boreczky Ágnes	21, 192	
Breznysnyánszky László	18, 131	brezsl@nyf.hu
Buda Mariann	26, 294	mariann.buda@gmail.com
Bukus Beatrix	26, 298	beatrix.bukus@gmail.com
Ceglédi Tímea	10, 33	ceglei.timea@ofi.hu
Corinne Branch	24, 62	
Cziboly Ádám	23, 214	cziboly.adam@kavaszinhaz.hu
Csábi Eszter	18, 134	csabieszti@gmail.com
Csapó Benő	11, 15, 16, 20, 27, 90, 108, 167, 169	csapo@edpsy.u-szeged.hu
Cserti Csapó Tibor	12,	csecca@btk.pte.hu
Csíkos Csaba	20, 23, 184	csikoscs@edpsy.u-szeged.hu
D. Molnár Éva	22, 24, 25, 205, 259	medu@edpsy.u-szeged.hu
Dancsó Tünde	11, 25, 35, 276	dancso.tunde@gmail.com
Darvai Tibor	24, 249, 250	darvai.tibor@gmail.com
Deé Kitty	16, 102	dee.kitti@gmail.com
Deutsch Krisztina	16, 104	krisztina.deutsch@etk.pte.hu
Dezső Renáta Anna	15, 87	derekrena@gmail.com
Dobó István	26, 283	i_dobo@yahoo.com
Dominek Dalma Lilla	12, 58	dominekdalma@gmail.com
Donáth Péter	21, 190	
Dömsödy Andrea	15, 88	domsody.andrea@opkm.hu
Engler Ágnes	23, 223	engler@tigris.unideb.hu
Erno Lehtinen	15, 94	ernoleh@utu.fi
Erős Petra	16, 113	petra.eros@gmail.com
Falus Iván	22,	falusivan@gmail.com
Farkas Éva	25, 277	farkas.eva@freemail.hu

Farkas Olga	24, 240	folga@jgypk.u-szeged.hu
Fazekasné Fenyvesi Margit	19, 151	fenyvesim@yahoo.com
Fehér Ágota	24, 243	feherago@gmail.com
Fehérvári Anikó	25, 265	feherv@ella.hu
Fejes József Balázs	22, 206	fejesj@edpsy.u-szeged.hu
Fekete Szabolcs	23, 228	szabolcs.fekete@aok.pte.hu
Fényes Hajnalka	19, 20,	
Fernezely Bori	23, 216	
Fináncz Judit	22, 208	financz.judit@ke.hu
Fodor László	24, 251	la_fodor@yahoo.com
Fodorné Tóth Krisztina	24, 247	ftoth.krisztina@feek.pte.hu
Foghtúy Krisztina	17, 123	foghtuy.krisztina@ppk.elte.hu
Fónai Mihály	14, 23, 75, 220	fonai.mihaly@law.unideb.hu
Forray R Katalin	12, 26,	forray@ella.hu
Gál Attila	16, 114	gal.attila@cherd.unideb.hu
Gaskó Krisztina	22, 200	gasko.krisztina@ppk.elte.hu
Gáti Annamária	17, 125	annamaria.gati@tarki-tudok.hu
Gaul Emil	16, 100	
Gécziné Laskai Judit	18, 136	laskai.judit@chello.hu
Golnhofer Erzsébet	21, 22, 26, 191	gol46@t-online.hu
Gordon Győri János	16, 113	janosgyori@gmail.com
Gortka-Rákó Erzsébet	20, 176	
Groniewsky Judit	24, 243	grpontjudit@gmail.com
Györgyi Zoltán	25, 267	gyorgyiz@ella.hu
Győri Miklós	13, 62	gyorimiklos@elte.hu
Habók Anita	19, 156	habok@edpsy.u-szeged.hu
Hajdicsné Varga Katalin	24, 247	varga.katalin@ke.hu
Hegedűs Judit	20, 175	hegedus.judit@ppk.elte.hu
Hercz Mária	16, 22, 115, 209	hercz.maria@gmail.com
Hidvégi Péter	16, 105	hidvegipeter@freemail.hu
Hild Gabriella	16, 109	gabohild@hotmail.com
Homoki Andrea	20, 173	andi.homoki@gmail.com

Honti György	23, 217	hontigy@freemail.hu
Horváth Dániel	14, 80	horvath.daniel@vipmail.hu
Horváth H. Attila	13, 70	horvathha@merus.hu
Hricsovinyi Julianna	16, 107	julianna.hricsovinyi@gmail.com
Illés Anikó	16, 99	anikoilles@gmail.com
Imre Anna	25, 266	imrea@t-online.hu
Jancsák Csaba	23, 222	jancsak@jgypk.u-szeged.hu
Jármai Erzsébet Mária	24, 244	jarmai.erszebet@yahoo.com
Jászi Éva	13, 65	ja.szieva@hotmail.com
Jávorné Erdei Renáta	12, 20, 60, 174	javornereni@gmail.com
Jenei Teréz	26, 297	jeneit@nyf.hu
Josepf Mintz	15, 62	
Józsa Krisztián	16, 18, 19, 22, 107, 151, 153, 203	jozsa@sol.cc.u-szeged.hu
Juhász Ágnes	25, 260	
Kádár Annamária	17, 126, 127	annacska@gmail.com
Kállai Gabriella	25, 265	kallai.gabriella@ofi.hu
Kálmán Orsolya	22, 199	orsolya.kalman@gmail.com
Kálmán Zsófia	25, 260	
Karády Viktor	23,	karadyv@gmail.com
Kárpáti Andrea	16, 19, 25, 100, 270	karpatian@t-online.hu
Kasik László	19, 158	kasik@edpsy.u-szeged.hu
Katona Miklós	24, 245	katona.miklos@gmail.com
Kereszty Orsolya	15, 86	kereszty.orsolya@ppk.elte.hu
Kéri Katalin	21, 24, 26, 193, 194	kerik@btk.pte.hu
Kerülő Judit	26, 300	keruloj@gmail.com
Kétyi András	19, 161, 162	ketyi.andras@kkfk.bgf.hu
Kinyó László	19, 159	kinyo@edpsy.u-szeged.hu
Kiss Virág	13, 24, 66, 246	mitiszi@t-online.hu
Kiss Zoltán	25, 271	kiss.zoltan@ke.hu
Kokovay Ágnes	25, 270	akokovay@gmail.com
Kollarics Tímea	14, 81	kollaricst@freemail.hu
Kolosai Nedda	13, 71	kolosai.nedda@tofk.elte.hu
Kónya György	18, 137	konyagy@freemail.hu
Kopp Erika	21, 193	kopp.erika@ppk.elte.hu

Korom Erzsébet	11, 12, 41, 50,	korom@edpsy.u-szeged.hu
Kozma Tamás	10, 16,	kozmat3@gmail.com
Laki Tamásné	20, 178	mustarmag@mustarmag.hu
Lannert Judit	17, 26, 125	judit.lannert@tarki-tudok.hu
Lazáry Áron	25, 273	
Lele Anita	16, 103	leleanita@freemail.hu
Lelovics Zsuzsanna	16, 102	
Lennerné Patkó Ildikó	24, 255	lennner@cellkabel.hu
Lieven Verschaffel	21, 188	lieven.verschaffel@ped.kuleuven.be
Lükő István	14,	sajokaza@chello.hu
Magyar Adél	24, 237	magyarad@t-online.hu
Makádi Mariann	12, 54	koborc1@t-online.hu
Marton Melinda	23, 221	marton.p.m@gmail.com
Márton Sándor	14, 75	
Mátóné Szabó Csilla	26, 292	szabocs@uranos.kodolanyi.hu
Mesterházi Zsuzsa	13, 19,	mesterzs@t-online.hu
Mészáros Attila	18, 141	meszaros@sze.hu
Mészáros György	21, 22, 191, 197	meszarosgyuri.d@gmail.com
Mészáros Judit	23, 234	
Mikonya György	18, 21, 132	mikonya.gyorgy@tok.elte.hu
Miksztai-Réthey Brigitta	25, 262	rpb@ludens.elte.hu
Mogyorósi Zsolt	20, 179	mogyorosizs@ektf.hu
Molitorisz Anikó	20, 185	molitoriszaniko@gmail.com
Molnár Gyöngyvér	15, 20, 90, 167	gymolnar@edpsy.u-szeged.hu
Molnár Pál	19, 161, 163, 164	molnar.pal.viktor@gmail.com
Molnár-Kovács Zsófia	12, 58	kzso11@gmail.com
Morva Péter	24, 239	morvapeter@zoznam.sk
Nagy Adrienn	26, 288	adrienn.n.z@gmail.com
Nagy Lászlóné	11, 12, 19, 41, 53, 157,	nagylne@bio.u-szeged.hu
Nagy Péter Tibor	21, 23, 190, 226	nagy.peter.tibor@gmail.com
Nagy Zsuzsanna	20, 186	nagyzsus@edpsy.u-szeged.hu
Nahalka István	11, 12, 26, 282	nahalkai@gmail.com
Németh András	13, 21, 190, 192	nemeth.andras@pdk.elte.hu

Németh Nóra	14, 76	nemethnora24@gmail.com
Németh Szilvia	26, 299	szilvia.nemeth@tarki-tudok.hu
Nikolov Marianne	16, 109	nikolov@nostromo.pt.e.hu
Nóbik Attila	11, 21, 45, 194	nobikattila@gmail.com
Novák Géza Máté	23, 215	mate.geza.novak@gmail.com
Ollé János	11, 26, 37, 284	olle.janos@ppk.elte.hu
Orsós Györgyi	14, 82	
Paless Eszter	25, 260	
Pálinkás József	27	palinkas@atomki.hu
Pallag Andrea	16, 97	pallag.andrea@gmail.com
Papp Gabriella	19, 25, 150	gpapp@barczy.elte.hu
Pap-Szigeti Róbert	15, 25, 92	pap-szigeti.robert@gamf.kefo.hu
Pataki Gyöngyvér	17, 124	pataki.gyongyver@gmail.com
Pataky Nóra	26, 295	pataky.nora@freemail.hu
Péntek Enikő	24, 254	enikopentek@gmail.com
Perjés István	26, 283	perjes.istvan@t-online.hu
Pethő Villő	21, 192	villo.petho@hotmail.com
Pető Ildikó	24, 256	peto.ildiko@mailbox.hu
Pintér Henriett	20, 187	pinterh@mail.datanet.hu
Pirka Veronika	18, 132	pirka.veronika@ppk.elte.hu
Pléh Csaba	19, 144	pleh@cogsci.bme.hu
Polónyi István	19, 146	polonyi.istvan@econ.unideb.hu
Pornói Imre	20, 24, 252	porimrit@t-online.hu
Pukánszky Béla	11, 19, 145, 192, 194	pukanszkyb@t-online.hu
Pusztalvi Henriette	26, 289	tigyi.heni@gmail.com
Pusztai Gabriella	10, 14, 25, 31,	gabriela.pusztai@gmail.com
R. Tóth Krisztina	19, 20, 161, 167, 168	tothkr@inf.u-szeged.hu
Radnóti Katalin	12, 52	rad8012@helka.iif.hu
Rapos Nóra	22, 198	rapos.nora@ppk.elte.hu
Rébay Magdolna	24, 253	rebay@ella.hu
Réthy Endréné	22,	
Revákné Markóczi Ibolya	12, 18, 53, 137	revakne@delfin.unideb.h
Róth Dániel	14, 82	
Rózsáné Szabó Dóra	23, 231	rozsadrszabo@gmail.com

Sági Andrea	17, 128	andi.sag@gmail.com
Sántha Kálmán	20, 182	skalman@uranos.kodolanyi.hu
Sáska Géza	19, 147	saskag@t-online.hu
Sass Judit	23, 233	judit.sass@uni-corvinus.hu
Schwager Gizella	21, 193	g.schwager@freemail.hu
Sebestyén Nóra	16, 112	sebestyen_nora@yahoo.com
Sikó Dóra	26, 298	siko.dora@gmail.com
Simonné Pallós Piroska	26,	simoncs01@t-online.hu
Sipos Endre	17, 123	kempf.katalin@ppk.elte.hu
Somhegyi Annamária	25, 272	annamaria.somhegyi@bhc.hu
Somodi Hajnal	17, 127	
Somodi Imre	13, 68	imresomodi@gmail.com
Stefanik Krisztina	25, 62	
Steklács János	20, 184	steklacs@gmail.com
Szabó Ákosné	19, 153	timarkati@interware.hu
Szabó Anita	18, 133	szabo.anita.de@gmail.com
Szabó Ildikó	14,	szabil46@gmail.com
Szabó László Tamás	20,	szabolt1942@gmail.com
Szabolcs Éva	16, 21, 191, 194	szaev@ludens.elte.hu
Szarka Emese	18, 132	szarka.emese@gmail.com
Szebeni Rita	17, 118	rszebeni@ektf.hu
Szekeres Ágota	19, 152	agota.szekeres@barczy.elte.hu
Szenczi Beáta	20, 22, 180, 204	szenczib@edpsy.u-szeged.hu
Szenes Márta	23, 246	
Szigeti Cecília	14, 82	
Szolár Éva	12, 25, 60, 275	eva.szolar@gmail.com
Szűcs Norbert	12, 59	szucs.z.norbert@gmail.com
Szücs Zsuzsanna	14, 82	
Takács Zsuzsanna	26, 287	zsuzsutakacs@gmail.com
Tánczos Tímea	15, 93	timeatanczos@gmail.com
Tészabó Júlia	21, 193	
Tímár Sára	25, 270	sara.timar@gmail.com
Tókos Katalin	24, 242	katalin.tokos@gmail.com
Tornyai Zsuzsa Zsófia	14, 77	tornyizsuzsa@gmail.com

Tóth Edit	16, 20, 108, 169	tothedit@edpsy.u-szeged.hu
Tóth Györgyi	24, 241	gyorgyi.toth@aktivpolgar.hu
Tóth Timea	23, 234	t.toth7@chello.hu
Tóth Zoltán	18, 138	tothzoltandr@gmail.com
Tóth-Márhoffer Márta	17, 119	martimarhoff@gmail.com
Török Balázs	25, 268	torokb@ella.hu
Tózsér Zoltán	10, 30	st.anger-zoli@freemail.hu
Trencsényi László	11, 15, 23, 47	trenyo@index.hu
Ugrai János	11, 44	ugraj@gmail.com
Ütőné Visi Judit	18, 140	visij@t-online.hu
V. Gönczi Ibolya	20,	vgonczii@gmail.com
Vadász Viola	12, 57	viola.vadasz@gmail.com
Váradi Luca	23, 216	
Varga Attila	11, 42	varga.attila@ofi.hu
Vass Vilmos	26, 281	vassvili63@gmail.com
Vass Zoltán	18, 139	zoltanvasspet@yahoo.com
Vassné Figula Erika	26, 293	figulae@nyf.hu
Vidakovich Tibor	15, 16, 19, 20, 21, 91,	t.vidakovich@edpsy.u-szeged.hu
Vigh György	18, 135	vigh.gyorgy@suli-soft-design.hu
Vígh Tibor	20, 170	vigh.tibor@edpsy.u-szeged.hu
Vincze Tamás	15, 85	tamvincze@freemail.hu
Virányi Anita	26, 284	viranyi.anita@barczy.elte.hu
Zentai Gabriella	15, 92	zentai@bmk.hu
Zsiák Gergő Pál	25, 261	zsgergo@gmail.com
Zsigmond István	24, 238	zsigmond.istvan57@gmail.com
Zsolnai Anikó	19, 20, 158	zsolnai@edpsy.u-szeged.hu